

**T.C.
ERZİNCAN BİNALİ YILDIRIM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ
ANA BİLİM DALI
TÜRKÇE EĞİTİMİ BİLİM DALI**

**TARIK BUĞRA'NIN *FİRAVUN İMANI* İSİMLİ ESERİNDE
KELİME GRUPLARI**

Yüksek Lisans Tezi

**Hazırlayan
Hüseyin Buğra BAŞAR**

**Danışman
Prof. Dr. Turgut BAYDAR**

ARALIK 2024, ERZİNCAN

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK

“Tarık Buğra’nın *Firavun İmanı* İsimli Eserinde Kelime Grupları “**Yüksek Lisans**” tezim tarafımda incelenmiştir. Buna göre tezimde bilimsel etik ihlali ve intihal olarak nitelendirilebilecek herhangi bir durum olmadığını taahhüt ederim. Bu çalışmadaki tüm bilgilerin, akademik ve etik kurallara uygun bir biçimde elde edildiğini; aynı zamanda bu kural ve davranışların gerektirdiği gibi, bu çalışmanın özünde olmayan tüm materyal ve sonuçları tam olarak aktardığımı ve referans gösterdiğimi beyan ederim.

Hüseyin Buğra BAŞAR

T.C.

ERZİNCAN BİNALİ YILDIRIM ÜNİVERSİTESİ

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Ana Bilim Dalı: Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi

Program Adı : Tezli Yüksek Lisans

Tez Başlığı : Tarık Buğra'nın *Firavun İmanı* İsimli Eserinde Kelime Grupları

Yukarıda bilgileri verilen tez çalışmasının a) Giriş b) Ana bölümler ve c) Sonuç kısımlarından oluşan (Kapak, Ön söz, Özet, İçindekiler ve Kaynakça hariç) toplam 181 sayfalık kısmına ilişkin 20/12/2024 tarihinde **Turnitin** intihal programından aşağıda belirtilen filtreleme uygulanarak alınmış olan özgünlük raporuna göre tezin benzerlik oranı %25'tir.

Filtrelemeye tırnak içerisindeki **alıntılar dahil** edilmiştir. Filtrelemede **yedi (7) kelimeden** daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç tutulmuştur.

Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez İntihal Raporu Uygulama Esaslarını inceledim ve bu uygulama esaslarında belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmasının herhangi bir intihal içermediğini, aksinin tespit edilmesi durumunda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini bilgilerinize arz ederim.20/12/2024

Danışman

Prof. Dr. Turgut BAYDAR

Öğrenci

Hüseyin Buğra BAŞAR

KILAVUZA UYGUNLUK

“Tarık Buğra’nın *Firavun İmanı* İsimli Eserinde Kelime Grupları” başlıklı Yüksek Lisans Tezi, Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Lisansüstü Tez Yazım Kılavuzuna uygun olarak hazırlanmıştır.

Hazırlayan

Hüseyin Buğra BAŞAR

Danışman

Prof. Dr. Turgut BAYDAR

KABUL VE ONAY TUTANAĞI

Prof. Dr. Turgut BAYDAR danışmanlığında **Hüseyin Buğra BAŞAR** tarafından hazırlanan “**Tarık Buğra’nın *Firavun İmanı* İsimli Eserinde Kelime Grupları**” adlı bu çalışma jürimiz tarafından Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Ana Bilim Dalı’nın Türkçe Eğitimi Bilim Dalı’nda **Yüksek Lisans Tezi** olarak oy birliği ile kabul edilmiştir.

20/12/2024

JÜRİ:

Danışman : **Prof. Dr. Turgut BAYDAR** (İmza)

Üye : **Prof. Dr. Arzu Sema ERTANE BAYDAR** (İmza)

Üye : **Doç. Dr. Adilhan ADİLOĞLU** (İmza)

ONAY:

Bu tezin kabulü Enstitü Yönetim Kurulu’nun /.... /..... tarih ve.....sayılı kararı ile onaylanmıştır.

... /... /

Prof. Dr. Necdet TOZLU

Enstitü Müdürü

ÖN SÖZ

Dil; bireylerin duygu, düşünce ve görüşlerini ifade edebilmeleri için kullandıkları sesli işaretler sistemidir. Dil, insanı insan yapan özelliklerin en başında gelir. Sosyal bir varlık olan insan; duygularını, düşüncelerini, isteklerini başkalarıyla paylaşma ve kendisini ifade etme ihtiyacı hisseder. Bu nedenle birey, içerisinde kendisine ait yasalar olan dile sürekli ihtiyaç duyar.

Dil, aynı zamanda bir topluluğu millet yapan en önemli unsurdur. Bir toplumun dili; o toplumun yaşayışını, inançlarını, kültürünü içerisinde barındırır. Bu sebeple diller, milletler hakkında bilgiler sunmaktadır.

Anlatımın temelini kelimeler meydana getirir. Kelimeler tek başlarına kullanıldıklarında anlamlı parçalardır fakat bir varlığı, durumu, hareketi, niteliği ve kavramı tam olarak anlatmakta eksik kalabilir. Bu eksikliğin ortadan kalkması için kelimeler anlamlı şekilde bir araya gelerek bir dil birliği oluşturur. Bu oluşturulan dil birlikleri, bireyin kendisini daha eksiksiz bir biçimde ifade etmesine olanak sağlar.

Kelime grupları, söz dizimi içerisinde önemli bir yere sahiptir. Araştırmacılar bu konu üzerinde sıkça durmuşlardır. İnceleme esnasındaki çalışmalarda kelime gruplarındaki görüş ayrılıkları, gruplara farklı isimler verildiği ve sınıflandırmalarda düşünce farklılıkları tespit edilmiştir.

Bir eserde hangi kelimelerin seçildiği ve bu kelimelerin diğer kelimelerle nasıl yan yana kullanıldığı eseri meydana getiren yazarın üslubunu ortaya çıkartmaktadır. Bu nedenle çalışmamızda Türk dilini etkili şekilde kullanan Tarık Buğra'nın *Firavun İmanı* isimli eseri kelime grupları açısından incelenmiştir. İncelemede fişleme yöntemi uygulanırken önce sayfa numarası daha sonra da paragraf numarası verilerek oluşturuldu.

Çalışmam sırasında Türk diline farklı açılardan bakmama yardımcı olan ve tüm bilgi, birikiminden yararlanma fırsat bulduğum hocam Prof. Dr. Turgut BAYDAR'a; bana deneyimi ile yol gösteren ve Türk lehçelerini sevdiren hocam Prof. Dr. Arzu Sema ERTANE BAYDAR'a; desteklerini esirgemeyen eşim Nurdan Büşra BAŞAR'a; aileme ve biricik oğlum Doruk Galip BAŞAR'a teşekkürlerimi bir borç bilirim.

Hüseyin Buğra BAŞAR, Erzincan, 2024

TARIK BUĞRA’NIN *FİRAVUN İMANI* İSİMLİ ESERİNDE KELİME GRUPLARI

Hüseyin Buğra BAŞAR

Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Yüksek Lisans Tezi, Aralık 2024

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Turgut BAYDAR

ÖZET

Tarık Buğra, döneminin çok yönlü şahsiyetlerinden birisidir. Yazarlık, muallim muavinliği, gazetecilik, dergicilik yapması aynı zamanda farklı fakültelerde ve liselerde eğitim görmesi Buğra’nın hayata karşı farklı bakış açıları geliştirmesine katkı sağlamıştır. Bu geniş çerçeve eserlerinde de kendisini göstermiş fakat Buğra’nın çocukluk yıllarının Milli Mücadele Dönemi’ne denk gelmesi bazı eserlerinin içeriğinin bu konuya evrilmesine neden olmuştur. Buğra; incelediğimiz *Firavun İmanı* isimli eserini Mustafa Kemal Paşa’nın liderliği, Cumhuriyet’in kuruluş serüveni ve Milli Mücadele Dönemi konuları etrafında kurgulamıştır. Tarık Buğra, eserini kaleme alırken Türk dilini etkili şekilde kullanması ve konuyu gerçekçi bir bakış açısıyla ele alması eseri inceleme ihtiyacı hissettirmiştir.

Anlatımın temelini kelimeler meydana getirir. Kelimeler tek başlarına kullanıldıklarında anlamlı parçalardır fakat bir varlığı, durumu, kavramı, niteliği ve hareketi tam olarak anlatmakta eksik kalabilir. Bu eksikliğin ortadan kalkması için kelimeler anlamlı bir şekilde, belirli kurallar çerçevesinde bir araya gelerek dil birliği oluşturur. İncelenen *Firavun İmanı* romanında yer alan kelime gruplarının yapısı, diğer kelime grupları içerisindeki yeri, cümledeki görevleri bakımında incelemeyi amaçlayan çalışmada ilk olarak konu bağlamında kaynak taraması yapılarak kelime grupları ayrıntılı şekilde araştırılmış ve eserdeki on beş kelime grubu incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Türkiye Türkçesi, Söz Dizimi, Kelime Grupları, Tarık Buğra, *Firavun İmanı*

WORD GROUPS IN TARIK BUĞRA'S WORK NAMED *FİRAVUN İMANI*

Hüseyin Buğra BAŞAR

Erzincan Binali Yıldırım University

Graduate School of Social Sciences

Master's Thesis, December 2024

Supervisor: Prof. Dr. Turgut BAYDAR

ABSTRACT

Tarık Buğra is one of the versatile figures of his time. Working as a writer, assistant teacher, journalist and magazine editor, as well as studying at different faculties and high schools, has contributed to Buğra's development of different perspectives on life. This broad framework also showed itself in his works, but the fact that Buğra's childhood years coincided with the War of Independence period caused the content of some of his works to evolve into this subject. Buğra; He structured his work titled Pharaoh Faith, which we examined, around the subjects of Mustafa Kemal Pasha's leadership, the founding adventure of the Republic and the War of Independence Period. Tarık Buğra, His effective use of the Turkish language while writing his work and his handling of the subject from a realistic perspective made him feel the need to examine the work.

Words form the basis of expression. Words are meaningful pieces when used alone, but they may be incomplete in fully describing an entity, situation, concept, quality and action. In order to eliminate this deficiency, words come together in a meaningful way, within the framework of certain rules, to form a linguistic unity. In the study, which aims to examine the structure of the word groups in the novel Pharaoh Faith, their place among other word groups, and their functions in the sentence, firstly, the word groups were researched in detail by scanning the source in the context of the subject and fifteen word groups in the work were examined.

Keywords: Turkish, Syntax, Word Groups, Tarık Buğra, *Firavun İmanı*

İÇİNDEKİLER

TARIK BUĞRA’NIN *FİRAVUN İMANI* İSİMLİ ESERİNDE KELİME GRUPLARI

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK.....	i
TEZ ÖZGÜNLÜK SAYFASI.....	ii
KILAVUZA UYGUNLUK	iii
KABUL VE ONAY TUTANAĞI	iv
ÖN SÖZ.....	v
ÖZET.....	vi
ABSTRACT	vii
İÇİNDEKİLER	viii
KISALTMALAR LİSTESİ	xxiii
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE TÜRKÇESİ KELİME GRUPLARI

1.1. İsim Tamlamaları	25
1.2. Sıfat Tamlaması	34
1.3. İsim-Fiil Grubu	37
1.4. Sıfat-Fiil Grubu	40
1.5. Zarf-Fiil Grubu	42
1.6. Ünlem Grubu	44
1.7. Birleşik İsim Grubu.....	45
1.8. Zarf Grubu	47
1.9. Edat Grubu.....	48
1.10. Ünvan Grubu.....	50

1.11. Birleşik Fiil Grubu	52
1.12. Tekrar Grubu.....	55
1.13. Bağlama Grubu	57
1.14. Sayı Grubu	60
1.15. Kısaltma Grupları.....	62

İKİNCİ BÖLÜM

İNCELEME

2.1. İsim Tamlamaları	64
2.1.1. Yapıları Bakımından İsim Tamlamaları	64
2.1.1.1. Unsurları Tek Kelimededen Oluşan İsim Tamlamaları	64
2.1.1.1.1. Tamlayanı ve Tamlananı İsim Olan İsim Tamlamaları.....	64
2.1.1.1.1.1. Tamlayanı ve Tamlananı İsim Olan Belirtili İsim Tamlamaları	64
2.1.1.1.1.2. Tamlayanı ve Tamlananı İsim Olan Belirtisiz İsim Tamlamaları	65
2.1.1.2. Tamlayanı Zamir Olan İsim Tamlamaları.....	66
2.1.1.2.1. Tamlayanı Şahıs Zamiri Olan İsim Tamlamaları.....	66
2.1.1.2.2. Tamlayanı Soru Zamiri Olan İsim Tamlamaları	67
2.1.1.2.3. Tamlayanı İşaret Zamiri Olan İsim Tamlamaları.....	67
2.1.1.2.4. Tamlayanı Belirsizlik Zamiri Olan İsim Tamlamaları	67
2.1.1.2.5. Tamlananı Belirsizlik Zamiri Olan İsim Tamlamaları	68
2.1.1.2.6. Tamlayanı “Kendi” Zamiri Olan İsim Tamlamaları	68
2.1.1.3. Tamlayanı Özel İsim Olan İsim Tamlamaları	69
2.1.1.3.1. Tamlayanı Özel İsim Olan Belirtili İsim Tamlamaları	69
2.1.1.3.2. Tamlayanı Özel İsim Olan Belirtisiz İsim Tamlamaları	70
2.1.1.4. Tamlayanı İlgi Eki Yerine -den/-dan Çıkma Hâli Eki Alan İsim Tamlamaları.....	71

2.1.1.5. Tamlananı Sıfat-Fiil Olan İsim Tamlamaları	71
2.1.1.6. Tamlayanı Sıfat-Fiil Olan İsim Tamlaması.....	71
2.1.1.7. Tamlananı İsim-Fiil Olan İsim Tamlaması	72
2.1.1.8. Tamlayanı İsim-Fiil Olan İsim Tamlaması	72
2.1.1.9. Unsurlarından Biri Kelime Grubu Şeklinde Olan İsim Tamlamaları	72
2.1.1.9.1. Tamlayanı Bağlama Grubu Olan İsim Tamlamaları	72
2.1.1.9.2. Tamlananı Bağlama Grubu Olan İsim Tamlamaları	73
2.1.1.9.3. Tamlananı İsim-Fiil Grubu Olan İsim Tamlamaları	74
2.1.1.9.4. Tamlananı Sıfat-Fiil Grubu Olan İsim Tamlamaları.....	74
2.1.2. İsim Tamlamalarının Başka Kelime Grupları İçindeki Durumu	75
2.1.2.1. Bir İsim Tamlamasının Başka Bir İsim Tamlamasında Tamlanan Unsur Olarak Kullanılması.....	75
2.1.2.2. Bir İsim Tamlamasının Başka Bir İsim Tamlamasında Tamlayan Unsur Olarak Kullanılması.....	75
2.1.2.3. Bir İsim Tamlamasının Sıfat Tamlamasında Sıfat Unsuru Olarak Kullanılması	76
2.1.2.4. Bir İsim Tamlamasının Sıfat Tamlamasında İsim Unsur Olarak Kullanılması	76
2.1.2.5. Bir İsim Tamlamasının Edat Grubunda İsim Unsuru Olarak Kullanılması.....	77
2.1.2.6. İsim Tamlamasının Bağlama Grubunun Unsuru Olarak Kullanılması	77
2.1.3. Cümlede Öge Olmaları Bakımından İsim Tamlamaları	77
2.1.3.1. İsim Tamlamalarının Cümlede Özne Olarak Kullanılması	77
2.1.3.1.1. İsim Tamlamalarının İsim Cümlelerinde Özne Olarak Kullanılması...	77
2.1.3.1.2. İsim Tamlamalarının Fiil Cümlelerinde Özne Olarak Kullanılması	78
2.1.3.2. İsim Tamlamalarının Cümlede Nesne Olarak Kullanılması.....	80

2.1.3.3. İsim Tamlamalarının Cümlede Yer Tamlayıcısı Olarak Kullanılması	82
2.1.3.3.1. Yönelme Hâli Eki Alarak Yer Tamlayıcısı Olan İsim Tamlamaları	82
2.1.3.3.2. Bulunma Hâli Eki Alarak Yer Tamlayıcısı Olan İsim Tamlamaları	83
2.1.3.3.3. Çıkma Hâli Eki Alarak Yer Tamlayıcısı Olan İsim Tamlamaları	84
2.1.3.4. İsim Tamlamalarının Cümlede Zarf Olarak Kullanılması	84
2.1.3.5. İsim Tamlamalarının Cümlede Yüklem Olarak Kullanılması	84
2.2. Sıfat Tamlamaları	85
2.2.1. Yapıları Bakımından Sıfat Tamlamaları	85
2.2.1.1. Unsurları Tek Kelimeden Oluşan Sıfat Tamlamaları	85
2.2.1.1.2. Tamlayanı Belirtme Sıfatı Olan Sıfat Tamlamaları	86
2.2.1.1.2.1. Tamlayanı Sayı Sıfatı Olan Sıfat Tamlamaları	86
2.2.1.1.2.1.1. Tamlayanı Asıl Sayı Sıfatı Olan Sıfat Tamlamaları	86
2.2.1.1.2.1.2. Tamlayanı Sıra Sayı Sıfatı Olan Sıfat Tamlamaları	86
2.2.1.1.2.1.3. Tamlayanı Kesirli Sayı Sıfat Olan Sıfat Tamlamaları	86
2.2.1.1.2.1.4. Tamlayanı Üleştirme Sayı Sıfat Olan Sıfat Tamlamaları	87
2.2.1.1.2.2. Tamlayanı Soru Sıfatı Olan Sıfat Tamlamaları	87
2.2.1.1.2.3. Tamlayanı Belirsizlik Sıfatı Olan Sıfat Tamlamaları	87
2.2.1.1.2.4. Tamlayanı İşaret Sıfatı Olan Sıfat Tamlamaları	88
2.2.1.1.3. Tamlayanı “ki” ile Sıfat Yapılmış Olan Sıfat Tamlamaları	89
2.2.1.1.4. Tamlayanı Sıfat-Fiil Olan Sıfat Tamlaması	89
2.2.1.2. Unsurları Birden Fazla Kelimeden Oluşan Sıfat Tamlamaları	90
2.2.1.2.1. Tamlayanı Sıfat-Fiil Grubu Olan Sıfat Tamlamaları	90
2.2.1.2.2. Tamlayanı Bağlama Grubu Olan Sıfat Tamlamaları	91
2.2.1.2.3. Tamlananı Bağlama Grubu Olan Sıfat Tamlamaları	91
2.2.1.2.4. Tamlayanı Tekrar Grubu Olan Sıfat Tamlamaları	91

2.2.1.2.5. Tamlananı Ünvan Grubu Olan Sıfat Tamlamaları	92
2.2.1.2.6. Tamlayanı Edat Grubu Olan Sıfat Tamlamaları	92
2.2.1.2.7. Tamlayanı Kısaltma Grubu Olan Sıfat Tamlamaları	92
2.2.1.2.7.1. Tamlayanı İsnat Grubu Olan Sıfat Tamlamaları	92
2.2.1.2.7.3. Tamlayanı Vasıta Grubu Olan Sıfat Tamlamaları.....	92
2.2.2. Sıfat Tamlamalarının Başka Kelime Grupları İçindeki Durumu	93
2.2.2.1. Sıfat Tamlamasının Başka Bir Sıfat Tamlamasında Sıfat Unsuru Olarak Kullanılması	93
2.2.2.2. Sıfat Tamlamasının Başka Bir Sıfat Tamlamasında İsim Unsuru Olarak Kullanılması	93
2.2.2.3. Sıfat Tamlamasının İsim Tamlamalarında Tamlayan Unsur Olarak Kullanılması	94
2.2.2.4. Sıfat Tamlamasının İsim Tamlamalarında Tamlanan Unsur Olarak Kullanılması	94
2.2.2.5. Sıfat Tamlamasının Edat Gruplarında İsim Unsuru Olarak Kullanılması ..	95
2.2.2.6. Sıfat Tamlamasının Bağlama Grubunun Unsuru Olarak Kullanılması.....	96
2.2.3. Cümlede Öge Olmaları Bakımından Sıfat Tamlamaları.....	96
2.2.3.1. Sıfat Tamlamalarının Cümlede Özne Olarak Kullanılması	96
2.2.3.1.1. Sıfat Tamlamalarının İsim Cümlelerinde Özne Olarak Kullanılması	96
2.2.3.1.2. Sıfat Tamlamalarının Fiil Cümlelerinde Özne Olarak Kullanılması	97
2.2.3.2. Sıfat Tamlamalarının Cümlede Nesne Olarak Kullanılması	98
2.2.3.2.1. Sıfat Tamlamalarının Cümlede Belirtili Nesne Olarak Kullanılması	98
2.2.3.2.2. Sıfat Tamlamalarının Cümlede Belirtisiz Nesne Olarak Kullanılması ..	99
2.2.3.3. Sıfat Tamlamalarının Cümlede Yer Tamlayıcısı Olarak Kullanılması.....	99
2.2.3.3.1. Yönelme Hâli Eki Alarak Yer Tamlayıcısı Olan Sıfat Tamlamaları	99
2.2.3.3.2. Bulunma Hâli Eki Alarak Yer Tamlayıcısı Olan Sıfat Tamlamaları	99

2.2.3.3.3. Çıkma Hâli Eki Alarak Yer Tamlayıcısı Olan Sıfat Tamlamaları	100
2.2.3.5. Sıfat Tamlamalarının Cümlede Yüklem Olarak Kullanılması	100
2.3. İsim-Fiil Grubu	101
2.3.1. İsim-Fiil Grubunu Oluşturan Ekler.....	101
2.3.1.1. “-mAk” Ekiyle Yapılan İsim-Fiil Grubu.....	101
2.3.1.2. “-mA” Ekiyle Yapılan İsim-Fiil Grubu.....	101
2.3.1.3. “-(y)Iş” Ekiyle Yapılan İsim-Fiil Grubu	102
2.3.2. İsim-Fiil Grubunun Kelime Grupları İçindeki Durumu.....	102
2.3.2.1. İsim-Fiil Grubunun İsim Tamlamalarında Tamlayan Unsur Olarak Kullanılması	102
2.3.2.1.1. İsim-Fiil Grubunun Belirtili İsim Tamlamalarında Tamlayan Unsur Olarak Kullanılması.....	102
2.3.2.1.2. İsim-Fiil Grubunun Belirtisiz İsim Tamlamalarında Tamlayan Unsur Olarak Kullanılması.....	102
2.3.2.2. İsim-Fiil Grubunun İsim Tamlamalarında Tamlanan Unsur Olarak Kullanılması	102
2.3.2.3. İsim-Fiil Grubunun Edat Gruplarında İsim Unsuru Olarak Kullanılması. 102	
2.3.2.4. İsim-Fiil Grubunun Bağlama Grubunun Unsuru Olarak Kullanılması.....	103
2.3.3. Cümledeki Görevi Yönünden İsim-Fiil Grubu	103
2.3.3.1. İsim-Fiil Grubunun Cümlede Özne Olarak Kullanılması	103
2.3.3.1.1. İsim-Fiil Grubunun İsim Cümlelerinde Özne Olarak Kullanılması.....	103
2.3.3.1.2. İsim-Fiil Grubunun Fiil Cümlelerinde Özne Olarak Kullanılması.....	108
2.3.3.3. İsim-Fiil Grubunun Cümlede Zarf Olarak Kullanılması.....	104
2.4. Sıfat-Fiil Grubu	104
2.4.1. Sıfat-Fiil Grubunu Oluşturan Ekler	104
2.4.1.1. “-An” Ekiyle Yapılan Sıfat-Fiil Grubu	104

2.4.1.2. “mİş” Ekiyle Yapılan Sıfat-Fiil Grubu	106
2.4.1.3. “-r, -Ar, -Ir” Ekiyle Yapılan Sıfat-Fiil Grubu.....	106
2.4.1.5. “-AcAk” Ekiyle Yapılan Sıfat-Fiil Grubu.....	106
2.4.1.6. “-dİk” Ekiyle Yapılan Sıfat-Fiil Grubu	106
2.4.2. Sıfat-Fiil Grubunun Kelime Grupları İçindeki Durumu	107
2.4.2.1. Sıfat-Fiil Grubunun Sıfat Tamlamalarında Sıfat Unsuru Olarak Kullanılması.....	107
2.4.2.2. Sıfat-Fiil Grubunun Edat Gruplarında İsim Unsuru Olarak Kullanılması	108
2.4.2.3. Sıfat-Fiil Grubunun Belirtili İsim Tamlamalarında Tamlayan Unsur Olarak Kullanılması	108
2.4.2.4. Sıfat-Fiil Grubunun Belirtili İsim Tamlamalarında Tamlanan Unsur Olarak Kullanılması	109
2.4.2.5. Sıfat-Fiil Grubunun Bağlama Grubunun Unsuru Olarak Kullanılması	109
2.4.3. Cümledeki Görevi Yönünden Sıfat-Fiil Grupları.....	109
2.4.3.1. Sıfat-Fiil Grubunun Cümlede Özne Olarak Kullanılması.....	109
2.4.3.1.1. Sıfat-Fiil Grubunun İsim Cümlelerinde Özne Olarak Kullanılması	109
2.4.3.2. Sıfat-Fiil Grubunun Cümlede Nesne Olarak Kullanılması	110
2.5. Zarf-Fiil Grubu	110
2.5.1. Zarf-Fiil Grubunu Oluşturan Ekler	110
2.5.1.1. “-(y)ArAk” Ekiyle Yapılan Zarf-Fiil Grubu	110
2.5.1.2. “-(y)IncA” Ekiyle Yapılan Zarf-Fiil Grubu	111
2.5.1.3. “-iken / -ken” Ekiyle Yapılan Zarf-Fiil Grubu	112
2.5.1.5. “-r, -mAz” Kalıbıyla Yapılan Zarf-Fiil Grubu	112
2.5.1.6. “-(y)İp” Ekiyle Yapılan Zarf-Fiil Grubu	113
2.5.1.7. “-dİkçA” Ekiyle Yapılan Zarf-Fiil Grubu	113
2.5.1.9. “-IrcAsInA” Ekiyle Yapılan Zarf-Fiil Grubu	113

2.5.1.10. “-sA” Ekiyle Yapılan Zarf-Fiil Grubu	113
2.5.2. Zarf-Fiil Grubunun Kelime Grupları İçindeki Durumu	114
2.5.2.1. Zarf-Fiil Grubunun Bağlama Grubunun Unsuru Olarak Kullanılması	114
2.5.2.2. Zarf-Fiil Grubunun Edat Gruplarında İsim Unsuru Olarak Kullanılması	114
2.5.3. Cümledeki Görevi Yönünden Zarf-Fiil Grupları	114
2.5.3.1. Zarf-Fiil Grubunun Cümlede Zarf Olarak Kullanılması	114
2.6. Ünlem Grubu	115
2.7. Birleşik İsim Grubu	116
2.7.1. Birleşik İsim Grubunun Kelime Grupları İçinde Durumu	116
2.7.1.1. Birleşik İsim Grubunun Belirtili İsim Tamlamalarında Tamlayan Unsur Olarak Kullanılması	116
2.7.1.2. Birleşik İsim Grubunun Sıfat Tamlamalarında İsim Unsuru Olarak Kullanılması	117
2.7.1.3. Birleşik İsim Grubunun Edat Gruplarında İsim Unsuru Olarak Kullanılması	117
2.7.1.4. Birleşik İsim Grubunun Bağlama Grubunun Unsuru Olarak Kullanılması	117
2.7.2. Cümledeki Görevi Yönünden Birleşik İsim Grubu	117
2.7.2.1. Birleşik İsim Grubunun Cümlede Özne Olarak Kullanılması	117
2.7.2.2. Birleşik İsim Grubunun Cümlede Nesne Olarak Kullanılması	118
2.7.2.3. Birleşik İsim Grubunun Cümlede Yer Tamlayıcısı Olarak Kullanılması	118
2.7.2.4. Birleşik İsim Grubunun Cümlede Yüklem Olarak Kullanılması	118
2.8. Zarf Grubu	118
2.8.1. Zarf Grubunun Kelime Grupları İçindeki Durumu	119
2.8.1.1. Zarf Grubunun Sıfat Tamlamalarında Sıfat Unsuru Olarak Kullanılması	119

2.8.1.2. Zarf Grubunun Belirtili İsim Tamlamalarında Tamlanan Unsur Olarak Kullanılması	119
2.8.1.3. Zarf Grubunun Bağlama Grubunun Unsuru Olması.....	120
2.8.2. Cümledeki Görevi Yönünden Zarf Grubu	120
2.8.2.1. Zarf Grubunun Cümlede Zarf Olarak Kullanılması.....	120
2.8.2.2. Zarf Grubunun Cümlede Yüklem Olarak Kullanılması.....	121
2.9. Edat Grubu.....	121
2.9.1. Yapıları Bakımından Edat Grupları.....	121
2.9.1.1. “Aşağı” ile Kurulan Edat Grubu.....	121
2.9.1.2. “Başka” İle Kurulan Edat Grubu	121
2.9.1.3. “Beraber” ile Kurulan Edat Grubu.....	121
2.9.1.4. “Beri” ile Kurulan Edat Grubu	122
2.9.1.5. “Dair” ile Kurulan Edat Grubu	122
2.9.1.6. “Diye” ile Kurulan Edat Grubu	122
2.9.1.7. “Doğru” ile Kurulan Edat Grubu	123
2.9.1.8. “Gibi” ile Kurulan Edat Grubu	123
2.9.1.9. “Göre” ile Kurulan Edat Grubu	124
2.9.1.10. “İbaret” ile Kurulan Edat Grubu.....	125
2.9.1.11. “İçin” ile Kurulan Edat Grubu	125
2.9.1.12. “İle” ile Kurulan Edat Grubu.....	127
2.9.1.13. “İtibaren” ile Kurulan Edat Grubu	128
2.9.1.14. “Kadar” ile Kurulan Edat Grubu.....	128
2.9.1.15. “Karşı” ile Kurulan Edat Grubu.....	129
2.9.1.16. “Karşılık” ile Kurulan Edat Grubu.....	130
2.9.1.17. “Önce” ile Kurulan Edat Grubu.....	131

2.9.1.18. “Rağmen” ile Kurulan Edat Grubu	131
2.9.1.19. “Sonra” ile Kurulan Edat Grubu	132
2.9.1.20. “Üzere” ile Kurulan Edat Grubu	134
2.9.1.21. “Yakın” ile Kurulan Edat Grubu	135
2.9.1.22. “Yana” ile Kurulan Edat Grubu	135
2.9.1.23. “Yüzünden” ile Kurulan Edat Grubu	135
2.9.2. Edat Grubunun Kelime Grupları İçindeki Durumu	142
2.9.2.1. Edat Grubunun Sıfat Tamlamasında Sıfat Unsuru Olarak Kullanılması	142
2.9.3. Cümledeki Görevi Yönünden Edat Grubu	136
2.9.3.1. Edat Grubunun Cümlede Zarf Olarak Kullanılması	136
2.9.3.2. Edat Grubunun Cümlede Yüklem Olarak Kullanılması	137
2.10. Ünvan Grubu	138
2.10.1. Ünvan Grubunun Kelime Grupları İçindeki Durumu	139
2.10.1.1. Ünvan Grubunun Sıfat Tamlamalarında İsim Unsuru Olarak Kullanılması	139
2.10.1.2. Ünvan Grubunun Edat Gruplarında İsim Unsuru Olarak Kullanılması ..	139
2.10.1.3. Ünvan Grubunun Belirtili İsim Tamlamalarında Tamlayan Unsur Olarak Kullanılması	140
2.10.1.4. Ünvan Grubunun Bağlama Grubunun Unsuru Olarak Kullanılması	140
2.10.2. Cümledeki Görevi Yönünden Ünvan Grubu	140
2.10.2.1. Ünvan Grubunun Cümlede Özne Olarak Kullanılması	140
2.10.2.3. Ünvan Grubunun Cümlede Yer Tamlayıcısı Olarak Kullanılması	141
2.10.2.4. Ünvan Grubunun Cümlede Yüklem Olarak Kullanılması	141
2.11. Birleşik Fiil Grubu	141
2.11.1. Yapıları Bakımından Birleşik Fiiller	141
2.11.1.1. Bir İsimle Yardımcı Fiilden Oluşan Birleşik Fiiller	141

2.11.1.1.1. Yardımcı Fiili “et-” Olan Birleşik Fiiller.....	141
2.11.1.1.2. Yardımcı Fiili “ol-” Olan Birleşik Fiiller	145
2.11.1.1.3. “Sıfat Fiil + Yardımcı Fiil” Biçiminde Oluşturulan Birleşik Fiiller ..	146
2.11.1.1.3.1. “Sıfat Fiil + bulun- Yardımcı Fiili” Biçiminde Oluşturulan Birleşik Fiiller	146
2.11.1.1.3.2. “Sıfat Fiil + ol- Yardımcı Fiili” Biçiminde Oluşturulan Birleşik Fiiller.....	146
2.11.1.3. Tasvir Fiil Yapısındaki Birleşik Fiiller	147
2.11.1.3.1. Yardımcı Fiili “başla-” Olan Birleşik Fiiller	147
2.11.1.3.2. Yardımcı Fiili “iste-” Olan Birleşik Fiiller	148
2.11.1.3.3. Yardımcı Fiili “çalış-” Olan Birleşik Fiiller	148
2.11.1.3.4. Yardımcı Fiili “bil-” Olan Birleşik Fiille.....	148
2.11.1.3.4.1. Yardımcı Fiili “bil-” Olan ve Olumlu Olan Birleşik Fiiller	148
2.11.1.3.4.2. Yardımcı Fiili “bil-” Olan ve Olumsuz Olan Birleşik Fiiller.....	151
2.11.1.3.5. Yardımcı Fiili “git-” Olan Birleşik Fiiller	152
2.11.1.3.6. Yardımcı Fiili “dur-” Olan Birleşik Fiiller	153
2.11.1.3.7. Yardımcı Fiili “ver-” Olan Birleşik Fiiller	153
2.11.1.4. Anlamca Kaynaşmış Birleşik Fiiller	155
2.12. Tekrar Grubu.....	157
2.12.1. Tekrar Çeşitleri.....	157
2.12.1.1. Unsurları Aynı Olan Tekrar Grupları.....	157
2.12.1.2. Unsurları Yakın Anlamalı Olan Tekrar Grupları	161
2.12.1.3. Unsurları Zıt Anlamalı Olan Tekrar Grupları	162
2.12.1.4. İlaveli Tekrar Grupları	162
2.12.1.5. Sayılardan Oluşan Tekrar Grupları	163
2.12.2. Tekrar Grubunun Kelime Grupları İçindeki Durumu	163

2.12.2.1. Tekrar Grubunun Sıfat Tamlamalarında Sıfat Unsuru Olarak Kullanılması.....	163
2.12.3. Cümledeki Görevi Yönünden Tekrar Grupları.....	164
2.12.3.1. Tekrar Grubunun Cümlede Özne Olarak Kullanılması.....	164
2.12.3.3. Tekrar Grubunun Cümlede Yüklem Olarak Kullanılması	165
2.13. Bağlama Grubu	165
2.13.1. Bağlama Grubu Çeşitleri.....	165
2.13.1.1. “da...da” Bağlacı ile Kurulan Gruplar	165
2.13.1.2. “hem...hem...” Bağlacı ile Kurulan Gruplar	165
2.13.1.3. “ile” Bağlacı ile Kurulan Gruplar	166
2.13.1.4. “ne...ne...” Bağlacı ile Kurulan Gruplar	166
2.13.1.5. “ve” Bağlacı ile Kurulan Gruplar	166
2.13.1.6. “veya” Bağlacı ile Kurulan Gruplar	167
2.13.1.8. “ya... ya...” Bağlacı ile Kurulan Gruplar	167
2.13.1.9. “yahut” Bağlacı ile Kurulan Gruplar.....	168
2.13.2. Bağlama Grubunun Kelime Grupları İçindeki Durumu	168
2.13.2.1. Bağlama Grubunun Sıfat Tamlamalarında Sıfat Unsuru Olarak Kullanılması.....	168
2.13.2.2. Bağlama Grubunun Sıfat Tamlamalarında İsim Unsuru Olarak Kullanılması.....	168
2.13.2.3. Bağlama Grubunun İsim Tamlamalarında Tamlayan Unsur Olarak Kullanılması	168
2.13.2.3.1. Bağlama Grubunun Belirtili İsim Tamlamalarında Tamlayan Unsur Olarak Kullanılması.....	168
2.13.2.3.2. Bağlama Grubunun Belirtisiz İsim Tamlamalarında Tamlayan Unsur Olarak Kullanılması.....	168

2.13.2.4. Bağlama Grubunun İsim Tamlamalarında Tamlanan Unsur Olarak Kullanılması	169
2.13.2.4.1. Bağlama Grubunun Belirtili İsim Tamlamalarında Tamlanan Unsur Olarak Kullanılması.....	169
2.13.2.4.2. Bağlama Grubunun Belirtisiz İsim Tamlamalarında Tamlanan Unsur Olarak Kullanılması.....	170
2.13.2.5. Bağlama Grubunun Edat Gruplarında İsim Unsuru Olarak Kullanılması.....	170
2.13.3. Cümledeki Görevi Yönünden Bağlama Grupları	170
2.13.3.1. Bağlama Grubunun Cümlede Özne Olarak Kullanılması	170
2.13.3.2. Bağlama Grubunun Cümlede Belirtili Nesne Olarak Kullanılması.....	171
2.13.3.3. Bağlama Grubunun Cümlede Yer Tamlayıcısı Olarak Kullanılması	171
2.13.3.4. Bağlama Grubunun Cümlede Zarf Olarak Kullanılması.....	171
2.14. Sayı Grubu	171
2.14.1.Sayı Grubunun Kelime Grupları İçindeki Durumu	172
2.14.1.1. Sayı Grubunun Sıfat Tamlamalarında Sıfat Unsuru Olarak Kullanılması.....	172
2.14.1.2. Sayı Grubunun Belirtisiz İsim Tamlamalarında Tamlayan Unsur Olarak Kullanılması	172
2.14.1.3. Sayı Grubunun Belirtili İsim Tamlamalarında Tamlanan Unsur Olarak Kullanılması	172
2.15. Kısaltma Grupları.....	172
2.15.1. Tür Bakımından Kısaltma Grupları	172
2.15.1.1. İsnat Grubu	172
2.15.1.2. Yükleme Grubu.....	172
2.15.1.3. Yönelme Grubu.....	173
2.15.1.4. Bulunma Grubu.....	173

2.15.1.5. Çıkma Grubu	173
2.15.1.6. Vasıta Grubu	173
2.15.1.7. Klişe Kısaltmalar	173
2.15.1.7.1. İkinci Unsuru Yönelme Hâli Eki Taşıyan Kısaltma Grupları.....	173
2.15.1.7.2. Birinci Unsuru Uzaklaşma Hâli İkinci Unsuru Yönelme Hâli Eki Taşıyan Kısaltma Grupları	174
2.15.2. Kısaltma Gruplarının Kelime Grupları İçindeki Durumu	174
2.15.2.1. İsnat Grubunun Sıfat Tamlamalarında Sıfat Unsuru Olarak Kullanılması.....	174
2.15.2.2. Yönelme Grubunun Sıfat Tamlamalarında Sıfat Unsuru Olarak Kullanılması	175
2.15.2.3. Çıkma Grubunun Sıfat Tamlamalarında Sıfat Unsuru Olarak Kullanılması.....	175
2.15.2.4. Vasıta Grubunun Sıfat Tamlamalarında Sıfat Unsuru Olarak Kullanılması.....	175
2.15.2.5. İkinci Unsuru Yönelme Hâli Eki Taşıyan Kısaltma Grubunun Sıfat Tamlamalarında Sıfat Unsuru Olarak Kullanılması	175
2.15.2.6. İkinci Unsuru Yönelme Hâli Eki Taşıyan Kısaltma Grubunun Edat Gruplarında İsim Unsuru Olarak Kullanılması	176
2.15.3. Cümledeki Görevi Yönünden Kısaltma Grupları.....	176
2.15.3.1. İsnat Grubunun Cümlede Zarf Olarak Kullanılması.....	176
2.15.3.2. Yönelme Grubunun Cümlede Zarf Olarak Kullanılması	176
2.15.3.3. Yönelme Grubun Cümlede Yüklem Olarak Kullanılması	176
2.15.3.4. Bulunma Grubunun Cümlede Zarf Olarak Kullanılması	176
2.15.3.6. Cümledeki Görevi Yönünden Klişe Kısaltma Grupları	176
2.15.3.6.1. İkinci Unsuru Yönelme Hâli Eki Taşıyan Kısaltma Gruplarının Cümlede Zarf Olarak Kullanılması	176

2.15.3.6.2. İkinci Unsuru Yönelme Hâli Eki Taşıyan Kısaltma Gruplarının Cümlede Yüklem Olarak Kullanılması.....	176
2.15.3.6.3. Birinci Unsuru Uzaklaşma Hâli İkinci Unsuru Yönelme Hâli Eki Taşıyan Kısaltma Gruplarının Cümlede Zarf Olarak Kullanılması.....	177
SONUÇ	178
KAYNAKÇA.....	182
ÖZ GEÇMİŞ	184

KISALTMALAR LİSTESİ

Çev. : Çeviren

s. : Sayfa

vb. : ve benzeri

vs. : vesaire

GİRİŞ

Dil, insanların kendilerini ifade edebilmeleri için kullandıkları sesli işaretler sistemidir. Sosyal bir varlık olan insan; dertlerini, mutluluklarını, düşüncelerini, hüznlerini eksiksiz bir biçimde ifade edebilmek için dile ihtiyaç duyar. Dil vasıtasıyla insanın konuşabilmesi insana verilmiş en önemli özelliklerin başında gelmektedir.

Dil, bir insan topluluğunu ulus yapan en önemli unsurdur. Bir toplumun yaşayışını, inançlarını, sanata olan bakışını, dünyaya olan bakış açısını yani o topluma ait pek çok özelliği içerisinde barındırır. Bu nedenle dil, her ulusun kültürü hakkında bilgiler sunar.

Dilin temelini oluşturan en önemli unsurlardan bir tanesi de kelimelerdir. Kelimeler müstakil olarak kullandıklarında anlamlı parçalardır fakat bir kavramı, hareketi, niteliği, durumu ve varlığı tam olarak ortaya koymak için tek başına yeterli olmayabilir. Bu yetersizliği ortadan kaldırmak için birey, kelime gruplarını düşüncesi çerçevesinde kullanmayı tercih etmiştir. Bu sebepten kelime grupları anlatılmak istenileni kusursuz bir biçimde ifade etme olanağı sunar.

Kelime grupları, düşünceyi tam olarak ifade edebilmemiz için sınırsız sayıda imkân sunar. Bu durum dilin zenginliğinin bir göstergesidir. Türk dili de bu bakımında çok zengin ve alt yapısı sağlam bir dildir.

Bir kelimenin başka bir kelime ile ilişkili olarak yan yana gelmesi kelime grubunu meydana getirir. Kelime grupları hakkında yapılan çalışmalar incelendiğinde kelime gruplarının isimlendirilmesinde ve gruplandırılmasında çok çeşitli fikirlerin ortaya atıldığı görülmektedir. Ortaya atılan fikirler tartışılıp gelişecek ve yeni fikirlerin ortaya çıkmasına yardımcı olacaktır. Fikirler tartışıldıkça ortak paydada buluşma ihtimali de artacaktır.

Tarık Buğra'nın eserlerini derinlemesine anlayabilmek için onun yaşadığı dönemin ve sanatla ilgili düşüncelerinin bilinmesi gerekmektedir. Buğra, "Sanat sanat içindir." anlayışını benimsemesine rağmen çocukluk çağlarının ülkemizin savaş sonrası dönemine denk gelmesi, sanata olan bakış açısını ve eserlerinin konusunu etkilemiştir. Eserlerinin incelenmesi sonucunda hem sanatın tüm gerekliliklerini yerine getirdiği hem de toplumsal konulara yer verdiği tespit edilmiştir. Buğra'nın düşüncesine göre sanatçı

hem insanın problemleriyle ilgilenmeli hem de sanatın tüm güzelliklerini eserinde yansıtmalıdır. Sanatçı, bu düşüncesini *Firavun İmanı* isimli eserinde de ortaya koymuştur.

Problem Durumu

Anlatımın temeli kelime kullanımında yatar. Kelimeler tek ba larına anlamlı parçalar olsa da bir duygu veya düşüncenin tam olarak ifade edilmede sınırlı kalabilir. Bu kısıtlılığı açmak için kelimeler anlamlı bir şekilde bir araya gelerek dil birlikleri oluşturur. Bu dil birlikleri, bireyin kendisini daha kapsamlı bir şekilde ifade etmesine olanak tanır. Dolayısıyla oluşan kelime grupları, bireyin düşüncelerini ifade etmek için sınırsız olanaklar sunar.

Tarık Buğra'nın *Firavun İmanı* isimli eserdeki kelime gruplarının incelendiği bu tez çalışmasında problem cümlesi *Firavun İmanı* isimli eserde kelime grupları nasıl oluşmuştur şeklinde belirlenmiştir. Çalışmada  u alt problemlere cevap aranmi tır:

Kelime grupları nasıl adlandırılmalıdır?

Kelime grupları nasıl tasnif edilmelidir?

Amaç

Çalışmanın temel amacı, Tarık Buğra'nın *Firavun İmanı* isimli eserinde geçen kelime gruplarını belirlemektir.

 nem

Çalışmada Tarık Buğra'nın *Firavun İmanı* isimli eserinde yer alan kelime grupları tespit edilecektir. Bu sayede hem eserde yer alan kelime gruplarının yapısı, diğer kelime grupları içerisindeki yeri, cümledeki görevleri ele alınacak hem de çalışma gelecekte bu alanda çalışacak araştırmacılara kaynaklık edecektir.

Sınırlılıklar

Çalışma, Tarık Buğra'nın *Firavun İmanı* adlı eserindeki kelime grupları ile sınırlıdır.

Çalışmanın Modeli

Tarık Buğra'nın *Firavun İmanı* isimli eserinde geçen kelime gruplarını tespit etmeyi amaçlayan bu çalışmada, betimsel yöntemin genel tarama modeli kullanılmıştır.

Genel tarama modeli, geniş bir evrende yer alan çeşitli öğelerden oluşan bir popülasyonun tamamını veya bir örneklemini sistematik olarak inceleyerek evren hakkında genel bir değerlendirme yapmayı hedefler (Karasar, 2005). Bu tür modellerde, geniş bir evrenin temsil edilmesi amaçlanan bir örneklem grubu seçilerek bu grup üzerinde detaylı bir şekilde araştırma yapılır ve elde edilen bulgular, genel evren hakkında sonuçlar çıkarmak için kullanılır (Kıncal, 2013).

Evren ve Örneklem

Çalışmanın evrenini Tarık Buğra'nın eserleri, örneklemini ise *Firavun İmanı* adlı eseri oluşturmaktadır.

Veri Toplama Aracı

Çalışmada amaca uygun verilerin toplanması için belgesel tarama tekniğinin genel tarama türü kullanılmıştır.

Belge analizi veya belgesel tarama olarak da bilinen metotta, var olan kayıtlar ve belgeler detaylı bir şekilde incelenerek veri elde edilmektedir. Bu süreç belirli bir amacı gerçekleştirmek için kaynakların keşfedilmesini, derinlemesine incelenmesini, not alınmasını ve ayrıntılı olarak değerlendirilmesini içermektedir (Karasar, 2005). Ayrıca belge analizi, araştırma konusuyla ilgili diğer kişi veya kurumlar tarafından yazılmış; hazırlanmış veya oluşturulmuş çeşitli yazılı, belgesel, yapısal veya kalıntısız verilerin toplanması ve detaylı olarak incelenmesi olarak tanımlanmaktadır (Seyidoğlu, 2016).

Genel tarama türü ise hemen her araştırmada kullanılan ve literatür taraması adıyla bilinen, yaygın bir inceleme yöntemidir (Kıncal, 2013).

Veri Analizi

Türkiye Türkçesinde kelime grupları üzerine kapsamlı bir literatür taraması yapıldıktan sonra konu ile ilgili önemli noktalar not edilmiştir.

Tarık Buğra'nın *Firavun İmanı* adlı eseri kelime grupları bakımından taranmıştır. Yapılan tarama sonucunda kelime grupları başlıklar hâlinde sınıflandırılmıştır.

Tarık Buğra'nın Ailesi, Çocukluğu, Eğitim Hayatı, İş Yaşamı, Evlilikleri, Ölümü, Edebi Kişiliği, Ödülleri ve Eserleri

Ailesi, Çocukluğu ve Eğitim Hayatı

Süleyman Tarık Buğra, 2 Eylül 1918 tarihinde ülkemizin köklü kasabalarından Akşehir'de, olanakları geniş bir ailede dünyaya gelmiştir. Babası Mehmet Nazım Bey ve annesi Nâzike Hanım, Akşehir'in tanınmış ailelerinden Tahiroğulları'na mensuptur. Mehmet Nazım Bey, İstanbul'da Mekteb-i Kuzat'ta eğitim almıştır. Mehmet Nazım Bey'in babası olan Ahmet Efendi'nin sarayda görevli olması onun siyaset, edebiyat, musiki çevresini genişletir; kültürlü ve donanımlı bir birey olmasının yollarını açar. Mehmet Nazım Bey, mezuniyet sonrasında bir süre Gönen'de görev yapar ve daha sonra ağır ceza hakimi olarak Akşehir'e atanır. (Ayvazoğlu, 2020, s. 20-21).

Tarık Buğra; çocukluk yıllarında zeki, çalışkan ve girişken bir birey olma belirtileri göstermiştir. Osmanlıca'yı okula başlamadan önce öğrenmiş ve ablalarıyla okuma çalışmaları yapmıştır. Tevfik Fikret'in "Rübâb-ı Şikeste" adlı eseri, onun ilk okuma deneyimlerini gerçekleştirdiği kitap olmuştur; Buğra, altı yaşında okuma ve yazma becerilerini edinmiştir (Burcu Yılmaz, 2005, s. 3-7).

İlkokul döneminde Buğra, "Çocuk Dünyası" dergisinin ödüllü bulmacasını çözüp dergiye göndererek yarışmayı kazanmıştır. Ödül olarak kitaplar kazanması, edebiyat ve kitaplara olan ilgisini pekiştirmiştir (Bulut, 2014, s. 16-20).

Süleyman Tarık Buğra, ilkokullar ve ortaokul yıllarında öğretmenlerini ve arkadaşlarını bunaltacak kadar yaramazlık yapan bir çocuktur. Ortaokul yıllarında Türkçe dersi öğretmeni Rıfkı Melûl Meriç'in bu durumu fark edip onunla ilgilenmesi üzerine Buğra, şair ve araştırmacı olan öğretmeninden etkilenir ve şiir yazmaya başlar. Öğretmeni, Buğra'nın birçok yabancı yazarın yanı sıra dönemin önde gelen yerli sanatçılarını okumasına da önayak olmuştur. Ancak Buğra'nın şair olma yönünde bir isteği bulunmamaktadır (Ayvazoğlu, 2020, s. 20). Buğra, şair olmayı kafasından çıkarmasına rağmen küçük yaşlarında tanıştığı şiirlerden nesirlerinde yaralanır ve yazılarında şairane bir üslup benimser, şiirler onun edebiyata ve sanata karşı ufkunun genişlemesine katkı sağlar (Tekin, 2018, s. 12).

Tarık Buğra, lise eğitimine yatılı olarak İstanbul Lisesinde başlar. Burada Buğra, okulun edebiyat öğretmeni Hakkı Süha Gezgin'in dikkati çeker ve yazmaya önem

vermeye başladıysa da yazar olmak gibi bir düşüncesi henüz gelişmemiştir. Buğra lisenin yatılı kısmının kapatılmasıyla Haydarpaşa Lisesine geçer fakat burada Haydarpaşa Lisesine uyum sağlamadığı için Konya Lisesine devam eder. Babasının maddi olarak sıkıntılı günler yaşayarak avukatlığı bırakıp Adalet Bakanlığında görev istemesi üzerine Siirt'e taşınması onu derinden etkiler. Babasının da içinde bulunduğu durumu düşünerek Konya Lisesinde derslerine önem veren Buğra, okulunu derece ile tamamlar. Bu sayede İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesine sınavsız girmeye hak kazanır fakat Buğra lisedeki çalışma disiplini üniversiteye taşıyamaz (Ayvazoğlu, 2020, s. 2021). Vaktinin büyük çoğunluğunu Küllük Kahvesi'nde geçirmeye başlar. Buğra bu nedenle derslerinde başarılı olamaz hem okulundan hem de yurttan ayrılmak durumunda kalır. Eğitimine Hukuk Fakültesinde devam etmeye karar verir fakat burada da başarılı olamaz ve Hukuk Fakültesindeki eğitimini de yarıda bırakır.

Buğra Küllük Kahvesi'nde eserlerinin temellerini atarak bazı karakterini de burada oluşturur. Küllük onun hayatının önemli bir parçasıdır. Buğra Küllük'ün hayatındaki önemini şu cümlelerle ifade eder (Burcu Yılmaz, 2005, s. 4):

Küllük Kahvesi, borcunu ödeyemeyeceğim birkaç alacaklılarımdan biridir. (...) Hakkını verebilmiş değilim. Belki yadırgayacaksınız ama inanın, Küllük garsonları, briççileri, prafacıları, Fuad Köprülü'leri, Mükrem'in Halil'leri, Rıfka Melül'leri, Yavuz Abadan'ları, Ali Nihat'ları ve üniversitelilerin yanında çarşı esnafı ile edebiyat ve kültür bağımlılığı babamın kitapları kadar beslenmiş, beni bir o kadar da zenginleştirmiştir. Kültürümüzün ve medeniyetimizin havası Küllük'e sinmişti (Buğra, 1992, s. 204).

Buğra için Küllük; sadece edebiyatın, sanatın, şiirin, hikâyenin ve romanın konuşulduğu bir yerden daha fazlasıdır. Aynı zamanda bir ev, bir ekmek teknesidir. Tarık Buğra burada hikâyeler yazarak maddi olarak biraz da olsa kendi kendisine yetecek duruma gelmeye başlar (Sökmen, 2020, s. 118).

Necati Tonga ise Küllük hakkında şunları ifade eder:

1930'lu yıllarda İstanbul'un en önemli edebiyat buluşma noktalarından biri olarak ortaya çıkan Küllük; açılışından itibaren pek çok şair, yazar, sanatçı ve bilim insanının sıkça ziyaret ettiği bir mekân olmuştur. Küllük, adeta ikinci bir üniversite gibidir (Tonga, 2018, s. 160-168).

Tarık Buğra'nın Küllük'e gelen teyzesinin oğlu Üsteğmen Mustafa Topbaş, bir gün onu alarak yeni görev yeri olan Kayseri'nin Pınarbaşı ilçesine götürür. Kayseri'nin bu uzak köşesinde, Buğra kendini dinleme ve sürekli okuma yazma fırsatı bulur. Nahide adlı ilk tiyatro oyununu da Pınarbaşı'nda kaleme alır. Askerlik görevi yapmaya da burada karar verir ve Kayseri'deki askerlik şubesine giderek İskenderun'daki hazırlık kıtasına askerlik sevkini ister. Askere gitmeden önce de Elazığ'a ailesinin yanına uğrayarak onlarla hasret gidermeyi de ihmal etmez. Buğra, Elazığ'da komşuları ile girdiği iddia üzere “Arayan Bulur” adlı piyesi Ankara Radyosuna postalar. Beğenilen piyesi sayesinde iyi bir para kazanır. Ankara'ya Yedek Subay Okuluna gittiğinde ise radyoya uğrayarak hak ettiği ücreti alır (Ayvazoğlu, 2020, s. 4).

Askerlik hizmetini tamamlayan Tarık Buğra tekrar İstanbul'a gelir ve Ahmet Ateş'in önerisiyle İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesine kaydolar. Tarık Buğra bu fakülte'deki eğitimini de yarıda bırakmak durumunda kalır ve okumaya başladığı Türk Dili ve Edebiyatı Fakültesini tamamlayamaz (Burcu Yılmaz, 2005, s. 4).

İş Yaşamı

Askerlik görevini tamamladıktan sonra, Tarık Buğra 1947-1949 yılları arasında Şişli Terakki Lisesinde görev alır ve aynı dönemde Edebiyat Fakültesine devam eder. Fakülte'deki hocalarından Mehmet Kaplan, öğrencilerle birlikte çıkardıkları “Zeytin Dalı” adlı dergide yayımlanmak üzere Buğra'dan bir hikâye yazmasını ister fakat Buğra'nın yazdığı hikâye Kaplan tarafından beğenilmez. Bu duruma çok içerlenen ve hırslanan Buğra Oğlum (daha sonra Oğlumuz) isimli bir başka hikâye daha yazar ve hocası Mehmet Kaplan'a sunar. Hikâye hocası tarafından çok beğenilir, Cumhuriyet Gazetesi Yunus Nadi Hikâye Yarışması'na gönderilir. Buğra'ya yarışmada birinci olduğu bildirilir fakat 18 Şubat 1948 tarihinde ikinci olduğu açıklanır. Birincilik ödülü adı edebiyat çevresinde duyulmamış ve duyulmayacak olan bir askere verilir (Bulut, 2014, s. 18-19). Tarık Buğra elde ettiği başarısı ile kendinden söz ettirmeye başlar. Yusuf Ziya Ortaç'ın çıkardığı “Çınaraltı” dergisinin “Sanat Hareketleri” bölümünde yazmak üzere bir köşe verilir. Ayrıca yazarın Çınaraltı dergisinde haftada üç adet hikâyesi yayımlanır. Buğra, “Havuçlu Pilav Meselesi” hikâyesi ile dergide aktif rol almaya başlar (Burcu Yılmaz, 2005, s. 6).

Tarık Buğra gazetecilik mesleğine büyük hizmetler eder. Gazeteciliğe Milliyet gazetesi ile başlayan yazar burada önemli isimlerden Abdi İpekçi, Reşat Ekrem Koçu ve

Peyami Safa ile çalışma fırsatı yakalar. Milliyet gazetesi, yazarın Siyah Kehribar ve Aşk Esirleri isimli eserini tefrika etmeye başlar. Ayrıca o dönemlerde Buğra'yı Turgut Evren arar ve matbaasının kapanacağını ve elinde fazla kâğıt olduğunu bu nedenle yazarın kitaplarını basmak istediğini dile getirir. Tarık Buğra bu teklife sıcak bakar ve olumlu yanıt verir. Yazar hazırlıklarını yapar; Ömer, İki İhtiyar ve Kel Melahat isimli hikâyelerini yazar buna Oğlumuz hikâyesini de ekleyerek ismini Oğlumuz koyduğu kitabını basıma hazır hale getirir. Buğra'nın yazarlık hayatında ilk kez ciddi para kazandığı iş bu olur (Bulut, 2014, s. 19).

Tarık Buğra, gazeteciliğe birçok gazetede devam eder fakat yazar bu mesleği hiç benimsemez. Tercüman gazetesinde çalıştığı yıllarda enfarktüs geçiren yazar emekli olarak yazmaya ağırlık verir. Yazarın gazeteciği bırakmadan önceki son yazısı olan “Son Merhaba” ile gazete okurlarına veda eder (Bulut, 2014, s. 20).

Tarık Buğra'nın gazetecilik yaşamı kronolojik sıra ile şu şekilde aktarılabilir, ayrıca yazarın aktif çalışma hayatı da özetlenebilir:

- 1947 yılında, Akşehir'de babasıyla beraber Nasrettin Hoca dergisini çıkarmaya başlar.
- 1948 yılı 21 Ocak-21 Şubat tarihleri arasında, Talat Tekin ile Zeytin Dalı dergisini çıkarır.
- 1948 senesinde, Çınaraltı dergisinde yazılar yazmaya başlar.
- 1951 senesinde, üç ay süresince İstanbul Haftası'nı çıkarır.
- 1951-1955 yılları arasında Yenilik, Yeditepe, Yücel, Beş Sanat, Seçilmiş Hikâyeler Dergisi, Dost ve Küçük Dergi gibi dergilerde öykü ve romanlarına yer verir.
- 21 Eylül 1921-13 Mayıs 1954 tarihleri arasında, Milliyet gazetesinde “Sanat Hareketleri” ve “Fıkra” köşelerinde yazılar kaleme alır.
- 1957 senesinde yedi ay süreyle Ankara Yeni Gün gazetesinde “Günaydın” köşesinde fıkra yazar.
- 1957 yılında Vatan gazetesinde yazı işleri müdürü pozisyonunda görev yapar.
- 1959 yılında Yeni İstanbul gazetesinde yazı işleri müdürü olarak görev yapar ve aynı yıl Tercüman gazetesinde çalışmaya başlar.

- 1961 senesinde Türkiye Spor gazetesinde genel yayın müdürlüğü görevini üstlenir.
- 5 Ocak 1962-4 Kasım 1964 tarihleri arasında, Yeni İstanbul gazetesinde yazılar yazar.
- 1963 yılında Mümtaz Turhan ve Erol Güngör ile Yol dergisini çıkarır ve bu dergide “Haftadan Haftaya Yol Notları” başlığı altında yazılar yazar.
- 8 Haziran 1969-4 Aralık 1983 tarihleri arasında Tercüman gazetesinde “Merhaba” ve “Pazar Konuşmaları” başlıkları altında yazılar kaleme alır.
- 4 Ekim 1987 senesinde Türkiye gazetesinin “Pazar Sohbeti” köşesinde yazılar kaleme almaya başlar (Burcu Yılmaz, 2005, s. 7).

Evlilikleri ve Ölümü

Buğra iki kez evlenir. 1950 yılında Edebiyat Fakültesinde öğrenciyken tanıştığı Jale Baysal ile ilk evliliğini gerçekleştirir. Bu evlilikten bir kız çocuğu olur. Yazar ikinci evliliğini hikâye yazarı Hatice Bilen ile gerçekleştirir. Yazarın ilk evliliğinden dünyaya gelen kızı Ayşe Buğra, Boğaziçi Üniversitesinde profesör olarak çalışmaya devam etmektedir (Burcu Yılmaz, 2005, s. 4-5).

Buğra’nın 1993 yılında sağlık problemleri ortaya çıkar ve Buğra’ya kanser teşhisi konulur. Buğra bu teşhisten sonra Çapa Tıp Fakültesinde ameliyat olur fakat ameliyatından dört ay sonra 26 Şubat 1994 yılında hayata gözlerini yumar. Tarık Buğra, Karacaahmet Mezarlığı’nda yatan annesinin yanına defnedilir.

Edebi Kişiliği

Tarık Buğra “Sanat sanat içindir.” anlayışına sahiptir fakat bu anlayışı benimsemenin de toplumdan tamamen uzaklaşmak anlamının çıkarılmaması gerektiğini dile getirir. Eserlerine bakıldığında hem sanatın gerekliliklerini yeri getirir hem de toplumsal konulara fazlaca eğilir. “Düşman Kazanmak Sanatı” adlı kitabında sanatla ilgili görüşlerini şu şekilde dile getirmektedir:

Sanatın topluma en büyük yarar sağlayan tutumu, sanatın yalnızca kendi amacı için yapıldığı durumlardır. Sanatçı, bu perspektifte bile toplumun ve insanlığın sorunlarına duyarlılık gösterir ve sanatını bu sorunları ele almak için kullanır. Ancak sanatçının ön yargılı yaklaşımlardan ve özellikle herhangi bir öğretiyeye veya politik duruş

üstlenmekten kaçınması gerekmektedir. Sanatçının bağımsızlığını ve sanatsal yeteneklerin hükümlerliğini muhafaza etmesi önemlidir. Sanat, bir propaganda aracı veya misyon görevlisi olarak kullanılmamalıdır (Yürek, 2018, s. 210).

Tarık Buğra, eserlerinin konu yelpazesini geniş tutmuştur. Sadiye Aslı Cuyulan çeşitliliği şu ifadelerle aktarır:

Sanatçının sanatı tamamen kendine özgüdür ve eserlerinde insan sevgisi, insan psikolojisi, insanın iç dünyası, hüznü, aşk, yalnızlık, merhamet, kırsal yaşam ve kendi hayatı önemli bir yer tutar. Yazar, dünyaya sanatçı perspektifiyle bakılması gerektiğini savunmakta olup eserlerinde günlük hayatın çeşitli konularına yer vermiştir (Cuyulan, 2020, s. 75).

Buğra'nın çocukluk çağlarının ülkemizin savaş sonrası dönemine denk gelmesi de onun kalemini etkiler. Eserlerinde bu konu üzerinde sıkça durur. İncelediğimiz *Firavun İmanı* isimli eserinde de Mustafa Kemal Paşa'nın liderliği, cumhuriyetin kuruluş serüveni ve Milli Mücadele Dönemi'ni konu edinir.

Tarık Buğra hikâyelerinde ise insanın dış dünyasındaki çatışmalarından çok iç dünyasındaki çatışmalarına eğilir. Hikâyelerinde değişen yaşam şartlarından, bu değişimlerin insan ve toplum üzerindeki etkilerinden, ruhsal çöküntülerden yararlanır (Karataş, 2008, s. 66).

Buğra başarılı bir romancı olmasının yanı sıra iyi bir hikâyeci ve gazetecidir. Türk milletine birçok türde ve sayıda eser emanet eden yazar hem edebi zevki yüksek hem de toplumun gelişimine katkı sağlayacak nitelikli eserler ortaya koymuştur.

Ödülleri

Tarık Buğra edebî yaşamı boyunca birçok ödüle layık görüşmüş bir yazardır. Yazarın aldığı ödüller kronolojik sıra dikkate alınarak belirtilmiştir:

1970: *İbiş'in Rüyası*-TRT Roman Ödülü

1976: *Firavun İmanı*-Türkiye Millî Kültür Vakfı Edebiyat Ödülü

1981: *Yalnızlar*-Türkiye Millî Kültür Vakfı (TMKV) Edebiyat Ödülü Düzyazı

-Kültür Bakanlığı Başarı Ödülü

1983: *Osmancık*-TMKV Edebiyat Ödülü

1984: Küçük Ağa-TMKV Televizyon Ödülü Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Televizyon Ödülü Boğaziçi Başarı Ödülü

1988: Türk Basın Birliği Hakkı Tarık Us Başarı ve Basın Ödülü; Kuruluş-Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Başarı Ödülü; Kuruluş-TMKV Televizyon Ödülü

1989: Yağmur Beklerken-Türkiye İş Bankası Büyük Ödül

1992: Sinema Tiyatro Müzik Radyo ve Televizyon Sanatçıları Derneği Özel Ödülü Türkiye Yazarlar Birliği Üstün Hizmet Ödülü

1993: TMKV Türk Milli Kültürüne Hizmet Şeref Armağanı

Tarık Buğra ayrıca Hür Macarlar Derneği tarafından da “Ayakta Durmak İstiyorum” adlı oyunu dolayısıyla şeref madalyasıyla ödüllendirilmiştir (Ayvazoğlu, 2020, s. 27).

Eserleri

Roman: Yalnızların Romanı (Çınaraltı, 5 Mayıs-9 Haziran 1948), Aşk Esirleri (Milliyet, 30 Eylül-9 Aralık 1950), Tetik Çekildikten Sonra (Akın, 29 Ağustos-8 Ekim 1951), Ofsayd (Akın, 10 Ekim-13 Kasım 1951), Sonradan Yaşamak (Vatan, 16 Şubat-23 Mayıs 1953), İnce Hesaplar (Milliyet, 19 Mart-3 Mayıs 1953), Abaza Paşa’nın Rüyası (Bursa Hâkimiyet, 27 Eylül 1955-7 Şubat 1956), Şehir Uyurken (Bursa Hâkimiyet, 4 Haziran-22 Eylül 1956), Yanıyor mu Yeşil Köşkün Lâmbası (Yeni Gün, 11 Nisan-31 Mayıs 1957), Ölü Nokta (Yeni İstanbul, 23 Nisan-10 Haziran 1958), Çolak Salih (Tercüman, 15 Mayıs-5 Temmuz 1984), Siyah Kehribar (1955), Küçük Ağa (1963), Küçük Ağa Ankara’da (1966), İbiş’in Rüyası (1970), Firavun İmanı (1978), Bir Köşkünüz Var mı? (1978), Gençliğim Eyvah (1979), Dönemeçte (1980), Yalnızlar (1981), Yağmur Beklerken (1981), Osmancık (1983), Dünyanın En Pis Sokağı (1989)

Hikâye: Oğlumuz (1949), Yarın Diye Bir Şey Yoktur (1952), İki Uyku Arasında (1954), Hikâyeler (1964)

Tiyatro: Ayakta Durmak İstiyorum (1966), Üç Oyun (Akümülatörlü Radyo, Dört Yumruk, Ayakta Durmak İstiyorum, Yüzlerce Çiçek Birden Açtı, 1979), İbiş’in Rüyası (1982), Güneş ve Arslan, Sıfırdan Doruğa (1988)

Röportaj: Gagaringrad Moskova Notları (1962)

Fıkra ve Makale: Gençlik Türküsü (1964), Düşman Kazanmak Sanatı (1979), Bu Çağın Adı (1979), Politika Dışı (1992)

Senaryo: Zafer Gaye Değildir (1993), Sıfırdan Doruğa-Patron (1994)

Deneme: Düşman Kazanmak Sanatı (1979), Bu Çağın Adı (1990), Politika Dışı (1992)

BİRİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE TÜRKÇESİ KELİME GRUPLARI

Dilin temelini oluşturan en önemli unsurlardan bir tanesi de kelimelerdir. Kelimeler müstakil olarak kullandıklarında anlamlı parçalardır fakat bir kavramı, durumu, niteliği, varlığı ve hareketi tam olarak ortaya koymak için tek başına yeterli olmayabilir. Bu yetersizliği ortadan kaldırmak için birey, kelime gruplarını düşüncesi çerçevesinde kullanmayı tercih etmiştir. Bu sebepten kelime grupları anlatılmak istenileni tam manasıyla ifade etme olanağı sağlar.

Kelime grupları üzerine birçok çalışma yapılmıştır. Araştırmacıların çalışmaları incelendiğinde ortak paydada buluştukları kısımlar ve fikir ayrılıkları yaşadıkları noktalar incelenmiş, çalışma çerçevesinde tartışılıp aktarılmıştır.

Bu kısımda araştırmacıların kelime grupları tanımlarına ve konu hakkındaki açıklamalarına yer verilip tartışılmıştır.

Leylâ Karahan “Türkçede Söz Dizimi” adlı eserinde kelime gruplarına detaylıca yer vermiştir. Kelime grupları ve özelliklerine ilişkin açıklamalarını şu şekilde aktarmıştır: “Kelime grubu, bir varlığı, bir kavramı, bir niteliği, bir durumu, bir hareketi karşılamak veya belirtmek, pekiştirmek ve nitelemek üzere, belirli kurallar içinde yan yana dizilmiş kelimelerden oluşan yargısız dil birimidir” (Karahan, 2020 s. 39).

Kelime grupları:

Tek kelime ile karşılanamayan varlık, kavram, nitelik, durum ve hareketleri karşılar. Bilgisayar, akciğer, yarımada, ipek böceği ya da hastalanmak / hasta olmak gibi.

Varlık, kavram, nitelik, durum ve hareketleri, anlamlarını genişleterek, belirterek, niteleyerek, pekiştirerek karşılar. “Çocuk çiçeği arkadaşına uzattı.”

cümlesini “Küçük çocuk elindeki kır çiçeklerini çok sevdiği arkadaşına uzattı.” şeklinde varlıkların niteliklerini belirterek de kurabiliriz (Karahana, 2020, s.39).

Leylâ Karahana, kelime gruplarının özelliklerini maddeler halinde şu şekilde sıralamıştır:

- a. Kelime grupları yargısız dil birlikleridir.*
- b. Kelime grupları, cümle ve diğer kelime grupları içinde, tek kelime gibi; isim, sıfat, zarf ve fiil görevi yapar.*
- c. Kelimelerin grup içindeki sıralanışı kurallıdır. Görev bakımından birbirine denk olmayan unsurların bulunduğu bir kelime grubunda ana unsur, genellikle grubun sonundadır.*
- d. Kelime gruplarında unsurların sırası, özellikle konuşma ve şiir dilinde değişebilir.*
- e. Kelime gruplarının diğer kelime ve kelime gruplarıyla ilişkisi grubun sonundaki hâl ekleriyle sağlanır. Hâl eki, bağlandığı kelimeye değil, o kelime grubuna aittir.*
- f. Fiile dayalı sıfat-fiil, isim-fiil, ve zarf-fiil gruplarında fiilin anlamı, cümlede olduğu gibi özne, nesne, yer tamlayıcısı ve zarf adı verilen öğelerle tamamlanır. Ancak bu gruplar yargı bildirmediği için cümle değildir.*
- g. İki den fazla kelimeli kelime gruplarında iç içe geçmiş, birbirini tamamlayan başka kelime grupları da bulunur.*
- h. Kelime gruplarının vurgusu grubun yapısına göre değişir. Vurgu, başta, sonda veya sondan bir önceki kelime üzerinde olabilir. Bazı gruplarda, bütün unsurların vurgusu aynıdır (Karahana, 2020, s. 39-41).*

Muharrem Ergin’in kelime grupları konusundaki açıklamaları şu şekildedir:

Kelime gurubu birden fazla kelimeyi içine alan, yapısında ve mânâsında bir bütünlük bulunan, dilde bir bütün olarak muamele gören bir dil birliğidir. Kelime gurubu için birden fazla kelime birtakım kaidelerle belirli bir düzen içinde yana getirilir. Böylece belirli bir düzenle kurulduğu için kelime gurubunun yapısında bir bütünlük bulunur. Kelime gurubundaki bütünlük bilhassa mânâ bakımından göze çarpar. Kelime gurubu tek bir nesneyi veya hareketi birlikte karşılayan kelimeler topluluğu demektir. Kelime grubunun kullanımında da bu

bütünlük kendisini gösterir. Kelime gurubu kelimelerle ve diğer kelime grupları ile münasebete geçtiği gibi, cümlelere de bir bütün hâlinde iştirak eder. Bu arada tek bir kelime gibi çekime tâbi tutulur, sonra gelen işletme eki bütün gurubu şumulü içine alır (Ergin, 2013, s. 374).

Sezai Güneş, kelime gruplarını “Birden fazla kelimedenden oluşan, kendi içinde -yapı ve anlamca- bir bütünlük taşıyan yapılara kelime grubu denir” (Güneş, 2001, s. 303) şeklinde ifade etmiştir.

Rasim Şimşek, kelime grupları için “belirtme öbekleri” terimini kullanmıştır ve konu bağlamında “Sözcüklerin ikinci tür beklenmesi, kavramlar-arası ilişkilere dayanır. Burada ad soylu sözcükler, bir yüklem olmaksızın, doğrudan doğruya kendi aralarında ilişki içine girerler. Sözcüklerin bu tür ilişkisinden belirtme öbeği adı verilen yargısız anlatımlar doğar. Yargısız anlatımlar, sözdiziminin alt-birimini oluşturur” (Şimşek, 1987, s. 322) şeklinde açıklamamıştır.

Jean Deny, “Türk Dili Grameri” adlı kitabında kelime grupları ile ilgili şu ifadeleri kullanır:

Kelimelerin şekil bakımından olduğu gibi, mantık bakımından da bir bütün vücuda getiren her topluluğuna, biz, kelime grubu adını vereceğiz. Bir kelime grubu mantık bakımından az çok tam bir mânâyı içine almış bulunur. Şekil veya morfoloji bakımından ise esas itibariyle tek bir kelimedenden ibaret imiş gibi insiraf hâllerini alabilir (Deny, 1941, s. 709-712).

Günay Karaağaç ise kelime grubu terimi yerine “söz öbeği” terimini kullanmayı tercih etmiştir ve “Türkçenin Söz Dizimi” isimli eserinde kelime gruplarını şu ifadelerle aktarmıştır:

Söz öbekleri, kısaca, cümle oluşturmayan söz dizimi birimleri olarak tanımlanır. Birden çok sözden oluşan yapılardır. Bütün dillerde söz dizimi, varlıkların nitelendirildiği yapılar olan, söz öbekleri ile yapma ve olmaların nitelendiği yapılar olan cümlelerden oluşur. Bir başka deyişle, söz öbeği, bir varlığın nitelendiği yapıdır. Söz öbeği, bir varlığı, bir niteliği, bir durumu veya bir hareketi karşılamak üzere, belirli kurallar içinde yan yana gelen sözler topluluğudur (Karaağaç, 2021, s. 159).

Günay Karaağaç kelime gruplarının özelliklerini şu şekilde sıralamıştır:

a. Diğer dil birimleri olan sözler ve cümleler gibi, söz öbekleri de birer adlandırmadır. Söz öbekleri, tek söz ile karşılanamayan veya daha belirgin hale gelmesi istenen varlık, kavram, nitelik, durum ve hareketleri karşılarlar: ipek böceği, fotoğraf makinesi, telefon etmek, kör olmak gibi varlık ve hareket isimlerinin dilimizde tek sözlük karşılıkları yoktur.

b. Söz öbeği, en az iki asıl biçim biriminin, anlamlı sözün, asıl-bağlı, niteleyen-nitelenen, tamlayan-tamlanan ilişkisiyle oluşturdukları birliktir.

c. Söz öbeğinin ögeleri, ihtiyaca göre değişebilirler veya yer değiştirebilirler. Söz öbeğinin dil bilgilik yapısı bu değişiklikten etkilenmez. Söz, birleşik söz, deyim ve atasözleri, daha önceden yapılmış hazır duran sözlük birimleri olarak, bir bütün oluştururlar; ne ögeleri ne de ögelerinin yerleri değiştirilebilir. Bu yüzden, kalıp birimler de, yapıcı söz öbeği veya cümle olmalarına rağmen, genelleşerek nedensizleştikleri için tek bir söz muamelesi sözlük birimleridir.

d. Sözler, varlıkları, durumları, belirtileri, hareketleri vb. tek başlarına adlandırırken, söz öbekleri bunları birbirleriyle ilişki içinde adlandırır.

e. Söz öbeğinin ögeleri arasında niteleyen-nitelenen, tamlayan-tamlanan, nesneleyen-nesnelenen, zarflayan-zarflanan, gibi söz dizimlik ilişkiler söz konusudur; ancak kalıp yapılar halindeki birleşik sözlerde, deyim ve atasözlerinde bu ilişkiler silinmiştir.

f. Söz öbeği, hazır söz birliği olmayıp, dilin söz dizimi kurallarının kılavuzluğunda konuşma sırasında oluşturulan serbest, değişken ve bireysel yapılardır. Bu yapılardaki sözler, başka sözlerle değiştirilebildiği için çekimlik ve bağımsız söz öbekleri olarak da nitelendirilirler.

g. Söz öbeğinin anlamı, kendisini oluşturan ögelerin birlikteliğinden doğar; birleşik söz, deyim ve atasözleri bir bütün olarak, tek bir söz gibi algılanırlar; ancak bir bütün olarak anlam taşırlar.

h. Söz öbeklerinden bağlama öbekleri ayrı bir yere sahiptirler. Bağlama öbekleri, bağlama edatları ile birbirine bağlanmış, iki veya daha fazla isim ögesinin meydana getirdiği söz öbekleridir. Sıralayıcı bağlama öbeklerinde ögeler, asıl ve yardımcı olarak ayrılmaz. Ögeler denk olarak birbirine bağlanır. Birkaç sözün sıralanmasıyla kurulan sıralayıcı bağlama yapısındaki sözlerden biri söylenmeyebilir; bu, sıralayıcı bağlama öbeğinin dağılmasına yol açmaz.

Açıklayıcı bağlama edatları ise, öncesine veya sonrasına geldikleri söz, söz öbeği ve cümleleri, kendilerinden önceki veya sonraki söz, söz öbeği ve cümlelere bağlayan ögelerdir; cümle değil, metin edatı oldukları için, cümleler arası birimler oldukları için metin içinde, fakat cümle dışında kalan ögelerdir.

i. Söz öbeklerinden özel ad öbekleri ayrı bir yere sahiptir. Dil birimlerinin anlamsız kullanımları olan özel ad öbeklerinde, herhangi bir tamlayan-tamlanan, asıl-bağlı, öge ilişkisi yer almaz. Dil ve düşünce dünyasında bir bütün olarak ve yalnızca ses yapılarıyla algılanırlar.

j. Söz öbeklerinin diğer söz ve söz öbekleriyle ilişkisi, öbeğin sonundaki çekim ekleri ve edatlarıyla sağlanır. Çekim eki ve edatı bağlandığı söze değil, o söz öbeğinin bütününe aittir: Sıradan insan olmanın erdemine inanmak, güzel insan olmamızın başlangıç noktasıdır.

k. Söz öbeklerinin içinde, iç içe geçmiş, birbirini tamamlayan başka söz öbekleri bulunabilir: Küçük odadaki mumun soluk ışığı.

l. Söz öbeklerinin vurgusu, öbeğin yapısına göre başta, sonda veya sondan bir önceki sözün üzerindedir. Bazı öbeklerde, bütün ögelerin vurgusu aynıdır (Karaağaç, 202, s. 160-161).

Vecihe Hatiboğlu, “Türkçenin Söz Dizimi” adlı eserinde kelime gruplarını “yargısız anlatımlar” olarak adlandırmıştır. Kelime grupları hakkındaki tanımı ve açıklamaları şu şekilde aktarmıştır: “Yargısız anlatımlar en az iki sözcüğün türlü ilgi ve nedenlerle yan yana sıralanmasından doğan birliklerdir. Yargı bildirmeyen bu birlikler, anlatımlar ya kalıplaşmamış sözcüklerden kurulan her türlü tamlamalardır ya da kalıplaşmış sözcüklerden kurulan birleşik sözcükler, deyimler veya ikilemelerdir” (Hatiboğlu, 1972, s. 2).

Mustafa Özkan ve Veysi Sevinçli’nin hazırladığı “Türkiye Türkçesi Söz Dizimi” adlı çalışmada kelime grupları “belirtme grupları” ana başlığı etrafında toplanmıştır. Bu eserde kelime grupları, “Tek kelime ile karşılanan varlıkları, hareketleri ve kavramları daha geniş olarak belirtmek veya tek kelimeyle ifade edilemeyen benzer durumları karşılamak üzere birden fazla kelimeyle kurulan dil birliklerine ‘kelime grubu’ denir” (Özkan & Sevinçli, 2021, s. 14) şeklinde ifade edilmiş ve özellikleri de şu şekilde belirtilmiştir:

a. Kelime grupları, tek kelimeyle karşılanamayan nesne, hareket ve kavramları karşılamaya yararlar. Kara yolu, çamaşır makinesi, gaz maskesi, taş ocağı, bal arısı, hanımeli, canı sıkılmak, göz kırpmak, ölüm korkusu vb.

b. Kelime grupları, nesne ve hareketleri daha geniş olarak belirtmeye yararlar. “Mavi trenle yolculuk yaptım!” cümlesinde mavi trenle grubunu “Ankara-İstanbul arasında sefer yapan mavi trenle” biçiminde genişletebiliriz.

c. Kelime grupları, yapı ve anlamca bir bütünlük göstermiş olup cümle içinde tek bir kelime gibi vazife görürler. Ancak bazen konuşma ve şiirlerde grubu oluşturan ögelerin yerlerinin değişmesi yanında iki ögenin arasına başka kelimelerin girdiği de görülür.

d. Kelime gruplarındaki her unsur, kendi içerisinde başka kelime grubu ve gruplarını oluşturabilir.

e. Bir kelime grubunun diğer kelime grubu ve gruplarıyla ilişkisini sağlamak için grubun sonuna, yani asıl ögeye ek getirilir. Grubun sonuna gelen çekim eki, bağlandığı kelimenin değil, bütün grubun eki olur.

f. Kelime gruplarında vurgu ise her grubun yapısına göre değişir. Başta, sonda ve sondan bir önceki ögede bulunur.

g. Kelime grupları, cümle içinde tek bir kelime gibi işlev görür, cümlelerin çeşitli ögeleri olarak kullanılabilir.

h. Kelime grupları, başka bir kelime grubunun ögesi olarak da işlem yapar (Özkan & Sevinçli, 2021, s. 15-17).

Kelime grupları ile ilgili bir görüş de Halil Açıkgöz ve Muhammet Yelten tarafından ifade edilmiştir. Kelime grupları ile ilgili şöyle bir açıklama yapılmıştır: “Türkçenin genel yapısı ve işleyişi içinde kelime gruplarının yeri kelime ile cümle arasındadır. Bu sebeple dilimizdeki kelime grupları, kelimedenden daha geniş cümleden daha küçük bir gramer birliği durumundadır” (Açıkgöz & Yelten, 2005, s. 17).

M. Kaya Bilgegil “Türkçe Dilbilgisi” adlı eserinde kelime gruplarını “belirtme grupları” olarak ifade etmiştir. Kelime gruplarını “Birden ziyade kelimedenden meydana geldiği halde, cümledeki görevi bakımından bir tek kelimedenden farksız olan, gerektiği takdirde, yeni bir kelimeymiş gibi çekim alabilen, isim soyundan kelimelerin teşkil ettiği

birleşik sözlere belirtme (tayin) grupları diyoruz” (Bilgegil, 2014, s. 108) şeklinde açıklamıştır.

Ahmet Beserek, “Türkçede Cümle Yapısı” adlı eserde kelime grupları ile ilgili şu açıklamaları yapmıştır:

Birden fazla kelimenin çeşitli faktörler vasıtasıyla bir araya gelmesi, bir bütün oluşturması kelime gruplarını meydana getirir. Kelime gruplarının en ehemmiyetli fonksiyonu, bir kelimemiş gibi işlem görmesidir. Çünkü kelime grupları cümle içerisinde bir blok, bir unsur oluştururlar. Kelime grupları bilinmeden cümlenin tahlil edilmesi zordur. Cümle konusunu da anlayabilmek için kelime gruplarını anlamak gerekmektedir (Beserek, 1991, s. 28).

Haydar Ediskun, “Türk Dil Bilgisi” isimli çalışmasında kelime gruplarını ayrı bir başlık altında inceleme ihtiyacı hissetmemiştir. “İsim Takımları” bölümünde kısaca kelime grubunun nasıl meydana geldiğini şöyle tanımlamıştır: “Türkçede kelimelerin öbekleşmesindeki temel kural şudur: Önce yardımcı, sonra ana öge” (Ediskun, 2017, s. 114).

Nurettin Koç, “Yeni Dil Bilgisi” adlı eserinde kelime gruplarını “sözcük öbekleri” olarak adlandırır ve şu ifadelerle tanımlar: “Bir öbekteki en önemli sözcük, daima son sözcüktür. Dolayısıyla öbeğin kurucusu bu son sözcüktür. Öbekler, bu kurucu sözcüğün türüne göre ad alırlar” (Koç, 1990, s. 334).

Fuat Bozkurt, “Türkiye Türkçesi” isimli eserinde kelime gruplarını “birlik” olarak adlandırır ve şöyle tanımlar: “Birlikler, Türkçenin yargısız anlatım olanaklarıdır. Sözcükten tümceye geçiş evresidir. Türkçenin dil kuralları içinde oluşan birimlerdir. Kimileyin tümceye yakın bir anlam taşırlar. Yan cümle işlevi görürler. Sözcüklerden kurulan her türlü tamlamalardır” (Bozkurt, 1995, s. 139).

Bilâl Aktan “Türkiye Türkçesinin Söz Dizimi” isimli çalışmasında kelime grubu ile ilgili olarak şu açıklamayı yapmıştır:

Cümle içinde kavramlar arasında ilişki kurmak üzere birden çok kelimenin belirli kurallar ile yan yana getirilmesinden oluşan, yapı ve anlamındaki bütünlük dolayısıyla cümle içinde tek bir nesne veya hareketi karşılayan ve herhangi bir yargı bildirmeyen kelimeler topluluğuna kelime grubu denir. Kelime gruplarının

bir kısmı kalıplaşmış, bir kısmı da kalıplaşmamış ve cümlede bir bütün hâlinde kullanılan yargısız anlatım birimi olarak kullanılır (Aktan, 2016, s 2).

Tahsin Banguoğlu, “Türkçenin Grameri” adlı eserinde kelime gruplarını “belirtme öbekleri” diye adlandırmış ve şu cümleler ile ifade etmiştir: “Sözü geliştirmek üzere kelimeler öbeklenirler, kavramlar arasında derece derece ilişkiler meydana getirirler. Böylece tek kavramdan anlatmaya doğru giderler. Bunlara kelime öbekleri (groupe de mot) diyoruz. Kimi kelime öbekleri sadece kavramları daha yakından belirtmeğe yararlar” (Banguoğlu, 2011, s. 496).

Süer Eker, “Çağdaş Türk Dili” isimli eserinde kelime gruplarını terimi yerine “sözcük grupları” terimini kullanmış ve kelime grupları ile ilgili şu açıklamayı yapmıştır:

Sözcük grubu (word group / phrase), tümce içinde kavramlar arasında ilişki kurmak üzere, birden çok sözcüğün yan yana getirilmesiyle oluşur. Sözcük grubu, yapı ve anlatımındaki bütünlük dolayısıyla tümce içinde tek bir nesne ya da hareketi karşılayan ve (atasözleri / deyimler dışında) herhangi bir yargı bildirmeyen sözcükler topluluğudur (Eker 2021, s. 353).

Rasih Erkul “Cümle Metin Bilgisi” isimli eserinde kelime grupları hakkında şu ifadelerle yer vermektedir:

Kelime grubu; birden çok kelimeyi içerisine alan, yapısında ve anlamında bir bütünlük olan, dilde bir bütün olarak işlem gören dil birliğidir. Kelime grupları, belirtme gruplarıdır. Bu gruplardaki kelimeler; bir belirtme, yardım, tamamlama esası üzerine yan yana gelmiş, birbirini tamamlamışlardır. Ancak, tam bir hüküm ifade etme özellikleri yoktur. Kelime grupları, cümlede, bir bütün olarak kullanılırlar. Tek kelime gibi, çekim eki alırlar, sona gelen işletme eki bütün grup için geçerlidir (Erkul, 2007, s. 4).

Turgut Baydar, kelime gruplarını şöyle ifade eder: “Tek kelime ile karşılanamayan varlık, kavram, nitelik, durum ve hareketlerin ifade edilebilmesi için birden fazla kelimenin belirli kurallar içinde yan yana gelmesiyle oluşur” (Baydar, 2020, s. 7).

Mustafa Altun “Türkçede Kelime Grupları Çözümlemeleri” isimli çalışmasında kelime gruplarını “Kelime grupları birden fazla kelimenin anlam ve yapı bakımından bir birliktelik oluşturduğu dil bilgisel yapılardır” (Altun, 2011, s. 11) şeklinde tanımlamıştır.

Araştırmacıların kelime gruplarını konusundaki tanımları ve açıklamalarına bakıldığında kelime gruplarının isimlendirilmesinde farklılıklar görülmektedir. Bu farklılıklar şu şekilde değerlendirilebilir:

Leylâ Karahan, Muharrem Ergin, Rasim Şimşek, Jean Deny, Mustafa Özkan, Veysi Sevinçli, Halil Açıkgöz, Muhammed Yelten, Ahmet Beserek, Rasih Erkul, Mustafa Altun, Turgut Baydar kelime grupları; Zeynep Korkmaz, Günay Karaağaç, Nurettin Koç söz öbeği; Mazhar Kükey, sözcük öbeği; Fuat Bozkurt, birlik; Vecihe Hatipoğlu, yargısız anlatımlar; Tahsin Banguoğlu, belirtme öbekleri; Süer Eker, sözcük grupları terimini kullanmışlardır. Bu farklılıklar terim karmasının yaşanmasına neden olmaktadır. Biz çalışmamızda genel olarak kabul görmüş “kelime grupları” terimini kullanmayı tercih ettik.

Araştırmacılar kelime gruplarını şu şekilde sınıflandırmışlardır:

Leylâ Karahan, kelime gruplarını şöyle gruplandırmıştır:

1. İsim Tamlaması, 2. Sıfat Tamlaması, 3. Sıfat-fiil Grubu, 4. İsim-fiil Grubu, 5. Zarf-fiil Grubu, 6. Tekrar Grubu, 7. Edat Grubu, 8. Bağlama Grubu, 9. Unvan Grubu, 10. Birleşik İsim Grubu, 11. Ünlem Grubu, 12. Sayı Grubu, 13. Birleşik Fiil, 14. Kısaltma Grupları (Karahan, 2020, s. 39-79).

Muharrem Ergin, “Türk Dil Bilgisi” adlı eserinde kelime gruplarını şu şekilde sıralar: Tekrarlar, Bağlama Gurubu, Sıfat Tamlaması, İyelik Gurubu ve İsim Tamlaması, Aitlik Gurubu, Birleşik İsim, Birleşik Fiil, Unvan Gurubu, Ünlem Gurubu, Sayı Gurubu, Edat Gurubu, İsnat Gurubu, Genitif, Datif, Lokatif, Ablatif Grupları, Fiil Grubu, Partisip Gurubu, Gerundium Gurubu, Kısaltma Grupları, Akuzatif Gurubu (Ergin, 2013, s. 377-397).

Sezai Güneş, “Türk Dil Bilgisi” adlı eserinde kelime gruplarını şöyle sıralamıştır: 1. İyelik Grupları, 2. İsim Tamlamaları, 3. Sıfat Tamlaması, 4. Aitlik Grubu, 5. Unvan Grubu, 6. İsnat Grubu, 7. Sayı Grubu, 8. Ünlem Öbeği, 9. Tekrar Grupları, 10. Bağlama Grubu, 11. Kısaltma Grupları (İlgi Grubu, Yönelme Grubu, Bulunma Grubu, Ayrılma Grubu) 12. Edat Grubu, 13. Fiilimsi Grupları (İsim-fiil Grubu, Sıfat fiil-Grubu, Zarf-fiil Grubu) (Güneş, 2001, s. 303-332).

Rasim Şimşek, “Örneklerle Türkçe Sözdizimi” adlı eserinde kelime gruplarını şu başlıklarda incelemiştir:

1. İyelik Öbekleri (Ad Takımı: Belirtili Ad Takımı, Belirtisiz Ad Takımı, Adıl Takımı)
2. Niteleme Öbekleri (Önad Takımı, Sayı Öbeği, San Öbeği, Belirteç Öbeği)
3. Çekim Öbekleri (Ad Öbekleri: Yönelmeli, Kalmalı, Çıkmalı, Belirtmeli, Katılmalı, İyelikli Ad Öbeği; Eylem Öbekleri, İlgeç Öbekleri)
4. İkileme
5. Bağlaç Öbeği (Ulama Bağlaç Öbekleri, Ayırtlama Bağlaç Öbekleri)
6. Ünlem Öbeği (Şimşek, 1987, s. 322-400).

Jean Deny, “Türk Dili Grameri” adlı kitabında kelime gruplarını “determinatif gruplar, appositionnel gruplar, coplement regimeden yapılan gruplar” olmak üzere üç ana kısmında ele almıştır (Deny, 1941, s. 709-712).

Vecihe Hatiboğlu, “yargısız anlatımlar” dediği kelime gruplarını “yargısız anlatımların kalıplaşmamış olanları ve kalıplaşmış olanları” diye iki kısımda incelemiştir. “Yargısız anlatımların kalıplaşmamış olanları”nı [ad tamlaması, (belirtili tamlama, belirtisiz tamlama, takısız tamlama), adıl tamlaması, sıfat tamlaması, zincirleme sıfat tamlaması, ikilemeli tamlama, iyelikli tamlama, çıkmalı tamlama, kalmalı tamlama, yönelmeli tamlama, ilgeçli tamlama, bağlaçlı tamlama, zincirleme ad tamlaması, karma tamlama, girişik tamlama] diye ayırırken “yargısız anlatımların kalıplaşmış olanları”nı da, “birleşik sözcükler” ve “ikilemeler” olarak ayırmıştır (Hatiboğlu, 1972, s. 2-51).

Mustafa Özkan ve Veysi Sevinçli, “Türkçenin Söz Dizimi” adlı eserlerinde kelime grupları şu başlıklar halinde inceler: 1. İsim tamlaması ve İyelik Grubu, 2. Sıfat Tamlaması, 3. Birleşik İsim Grubu, 4. Tekrar Grubu, 5. Aitlik Grubu, 6. Edat Grubu, 7. Unvan Grubu, 8. Birleşik Fiil Grubu, 9. İsim-Fiil Grubu, 10. Sıfat-Fiil Grubu, 11. Zarf-Fiil Grubu, 12. Sayı Grubu, 13. Ünlem Grubu, 14. Bağlama Grubu, 15. Kısaltma Grupları (yönelme grubu, bulunma grubu, uzaklaşma grubu, isnat grubu, yükleme grubu, vasıta grubu, ilgi grubu, eşitlik grubu, kısaltma gruplarının tersi görünüşünde olan kelime grupları) (Özkan & Sevinçli, 2021, s. 13-18).

Ahmet Beserek ise “Türkçede Cümle Yapısı” adlı eserde kelime grupları şu şekilde başlıklandırmıştır: İsim Tamlaması, Sıfat Tamlaması, İsim Grupları, Edat Grubu, Unvan Grubu, Zarf Grubu, Tekrarlar (İkilemeler), Ünlem Grubu, Bağlaç Gruplar (Beserek, 1991, s. 28-31).

Haydar Ediskun, “Yeni Türk Dilbilgisi” adlı eserinde kelime gruplarından söz ederken isim takımları (belirtili isim takımı, belirtisiz isim takımı), sıfat takımları ve birleşik fiillerden bahseder ve diğer kelime gruplarına yer vermez (Ediskun, 2017, s. 114-246).

Nurettin Koç, Yeni Dilbilgisi isimli eserinde, “sözcük öbekleri” olarak isimlendirdiği kelime gruplarını “eylem öbeği, ad öbeği [ad tamlaması (belirtili ad tamlaması, belirtisiz ad tamlaması, eksiz (takısız) ad tamlaması, zincirleme ad tamlaması), adıl tamlaması, ön ad (sıfat) tamlaması, ad durumu ekleriyle kurulmuş tamlamalar (-dan (-den) ekiyle yapılan tamlama, -da (-de) ekiyle yapılan tamlama, -a (-e) ekiyle yapılan tamlama), ilgeçli tamlama, ikilemeli tamlama, iyelikli tamlama, bağlaçlı tamlama, ilgi ekiyle yapılan tamlama, ünlemli tamlama, eylemsili tamlama, eylemli tamlama], belirteç öbeği, ilgeç öbeği” (Koç 1990, s. 334-357) olmak üzere dört grupta incelemiştir.

Fuat Bozkurt, “Türkiye Türkçesi” isimli çalışmasında kelime gruplarını “birlik” olarak isimlendirir ve ad tamlaması, sıfat tamlaması, ikileme, ilgi birliği, ilgeç birliği, eylem birliği, eylemlilik birliği, ortağ birliği, ulağ birliği, san birliği, sayı birliği, ünlem birliği, bağlama birliği ve kısaltma birliği şeklinde on dört grupta inceler (Bozkurt, 1995, s. 141-157).

Bilâl Aktan, “Türkiye Türkçesinin Söz Dizimi” isimli eserinde şu kelime gruplarını şöyle tasnif etmiştir: “İsim tamlaması ve iyelik grubu, sıfat tamlaması, birleşik isim grubu, tekrar grubu (ikileme), aitlik grubu, edat grubu, unvan grubu, birleşik fiil, sayı grubu, ünlem grubu, bağlama grubu, isim-fiil grubu, sıfat-fiil grubu, zarf-fiil grubu, kısaltma grupları” (Aktan 2016, s. 9-79).

Tahsin Banguoğlu, “Türkçenin Grameri” adlı çalışmasında belirtme öbekleri ismi altında incelediği kelime gruplarını “ad takımları, sıfat takımları, zarf öbekleri, takı öbekleri, çekim öbekleri (isim öbekleri, fiil öbekleri), bağlam öbekleri, yanaşma takımları (san öbekleri, ayama ve soyadı öbekleri, künye ve mahlas), katma öbekler (ünlem

öbekleri, saplama öbekleri)” (Banguoğlu, 2011, s. 498-519) olmak üzere sekiz bölümde ele almıştır.

Süer Eker, “Çağdaş Türk Dili” isimli eserinde kelime gruplarını on yedi başlıkta incelemiştir. Eker’in tasnifi şu şekildedir: “Tamlamalar (ad tamlamaları, sıfat tamlaması), aitlik grubu, unvan grubu, tekrar grupları (aynen tekrar grubu, yakın ya da eş anlamlı tekrar grubu, karşıt anlamlı tekrar grubu, ilâveli tekrar grubu), birleşik sözcükler, sayı grubu, edat grubu, sıfat-fiil (ortaç) grubu, zarf-fiil (ulaç) grubu, eylem grubu, birleşik eylem grubu (tasviri eylemler, adla yapılan birleşik eylemler, diğer birleşik eylemler), ünlem grubu, bağlama grubu, kısaltma grupları (ilgi grubu, belirtme grubu, yaklaşma grubu, bulunma grubu, uzaklaşma grubu, klişe kısaltmalar), dayanma grubu, deyimler atasözleri / savlar” (Eker, 2021, s. 355-370).

Rasih Erkul; “Cümle ve Metin Bilgisi” isim eserinde “Tekrarlar (yineleme), bağlama grubu, sıfat tamlaması, isim tamlaması, âitlik grubu, birleşik kelime / isim, birleşik fiil, sayı grubu, hâl ekleriyle yapılan kelime grupları, edat grubu, unvan grubu, ünlem grubu, isim fiil grubu, sıfat fiil grubu, zarf fiil grubu, kısaltma grupları” (Erkul 2007, s. 5-17) olmak üzere on altı kelime grubundan söz etmektedir.

Turgut Baydar, “Türkiye Türkçesinde Kelime Grupları” isimli kitabında kelime gruplarını şu şekilde başlıklandırmıştır: “İsim tamlaması, sıfat tamlaması, fiilimsi grupları, ünlem grubu, birleşik isim grubu, zarf grubu, edat grubu, unvan grubu, birleşik fiil, tekrar grubu, sayı grubu, kısaltma grubu” (Baydar, 2020, s. 30-159).

Mustafa Altun, “Türkçede Kelime Grupları Çözümlemeleri” isimli çalışmasında kelime gruplarını şu başlıklar altında incelemiştir: “Bağımlı Biçim Birimlerle Kurulu Kelime Grupları (aitlik grubu, iyelik grubu, belirtme grubu, yönelme grubu, bulunma grubu, ayrılma grubu, isnat grubu; isimfiil grubu, sıfatfiil grubu, zarffiil grubu), Bağımsız Biçim Birimlerle Kurulu Kelime Grupları (isim tamlaması, sıfat tamlaması, bağlama grubu, edat grubu, birleşik isim grubu, ikileme, sayı grubu, unvan grubu, kısaltma grubu), Arapça ve Farsça Biçim Birimlerle Kurulu Kelime Grupları (Arapça isim tamlaması, Farsça İsim Tamlaması, Farsça sıfat tamlaması, Farsça birleşik isim, Farsça birleşik sıfat), Önerilen Kelime Grupları (örtük iyelik grubu, ayrılma durum ekli belirtili isim tamlaması, zarf + sıfat grubu, zarf + zarf grubu, zarffiil işlevli sıfatfiil grubu)” (Altun 2011, s. 15-23).

Kelime gruplarının tasnifi konusunda da farklılıklar dikkatimizi çekmiştir. Muharrem Ergin eserinde birleşik fiiller kısmında anlamca kaynaşmış birleşik fiillere yer vermemiş fakat Leylâ Karahan anlamca kaynaşmış birleşik fiilleri eserine almıştır.

Kaya Bilgegil, Ahmet Beserek, Rasim Şimşek gibi araştırmacılar tasniflerinde zarf grubuna yer verirlerken Muharrem Ergin ve Leylâ Karahan tasniflerinde zarf grubuna yer vermemişlerdir. Araştırmacılardan zarf gruplarını sıfat tamlaması olarak kabul edenler de vardır.

Muharrem Ergin çalışmalarında aitlik grubuna yer verirken Leylâ Karahan aitlik grubunu çalışmalarına almamıştır.

Veysi Sevinçli, Mustafa Özkan, Günay Karaağaç tasniflerinde eşitlik grubuna yer verseler de çoğu araştırmacı çalışmalarında eşitlik grubuna yer vermemiştir.

Kaya Bilgegil, Rasim Şimşek çalışmalarında “isim-fiil, sıfat-fiil ve zarf-fiil” gruplarına yer vermemişlerdir fakat araştırmacıların hemen hemen hepsi fiilimsi gruplarına yer vermişlerdir.

Çalışmamızda, kelime gruplarına ilişkin açıklamaları ve tasnifleri değerlendirdik; bu bilgiler ışığında kelime gruplarını şu başlıklar altında inceledik:

1. İsim Tamlaması
2. Sıfat Tamlaması
3. İsim-Fiil Grubu
4. Sıfat-Fiil Grubu
5. Zarf -Fiil Grubu
6. Ünlem Grubu
7. Birleşik İsim Grubu
8. Zarf Grubu
9. Edat Grubu
10. Ünvan Grubu
11. Birleşik Fiil Grubu

12. Tekrar Grubu

13. Bağlama Grubu

14. Sayı Grubu

15. Kısaltma Grupları

1.1. İsim Tamlamaları

İsim tamlamaları ilk yazılı metinlerden başlayarak günümüzü kadar sıklıkla kullanılagelmiştir. Kurum, kuruluş, şehir, semt, bitki, dergi, kitap vb. isimlerine varıncaya kadar isim tamlamalarından yararlanılmıştır (Baydar & Ertane Baydar, 2018, s. 74). İsim tamlamalarının bu denli yoğun kullanılması konunun tartışılmasına ve bu tartışmalar bağlamında araştırmacıların fikir ayrılıkları yaşamalarına neden olmuştur. Fikir ayrılıkları geçmişten günümüzü tazeliğini korumuş ve tartışılmaya devam edilmiştir. İsim tamlamaları ile ilgili fikirler aşağıda belirtilmiştir:

Leylâ Karahan isim tamlamalarını şu şekilde açıklar:

İyelik ekli bir isim unsurunun, iyeliğin işaret ettiği başka bir isim unsuruyla kurduğu kelime grubudur. Bu kelime grubunda iki isim unsuru aitlik, içinde bulunma, sınırlandırma, belirtme vb. anlam ilgileri çerçevesinde birbirine bağlanır (Karahan, 2020, s. 42).

Mustafa Özkan ve Veysi Sevinç, isim tamlamalarını “İki veya daha çok ismin sahiplik, tahsis, tür, cins vb. nitelikleri belirtmek üzere özel bir biçimde bir araya gelmesinden oluşan kelime grubudur” (Özkan & Sevinçli, 2021, s. 19) şeklinde tanımlarlar.

Zeynep Korkmaz, isim tamlarının tanımını “Bir ad başka bir adla ilgi durumu eki olarak veya almadan bir anlam bağı oluşturduğunda ad tamlaması dediğimiz kelime grubu ortaya çıkar” (Korkmaz, 2017, s. 285) şeklinde ifade eder.

Muharrem Ergin ise isim tamlarının birer iyelik grubu olduğu ifade ederek şu cümleler ile açıklar:

Bu grup iki isim unsurunun meydana getirdiği kelime gurubudur. Bir ismin manasının iyelik sistemi içerisinde başka bir isimle tamamlanması esasına dayanır. Bir nesnenin başka bir nesnenin parçası olduğunu, bir nesnenin başka bir nesneye ait bulunduğunu veya bir nesnenin başka bir nesneyle

tamamlandığını ifade etmek için bu kelime grubuna başvurulur. Grubu meydana getiren iki isim unsurundan biri tamlayan biri ise tamlanan unsurdur. Tamlayan önce tamlanan sonra gelir. İki unsur iyelik sistemi ile birbirine bağlanır ve grubun temelini iyelik ifadesi teşkil eder. Bu grup ekli bir birleşmedir. Tamlanan unsur daima iyelik eki taşır. Tamlayan unsur ise daima genitif hâlinde bulunur fakat bu genitif bazen ekli bazen eksiz halde bulunur (Ergin, 2013, s. 381-384).

Bilâl Aktan, isim tamlamasını “İyelik ekli bir isim unsurunun, iyeliğin işaret ettiği bir başka isim unsuruyla kurduğu gruba isim tamlaması denir. İyelik ekli unsuru kendisinden önceki ilgi halinde bir şahıs zamirine sahiplik, bağlılık ve aitlik ilgisiyle bağlanan kelime grubuna ise iyelik grubu denir” (Aktan, 2016, s. 9) şeklinde ifade eder.

Nurettin Koç, isim tamlamalarını “Adların oluşturduğu birliğe ad öbeği denir” (Koç, 1990, s. 343) şeklinde açıklar.

Günay Karaağaç, isim tamlamalarını konusuna şu ifadelerle açıklık getirir:

Bir ismin başka bir isimle ilişkilendirildiği söz öbeğidir. Bütün dillerde ilişkilendirmenin iki yolu vardır. Bunlardan birincisi, varlığın başka bir varlıklar ilişkilendirilmesidir ve bunlar, ad tamlaması olarak adlandırılırlar. Diğeri ise bir varlığın bir kişi ile ilişkilendirildiği iyelik öbekleridir (Karaağaç, 2021, s. 208-209).

Haydar Ediskun, isim tamlamalarını “İki isim arasında iyelik ilgisi kurmak amacıyla oluşturulan takıma isim takımı denir” (Ediskun, 2017, s. 114) şeklinde aktarır.

Mehmet Hengirmen, Dilbilgisi ve Dilbilim Terimleri Sözlüğü adlı eserinde isim tamlamalarını “İki ya da daha çok addan kurulmuş ve aralarında tamlama ilişkisi bulunan sözcük grubu” (Hengirmen, 1999, s. 17) olarak aktarır.

Sezai Güneş, isim tamlamalarını “Bir ismin başka bir ismi tamamlaması suretiyle meydana gelen kelime gruplarına isim tamlaması adı verilir” (Güneş, 2001, s. 306) şeklinde tanımlar.

Mehmet Özmen, isim tamlamasını “Birincisi tamlayan ikincisi tamlanan olan ve peş peşe gelen iki isim, isimsi veya isimlikten oluşur” (Özmen, 2016, s. 54) şeklinde açıklar.

Tahsin Banguoğlu, isim tamlamalarını “Kimin veya kim halindeki bir ada iyelik eki almış bir adın gelmesiyle ortaya çıkan kelime öbeği” (Banguoğlu, 2011, s. 332) şeklinde aktarır.

Neşe Atabay, Sevgi Özel ve Ayfer Çam; isim tamlamalarını “Bir adın niteliklerinin başka adlarla daha iyi belirlenmesini sağlayan söz birlikleridir” (Atabay & Özel & Çam, 1981, s. 14) şeklinde ifade ederler.

Süer Eker, isim tamlamalarını “Bir tamlayanla bir tamlananın oluşturduğu sözcük grubudur” (Eker, 2021, s. 355) şeklinde açıklar.

İbrahim Delice, isim tamlamasını “Eskilerin terkîb-i izafî diye tanımladıkları iyelik, tahsis, tür, cins bildirmek amacıyla iki veya daha çok isimden kurulan yüklemsiz sözdizimidir” (Delice, 2003, s. 37) şeklinde tanımlar.

Turgut Baydar, konu hakkındaki görüşlerini şöyle ifade eder:

Birden fazla isim unsurunun tamlama ekleri yardımı ile oluşturdukları kelime grubuna isim tamlaması denir. Tamlayan kelimenin aldığı ek tamlayan, tamlanan kelimenin aldığı ek ise tamlanan ekidir. Tamlayan ile tamlanan unsurlar sadece aitlik ilgisi içinde değil; bütün parça, sınırlandırma, tür-üye, içinde bulunma vb. ilgiler ile de birbirlerine bağlanırlar (Baydar, 2020, s. 30).

Araştırmacıların isim tamlamalarını kaç grupta inceledikleri ve isim tamlamalarının özellikleri şu şekilde ifade edilmiştir:

Mustafa Özkan ve Veysi Sevinçli; tamlamaları belirtili isim tamlaması, belirtisiz isim tamlaması ve eksiz isim tamlaması olmak üzere üç grupta ele alırlar (Özkan & Sevinçli, 2021, s. 19-32).

Günay Karaağaç, tamlayan unsurunun ek alıp almamasına göre isim tamlarını gruplandırır. Tamlayanı ek alan isim tamlamalarına belirtili isim tamlaması tamlayanı ek alamayan isim tamlamalarına belirtisiz isim tamlamaları hem tamlayanın hem tamlananın durumuna göre zincirleme türleri de vardır diyerek zincirleme isim tamlamasını da sınıflandırmaya dâhil eder (Karaağaç, 2021, s. 208-213). Karaağaç “Türkçenin Söz Dizimi” isimli eserinde zincirleme isim tamlaması ile görüşlerini şu cümleler ile ifade eder:

Birden çok ilişkilendirmenin ve dolayısıyla birden fazla ilgi hali çekiminin yer aldığı söz öbeğidir. Birden çok ilgi hali çekiminin olduğu bu söz öbeklerindeki tamlanan asıl ögenin aldığı iyelik eki, doğal olarak, öbeğin bütününe aittir. Zincirleme isim tamlamasında ortak kullanılan ve tekrarlanan öge, ilgi hali eki değil, iyelik ekidir. İyelik eki sayısı, ilişkilendirilen öge sayısını verir (Karaağaç, 2021, s. 210).

Mehmet Özmen, isim tamlamalarını belirtili isim tamlaması ve belirtisiz isim tamlaması olmak üzere iki başlık halinde inceler (Özmen, 2016, s. 54-58).

Bilâl Aktan; isim tamlamalarını belirtili isim tamlaması, belirtisiz isim tamlaması, eksiz isim tamlaması olmak üzere üç ana başlık altında inceler. Zincirleme isim tamlamasını ise iki unsurlu bir isim tamlaması olduğunu ileri sürerek ayrı bir başlık altında ele almayı tercih eder (Aktan, 2016, s. 9-14).

Leylâ Karahan ise isim tamlamalarını belirtili ve belirtisiz isim tamlaması olmak üzere iki başlıkta toplar. Leylâ Karahan belirtili isim tamlamasının da tamlayan unsurunun belirtili isim tamlaması olabileceğini dile getirir ve zincirleme isim tamlaması belirtili isim tamlaması grubunda olduğu dile getirir (Karahan, 2020, s. 42-44).

Karahan, Türkçenin Söz Dizimi adlı eserinde belirtili ve belirtisiz isim tamlamaları hakkında şunları dile getirir:

a. İsim tamlamasında birinci unsurun ikinci unsurla bağlantısı, zamirlerde ekli, isimlerde ise ekli veya eksizdir. Tamlananın ikinci unsuru daima iyelik eki taşır:

ovanın yeşili

bizim sesimiz

b. Bu tamlamada ana unsur sonda bulunur. Birinci unsur tamlayan, ikinci unsur tamlanandır:

sabrın (ty) / acı meyvesi (tn) AHT

Mayısın (ty) / taze rüzgarı (tn) YKB

c. Birinci unsuru ilgi hali eki taşıyan isim tamlaması belirtili isim tamlamasıdır.

Çiçeğin (ty) / konusu (tn), kuşun (ty) / sesi (tn) tamlamalarında tamlayan belirli bir nesneyi göstermektedir. Bu tamlamada birinci unsur belirtme görevi yapar.

Belirtili isim tamlamasında tamlayan ile tamlanan arasında ekle sağlanan geçici bir ilişki kurulmuştur.

şehrin (ty) kenar evleri (tn) FNÇ

eylül meyvelerinin (ty) baygın kokuları (tn) AH

d. Belirtili isim tamlamasının unsurları yer değiştirebilir:

Bıraktım **ardından yıllarca koştüğüm hevesin**. MÇ (yıllarca koştüğüm hevesin ardı)

Gördün mü **dehşetini tipinin karın**? YBB (tipinin, karın dehşeti)

e. Belirtili isim tamlamasının unsurları arasına başka sözcükler de girebilir:

O böyle söylerken **yanında bulunanların** korkudan **benzi** sararır, birer birer yanından sıvıştırlardı. YKK

Tahsilin ticarete **yeri** yok. MK

f. Belirtili isim tamlamasının tamlayan unsuru da belirtili isim tamlaması olabilir. Böyle bir yapı da üç isim unsuru bulunduğu düşünülmemelidir:

halının saçığının / rengi

denizin sularının / serinliği

g. Birinci unsurunda ilgi hali eki bulunmayan isim tamlaması belirtisiz isim tamlamasıdır. Bu tamlama belirsiz, genel bir nesneyi, bir türü karşılar:

ishak (ty) / kuşu (tn) CST

hayal (ty) / iklimleri AMA

h. Belirtisiz isim tamlamasının iki unsuru arasında daima bir ilişki mevcuttur. Tamlamada iki unsur arasına başka bir unsur giremez ve unsurlar yer değiştiremez. Bundan dolayı nesne adı olarak kullanılmaya en elverişli kelime gruplarından biri belirtisiz isim tamlamasıdır. Meselâ “buzdolabı, kahverengi, gökyüzü, atasözü, hanımeli, yüzbaşı, yayınevi” gibi isimler belirtisiz isim tamlaması kuruluşundadır.

Kadı Köyü, Top Kapısı, şiş kebabı gibi belirtisiz isim tamlaması kuruluşundaki bazı isimler bugün iyilik eklerini düşürerek Kadıköy, Topkapı, şişkebab şeklinde kalıplaşmışlardır.

“Milli Eğitim eski Bakanı, Konya eski Milletvekili” gibi yapılar Türkçenin özelliklerine aykırıdır. Eski sıfatı unsur arasında değil tamlamanın başında bulunmalıdır. Kullanımı şu şekilde olmalıdır: “eski Milli Eğitim Bakanı, eski Konya Milletvekili”

i. Belirtisiz isim tamlamalarının tamlayan unsuru bir cümle olabilir:

“Birleşme aşkın mezarıdır.” İftirası ÖS

Arkasında bir de “Çakırsaraylı Akşehir’i basacakmış.” haberi çıkınca Hüseyin’e karşı duyulan tiksintiye kızgınlık karıştı. TB

j. Bazı isim tamlamalarında tamlanan -II ekini aldığı tamlananın iyelik eki düşer:

asker şapkası - asker şapkalı

k. Her belirtisiz isim tamlamasını belirtili, her belirtili isim tamlamasını da belirtisiz isim tamlamasına dönüştürmek mümkün değildir. Meselâ “öğle vakti, 1951 yılı, Türkiye Cumhuriyeti, Ankara şehri” gibi belirtisiz isim tamlamaları ile “onun elbisesi, gördüklerimin hepsi” gibi belirtili isim tamlamalarında böyle bir yapı değişikliği olmaz. Değişikliği veya değişmezliği belirleyen tamlama unsurları arasındaki anlam ilişkisidir.

l. Bir isim tamlaması başka bir isim tamlamasında tamlanan unsur olarak görev yaptığı kendi iyelik ekini değil ana tamlamanın iyelik ekini taşır:

duvar saati - bizim duvar saatimiz

dünya görüşü - senin dünya görüşün

m. Tamlanan unsuru sıfat-fiil veya sıfat-fiil grubu olan bir isim tamlamasının tamlayan unsuru genellikle ilgi hali eki taşır:

Bingöl çobanlarının / koyun otlatırken çaldıkları AHT

Bu facianın / herkesi üzdüğü KK

n. Tamlananı sıfat-fiil veya sıfat-fiil grubu olan isim tamlamalarında tamlananın bazı unsurları yer değiştirebilir.

Bu gerçek ve yüksek kültürü bugünkü okulların veremediği PS

(Bugünkü okulların / bu gerçek ve yüksek kültürü veremediği)

o. İsim tamlamalarının tamlayan ve tamlanan unsurları kelime grubu olabilir:

taşlara sürülen kumlu ayakkabıların (ty) / çıtırtısı (tn) PS (tamlayan: sıfat tamlaması)

çakmak çakmak gözlerin (ty) karanlığı yardığı (tn) SÇ (tamlayan: sıfat tamlaması, tamlanan: sıfat - fiil grubu)

aşkın (ty) / şeref diyarı (tn) YKB (tamlanan: isim tamlaması)

bahçenin (ty) / ölüm ve ahiret kokusu dağıtabilmesi (tn) AH (tamlanan: isim - fiil grubu)

gurbet duygusunun (ty) hem kaynağı hem de sembolü (tn) MKA (tamlayan: isim tamlaması, tamlanan: bağlama grubu)

bu gece ağacın üstüne onunla yüz yüze gelmek (ty) / fikri (tn) RGN (tamlayan: isim - fiil grubu)

ö. İsim tamlamasında birden fazla tamlayan ve tamlanan unsur bulunabilir:

evin (ty) kapısı (tn) / penceresi (tn)

göğün (ty), ovanın (ty) / rengi (tn)

p. İsim tamlamaları söz dizimi içinde isim, sıfat ve zarf görevi yapar.

Süleymaniye Camii, / bir imanın eseridir. MKA (isim, isim)

el yazması eserler (sıfat),

Bütün aile pazar günleri bir araya gelirdi. (zarf),

r. Belirtili isim tamlamasında vurgu her iki unsurda da aynı ölçüdedir. Belirtisiz isim tamlamasında ise vurgu birinci unsur üzerinde bulunur (Karahana, 2020, s. 42-48).

Muharrem Ergin de isim tamlamalarını iki grup halinde inceler. Tamlayanı ek alan isim tamlamalarına belirtili isim tamlaması, tamlayanı ek almayan isim tamlamalarına ise belirtisiz isim tamlamaları demektir. Takısız isim tamlaması olarak tabir edilen isim tamlamalarını ise sıfat tamlaması kategorisine almaktadır (Ergin, 2013, s. 381-384).

Tahsin Banguoğlu ise isim tamlamaları terimi yerine “ad takımı” terimini kullanmayı tercih eder ve isim tamlamalarını belirtili ad takımı ve belirtisiz ad takımı şeklinde inceler. Zincirleme isim tamlamasını da ad takımının zincirlemesi şeklinde belirtir ve “Katılanı bir ad takımı olan üç hadli ad takımı.” şeklinde ifade eder. Takısız

isim tamlamasının ise sıfat tamlaması kategorisinde olduğunu belirtir (Banguoğlu, 2011, s. 331-339).

Zeynep Korkmaz, “Türkiye Türkçesi Grameri Şekil Bilgisi” adlı eserinde isim tamlamalarını, belirtili isim tamlaması, belirtisiz isim tamlaması, zincirleme isim tamlaması olmak üzere üç başlık altınca inceler ve şu şekilde açıklar:

a. *Belirtili ad tamlaması, tamlayan adın sonuna ilgi durum eki, tamlanan adın sonuna da üçüncü şahıs iyelik eki getirilerek yapılan tamlama türüdür. Tamlayan ad, ilgi durum eki aldığı için belirtili ad tamlaması adını alan bu birleşimde, iki ad arasında belirli, kesin bir anlam bağlantısı vardır. Ancak, bu bağlantı sürekli değil geçicidir: anaların anası, başarının sırrı, dünyanın yüzü, gecenin karanlığı, öğretmen planı, şimşegin parıltısı.*

b. *Belirtili ad tamlaması içindeki tamlayan ve tamlanan adlar yalın oldukları gibi bir kelime grubundan da oluşabilirler:*

*Gazeteyi aldı, katladı, **ceketinin dış cebine** soktu (P.Safa, FH, 8).*

***Kardeşinin sadakası** kuru ekmeğe bile yetmiyordu (R.N. Güntekin, D, 97).*

Zeynep Korkmaz belirtisiz isim tamlamasını şu cümlelerle açıklar:

Bu tamlama türünde adından da anlaşılacağı üzere, tamlayan ad eksiz yani yalın durumdadır. Yalnız tamlanan ad üçüncü şahıs iyelik eki almıştır. Belirtisiz ad tamlamalarında tamlayanın tamlanana bağlılığı belirsiz fakat sürekli. Anlamca da tamlananın ayrılmaz bir parçasıdır. Bundan dolayı tamlananın iki ögesi arasına bir başka gramer ögesi giremez. Bu niteliği dolayısıyla belirtisiz ad tamlamaları dilimizde çeşitli adlar, benzetme vb. özellikli daha başka adlar kurmaya elverişlidir: Antep fıstığı, devlet adamı, dikiş makinesi, edebiyat öğretmeni, erkek ruhu, horoz döğüşü, ilçe kaymakamı, İstanbul camileri, kimlik kartı, kiracı sorunu, köy evleri, sokak kapısı, su yolu gibi.

c. *Belirtili ad tamlamalarında olduğu gibi belirtisiz ad tamlamalarında da tamlayan veya tamlanan ögeleri yalın veya birer kelime grubundan da olabilir.*

Yağmur sicim gibi yağıyor, sokaklardan çamur dereleri akıyordu (R.N. Güntekin, D, 23).

Daima muhayyel bir Avrupa seyahati için hazırlanmış bir bavulu vardı, bu bavulun yanı başında bir de şapka kutusu dururdu (Y. K. Karaosmanoğlu, KK, 10).

d. Bir ad tamlaması başka bir ad tamlamasının tamlanan ögesini oluşturduğunda, kendi iyelik ekini değil, ana tamlamanın gerekli kaldığı iyelik ekini alır:

Baş ucu kitabı / benim baş ucu kitabım, Söz dağarcığı / benim söz dağarcığım.

e. Belirtisiz ad tamlamalarından oluşan bazı yer, kuruluş, ev, apartman, sokak vb. adlarda kısa anlatım, yabancı dil, yabancı söyleyiş gibi yanlış etkilerle iyelik ekinin atıldığı ve bu eğilim gittikçe arttığı görülmektedir: *Edirne kapı, Topkapı, Egebank, Ada Bank* vb. Hatta yabancı dil etkisiyle, tamlayanla tamlananın yer değiştirdiği ve Türkçenin tamlama kuralının yok edildiği örnekler de az değildir: *Hotel Armada, Otel Farabi, Kulüp Çankaya* gibi.

f. Belirtili isim tamlamalarında olduğu gibi belirtisiz isim tamlamalarında da sıfat tamlamalarının tersine çevrilerek birer ad tamlamasına dönüştürüldüğü örnekler de vardır: *aptal kapıcı / kapıcı aptalı, sersem Aliye / Aliye sersemi* gibi. Bu tür örneklerde “gibi, gibi olan” anlamında bir benzetme özelliği göze çarpar. Bu yolda abartma bildiren bazı şekiller de oluşmuştur: *akıl fukarası, bilgi yoksunu, harp zengini* gibi.

Bu tür belirtisiz isim tamlamaları yalnız ad olarak değil sıfat olarak da kullanılır.

Zeynep Korkmaz, zincirleme ad tamlamasını şu şekilde açıklar:

Zincirleme ad tamlaması bir ad tamlamasının başka bir adla oluşturduğu ikinci bir ad tamlamasıdır. Böylece, tamlayanı, tamlananı veya her ikisi de ad tamlaması biçiminde olan iç içe girmiş yeni bir tamlama türü ortaya çıkmaktadır. Her ne kadar gramerlerimizde ve terim sözlüklerinde bu tür tamlamalar zincirleme isim tamlaması diye adlandırılmış ise de, bunlar aslında tamlama kalıbındaki bir kelime grubunun, bir birleşik adın başka bir ad veya ad tamlamasına tamlayan görevi ile bağlanmış olmasından ibarettir (Korkmaz, 2017, s. 285-289).

Yukarıdaki açıklamalardan hareketle dil bilimciler isim tamlamaları konusunda farklı görüşlere sahiptirler. Bu farklılıkların bir tanesi isim tamlamaların isimlendirilmesi konusudur. İsim tamlamaları bazı dil bilimciler tarafından şu şekilde adlandırılmaktadır:

Tahsin Banguoğlu, Rasim Şimşek ad takımı; Leylâ Karahan, Zeynep Korkmaz, Ahmet Beserek, Muharrem Ergin, Bilal Aktan, Abdurrahman Özkan-Mustafa Toker-Ufuk Deniz Aşçı, H. İbrahim Delice, Tuncay Böler, Günay Karaağaç, Mustafa Özkan-Veyisi Sevinçli, Kaya Bilgegil, Emine Gürsoy Naskali isim

tamlaması; Nurettin Koç, Mazhar Kükey, Vecihe Hatipoğlu ad tamlaması; Haydar Ediskun isim takımı; J. Deny terkiib-i izafî (Ertane Baydar & Baydar, 2001, s. 27-47).

İsim tamlamalarının tasnifi konusunda da görüş ayrılığı vardır. Dil bilimciler belirtili isim tamlamaları ve belirtisiz isim tamlamaları konusunda aynı paydada buluşmuş olsalar da takısız (eksiz) isim tamlamaları ve zincirleme isim tamlamaları konusunda fikir birliğine ulaşamamışlardır.

Leylâ Karahan, Muharrem Ergin, Tahsin Banguoğlu, Günay Karaağaç, H. İbrahim Delice, Zeynep Korkmaz, Mehmet Özmen gibi dil bilimciler kelime grubu çeşitleri arasında takısız isim tamlamalarına başlıkları içerisinde yer vermezler. Takısız isim tamlaması diye tabir edilen kavramın sıfat tamlaması içerisinde olmasını gerektiğini savunurlar (Bozunoğlu, 2022, s. 17). Konu üzerinde farklı düşünen Mustafa Özkan, Veysi Sevinç, Bilâl Aktan gibi isimler takısız (eksiz) isim tamlamalarını bir isim tamlaması çeşidi olarak kabul eden dil bilimciler arasındadır.

Zincirleme isim tamlamasına Tahsin Banguoğlu, H. İbrahim Delice, Günay Karaağaç, Rasim Şimşek, Zeynep Korkmaz gibi isimler tasniflerinde yer verse de Leylâ Karahan, Muharrem Ergin, Bilâl Aktan, Tuncay Böler, Abdurrahman Özkan, Mustafa Özkan, Veysi Sevinç, Mehmet Özmen gibi isimler zincirleme isim tamlamalarını isim tamlamasının bir çeşidi olarak görmezler. Biz de yaptığımız araştırmalarda zincirleme isim tamlamasını bir tamlama çeşidi olarak değerlendirmedik. Zincirleme isim tamlamasının yapı itibarıyla belirtili isim tamlaması kategorisinde olması gerektiğini düşünmekteyiz. Bu nedenle isim tamlamalarını belirtili ve belirtisiz isim tamlamaları olmak üzere iki grupta inceledik.

1.2. Sıfat Tamlaması

Bir isim ile bir sıfat unsurundan meydana gelen kelime grubuna sıfat tamlaması denir. Araştırmacıların sıfat tamlamaları ile ilgili tanımlamaları ve açıklamaları aşağıda belirtilmiştir.

Günay Karaağaç “Türkçenin Söz Dizimi” aslı eserinde sıfat tamlamaları ile ilgili şu açıklamaları yapmıştır:

Yalın Hal Çekimi, birçok dil için, sıfat tamlaması yapan çekimdir. Bir söz, söz öbeği veya cümlelerin yalın olarak bir ismin önüne getirilmesiyle elde edilen

çekimlik bir söz öbeğidir. Türkçede, cümle kurulmadığı sürece, yani bir eylemin nitelendirilmesi söz konusu olmadığı sürece, yalın hal, sıfat halidir; cümle kurulursa, aynı yalın yapı, özne olacaktır (Karaağaç, 2021, s. 217).

Mustafa Özkan ve Veysi Sevinçli sıfat tamlamaları ile ilgili şöyle açıklamada bulunmuşlardır:

Kelime grupları içerisinde önemli bir yere sahip olan sıfat tamlamaları, bir sıfat ve bir isimden meydana gelir. Sıfat, ismin önünde niteleme ya da belirtme görevinde bulunur. Sıfat tamlaması eksiz bir birleşmedir. Sıfat, bir kelime olabileceği gibi, bu görevi üstlenen bir kelime grubu da olabilir. Bu kelime grubunda sıfat, tamlayan; isim ise tamlanan ögedir. Asıl öge olan isim sonda bulunur (Özkan & Sevinçli, 2021, s. 34).

Bilâl Aktan, sıfat tamlamasını “Bir sıfat unsuru ile bir isim unsurunun meydana getirdiği kelime grubuna sıfat tamlaması denir” (Aktan, 2016, s. 17) biçiminde tanımlamıştır.

Haydar Ediskun, sıfat tamlamalarını “Sıfat takımı, bir sıfatla bir isimden oluşan takımdır” (Ediskun, 2017, s. 144) şeklinde ifade eder.

Leylâ Karahan sıfat tamlamasını şöyle tanımlar: “Bir isim unsurunun bir sıfat unsuruyla nitelendiği veya belirtildiği kelime grubudur” (Karahan, 2020, s. 48).

Zeynep Korkmaz, “Türkiye Türkçesi Grameri Şekil Bilgisi” adlı eserinde konuya şu şekilde ışık tutar:

Sıfatın anlam ve işlev bakımından kendi varlığını ortaya koyabilmesi için mutlaka bir adın önünde bulunması ve o adı nitelemesi veya belirtmesi gerekir: cıvıl cıvıl kuşlar, dalgalı deniz, düşünen insan, kırmızı gül, bu yıl, şuradaki okul gibi. Adlar iyelik, çokluk ve ad çekim ekleri alabildikleri hâlde sıfatlar bu ekleri alamazlar. Adlar ile eksiz birleşirler ve yukarıdaki örneklerde görüldüğü gibi sıfat tamlaması oluştururlar (Korkmaz, 2017, s. 335).

Sezai Güneş, sıfat tamlamalarına şu şekilde açıklık getirir: “Bir sıfat ile bir ismin birleşerek meydana getirdiği eksiz tamlamalara sıfat tamlaması adı verilir. Bu tamlamalarda, kelimeler arasındaki ilişki, bir niteleme ilişkisi olup; sıfatlara niteleyen, isme nitelenen denilir” (Güneş, 2001, s. 317).

Vecihe Hatipoğlu, sıfat tamlamalarını “Sıfatın kendisinden sonra gelen adı niteleyerek veya belirterek kurduğu tamlamadır” (Hatipoğlu, 1972, s. 25) şeklinde açıklamıştır.

Tahsin Banguoğlu, sıfat tamlamasını “Sıfat hiçbir ek almaksızın vasıfladığı, veya belirlediği adın önüne gelerek onunla bir takım teşkil eder” (Banguoğlu, 2011, s. 342) şeklinde ifade etmiştir.

Abdurrahman Özkan, Mustafa Toker ve Ufuk Deniz Aşçı; sıfat tamlamalarını şöyle açıklamışlardır: “Bir sıfatın (veya sıfat görevinde kullanılan bir kelimenin) kendisinden sonra gelen bir ismi niteleyerek veya belirterek oluşturduğu tamlamaya sıfat tamlaması denir” (Özkan & Toker & Aşçı, 2020, s. 63).

Muharrem Ergin, sıfat tamlamalarıyla ilgili olarak şu açıklamalarda bulunmuştur:

Sıfat tamlaması bir sıfat unsuruyla bir isim unsurunun meydana getirdikleri kelime gurubudur. Sıfat unsuru, isim unsurunu vasıflandırmak veya belirtmek için getirilir. Sıfat tamlayan, yardımcı, isim tamlanan, asıl unsurdur. Sıfat tamlaması eksiz bir birleşmedir. Her iki unsur da ek almadan doğrudan doğruya bir araya gelir. Sıfat bu birleşmede daima teklik halde bulunur, sıfatların çoklukları yapılmaz. Sıfat tamlamasında sıfat, bir ismin başına gelir; yani sıfat önce isim sonra getirilir (Ergin, 2013, s. 380).

Sıfat tamlamalarıyla ilgili olarak Kerime Üstünova, “Bir ön ad ögesiyle, bir ad ögesinin oluşturduğu sözcük öbeğine ‘önad tamlaması’ adı verilir” (Üstünova, 2012, s. 43) tanımını yapmıştır. Kerime Üstünova’nın sıfat tamlamaları ile ilgili açıklamaları şu şekildedir:

Önad tamlamalarında, önad ögesi önce, ad ögesi sonra gelir; önad ögesi, bir önad ya da önad olarak değerlendirilen bir sözcük öbeği olabilir. Bir önad tamlamasında, önad ögesi için “niteleyen” ya da “belirten” sözcüklerini; ad ögesi içinde “nitelenen” ya da “belirtilen” sözcüklerini birer terim olarak kullanabiliriz. Bütün önad tamlamaları, ad ögesidir; adlar gibi iş görür; ad olarak değerlendirilir. Önad tamlamaları eksiz bileşimlerdir, önadın ve adın arasında hiçbir ek bulunmaz (Üstünova, 2012, s. 43).

M.Kaya Bilgegil, “Türkçe Dilbigisi” isimli eserinde sıfat tamlamalarını “Anlamı, bir sıfat veya sıfat hükmündeki kelime grubuyla sınırlanan bir ismin teşkil ettiği kelime

grubuna, sıfat tamlaması; isme, nitelenen (=mevsuf) diyoruz” (Bilgegil, 2014, s. 127) şeklinde ifade etmiştir.

Turgut Baydar, sıfat tamlamasını “Bir isim unsurunun bir sıfat unsuruyla nitelendiği veya belirtildiği kelime grubudur.” şeklinde tanımlamıştır. Tanıma ek olarak da “Sıfat tamlamasında sıfat tamlayan, isim tamlanan unsurdur. Tamlamanın ana unsuru ise isimdir. Sıfat tamlamasında, tamlamayı oluşturan unsurlar ek almazlar” (Baydar, 2020, s. 68) şeklinde açıklar.

Bazı araştırmacılar nesnenin neyden yapıldığı, ham maddesini bildiren yapıların takısız isim tamlaması olduğunu dile getirmiştir. Fakat bu yapıların sıfat tamlaması olduğu görüşü daha yaygındır. Leylâ Karahan bu konu hakkında şunları söylemiştir:

Nesnenin neden yapıldığını belirten ‘demir kapı, cam bardak, mermer köşk, gümüş kemer’ gibi tamlamalar, isim tamlaması değil sıfat tamlamasıdır. Bu tamlamaları, ‘demirden kapı, demirden yapılmış kapı, camdan bardak, camdan yapılmış bardak’ şeklinde ve yine sıfat tamlaması kuruluşunda genişletebiliriz (Karahan, 2020, s. 52).

Bu konu ile ilgili Süer Eker, “Çağdaş Türk Dili” adlı eserinde şunları ifade etmiştir:

Türkçe bir sözcüğün biçimi, Rusçadaki tersine, sözcüğün türünü göstermez. Sözcük türü ancak dizilişle belirlenebilir: Türkiye güzel-i, güzel kız, güzel konuş-örneklerinde güzel sözcüğü sırasıyla, ad, sıfat ve zarf görevindedir. Buna göre demir kapı türündeki tamlamaların ilk ögesinin sıfat işlevinde bulunduğu kabul edilebilir (Eker, 2021, s. 360).

Araştırmacılar tarafından sıfat tamlamalarının isimlendirilmesi konusunda da fikir birliğine varılamamıştır. Muharrem Ergin, Kaya Bilgegil, Zeynep Korkmaz, Leylâ Karahan sıfat tamlaması; Nurettin Koç önad tamlaması; Tahsin Bagoğlu ve Haydar Ediskun sıfat takımı terimlerini kullanmışlardır.

1.3. İsim-Fiil Grubu

İsim-fiil grubu bir isim-fiil ile onu anlamca tamamlayan sözcüklerden oluşan kelime grubudur. İsim-fiil grubunun “-mA, -mA, -Iş” ekleriyle kurulduğu görülmektedir.

Bazı araştırmacıların isim-fiil grubu ile ilgili görüşleri şu şekildedir:

Leylâ Karahan, isim-fiil grubunu “Bir hareket ismi ile ona bağı tamlayıcı veya tamlayıcılardan kurulan kelime grubudur” (Karahana, 2020, s. 55) şeklinde ifade etmiştir ve özelliklerini şu şekilde sıralamıştır:

- a. Hareket ismi, -mAk, -mA, -Iş ekleri ile yapılır. Grubun ana unsuru hareket ismidir, genellikle son da bulunur. Fiile dayalı bütün gruplarda olduğu gibi bu grupta da yüklem görevi yapan hareket isminin anlamı, özne, nesne, yer tamlayıcısı ve zarf adı verilen ögelerle tamamlanır. Yüklem olan isim-fiil yargı bildirmez.
- b. Ortak bir isim-fiille kurulmuş bazı gruplarda, isim-fiil tekrar edilmez.
- c. Bu grupta isim-fiilin yeri özellikle konuşma ve şiir dilinde değişebilir.
- d. Bu grup, söz dizimi içinde isim görevi yapar.
- e. Grubun vurgusu, hareket isminden önceki unsur üzerindedir (Karahana, 2020, s. 55-57).

Muharrem Ergin, “fiil gurubu” olarak isimlendirdiği isim-fiil gurubunu “Bir fiil ismi ile bu unsurlardan bir veya birkaçının meydana getirdiği kelime gurubudur” (Ergin, 2013, s. 395) şeklinde tanımlamıştır ve şu açıklama ile detaylandırmıştır:

Bu grupta fâil az bulunur ve hep iyelik ekli olur. Bu unsurların hepsi fiil isminden önce gelir. Üzerinde en çok durulan, belirtilmek istenen unsur fiil isminin en yakını da bulunur. Gurubun normal vurgusu da fiil isminden önce gelen bu unsur üzerinde bulunur. Fiil gurubunda kullanılan fiil isimleri hareket isimleridir. Onun için daha çok -mak, -mek’li fiil isimleri ile fiil gurubu yapılır (Ergin, 2013, s. 395).

Tahsin Banguoğlu, isim-fiil grubu ile ilgili düşüncelerini şu şekilde açıklamıştır: “Türkçede -mAk, -mA, -Iş ekleriyle yapılan üç türlü ad-fiil vardır. (satmak, çalışma, duruş). -meklik uzatılmış ekiyle oluşturulan ad-fiiller de nadir olarak kullanılır. (görmeklik, okumaklık). Bunların hepsi kılış adı sayılırlar. Ad-fiillerde kişi anlamı olmadığı gibi zaman anlamı da yoktur. Aralarında az çok anlam ve kullanım farkları vardır” (Banguoğlu, 2011, s. 421).

Günay Karaağaç, “fiil ismi öbekleri” olarak isimlendirdiği isim-fiillerle ilgili şunları söylemiştir:

Fiil ismi ekleri, fiillere eklenerek onları isimleştirir. Bu, isim-fiilde olduğu gibi bir yapma veya olma adının, bir olay adının, kısacası bir cümleinin isim olarak kullanılmasından ibarettir. Nasıl ki değişik değişik anlamlardaki sözlük birimleri, söz diziminde, ad, sıfat, zarf, zamir, yüklem, edat, özel ad gibi işlevleri için kullanılıyorsa, fiil kök ve gövdelerine getirilen bütün isim yapıcı ekler de Türkçenin değişik yer ve zamanlarının söz diziminde, şekil ve zaman, eylem adı ve biçimi, özne ve sıfat gibi işlevler görebilmektedirler (Karaağaç, 2021, s. 170-171).

Bilâl Aktan, isim-fiil grubunu “Fiil kök ve gövdelerinin karşıladıkları oluş, kılış ve durumları, şahıs ve zamana bağlı olmadan gösteren fiil isimlerine isim-fiil, isim-fiil ile birlikte kurulan gruba da isim-fiil grubu denir. İsim-fiiller, hareketleri isim olarak karşılayan kelimelerdir. Fiil kök ve gövdelerine, -mA, -mAk, -(y)I/Uş ekleri getirilerek yapılır” (Aktan, 2016, s. 61) şeklinde açıklamıştır.

Mustafa Özkan ve Veysi Sevinçli, isim-fiil grubunu “Bir isim-fiil ile onu anlamca tamamlayan kelimelerden oluşan kelime grubuna isim-fiil grubu denir. Bu grup “-mAk, -mA, -Iş, -Uş” isim-fiil ekleri ile kurulur. Bu eklere aynı zamanda mastar ekleri de denir” (Özkan & Sevinçli, 2021, s. 83) şeklinde aktarmışlardır.

Zeynep Korkmaz ise “-mAk, -mA, -Is/-Us ekleriyle kurulmuş ve grup sonunda yüklem görevi almış bir ad-fiil ile bunun anlamını tamamlayan özne, nesne, zarf ve yer tamlayıcısı ögelerinden oluşan kelime grubu” (Korkmaz, 2007, s. 9) şeklinde açıklamıştır.

H. İbrahim Delice, isim-fiil grubunu “mak/-mek; -ma/-me; -ş isim-fiil eklerinden birini almış bir fiil ile ona bağlı unsurlardan oluşan kelime öbeğidir” (Delice, 2003, s. 43) olarak açıklamıştır.

Süer Eker, isim-fiil grubunu “Eylem Grubu” başlığı altında ele almış ve şu şekilde açıklamıştır: “Eylem grubu, eylem tabanlarına getirilen ad eylem ekleri -mA, -mAk, -Iş ve yardımcı öge ile oluşturulan gruptur.” Ayrıca Eker, bu grubun zarf dışında, bütün tümce ögelerini oluşturabileceğini ifade etmiştir (Eker, 2021, s. 366).

Turgut Baydar, “Türkiye Türkçesinde Kelime Grupları” isimli çalışmasında konu hakkındaki görüşlerini şöyle açıklamıştır:

Bir isim-fiil ile ona bağlı tamlayıcı(lar)dan oluşan kelime grubudur. Hareket ismi, -mAk, -mA ve -Iş ekleri ile yapılır. Grubun ana unsuru hareket ismidir ve

genellikle sonda bulunur. Diğer fiilimsi gruplarında olduğu gibi isim-fiil grubunda da yüklem görevi yapan hareket isminin anlamı, özne, nesne, yer tamlayıcısı ve zarf unsurları ile tamamlanır (Baydar, 2020, s. 92).

1.4. Sıfat-Fiil Grubu

Sıfat-fiil grubu, sıfat fiil eki almış bir kelime ve onu tamlayanlardan oluşan bir kelime grubudur. Sıfat fiil grubu isim veya sıfat olarak kullanılabilir. Bu grup başka bir grubun bünyesinde bir bütün olarak karşımıza çıkabilir.

Bazı Türk dil bilimcilerin sıfat-fiil hakkındaki görüşleri şu şekildedir:

Leylâ Karahan, sıfat-fiil grubunu “Bir sıfat-fiil ile bu sıfat-fiile bağlı tamlayıcı veya tamlayıcılardan kurulan kelime grubudur” (Karahan, 2020, s. 53) şeklinde tanımlamıştır.

Karahan sıfat-fiil grubunun özelliklerini şu şekilde aktarmıştır:

- a. Grubun ana unsuru sıfat-fiildir, genellikle sonda bulunur. Fiile dayalı bütün gruplarda olduğu gibi bu grupta da yüklem görevi yapan sıfat-fiilin anlamı, özne, nesne, yer tamlayıcısı ve zarf adı verilen öğelerle tamamlanır. Yüklem olan sıfat-fiil yargı bildirmez.*
- b. Sıfat-fiilin grup içindeki yeri özellikle konuşma ve şiir dilinde değişebilir.*
- c. Bu grupta özne az kullanılır. Özne olan unsur iyelik eki taşır.*
- d. Ortak bir sıfat-fiille kurulmuş bazı gruplarda sıfat-fiil tekrar edilmez.*
- e. Sıfat-fiil grubu, söz dizimi içinde isim, sıfat ve zarf görevi yapar.*
- f. “Vatansever, çöpçatan, cankurtaran” gibi bazı birleşik kelimeler, sıfat-fiil grubu kuruluşundadır.*
- g. Grubun vurgusu, sıfat fiilden önceki unsur üzerindedir (Karahan, 2020, s. 53-55).*

Muharrem ERGİN, “Türk Dil Bilgisi” adlı eserinde sıfat-fiil gruplarını “partisip gurubu” olarak isimlendirmiştir. Sıfat-fiil gruplarını şu ifadelerle açıklamıştır:

Partisip grubu bir partisiple ona bağlı unsurlardan meydana gelen kelime grubudur. Partisip bir fiil şekli olduğuna göre ona bağlı unsurlar da fiilin gerektirdiği unsurlardır. Böylece partisip gurubu fiili partisip olan grup demektir. Grupta partisip sonda bulunur, ona bağlı unsurlar önce gelir. Partisip

grubunda da fail az bulunur ve iyelik ekli olur. Partisip grubu isim, bilhassa sıfat olarak kullanılır. -dık, -dik, -acak, -ecek partisip grupları umumiyetle iyelik grubunun tamlanan unsuru olurlar ve iyelik eki ile kullanılırlar. Bu kullanışta bu iki partisip bazen gerundium ifadesi taşır. O zaman iyelik grubunun tamlayan unsuru partisipin faili durumuna geçer. Partisip grubunda da vurgu partisipin önündedir. Şu misaller partisip gruplarıdır: denize giren, sudan gelen, haber gelir gelmez yola çıkan, (herkesin) çok yakından tanıdığı... (Ergin, 2013, s. 396).

Bilâl Aktan, sıfat-fiil grubunu “Çekimsiz fiillerin ikinci türünü oluştururlar. Adından da anlaşılacağı gibi, sıfat gibi kullanılan fiil şekillerine sıfat-fiil denir. Bir sıfat-fiil ile sıfat-fiilin önünde yer alan unsurların oluşturduğu kelime grubuna ise sıfat-fiil grubu denir” (Aktan, 2016, s. 65) şeklinde açıklamıştır.

Süer Eker, “Çağdaş Türk Dili” isimli eserinde sıfat-fiil grubunu “Sıfat-fiil ekleriyle yardımcı ögelerin oluşturduğu sözcük grubudur. Bu grup, söz diziminde bütün ögelerin görevlerini yüklenebilir” (Eker, 2021, s. 365) şeklinde aktarmıştır ve şu şekilde örneklendirmiştir:

yardımcı unsurlar + sıfat-fiil

son sınava

hazırlanan

sabahtan akşama kadar çalışan (öğrenci) (Eker, 2021, s. 365).

Günay Karaağaç, diğer dilbilim araştırmacılarından farklı olarak sıfat-fiil grubu terimi yerine “isim-fiil öbekleri” terimini kullanmayı tercih etmiştir ve konuya şu ifadelerle açıklık getirmiştir:

İsim-fiil eklerinin asıl işlevlerinin geçici eylem adları yapmaktır. İsim muamelesi yapılmadığı sürece, bu ekler, kişi belirtileri de alarak yüklemi, yani cümleyi oluştururlar. Diğer taraftan, gerektiğinde yapım eki gibi kalıcı isimler de yapabilmektedir. İsim-fiil öbeğinde asıl öge, yani isim-fiil eki almış fiil sonda, ona bağlı birimler de onun önünde yer alır (Karaağaç, 2021, s. 169).

Karaağaç’a göre bugün Türkiye Türkçesinde kullanılabilen isim-fiil eklerini şunlardır: “-an/-en, -r, -ar; -maz/-mez; -mış/-miş; -muş/-müş; -dık/-dik; -duk/-dük/-tık/-tik/-tuk/-tük; -acak/-ecek; -ası/-esi; -dı/-di/ -du /-dü/ -tı/ -ti/ -tu/ -tü; -makta/-mekte; -mada/-mede; -yor” (Karaağaç, 2021, s. 169).

Mustafa Özkan ve Veysi Sevinçli, sıfat-fiilleri “Bir sıfat-fiil ve ona bağlı ögelerle kurulan kelime grubudur” (Özkan & Sevinçli, 2021, s. 86) şeklinde tanımlamışlardır.

M. Kaya Bilgegil, sıfat-fiilleri “Eylem kavramı taşıdıkları halde, çekilme kabiliyetinden mahrum olan, yan cümleciklerde yüklem görevi alabilen niteleyici kelimelere ‘sıfat-fiil’ denir” (Bilgegil, 2014, s. 180) şeklinde ifade etmiştir.

Tuncay Böler, sıfat-fiili şu cümlelerle açıklamıştır: “Bir sıfat-fiil ve bu sıfat-fiile bağlanan tamlayıcı unsur(lar)dan meydana gelen kelime grubuna sıfat-fiil grubu adı verilir” (Böler, 2022, s. 178).

1.5. Zarf-Fiil Grubu

Zarf-fiil grubu, zarf-fiil unsuruyla ona bağlı diğer unsurların oluşturdukları kelime grubudur. Zarf-fiiller, genelde sonda bulunur ve yargı bildirmezler.

Bazı Türk dil bilimcilerin zarf-fiil hakkındaki görüşleri şu şekildedir:

Leylâ Karahan, zarf fiil grubunu “Bir zarf-fiil ile bu zarf-fiile bağlı tamlayıcı veya tamlayıcılardan kurulan kelime grubudur” (Karahan, 2020, s. 57) şeklinde tanımlamış ve zarf-fiil grubunun bazı özelliklerini şu şekilde aktarmıştır:

- a. Grubun ana unsuru zarf-fiildir. Zarf-fiil, genellikle grubun sonunda bulunur. Fiile dayalı sıfat-fiil ve isim-fiil gruplarında olduğu gibi bu grupta da yüklem görevi yapan zarf-fiilin anlamı, özne nesne, yer tamlayıcısı ve zarf adı verilen ögelerle tamamlanır. Yüklem olan zarf-fiil yargı bildirmez.
- b. Hâl ekleriyle çekime girmiş bazı sıfat-fiiller, cümlede zarf görevi yapar. Bu sıfat-fiillerle kurulan gruplar da birer zarf-fiil grubudur.
- c. “-r / -maz”, “-DI mI” ve “-DI / -All” vb. kalıplarla kurulan gruplar da birer zarf-fiil grubudur.
- d. Bu grupta zarf-fiilin yeri özellikle şiir dilinde değişebilir.
- e. -ken ve -sa eki ile kurulan ve yan yana sıralanan birden fazla zarf-fiil grubunda zarf-fiil eki sadece sondaki grupta bulunabilir.
- f. Zarf-fiil grubu, söz dizimi içinde zaman, sebep, tarz, sebep, şart, bağlama, karşılaştırma vb. işlevlerle zarf görevi yapar.
- g. Grubun vurgusu, zarf-fiilden önceki unsur üzerindedir (Karahan, 2020, s. 57-59).

Muharrem Ergin, zarf-fiil grubunu “gerundium gurubu” başlığı altında ele almıştır ve konu hakkında şu açıklamaları yapmıştır:

Gerundium grubu bir gerundium ile ona bağlı unsurlardan meydana gelen kelime gurubudur. Bu grup da fiili gerundium olan bir fiil grubu durumundadır. Gerundiumdan başka fiilin gerektirdiği unsurları ihtiva eder. Gerundium en sonda, gerekli unsurlar önce gelir. Gerundium grubu daima zarf olarak kullanılır. Bu fiil gurubunda fiilin gerekli bütün unsurları, bu arada fail de bol bol kullanılır. Gurubun normal vurgusu gerundiumdan önceki kelime üzerinde bulunur (Ergin,2013, s. 396).

Günay Karaağaç, zarf-fiil grubunu “Zarf-fiil öbeği, bir zarf-fiil ile ona bağlı bir veya birden çok ögeyle kurulan söz öbeğidir” (Karaağaç, 2021, s. 172) şeklinde açıklamıştır.

Mustafa Özkan ve Veysi Sevinçli, zarf-fiil grubunu “Zarf-fiil grubu, bir zarf-fiil ile ona bağlı öğelerin oluşturduğu kelime grubudur” (Özkan & Sevinçli, 2021, s. 89) şeklinde tanımlamışlardır.

Bilâl Aktan, zarf-fiil grubunu “Çekimsiz fiillerin üçüncü türünü oluştururlar. Zarf işleyişine girmiş bulunan ve zarf olarak kullanılan fiil şekillerine zarf-fiil denir. Bir zarf-fiil ile kurulmuş kelime grubuna ise zarf-fiil grubu denir” (Aktan, 2016, s. 69) şeklinde ifade etmiştir.

Süer Eker, zarf-fiil grubunu “Zarf fiillerle yardımcı öğelerin oluşturduğu gruptur” (Eker, 2021, s. 365) şeklinde tanımlamıştır.

H. İbrahim Delice, zarf-fiil grubunu “Bir zarf-fiil eki almış ile ona bağlı unsur veya unsurlardan kurulan kelime öbeğidir” (Delice, 2003, s. 44) şeklinde ifade etmiştir.

Tuncay Böler, zarf-fiil grubunu “Bir zarf-fiil ve bu zarf-fiile bağlanan birtakım tamlayıcı unsur(lar)dan meydana gelen kelime grubuna zarf-fiil grubu adı verilir” (Böler, 2022, s. 181) biçiminde tanımlamıştır.

Turgut Baydar “Türkiye Türkçesinde Kelime Grupları” adlı eserinde zarf-fiil grubu ile ilgili şu açıklamaları yapmıştır:

Bu gruplar bir zarf-fiil ile bu zarf-fiile bağlı tamlayıcı(lar)dan oluşur. Zarf-fiil grubun ana unsurudur. Zarf-fiilin anlamı, özne, nesne, yer tamlayıcısı ve zarf adı

unsurları ile tamamlanır. Yazı dilindeki zarf-fiil ekleri metinlerde sıkça kullanılmaktadır. Zarf-fiil grupları, metinlerimizde, normal olarak, daima cümlenin zarf tümleci olmaktadır (Baydar, 2020, s.107).

1.6. Ünlem Grubu

Ünlem grubu, bir seslenme edatı ile bir isim öbeğinden meydana gelir. Ünlem başta isim unsuru ise sonda yer alır. Bu grupta vurgu ünlem üzerinde yer alır.

Bazı araştırmacılarının ünlem grubu ile ilgili görüşleri şu şekildedir:

Leylâ Karahan, ünlem grubunu “Bir ünlem ile bir isim unsurundan meydana gelen kelime grubudur” (Karahan, 2020, s. 70) şeklinde tanımlamıştır. Ünlem grubunun özelliklerini şu şekilde sıralamıştır:

- a. Bu grupta ünlem (ey, ay, hey, bre, a, ya, yahu, be vb.) başta, isim unsuru sonda bulunur. Ünlem ve isim unsuru, eksiz birleşir. Örnek: ey / Türk istikbalinin evladı.*
- b. Bu grupta isim unsuru kelime grubu olabilir. Örnek: ey / mavi göklerin beyaz ve kızıl süsü (isim unsuru: isim tamlaması).*
- c. Bu grupta birden fazla isim unsuru bulunabilir. Örnek: ey / dipsiz berraklık, ulvi mahkeme.*
- d. Cümlenin kuruluşuna katılmayan bu grup, hitaplarda kullanılır. Cümle dışı öge olarak cümlenin herhangi bir yerinde bulunabilir. Örnek: Benim hakkım, sus ey bülbül, senin hakkın değil matem.*
- e. Grubun vurgusu ünlem üzerindedir (Karahan, 2020, s. 70-71).*

Günay Karaağaç, ünlem grubunu “özel ad öbeği” olarak adlandırmakta ve şu cümlelerle açıklamaktadır:

Ünlem öbekleri, tek başlarına bilgi vermez ve ister edatlı ister tonlamalı olsunlar, cümle sayılamazlar; çünkü bir yargı, bir bildirme veya ol- ve yap- yoktur. Ünlem öbekleri, bir olayı değil, bir olay karşısında dil kullanıcısının duruşunu bildirdiği için, cümle dışı ögelerdir; cümlenin değil, metnin ögelerdir (Karaağaç, 2021, s. 187).

Mustafa Özkan ve Veysi Sevinçli, ünlem grubunu “Bu grup, bir seslenme edatı (ünlem) ile bir isim ögesinden oluşan kelime grubudur” (Özkan & Sevinçli, 2021, s. 99) şeklinde aktarmışlardır.

Tahsin Banguoğlu, ünlem grubunu “Ünlem öbekleri, asıl ünlemlerle kurulmuş veya çağrı halinde adlar ve belirtme öbeklerinden meydana gelmiş olurlar ve çok defa bir ünleneni kapsarlar. Kuralca ünlem önce gelir” (Banguoğlu, 2011, s. 518) şeklinde tanımlamıştır.

Mazhar Kükey ünlem grubunu “Genellikle ‘ey!’ ünleminin; çok az olarak da ‘a!’, ‘be!’, ‘bre!’ ünlemlerinin bir ad ögesiyle oluşturduğu sözcük öbeğine ‘ünlem öbeği’ denir” (Kükey, 2005, s. 57) şeklinde açıklamıştır.

Zeynep Korkmaz, “Türkiye Türkçesi Grameri Şekil Bilgisi” isimli eserinde ünlem grubunu “Ünlemler söz içinde tek başlarına kullanıldıkları gibi bir ad ögesi ile birleşerek ünlem grubu da oluştururlar” (Korkmaz, 2017, s. 962) şeklinde açıklamıştır.

Turgut Baydar, “Türkiye Türkçesinde Kelime Grupları” isimli kitabında ünlem gruplarını “Bir seslenme ünlemi ile bir isim unsurundan meydana gelen ünlem grubu, metinlerimizde ‘a’, ‘ey’, ‘bre’, ‘haydi’ ve ‘hey’ ünlemleriyle kurulmuştur. Bu grupta ünlem başta, isim unsuru sonda bulunur. Ünlem ve isim unsuru, eksiz birleşir. Ünlem grubunda vurgu ünlem üzerindedir” (Baydar, 2020, s. 114) şeklinde ifade etmiştir.

1.7. Birleşik İsim Grubu

Birleşik isim grubu, birden fazla ismin ek almadan yan yana gelerek oluşturduğu kelime grubudur.

Bazı araştırmacılarının birleşik isim grubu ile ilgili görüşleri şu şekildedir:

Leylâ Karahan, birleşik isim grubunu, “Bir şahsa özel ad olmak üzere bir araya gelen kelimeler topluluğudur” (Karahan, 2020, s. 69) şeklinde tanımlamış ve birleşik isim grubunun özelliklerini şu şekilde sıralamıştır:

a. İki veya daha fazla kelimeli bütün şahıs adları birleşik isim grubu yapısındadır.

Bu grupta isimler eksiz birleşir. Örnek: Reşit Rahmet, Muharrem Ergin, Yavuz Sultan Selim vs.

b. Tamlananı özel isim olan sıfat tamlamaları zamanla bir şahsa ad olmak üzere “birleşik isim grubu”na dönüşebilir. Sıfat tamlamasında başta bulunan vurgu, birleşik isim grubunda ikinci unsur üzerine kayar. Şu örnekler sıfat tamlaması değil birleşik isim grubudur: Ulubatlı Hasan, Deli Dumrul, İkinci Selim vs.

c. Ünvan grupları da zamanla birleşik isme dönüşebilir. Örnek: Evliya Çelebi, Yusuf Has Hacıp vs.

d. Bu grup, söz dizimi içinde isim görevi yapar. Örnek: Durup bir an Küpeli Hafız'ı süzdü.

e. Vurgu son unsur üzerindedir (Karahana, 2020, s. 69-70).

Muharrem Ergin, birleşik isim grubunu “Birleşik isim bir nesnenin ismi olmak üzere yan yana gelen birden fazla ismin meydana getirdiği kelime grubudur” (Ergin, 2013, s. 385) şeklinde tanımlamıştır. Ergin konu hakkında şu açıklamalarda bulunmuştur:

Bir nesnenin çok defa tek tek adı olan isimler aynı nesneyi karşılamak, aynı nesneye beraber ad olmak için doğrudan doğruya, eksiz olarak yan yana gelir ve birleşik isim yaparlar. Birleşik isimler Türkçede hep has isimlerdir. Bazı yer adları ile ikili üçlü bütün şahıs adları Türkçenin birleşik isimlerini teşkil ederler: Afyon Karahisar, Mehmet Kaplan, Ahmet Hamdi Tanpınar (Ergin, 2013, s. 385).

H. İbrahim Delice, birleşik isim grubunu “özel isim öbeği” başlığı altında ele almıştır. Delice, birleşik isim grubunu “Birden fazla yalın veya kalıplaşmış kelimenin özel isim oluşturmasıyla ortaya çıkan kelime öbeğidir” (Delice, 2003, s. 28) şeklinde tanımlamıştır.

Süer Eker; birleşik isim grubunu, ayrı bir kelime grubu başlığı altında değerlendirmemiş ve ünvan grubu başlığı altında “Bir özel ismi niteleyen sıfatın kalıplaşmasıyla birleşik ad ortaya çıkar” (Eker, 2021, s. 361) şeklinde açıklamıştır.

Bilâl Aktan, birleşik isim grubunu “Bir şahsın adı olmak üzere yan yana gelen isimlerin eksiksiz olarak kullanıldığı kelime grubu” (Aktan, 2016, s. 26) şeklinde ifade etmiştir.

Günay Karaağaç; ünvan öbeği kısmında da bahsettiğimiz üzere “özel ad öbeği” başlığı altında tasnif ettiği birleşik adları, “Bir kimseye özel ad olmak üzere iki veya daha fazla ismin bir araya gelerek oluşturduğu söz öbeğidir” (Karaağaç, 2021, s. 203) şeklinde tanımlamıştır.

Tahsin Banguoğlu ise “Ayama ve Soyadı Öbeği” terimini kullanıp “Ayama bir köyde ve kentte aynı kişi adını taşıyanları ayırt etmek için kullanılır” (Banguoğlu, 2011, s. 515) şeklinde ifade etmiştir.

Turgut Baydar, birleşik isim grubu ile ilgili görüşlerini şu cümlelerle aktarmıştır: “Bir şahsa özel ad olmak üzere en az iki ismin bir araya gelerek oluşturduğu kelime grubudur. İki veya daha fazla kelimeli bütün şahıs adları birleşik isim grubu oluşturur. Bu grupta grubu oluşturan isimler eksiz birleşir. Grubun vurgu son unsur üzerindedir” (Baydar, 2020, s. 115).

Abdurrahman Özkan, “Bir Söz Dizimi Terimi: Özel İsim Grubu” adlı makalesinde birleşik isim hakkındaki görüşlerini şu şekilde ifade etmiştir:

Birleşik isim, değişik kelime grubu kalıplarıyla oluşturulan ve fiil özelliği göstermeyen birleşik kelimelerin ortak adı olduğuna göre özel isimlerden oluşan kelime grubunu özel isim grubu olarak adlandırmak yerinde olacaktır. Birleşik isim grubu terimi yerine özel isim grubu terimini tercih etmek, değerlendirilen örnekler açısından en uygun olanıdır. Mehmet Kaplan, Ahmet Caferoğlu, Reşat Nuri Güntekin gibi yapıları karışıklığı önlemek ve kullanılan örnekleri dikkate alarak özel isim grubu olarak adlandırmak daha doğrudur (Özkan, 2018, s. 9).

1.8. Zarf Grubu

Zarf grubu; sıfatların, zarfların ya da fiilimsilerin önlerine gelerek onlara karşılaştırma, derecelendirme gibi anlamlar katan sözcüklerle kurulan kelime grubudur.

Leylâ Karahan ve Muharrem Ergin’in eserlerinde bu grubu kelime grupları kategorisi içerisinde ele alınmamıştır. Bazı araştırmacılar da zarf grubunu kelime grupları içerisinde incelemeyi uygun görmüştür. Zarf grubunu kelime grubu olarak ele alan araştırmacıların görüşleri şu şekilde aktarmışlardır:

Rasim Şimşek; “Örneklerle Türkçe Söz Dizimi” adlı eserinde zarf grubunu, “Bir belirteçle, bunun anlamını berkittiği önadın ya da başka bir belirtecin oluşturduğu niteleme öbeğine belirteç öbeği denir” (Şimşek, 1987, s. 367) biçiminde aktarmıştır.

M. Kaya Bilgegil, zarf grubu için “Bir veya birden ziyade zarfla, bir sıfat, bir mastar veya bir fiilden meydana gelen kelime grubuna zarf grubu denir” (Bilgegil, 2014, s. 149) şeklinde tanımlamıştır.

Arzu Sema Ertane Baydar ve Turgut Baydar, bu grubu “zarf grubu” olarak ele almışlardır: “Grubu oluşturan zarflar, yalnızca, sıfatlarla zarfların anlamını güçlendirenlerdir” (Ertane Baydar & Baydar, 2001, s. 42) biçiminde ifade etmişlerdir.

Mazhar Kükey, “belirteç öbeği” adını verdiği zarf grubu için “Belirtecın belirteçle, ya da belirtecın bir önadla oluşturduğı söz öbeğine ‘belirteç öbeği’ denir” (Kükey, 2005, s. 54) şeklinde tanımlamıştır.

1.9. Edat Grubu

Edat grubu, bir ad unsuru ile bir çekim edatından meydana gelmektedir. Edat grubundan ad unsuru başta çekim edatı ise sonda bulunur. Bu grupta ad unsuru kelime grubu içerisinde yer alabilir. Edat grubu söz dizimi içerisinde ad, sıfat veya zarf görevlerinde kullanılabilir.

Bazı araştırmacıların edat grubu ile ilgili görüşleri şu şekildedir:

Leylâ Karahan; edat grubunu, “Bir isim unsuru ile bir çekim edatından meydana gelen kelime grubudur” (Karahan, 2020, s. 62) şeklinde tanımlamaktadır. Ayrıca Karahan edat grubu hakkında şu özellikleri sıralamıştır:

- a. Bu grupta isim unsuru başta, çekim edatı (ile, için, kadar, göre, diye, rağmen, karşı, doğru, gibi, dolayı, vb.) sonda bulunur.
- b. Bu grupta birleşme, isim unsurunun ve edat türüne göre ekli ya da eksiz olur. Yaşamak için (eksiz), Senin gibi (-in eki)
- c. “Onun gibisi, onun gibiler, onun kadarı” örneklerinde olduğu gibi, edat unsuru isim çekim eki alan edat grupları, cümlede isim olarak kullanılır. Fakat ben **bu kadarından** da memnundum.
- d. Edat grubunda isim unsuru kelime grubu olabilir. **Hür maviliğin bittiği son hadde** kadar
- e. İsim unsuru zarf-fiil veya zarf-fiil grubu olan edat grupları da vardır. **Babam şehirden çıkaklı beri** somurtmuştu.
- f. Bu grupta birden fazla isim unsuru bulunabilir. Yorgunluğuna/ uykusuzluğuna rağmen.
- g. Edat grubu, söz dizimi içinde, sıfat, zarf ve isim görevi yapar. Grup, yapısındaki edatın türüne göre zaman, yön, durum, benzetme, sebep, miktar, şart vs. bildirir.
- h. Grubun vurgusu, isim unsuru üzerindedir (Karahan, 2020, s. 62-65).

Mustafa Özkan ve Veysi Sevinçli, edat grubunu “Bir isim ile çekim edatından oluşan kelime grubudur” şeklinde aktarmışlardır (Özkan & Sevinçli, 2021, s. 60). Konu hakkında ise şu açıklamalarda bulunmuşlardır:

Edatın isimle birleşmesi ekli veya eksizdir. Zamirler çekim edatlarına genellikle ilgi hâlinde bağlanır. Vurgu, isim ögesi üzerindedir. Edat grupları anlamca kaynaşarak birleşik kelime hâline gelebilir. Fakat herhangi bir kavramı karşılamaz ve çekim eki almazlar.

O yüzden, niçin (ne için), ne gibi

İsim ögesi kelime ya da kelime grubu olan edat grupları:

*Çözülme, **birliğin parçalanması** / ile başladı. (isim ögesi, isim tamlaması)*

***Küçük ayrıntıya / kadar inceledi. (isim ögesi, sıfat tamlaması)** (Özkan & Sevinçli, 2021, s. 60-62).*

Süer Eker, edat grubunu “Ad soylu sözcüğün, yalın durumda ya da yaklaşma, uzaklaşma, ilgi durumu eklerinden birini alarak, bir son çekim edatına bağlanmasıyla oluşturduğu gruptur” (Eker, 2021, s. 364) şeklinde tanımlamıştır.

Muharrem Ergin, edat grubu ile ilgili şu açıklamalarda bulunmuştur:

Edat grubu bir isim unsuru ile bir son çekim edatının meydana getirdiği kelime grubudur. İsim unsuru önce, son çekim edatı sonra getirilir. İsim unsuru zamir veya isim olmasına ve edatın cinsine göre, son çekim edatları bahsinde belirttiğimiz çeşitli hallere girer ve çeşitli çekim ekleri alır. Edat ise, tabii gurubun eksiz, değişmez unsuru olarak kalır. Edat unsuru daima tek kelime halindedir. İsim unsuru ise tek bir kelime olabileceği gibi ismin yerine kullanılan bir kelime grubu da olabilir (Ergin, 2013, s. 392).

Tuncay Böler, edat grubunu “Bir edat ve bu edattan önce gelen isim ögesinden oluşan kelime grubu” (Böler, 2022, s. 111) şeklinde tanımlamıştır.

Turgut Baydar, “Türkiye Türkçesinde Kelime Grupları” adlı eserinde edat grupları ile ilgili düşüncelerini şu cümlelerle ifade eder:

Edatlar, yalnız başlarına anlamları olmayan, isim ve isim soylu kelime ya da kelime gruplarından sonra gelen ve sonuna geldiği kelime ya da kelime grubu ile çeşitli anlam ilgileri kuran görevli kelimelerdir. Edatlar yalnız başlarına kullanılmadıkları için kendinden önceki kelime ya da kelime grubu ile edat grubu

oluşturmaktadırlar. Edat grubunda isim unsuru başta, edat ise sonda bulunur. Bu grupta edatın kendinden önceki kelime/kelime grubu ile birleşmesi, isim unsurunun ve edatın türüne göre ekli veya eksiz olur. Edat grubunun vurgusu, isim unsuru üzerindedir (Baydar, 2020, s. 122).

1.10. Ünvan Grubu

Ünvan grubu; kişi isimleriyle birlikte akrabalık, rütbe veya meslek bildiren kelimelerin yan yana gelerek oluşturduğu kelime grubudur. Bu grupta, şahıs isimleri başta, ünvan veya akrabalık isimleri ise sonda bulunur. Ünvan grubunu oluşturan unsurlar birbirlerine eksiz bir biçimde bağlanırlar.

Bazı dil bilimcilerin ünvan grubu hakkındaki görüşleri şu şekildedir:

Leylâ Karahan, ünvan grubunu “Bir şahıs ismiyle, bir unvan veya akrabalık isminden kurulan kelime grubudur” (Karahan, 2020, s. 68) şeklinde tanımlamıştır. Bu grubun özelliklerini de şu şekilde sıralamıştır:

- a. Bu grupta şahıs ismi başta, unvan ve akrabalık ismi ise sonda bulunur. İki unsur, eksiz birleşir. Örnek: Çağrı Bey, Ülkü Hanım, Bilge Kağan vs.*
- b. Ünvan grubunda şahıs ismi, birleşik isim olabilir. Örnek: Mehmet Akif Bey, Halide Nusret Hanımefendi vs.*
- c. Bu grup, söz dizimi içinde birleşik isim görevi yapar. Örnek: Perviz Efendi cevap vermedi.*
- d. Birinci unsuru unvan veya akrabalık ismi olan “Sultan Orhan, Dede Korkut, Hoca Nasrettin, Doktor Murat, Hemşire Selma, Albay Şadan, Baba Necmi” gibi kelime grupları, ünvan grubu değil birleşik isimdir. Birleşik isimlerin vurgusu sonda, unvan gruplarının vurgusu ise başta bulunur (Karahan, 2020, s. 68-69).*

Muharrem Ergin, ünvan grubunu “Unvan gurubu bir şahıs ismiyle bir unvan veya akrabalık isminden meydana gelen kelime gurubudur” (Ergin, 2013, s. 389) şeklinde tanımlamış ve şu açıklamalarda bulunmuştur:

Şahıs ismi önce unvan veya akrabalık ismi sonra gelir. Her iki unsur da hiçbir ek almaz. Doğrudan doğruya yan yana getirilirler. Ahmet Bey, Hasan Efendi, Mustafa Kemal Paşa. Türkçede bir de unvan ve akrabalık isimlerinin başa getirilmesi vardır. Bu takdirde birleşik isim meydana gelir. Ünvan veya akrabalık ismi şahsın bir ismi durumuna geçer. Başbakan Şükrü Saraçoğlu. Bunlarda

vurgu tam birleşik isim vurgusu olup ikinci unsur, asıl isim unsuru üzerinde bulunur. Vurgu birinci unsur üzerinde olduğu zaman ise karşımıza sıfat tamlaması çıkar (Ergin, 2013, s. 389-390).

Tahir Necat Gencan ve Muharrem Ergin'in ünvan grubu olarak kabul ettiği grupları, sıfat tamlaması olarak kabul etmiştir. Fikirlerine şöyle açıklık getirmiştir: “San (unvan) sıfatları, İnsanların -rütbe, derece, görev ve sosyal durumlarına göre- adlarına takılan saygı ve tanıtma sözleridir. Bunlarda bir çeşit niteleme sıfatıdır” (Gencan, 2007, s. 218-219). Ancak bu durumun çoğu araştırmacı tarafından kabul görmemektedir.

Zeynep Korkmaz, ünvan grubunu “Bir şahıs adı ile bir unvan ve akrabalık gösteren adın eksiz olarak yan yana gelerek oluşturduğu belirtme grubu” (Korkmaz, 2007, s. 219) şeklinde tanımlamıştır.

Tahsin Banguoğlu, farklı olarak ünvan grubunu “yanaşma takımları” başlığı altında ele almış ve “Buna karşılık san (titre) anlatan adların kişi adlarına yanaşmasıyla meydana gelen yanaşma takımları çok kullanılır. Bunlara san öbekleri adını veririz. San olan ad genel bir nezaket adı olur, yahut kişinin ailedeki ve topluluktaki orununu gösteren akrabalık, meslek ve rütbe adlarından olabilir” (Banguoğlu, 2011, s. 513-514) şeklinde ifade eder.

Mazhar Kukey, “Bir kişi adıyla, unvan gösteren bir adın oluşturduğu sözcük öbeğine ‘Unvan Öbeği’ adı verilir” (Kukey, 1975, s. 31) şeklinde aktarmıştır.

M. Kaya Bilgegil, ünvan grubunu “Şahıs isimleri ile o isim sahiplerinin lakap, künye rütbe sıfat ve mevkilerini ifade eden kelimelerin teşkil ettiği gruplardır” (Bilgegil, 2014, s. 148) şeklinde açıklamıştır.

Mustafa Özkan ve Veysi Sevinçli, ünvan grubunu “Bir unvan ya da akrabalık isminin şahıs ismiyle meydana getirdiği kelime grubudur. Bu yapılarda, şahıs ismi başta, unvan veya akrabalık ismi sonda bulunur” (Özkan & Sevinçli, 2021, s. 65) şeklinde tanımlamışlardır.

Günay Karaağaç, ünvan grubunu “özel ad öbeği” başlığıyla “Bir özel ad ile unvan veya akrabalık adlarından birinin eksiz bir biçimde oluşturdukları söz öbeğine unvan öbeği denir. Bütün unvan öbekleri, özel addır. Bu öbekte, özel ad önce, unvan veya akrabalık adı sonra gelir” (Karaağaç, 2021, s. 204) şeklinde ifade etmiştir.

Turgut Baydar, ünvan grubunu şu şekilde aktarmıştır: “Bir şahıs ismiyle, bir ünvan veya akrabalık isminden oluşan kelime grubudur. Ünvan grubunda doğal olarak şahıs ismi başta, ünvan veya akrabalık ismi sonda bulunur. İki unsur, eksiz birleşir. Ünvan grubunda vurgu baştaki isim üzerindedir” (Baydar, 2020, s. 136).

Bilâl Aktan, ünvan grubunu “İnsan toplumda adı sanı ile tanınır, bilinir. Çünkü ünvan, kişinin toplum içindeki özel yerini, konumunu gösterir. Bu bakımdan ünvan adları nitelik kavramı taşır. Kişi adıyla buna bağlı ünvan ve akrabalık adının oluşturduğu niteleme grubuna ünvan grubu denir” (Aktan, 2016, s. 41) şeklinde açıklamıştır.

1.11. Birleşik Fiil Grubu

Birleşik fiil grubu, bir yardımcı fiilin isimle ya da fiille bir araya gelerek oluşturduğu kelime grubudur. İsim veya fiil başta birleşik fiil ise sonda yer alır. Başta bulunan isim veya fiil anlam taşıyan ögedir.

Birleşik fiil grubunun tasnif edilmesi konusunda araştırmacıların farklı görüşlere sahip olduğu görülmektedir. Bu görüşlerin neler olduğu ve araştırmacıların birleşik fiil grubunu nasıl açıkladıkları aşağıda belirtilmiştir.

Leylâ Karahan, “Bir hareketi karşılamak veya bir hareketi tasvir etmek üzere yan yan gelen kelimeler topluluğudur” (Karahan, 2020, s. 73) şeklinde tanımlamıştır. Birleşik fiilleri “bir hareketi karşılayan birleşik fiiller” ve “bir hareketi tasvir eden birleşik fiiller” olmak üzere ikiye ayırmıştır (Karahan, 2020, s. 73-79).

Leylâ Karahan birleşik fiil grubunu şu şekilde açıklamıştır:

A. Bir Hareketi Karşılayan Birleşik Fiiller:

a. Bu tip birleşik fiillerde “et-, ol-, yap-, eyle-, kıl-, bulun-” yardımcı fiilleri kullanılır. Asıl unsur olan isim başta, yardımcı fiil sonda bulunur. Yardımcı fiil, bir çekim görevi yaparak anlamı üzerinde bulunduran isim unsurunu fiilleştirir.

b. En işlek yardımcı fiiller, “et-” ve “ol-” fiilleridir. “yap-, bulun-” fiilleri de sıkça kullanılır. “kıl-” ve “eyle-” fiillerinin ise işlekliği azalmıştır.

c. Tek başına kullanılmayan veya kullanıldıklarında aslî şekillerini koruyamayan bazı isimler, yardımcı fiile bitişik yazılır.

d. Bu birleşik fiillerin isim unsuru, bir sıfat-fiil olabilir. Sıfat-fiil, “ol-” ve “bulun-” yardımcı fiilleriyle birleşir. “ol-” ‘un sıfat-fiillerle kurduğu birleşik fiillerde; -

mİş ekli sıfat-fiiller, bitmiş, tamamlanmış bir hareketi, -(I)r / -Ar ekli sıfat-fiiller devam etmekte olan bir hareketi, -AcAk ekli sıfat-fiiller, niyet halinde ifade edilen bir hareketi; sıfat-fiil görevinde de kullanılabilen -yor ekli sıfat-fiiller ise, yakın geçmişte ortaya çıkan tamamlanmamış veya devam etmekte olan bir hareketi karşılarlar. Örnek: Ocaklar yakılmaz oldu.

e. Bu birleşik fiillerde birden fazla isim unsuru bulunabilir. Örnek: mutlu, başarılı ol-

f. Bu birleşik fiillerin isim unsuru kelime grubu olabilir.

B. Bir Hareketi Tasvir Eden Birleşik Fiiller:

a. Bu birleşik fiiller, zarf-fiil eki taşıyan bir fiil unsuru ile bir tasvir fiilinden kurulur. Ana unsur başta, tasvir fiili sonda bulunur. Anlamı üzerinde bulunduran bu unsur -A, -I, İp zarf-fiil eklerinden birini taşır. Örnek: Koş + a+ bil- : koşabil-, yaz +ı +ver- : yazıver

b. bil-, ver-, dur-, gel-, git-, kal-, gör-, yaz-, yardımcı fiilleri asıl fiile yeterlik, ihtimal, tezlik, devamlılık, beklenmezlik, yaklaşma gibi anlamlar kazandırır.

c. Bazı birleşik fiillerin birinci unsuru, bir kip eki taşır. Bu kip eki zarf-fiil ekinin yerini tutar. Örnek: Bir beyaz martı gibi çırpınır durur.

d. Bu birleşik fiillerin birinci unsuru bir kelime grubu olabilir.

e. Grubun vurgusu birinci unsur üzerindedir

Diğer Fiillerle Kurulan Birleşik Fiiller

a. Bazı birleşik fiillerde, “ol-, et-, kıl-, yap-, bulun-, başla-” yardımcı fiilleri yerine asıl fiiller kullanılır. “Yol al-, para ver-, şehit düş-, el koy-, diş bile” örneklerinde olduğu gibi bu yapıda yer alan kelimelerden biri veya hepsi, ya sözlük anlamlarının kaybetmiş, ya da deyimleşmiştir.

b. Bu birleşik fiillerin isim unsuru, isim çekim eki olabilir.

c. Bu birleşik fiillerin bazılarında isim unsuru bir tamlayan ile genişler. Hatta bazen bu genişleme cümledeki bütün kelimeleri içine alabilir.

d. Grubun unsurları, kelime grubu olabilir. Örnek: Tası tarağı/topla- (isim unsuru: tekrar grubu)

e. Grubun vurgusu, birinci unsur üzerindedir (Karahan, 2020: 73-79).

Muharrem Ergin, birleşik fiilleri şu cümleler ile açıklamıştır:

Birleşik fiil bir yardımcı fiille bir ismin veya bir fiil şeklinin meydana getirdiği kelime grubudur. İsim veya fiil unsuru önce, yardımcı fiil sonra getirilir. Yardımcı fiilin başına getirilen unsurun isim veya fiil olmasına göre birleşik fiiller ikiye ayrılır. Bu iki çeşit birleşik fiilin yardımcı fiilleri de ayrıdır (Ergin, 2013, s. 386).

Muharrem Ergin, anlamca kaynaşmış birleşik fiillere tasnifinde yer vermemiştir. Birleşik fiilleri isim ile yapılan birleşik fiiller ve fiil ile yapılan birleşik fiiller olmak üzere iki başlık altında ele almıştır.

Turgut Baydar, “Türkiye Türkçesinde Kelime Grupları” isimli kitabında ve “İsim+Yardımcı Fiil Şeklinde Oluşan Birleşik Fiiller Üzerine” isimli makalesinde birleşik fiil hakkındaki görüşlerini şu ifadelerle aktarmıştır:

Bir hareketi karşılamak üzere bir araya gelen kelimeler topluluğu olan birleşik fiil konusunu işlerken; birleşik fiilleri, “bir isim unsuru ile bir yardımcı fiilden kurulan birleşik fiiller”, “bir fiil unsuru ile bir yardımcı fiilden kurulan birleşik fiiller” ve “anlamca kaynaşmış birleşik fiiller” başlıkları altında incelemedik. Daha önceki bir çalışmamızda da detaylı olarak değerlendirdiğimiz üzere isim+yardımcı fiil şeklinde oluşan yapıları söz konusu yapılarıdaki fiillerin birer yüklemlendirici olmalarından dolayı biz birleşik fiil olarak değerlendirmiyoruz (Baydar, 2013, s. 55-66). Bu nedenle de bu çalışmada biz, birleşik fiilleri “bir fiil unsuru ile bir yardımcı fiilden kurulan birleşik fiiller” ve “anlamca kaynaşmış birleşik fiiller” olmak üzere iki başlık altında inceledik. Bu grupta vurgu birinci unsur üzerindedir (Baydar, 2020, s. 139).

Bilâl Aktan, birleşik fiil grubunu “Bir isim ile bir yardımcı fiilin veya iki ayrı fiil şeklinin yahut da isim soylu bir veya birden fazla kelime ile bir esas fiilin birleşerek tek kavramı karşılayan fiil türüne birleşik fiil denir” (Aktan, 2016, s. 43) şeklinde tanımlamıştır.

Günay Karaağaç, birleşik fiil grubunu “Bir isim veya fiile yardımcı fiillerden birini getirerek oluşturduğumuz söz öbeklerine birleşik fiil denir” (Karaağaç, 2021, s. 190) şeklinde ifade etmiştir.

Mustafa Özkan ve Veysi Sevinçli, birleşik fiil grubuna “Bir yardımcı fiilin, isim ya da fiille oluşturduğu kelime grubuna birleşik fiil denir” (Özkan & Sevinçli, 2021, s. 66) şeklinde açıklık getirmişlerdir.

Tahir Nejat Gencan, birleşik fiil grubunu “İki veya daha çok sözcükten bileşmiş fiiller.” olarak tanımlar (Gencan, 2007, s. 210). Birleşik fiil grubunu; kurallı birleşik eylemler, anlamca kaynaşmış birleşik eylemler ve deyim biçiminde öbekleşmiş eylemler olarak üç başlık altında inceler (Gencan, 2007, s. 358).

1.12. Tekrar Grubu

Tekrar grubu, ifade becerisini arttırmak veya anlamı güçlendirmek için aynı cinsten oluşan kelimelerin art arda gelmesiyle oluşan kelime grubudur. Tekrar grupları cümlede isim, sıfat ve zarf olarak kullanılabilir. Bu kelime grubunun tasnifi konusunda farklı görüşler mevcuttur.

Bazı araştırmacıların tekrar grubu ile ilgili görüşleri şu şekildedir:

Leylâ Karahan, tekrar grubunu “Bir nesneyi, bir niteliği, bir hareketi karşılamak üzere eş görevli iki kelimenin meydana getirdiği kelime grubudur” (Karahan, 2020, s. 60) şeklinde aktarmıştır ve tekrar grubunun özelliklerini şu şekilde sıralamıştır:

a. Grupta yer alan kelimeler arasında hem şekil hem de anlam ilişkisi vardır.

Unsurları aynı olan tekrar grupları: mışıl mışıl, yavaş yavaş

Unsurları yakın anlamlı olan tekrar grupları: doğru dürüst, eğri büğrü

Unsurları zıt anlamlı olan tekrar grupları: bata çıka, irili ufaklı

b. Tekrarlar, anlamı kuvvetlendirir; nesne ve harekete çokluk, süreklilik ve beraberlik anlamı kazandırır. Örnek: mini mini çocuklar (kuvvetlendirme)

c. Bağlama ve çekim edatları dışında bütün kelimelerle tekrar grubu kurulabilir. Ünlemler, tekrara elverişli kelimelerdir. Örnek: ah vah, oh oh, fısıl fısıl, şırıl şırıl vs.

d. Grubu meydana getiren unsurlar çekim eki taşıyabilir. Örnek: evi barkı, sağa sola, işinde gücünde vs.

e. Grup içinde kelimeler, eş görevlidir. Genellikle kelimeler arasında belirli bir ses düzeni bulunur. Bundan dolayı, tekrar gruplarının birçoğunda unsurların

yeri değiştirilemez. Mesela “eğri büğrü” tekrar grubu, “büğrü eğri” şeklinde ifade edilemez.

f. Grupta yer alan kelimelerden biri, zaman içinde tek başına kullanımdan düşmüş olabilir. Örnek: ele güne, bet beniz, soy sop vs.

g. Tekrar grupları, söz dizimi içinde isim, sıfat, zarf ve fiil görevi yapar. Örnek: Kahve mahve yapmam sana ben. (isim)

h. Bu grupta her unsur kendi vurgusunu taşır. Kelimeler arasına virgül konmaz (Karahan, 2020, s. 60-62).

Bilâl Aktan, tekrar grubunu “Anlatım gücünü artırmak, anlamı pekiştirmek, kavramı zenginleştirmek amacıyla aynen tekrar edilen, anlamları birbirine yakın yahut karşıt olan ya da sesleri birbirini andıran birden fazla kelimeye tekrar grubu denir” (Aktan, 2016, s. 27) şeklinde açıklamıştır.

Bilâl Aktan’ın tekrar öbekleri tasnifi şöyledir:

1. Aynen Tekrarlar
2. Eş veya Yakın Anlamlı Kelimelerle Yapılan Tekrarlar
3. Zıt Anlamlı Kelimelerle Yapılan Tekrarlar
4. Pekiştirmeli Tekrarlar
5. Farklı Kuruluştaki Tekrarlar (Aktan, 2016, s. 27-30).

Mustafa Özkan ve Veysi Sevinçli, tekrar grubunu “Anlamı güçlendirmek, ifade gücünü arttırmak, kavramı zenginleştirmek amacıyla aynı cinsten iki kelimenin arka arkaya gelmesiyle oluşan kelime grubudur” (Özkan & Sevinçli, 2021, s. 44) şeklinde ifade etmişlerdir.

Günay Karaağaç, tekrar gruplarını “yineleme öbekleri” başlığı altında incelemiştir. Karaağaç, yineleme öbeklerini “Bir varlığı veya bir eylemi karşılamak üzere eş görevli iki sözün oluşturduğu söz öbeğidir. şekil ve anlam bakımından birbiriyle bağlantılı ve aynı türden olan iki veya daha çok sözün bir araya gelerek oluşturdukları yapı” (Karaağaç, 2021, s. 195-196) olarak tanımlamıştır.

Muharrem Ergin, tekrar gruplarını “Tekrarlar iki cinsten aynı kelimenin arka arkaya getirilmesi ile meydana gelen kelime gruplarıdır. Tekrarı meydana getiren iki

kelimenin tekrara iştiraki tamamıyla birbirine eşittir. Fonksiyonları da, şekilleri de, vurguları da birbirinden farksızdır” (Ergin, 2013, s. 377) şeklinde açıklamıştır. Ergin, bu grupları; “aynen tekrarlar”, “eş manalı tekrarlar”, “zıt manalı tekrarlar”, “ilaveli tekrarlar” olarak dört grupta ele almıştır. Ayrıca şu açıklamalarda bulunmuştur:

Tekrarların başlıca şu üç fonksiyonu vardır: 1. kuvvetlendirme, 2. çokluk, 3. devamlılık. Bir tekrar o tekrarı meydana getiren kelimenin ya mânâsını kuvvetlendirmek için, ya bir çeşit çokluğunu ifade için veya devamlılığını belirtmek için yapılır. Meselâ kara kara (gözler)'de karalığın kuvvetli olduğu, kapı kapı (dolaşım)'da, birçok kapıların dolaşıldığı, gide gide ve koşa koşa'da ise hareketin devamlılığı ifade edilmektedir. Bunlardan başka tekrarın bir de ortalama ve beraberlik fonksiyonu vardır, iyi kötü, düşe kalka gibi tekrarlarda bu fonksiyonu göze çarpar (Ergin, 2013, s. 377).

Mehmet Özmen, tekrar grubunu “ikileme” başlığı altında incelemiş ve şu şekilde aktarmıştır: “İki kelimenin güçlendirme, abartma, çoğaltma, birliktelik, sıralama, vb. işlevlerle peş peşe gelmesiyle oluşan kelime grubudur” (Özmen, 2016, s. 74).

Tuncay Böler, tekrar grubunu “Eş görevli iki kelimenin çeşitli biçim ve anlam ilişkileriyle art arda gelmesi şeklinde oluşan kelime grubu” (Böler, 2022, s. 91) biçiminde ifade etmiştir.

Turgut Baydar, “Türkiye Türkçesinde Kelime Grupları” isimli çalışmasında tekrar gruplarını şu şekilde ifade etmiştir:

Bir nesneyi, bir hareketi karşılamak üzere eş görevli iki kelimenin meydana getirdiği bu kelime grubu, anlamı kuvvetlendirme vasıtası olarak Türkçemizin her devrinde bolca kullanılmıştır. Bu grup, metinlerimizde de oldukça fazladır. Tekrar grubu, cümle içinde özne, yer tamlayıcısı, zarf tümleci ve yüklem olabilirdiği gibi sıfat tamlamalarında sıfat ve isim unsuru; belirtili isim tamlamalarında tamlayan ve tamlanan unsur; belirtisiz isim tamlamalarında tamlayan unsur; edat gruplarında da isim unsuru olabilmektedir (Baydar, 2020, s. 147).

1.13. Bağlama Grubu

En az iki eşit ögenin bağlama edatlarıyla birbirine bağlanması bağlama grubunu oluşturur. Bu grupta her öge kendi vurgusunu taşımaktadır. Ayrıca bağlama grubunun unsurları ayrı bir kelime veya kelime grubu olabilmektedir.

Leylâ Karahan, bağlama grubunu “Bağlama edatları ile birbirine bağlanmış iki veya daha fazla isim unsurunun meydana getirdiği kelime grubudur” (Karahan, 2020, s. 65) şeklinde ifade eder. Ayrıca bağlama grubu üzerine şu özellikleri belirtir:

a. *Bağlama edatı (ve, veya, ile, ilâ, fakat, ama, değil vb.) isim unsurlarının arasında bulunur. İsim unsurları, grubun kuruluşuna eşit olarak katılırlar. Örnek: babalar ile oğulları.*

b. *İçinde ikiden fazla isim unsuru bulunan bir bağlama grubunda “ve” bağlama edatı, son iki unsurunun arasında yer alır. Örnek: ufak tefek, sinirli ve inatçı.*

c. *“ne... ne...”, “hem... hem...”, “...da da...”, “ister... ister...”, “ya... ya...”, “...mi ...mi”, “gerek... gerek...” gibi bağlama edatlarıyla kurulan bir bağlama grubunda edatlar, isim unsurlarının başında veya sonunda bulunur. Örnek: hem Hediye Hanım, hem Şevket Bey, hem de çocukları.*

d. *“İle” bağlama edatının eklenmiş şekli olan-(y)LA bağlama eki de isim unsurlarını bağlayabilir. Bu yapı, iki unsurlu bir yapı olup, birinci unsur- (y)LA eki taşır. Örnek: Babam, annemle beni bu köye getirmeye mecbur kalmış.*

e. *Bu grupta isim unsurları kelime grubu olabilir. Örnek: İçeri girmek ve annesinden niçin kovulduğunu sormak istedi. (isim unsurları: isim-fil grubu)*

f. *Bağlama grubu içine cümlelerin başka öğeleri girebilir. Örnek: O, benim yüzüme değil hiçbir şey görmeden sağ veya sol tarafa bakmaktadır.*

g. *Bağlama grubu, söz dizimi içinde isim, sıfat ve zarf görevi yapar. Örnek: O vakit elimde ne gül, ne karanfil, ne menekşe ve ne yasemin kalırdı. (isim)*

h. *Bu grupta her unsur kendi vurgusunu taşır (Karahan, 2020, s. 65-68).*

Muharrem Ergin, bağlama grubunu “Bağlama grubu sıralama bağlama edatları ile yapılan kelime grubudur” (Ergin, 2013, s. 379) şeklinde açıklamıştır.

Bilâl Aktan, bağlama grubunu “İki ya da daha fazla isim unsuru veya kelime grubunun bağlaçlar ile oluşturduğu kelime grubuna bağlama grubu denir” (Aktan, 2016, s. 56) şeklinde tanımlamıştır.

Günay Karaağaç, bağlama grubunu “Bağlama edatları ile birbirine bağlanmış iki veya daha fazla isim ögesinin veya cümlelerin oluşturduğu söz öbeğidir” (Karaağaç, 2021, s. 200) şeklinde aktarmıştır. Karaağaç, bağlama gruplarını sıralayıcı bağlama öbekleri ve açıklayıcı bağlama öbekleri olarak ikiye ayırmıştır (Karaağaç, 2021, s. 201-202).

Mustafa Özkan ve Veysi Sevinçli, bağlama grubunu “İki ya da daha fazla ismin sıralama, bağlama, karşılaştırma ve denkleştirme bağlaçları (ve, ile, dahi, ila, ya, yahut, veyahut, fakat, ama, değil, ya...ya, hem...hem, ne... ne, dA... dA vb.) ile oluşturduğu kelime grubudur. Ögeler, şeklen ve eşit olarak birbirine bağlanır. Her öge kendi vurgusunu taşır ve vurguları eşittir” (Özkan & Sevinçli, 2021, s. 102) şeklinde ifade etmişlerdir.

M. Kaya Bilgegil, bağlama grubunu “bağlaç grupları” olarak ele almış ve şu şekilde açıklamıştır: “Aralarında toplayıcı yön bulunan terimlerin bir hükümle birleştirilmesi veya hükümlerin bir kavrama isnadı, bağlaç gruplarını meydana getirir” (Bilgegil, 2014, s. 134).

Turgut Baydar, “Bağlama Grubu Üzerine” isimli makalesinde bağlama grubunun diğer kelime gruplarından farklı olduğunu ve kelime grupları içerisinde yer almaması gerektiğini şu cümlelerle ifade eder:

Kelime grupları birden fazla unsurdan oluşur ve kaç kelimedenden oluşursa oluşsun tek bir kelime gibi görev yapar. Kelime grubunun en son unsuruna gelen çekim eki sadece geldiği kelimeyi değil, bütün grubu etkisi altına alır. Böylelikle kelime grubu hem cümlelerde görev yaparken hem de diğer kelime gruplarının yapısına tamlayan ya da tamlanan unsur olarak katılırken tek bir kelime gibi görev yapar.

Bu durum kelime gruplarıyla ilgili kabullerde değişmez bir gerçektir. Ne var ki, kelime grupları içinde değerlendirilen bir yapı bu genel kabule uymamaktadır. Yapısı gereği bir bütün olarak değil de söz konusu yapıyı oluşturan unsurlar ayrı ayrı değerlendirilmelidir. Bu da bağlama grubu olarak isimlendirilen yapılardır. Kelime gruplarında ana unsur, yardımcı unsur, vurgu gibi önemli konular vardır. Bunlar kelime gruplarının bir bütün olarak işlem görmelerini sağlarlar. Ancak bağlama grupları olarak isimlendirilen yapılar böyle değildir. Bu yapıda ana unsur yardımcı unsur söz konusu değildir. Ayrıca bu yapılarda her bir unsur kendi vurgusunu taşır. Böyle olunca da aslında araştırmacıların bu yapıları bir bütün olarak görmelerinde bir sıkıntı ortaya çıkmaktadır.

Bağlama grubu denilen yapılar diğer kelime grupları gibi bir birlik oluşturamıyorlar. Bunların birbirleriyle olan ilişkileri şekli bir ilişkidir. Bunlarda ana ya da yardımcı unsur olmaması, her birinin kendi vurgusunu taşıması gibi durumlar bunları diğer kelime gruplarından farklı bir yere koymaktadır. Böyle

olmakla birlikte bu şekli birliktelik bugüne kadar araştırmacılar tarafından dikkate alınmamış ve bunların bir kelime grubu olarak değerlendirilmeleri süregelmiştir.

Bu yapılarda her unsur kendisi çekime girer. Bu durum diğer kelime grupları için söz konusu değildir.

Bugüne kadar bağlama grubu olarak ifade edilen ve kelime grupları içinde anılan bu yapılardan elbette bahsedilmelidir; ancak bu yapılar kelime grubu olarak değerlendirilmemelidir (Baydar, 2018, s. 62-74)

1.14. Sayı Grubu

Sayı grubu; büyük sayının önce, küçük sayının sonra getirildiği kelime grubudur. Sayı grubundaki sayılar eksiz olarak birleşirler ve ayrı yazılırlar. Grubun vurgusu küçük sayı olan son sayı üzerindedir.

Bazı dil bilimcilerin sayı grubu hakkındaki görüşleri şu şekildedir:

Leylâ Karahan, sayı grubunu “Basamak sistemine göre sıralanmış sayı isimleri topluluğudur” (Karahan, 2020, s. 72) şeklinde tanımlamış ve grubun özelliklerini şu şekilde sıralamıştır:

a. Gruptaki sayı isimlerinin dizilişi basamak sistemine göredir. Sayılar sondan başa doğru büyür. Küçük sayı sonda bulunur. Sayı isimleri eksiz birleşir. Sayı isimleri ayrı yazılır. Örnek: altmış dört, seksen dokuz vs.

b. Kelime grubu hâlindeki sayılar, sıfat tamlaması veya sayı grubu kuruluşundadır. Genellikle ana sayılar sıfat tamlaması, ara sayılar sayı grubudur. Vurgu sıfat tamlamasında başta, sayı grubunda sonda bulunur. Örnek: İki yüz, beş bin (sıfat tamlaması) On bir, doksan iki (sayı grubu)

c. Sayı grubunda milyona kadar iki unsur vardır. Milyonlu sayılar üç, milyarlı sayılar dört unsurludur. Her unsur kendi içinde sayı grubu, sıfat tamlaması veya tek kelime olabilir. Örnek: yedi yüz / elli: sayı grubu (yedi / yüz: sıfat tamlaması)

d. Sayı grubu, söz dizimi içinde isim ve sıfat görevi yapar. Örnek: Elime bin iki yüz kadar bir şey geçti.

e. Grubun vurgusu, küçük sayı ismi üzerindedir (Karahan, 2020, s. 72-73).

Muharrem Ergin, sayı grubunu şu şekilde aktarmıştır:

Türkçede sayılar üç şekilde karşılanmaktadır. Tek kelime ile, sıfat tamlaması ile, sayı grubu ile. Tek kelime ile karşılanan sayılar, bir, iki, üç,.... vs., sıfat tamlaması ile karşılanan sayılar iki yüz, üç yüz, dört yüz,.... vs.'dir. Burada dikkati çekecek şey yüz ve bin'in aksine milyon ve milyarın tek başına kullanılamaması, tek milyon ve tek milyar için de bir milyon ve bir milyar denilmesidir. Bazı Türk şivelerinde tek yüz ve bin için de bir yüz, bir bin kullanılmaktadır. Sayı gurubu ile karşılanan sayılar ise işte bu tek kelimelik sayıların on'dan sonrakilerinin ve sıfat tamlaması halindeki sayıların ara yerlerindeki sayılardır. On bir, yirmi iki, otuz dört, ... gibi (Ergin, 2013, s. 390-391).

Bilâl Aktan, sayı grubunu “Basamak sistemine göre sıralanmış sayı isimleri topluluğuna sayı grubu denir” (Aktan, 2016, s. 53) şeklinde tanımlamıştır.

Mustafa Özkan ve Veysi Sevinçli, sayı grubunu “Basamak sistemine göre sıralanmış sayı isimleri topluluğuna sayı grubu denir” (Özkan & Sevinçli, 2021, s. 96) şeklinde aktarmışlardır.

Zeynep Korkmaz, sayı grubunu “Basamak sistemine göre sıralanmış ve herhangi bir ek almadan yan yana gelmiş sayı adlarının oluşturduğu grup” (Korkmaz, 2007, s. 181) şeklinde açıklamıştır.

H. İbrahim Delice, sayı grubunu “Birleşimi eksiz olan ve basamak sistemine göre sıralanan sayı isimleri topluluğudur” (Delice, 2003, s. 29) şeklinde tanımlamıştır.

Turgut Baydar, “Türkiye Türkçesindeki Kelime Grupları” isimli eserinde sayı grupları hakkındaki görüşlerini şu şekilde ifade etmiştir:

Basamak sistemine göre sıralanmış sayı isimleri topluluğudur. Gruptaki sayı isimlerinin dizilişi basamak sistemine göredir. Sayı grubunda sıfat tamlaması oluşturan sayıların aksine baştaki sayılar büyük olur. Sayı isimleri eksiz birleşir. Grubun vurgusu, küçük sayı ismi üzerindedir. Sayı isimleri ayrı yazılır. Türkçede sayılar, sayı grubu dışında, tek kelime veya sıfat tamlaması ile karşılanır (Baydar, 2020, s. 151).

Süer Eker, sayı grubunu “Büyük sayı önce, küçük sayı sonra getirilerek yapılan sözcük grubudur” (Eker, 2021, s. 363) şeklinde aktarmıştır.

1.15. Kısaltma Grupları

Bazı kelime grupları ile cümlelerin kısaltması yoluyla ortaya çıkmış kelime gruplarına kısaltma grubu denir. Kısaltma grupları tam olarak bir cümle özelliği taşımaz. Cümlede zarf veya sıfat görevlerinde kullanılır.

Türk dili araştırmacıları kısaltma gruplarını şu şekilde tanımlar:

Leylâ Karahan, kısaltma gruplarını “Kelime grupları ve cümlelerden yıpranma veya kalıplaşma yoluyla ortaya çıkan gruplardır. Bu gruplar genellikle isim-fiil, sıfat-fiil veya zarf-fiil gruplarından kısalmış ve bunların bir kısmı kalıplaşmıştır” (Karahan, 2020, s. 79) şeklinde açıklamıştır. Karahan, kısaltma gruplarının özelliklerini şu şekilde aktarmıştır:

- a. *Unsurlarında çekim eki bulunmayan veya sadece birinci unsurunda iyelik eki bulunan kısaltma grupları (isnat grubu). Baş / açık (olarak), eli / açık (arkadaş)*
- b. *Birinci unsuru yükleme hâli eki taşıyan kısaltma grupları (yükleme grupları). İnsanı / takdir, memuru / teftiş*
- c. *Birinci unsuru yönelme hâli eki taşıyan kısaltma grupları (yönelme grubu). Oyuna / düşkün (çocuklar), geçmişe / bağlı (insanlar)*
- d. *Birinci unsuru bulunma hâli eki taşıyan kısaltma grupları (bulunma grubu). Arada / bir, dörtte / üç*
- e. *Birinci unsuru uzaklaşma hâli eki taşıyan kısaltma grupları (uzaklaşma grubu). İçten / pazarlıklı (çocuk), kendisinden / emin (adam).*
- f. *Birinci unsuru vasıta hâli eki taşıyan kısaltma grupları (vasıta grubu). Seninle / dost (insanlar), bayrakla / süslü (sınıf).*
- g. *Birinci unsuru eşitlik hâli eki taşıyan kısaltma grupları (eşitlik grubu). Sayıca / fazla (düşman), zekâca / üstün (çocuklar).*
- h. *Birinci unsuru uzaklaşma hâli, ikinci unsuru yönelme hâli eki taşıyan kısaltma grupları. Aynalar baştan başa تنها.*
- i. *İkinci unsuru yönelme hâli eki taşıyan kısaltma grupları. Kokusuyla baş başa kaldı çiçek.*
- j. *İkinci unsuru bulunma hâli eki taşıyan kısaltma grupları. Silah elde yola çıktı (Karahan, 2020, s. 79-84).*

Süer Eker, kısaltma gruplarını “Kısaltma grupları ilgi, yaklaşma, bulunma ya da uzaklaşma durum eklerinden birini alan sözcük ile, başka bir sözcüğün birleşerek *klişeleşmesiyle* ortaya çıkar” (Eker, 2021, s. 368) şeklinde tanımlamıştır. Eker, kısaltma gruplarını “ilgi, belirtme, yaklaşma, uzaklaşma, dayanma” olmak üzere beş başlıkta ele almıştır (Eker, 2021, s. 368-369).

Süer Eker ve Leylâ Karahan’ın da yer verdiği bazı kısaltma gruplarını “klişe kısaltmalar” olarak adlandırmaktadır. “Sözcük gruplarının ve tümcelerın kısalması, yıpranması sonucunda ortaya çıkan bu sözcük grupları klişeleşmiş durumdadır.” *Baş üstüne, baştan başa, gitgide, eller yukarı, günden güne, o gün bugün, sola çark* gibi örneklerle açıklamıştır (Eker, 2021, s. 369-370).

Turgut Baydar, kısaltma grupları şu şekilde ele almıştır:

Kelime grupları ve cümlelerden yıpranma veya kalıplaşma yoluyla ortaya çıkan gruplardır. Kısaltma gruplarında unsurlar arasındaki bağlantı, hâl ekleri ya da iyelik ekleri tarafından sağlanır. Bu gruplar genellikle isim-fiil, sıfat-fiil veya zarf-fiil gruplarından kısalmış ve bunların bir kısmı kalıplaşmıştır. Kısaltma grupları, iki isim unsurundan meydana gelir. Bu grupta ikinci unsur, genellikle bir vasıf ismidir. Vurgu ikinci unsur üzerinde bulunur (Baydar, 2020, s. 152).

Mustafa Özkan ve Veysi Sevinçli, kısaltma gruplarını “Kısaltma grupları, iyelik veya hâl eki almış bir isimle başka bir ismin oluşturduğu kelime grubudur. Bu gruplar, bazı kelime grupları ile cümlelerin kısalması veya kalıplaşması neticesinde ortaya çıkmıştır. Bu bakımdan bunlara kısaltma grupları denir” (Özkan & Sevinçli, 2021, s. 107) şeklinde tanımlamışlardır. Ayrıca kısaltma gruplarını “yönelme grubu, bulunma grubu, uzaklaşma grubu, isnat grubu, yükleme (belirtme) grubu, vasıta grubu, ilgi grubu, eşitlik grubu, kısaltma (isim) gruplarının tersi görünüşünde olan kelime grupları” şeklinde sınıflandırmışlardır (Özkan & Sevinçli, 2021, s. 107-113).

İKİNCİ BÖLÜM

İNCELEME

2.1. İsim Tamlamaları

2.1.1. Yapıları Bakımından İsim Tamlamaları

2.1.1.1. Unsurları Tek Kelimededen Oluşan İsim Tamlamaları

2.1.1.1.1. Tamlayanı ve Tamlananı İsim Olan İsim Tamlamaları

2.1.1.1.1.1. Tamlayanı ve Tamlananı İsim Olan Belirtili İsim Tamlamaları

“Yoldaşlarımızın sayısı Meclis içinde de, dışında da, kumandanlar arasında da çoktur.” (14/3)

“Mahkemenin elinde bu iddiaları yalanlayacak bir belge yoktu.” (15/8)

“Kelimelerin değeri değişmiş, cümleler tasarladıkları mânaların çok daha üstünlerini kazanmıştı; çünkü o, söylediği her şeyi ve şiirlerini ve iddialarının hepsini karakter sağlamlığıyla, yaşayışı ile hak etmiştir.” (25/1)

“Anasının yanına gitmeyecekti.” (38/6)

“Adamın öcü korkunç oldu ve Ali Yusuf yumruğun kimden geldiğini ve nasıl indiğini ancak yıllarca sonra anlayabildi.” (43/3)

“Mektubun satırlarından, unutmak üzere olduğu ve unutulur sandığı o bataklığın bütünü iğrenç ve tiksindirici kokuları buram buram tütüyordu.” (45/8)

“Oteldeki odasında, pencerenin önünde idi.” (49/5)

“Bilmezsin belki, arpa ekmeği de İran’da fakirliğin sembolüdür.” (52/1)

“Ve o da -Fuat Zahir de- akıllıların başında idi; eli kolu bağlı -veya zevk içinde- uyuyakalmak ona göre değildi.” (54/3)

“Ajanların ikisi de aynı şekilde bunu söylüyorlardı.” (57/2)

“**Masalın sonunu** umursamıyordu Âkif.” (73/4)

“Sanki bu sarsılmaz imânı **arkadaşlarının kulaklarına** fısıldamış, gönüllerine aşılarmıştı.” (98/4)

“Konuşmaların ikinci konusu da **sosyalizmin başarısı** idi.” (107/3)

“Kurtulmuş İstanbul’da **iktidarın çevresini** bunların hangi grubu kuracaktı?” (146/2)

“Hoca efendiler birer birer giderek **kâğıdın altını** imzaladılar, bu kâğıt da Ali Fuat Paşa’ya teslim edildi.” (155/1)

“Eli **ceketinin cebinde**, emniyeti açık tabancasında idi.” (163/5)

“Onu sundurmaya, **pencerenin önüne**, yarı yatar gibi oturtmuşlardı.” (168/2)

“Aman Allah’ım.. **hilâfetin lâğvı** mı?” (199/6)

“Ama onlara ne **direnîşin trajedisi** yetti, ne de Sakarya.” (211/2)

“Bir insan, gün içinde, **kalabalığın içinde** ona Hüseyin Avni Bey diye bağıırıyordu.” (224/3)

“Bu idi işte **zaferin mânası**...” (227/4)

“**Hastanenin bahçesinde**, bir bankta otururken eline değdi.” (229/1)

2.1.1.1.1.2. Tamlayanı ve Tamlananı İsim Olan Belirtisiz İsim Tamlamaları

“Bu denemelerden ve kendilerine gözü kapalı inanan beş on mebus veya zabitin anlattıklarından -artık- kesin olarak biliyorlardı ki, Ankara’da ülküler de -kaç nefeslik olduklarını kimsenin bilemeyeceği- canlar gibi veya kuru canlar da ülküler kadar uçurumun kıyısındadır ve tutkuların en soyluları da, en tiksindiricileri ile birlikte **can pazarına** düşmüştür.” (12/2)

“Bütün bunlar hatırlanınca, onun zaten bilinen ve kabul edilen samimiyeti **kuşku konusu** yapılmazdı.” (16/2)

“**Elma çiçeği** al al bir elma olmak için dökülür ve meyve yaprağı kendi üstüne kıvrılırken içine -işte- **kurt yumurtası** yerleşmişti.” (19/2)

“Bunun küçük bir denemesini.. **prova sahnelerini** görmedik mi?” (24/3)

“Bir de bakarsınız ki, Akif, isyan ve tereddüt bölgelerinde, bir derviş gibi, bir hırka, bir âsâ, gönülleri uyarıyor, inançları, imanı tazeliyor; cebel toplarının sindiremediği âsileri **cephe gönüllüsü** yapıyor.” (25/3)

“Kader **son sözünü** Sakarya’da söyleyecekti ve Sakarya’dan ferahlatıcı bir esinti hâlâ yoktu.” (31/6)

“Fuad Zahir **takma adıydı**.” (37/1)

“**Haber kaynakları**, başlangıçta berberlerdi, garsonlardı, kahveciler ve arabacıları; ama dişli politikacılara hizmet eden, öylelerini taşıyan, tıraş eden berberler, garsonlar, kahveci ve sürücüler.” (41/5)

“Ve -doğrusu bu ya- dolap çevirmeye, **şantaj mesleğine** ne kadar yatkın, ne kadar elverişli idi ise, bu yeni konusunda da öyle olacağı benziyordu.” (45/4)

“Yusuf hiç duraklamadan, bakan’ın Mehmet Şevket ile işbirliğini ve -asıl kimliğini de vererek- en sağlam şekilde belgelendirerek gazetelere de, **kabine üyelerine** de yazdı.” (48/4)

“Üstelik, bu işi **padişah hazretleri** de istemekte idiler.” (57/2)

“Hasan Basri Bey, **çocuk masallarına** bayılırdı.” (63/1)

“Hoca’nın gözleri büsbütün kısıldı, **çene kemikleri** bir iki defa oynadı:” (160/2)

“**Karar celsesi** de aynı şekilde geçti.” (221/5)

“Oğlu hastaydı, **idrar tahlili** gerekiyordu.” (223/4)

2.1.1.2. Tamlayanı Zamir Olan İsim Tamlamaları

2.1.1.2.1. Tamlayanı Şahıs Zamiri Olan İsim Tamlamaları

“Bir hademe, kocaman odun sobasının önüne çömelmiş, gaz lambalarını söndürmek için **onların da çıkmasını** bekliyordu.” (9/5)

“Suları **onların oltası** da yoklayıp duruyordu.” (20/5)

“Buna karşılık, kendisi, **onların yüzünden**, bir insanın elde edebileceği en büyük şeyi, mutluluğu kaybetmişti.” (53/3)

“Şimdi **onun konuşmasını** sabırsızlıkla bekliyorlardı.” (82/3)

“**Onun yüzünden** geciktik.” (92/4)

“Sonra, Ayasofya ’da haç dikmek emeli ile ortak-çekiç dikmek niyetinin arasında, bizim hesabımıza da, **onların hesabına** da ne fark vardır?” (126/4)

“**Onun gözünde** bu adam, en nihayet, şöyle böyle yetiştirilmiş bir av veya çoban köpeği idi.” (165/4)

“Şimdi **onun elini** çocuğunu okşar gibi okşuyordu.” (187/2)

“Halbuki Mehmet **onun hayatını** ikinci defa kurtarmış oluyordu ve asıl kurtarış şimdiki idi.” (228/4)

2.1.1.2.2. Tamlayanı Soru Zamiri Olan İsim Tamlamaları

“Onu aramıza **kimlerin kattığını** da bilmiyoruz.” (36/3)

“Müşteri seçmesini iyi bilirdi; **kimin imreneceğini**, kimi nasıl imrendirip özendireceğini de iyi biliyordu.” (39/6)

2.1.1.2.3. Tamlayanı İşaret Zamiri Olan İsim Tamlamaları

“**Bunların arasında** Meclis’i Ordu’nun üstünde tutan ve savaş için en doğru kararları Meclis’in verebileceğine yürekten inananlar vardı; ama Mustafa Kemal Paşa’yı fazla atılgan, hatta maceracı ve Türkiye’nin kaderini yalnız cepheye bağlamış sayanlar da vardı.” (5/2)

“**Bunların aralarında** ülkücü ve vatanlarını canlarından bin kat fazla seven gazeteciler, yazarlar vardı.” (13/5)

“**Bunların sebepleri** ayrıydı, alanları ayrı, yönleri ve yöntemleri apayrıydı; ama eninde sonunda, hepsi de aynı akıl almaz, aynı akıl dışı, aynı barbar ve budala sonuca yardımcı olmaktadır.” (29/3)

“Ali Yusuf önce **bunların boşluğunu**, geçiciliğini sezmiş, sonra da görmüştü.” (117/4)

2.1.1.2.4. Tamlayanı Belirsizlik Zamiri Olan İsim Tamlamaları

“**Hepsinin kafasında** da, bir, çok geniş, çok büyük, sınırsız bir alan, bir de, bir çizgi, bir şerit hayali yaratabilmişti.” (6/2)

“Bu denemelerden ve kendilerine gözü kapalı inanan beş on mebus veya zabitan anlattıklarından -artık- kesin olarak biliyorlardı ki, Ankara’da ülküler de -kaç nefeslik olduklarını **kimsenin bilemeyeceği**- canlar gibi veya kuru canlar da ülküler kadar

uçurumun kıyısında dır ve tutkuların en soyluları da, en tiksindiricileri ile birlikte can pazarına d   m   t  r.” (12/2)

“Sebep -veya ortak bir isim- aramaya giri irsenez, bunlara ‘fikir ve görüş ayrılı ı’ diyebilir, ama biraz e eleyince, **hepsinin temelinde** de, pırıl pırıl vatan sevgisinin, bağımsızlık tutkusunun yattığını görürdünüz.” (30/1)

“O da bunların hepsi için çalıştı; ama aynı zamanda **hepsinin aleyhine** de çalıştı.” (42/4)

“Bunu söylemeyi denedi de; ama gücü yetmedi; asıl doğrusu, bunu s yleyemeyece ini.. **kimsenin de s yleyemeyece ini** sezerek çöküverdi.” (46/6)

“**Hepsinin içinde**, en budalalarından en kurnazlarına, en temkinlilerinden en pervasızlarına kadar **hepsinin içinde** de korku bir ikinci kalp gibi atıyordu.” (69/2)

“Sâdi bir baktı ki, adamların kendilerini birer hafiye, birer bozguncu ve baltalayıcı gibi yeti tirmekten başka dertleri yok, bu işi de bir i tim  mezhep haline gelmişler, üstelik **hepsinin yanında** da Türkçe bilmez görünen bir Rus, gece gündüz ayrılmamak üzere bulunuyor.” (149/5)

2.1.1.2.5. Tamlananı Belirsizlik Zamiri Olan İsim Tamlamaları

“Nerede okudu umu şimdi hatırlayamıyorum; **adamın birisi**; bir devlet kurulurken, bir de batarken kolay zengin olunur, diyordu.” (24/2)

“Yusuf **onun kendisinden** de yetenekli ve zeki, hele hele, çok daha bilgili olduğunu hala kabul ederdi.” (50/5)

2.1.1.2.6. Tamlayanı “Kendi” Zamiri Olan İsim Tamlamaları

“Elma  i e i al al bir elma olmak için dökülür ve meyve yaprağı **kendi üstüne** kıvrılırken içine -i te- kurt yumurtası yerle mi ti.” (19/2)

“Ama  imdi, Çerkez Ethem Bey’in önlerine dikiverdi i ikinci ihtimal ve ikinci hedef yüzünden, hepsi de **kendisinin olduğunu** seziyor; i te böyle diz dize iken bile aralarında sarp dağlar bulunduğunu seziyor ve korkuyorlardı.” (69/6)

“En zor ve a ılamaz sanılan geçitleri **kendi başına** atlayıp geçti.” (134/5)

2.1.1.3. Tamlayanı Özel İsim Olan İsim Tamlamaları

2.1.1.3.1. Tamlayanı Özel İsim Olan Belirtili İsim Tamlamaları

“**Bursa’nın düşüşünü** ancak kıyametten sonrası için olabilir sanmış, ama Bursa’nın düştüğünü, Osmanlı kalbinin sokulduğunu görmüştü.” (5/4)

“Bütün gönüllerde aynı güçle tutkulaşan amaç, **Türkiye’nin kurtuluşu**, bağımsızlığa kavuşmasıydı, bunu sağlayacak olan zaferdi.” (17/3)

“Ama zafer **Ankara’nın üstünde** ışımaya başlamasın.. gene üşüşürler.” (23/3)

“Sonunculara ise, ancak ‘hortlayış’ denilebilir; zira, **Sakarya’nın bugünlerinde** ortaya çıkan isyanlar ile çeteler ve onlara pek benzeyen Ankara kumpasları Kuva-yı Milliye’nin ilk günlerini andırmaktadır.” (30/4)

“Ve **Meclis’in durumu** da, havası da bu kadar ortadayken, ne kadar haklı olursa olsun, patlayacak bir anlaşmazlığın nelere mal olacağını kestirmek zor değildi.” (36/6)

“Büyük Yeniliş’in habercileri, kapkara bulutlar gibi, dört bir yandan **İstanbul’un ufuklarına** ağmaya başlamıştı.” (48/4)

“Bunu da **Yusuf’un sayesinde**, Yusuf böyle istediği için başarabildi.” (49/1)

“Bu konuda dikkatine en çarpan şey, Ankara’ya karşı en kuvvetli ilgiyi **Rusların gösterdiği** oldu.” (55/4)

“**Zile’nin dağlarında** da, içinde de Fuat Zahir’i bekleyenler vardı.” (57/5)

“İmanlarını yitirmiş olanlardan korkmalıyız, acze kapılıp da **Türk’ün davasını**, hiçbir zaman Türk’e dost olmayanlara ve olmayacaklara devretmeye kalkışanlardan korkmalıyız.” (65/4)

“**Türkiye’nin hâlini** ikisi de bilirlerdi.” (109/4)

“**Âkif’in itibarı** sarayda da, Bâb-ı Âli’de de büyüktü.” (142/3)

“Günah Ali Yusuf’tan gitmiş, üstelik öteki birkaç kişinin vebâli de **Sadi’nin boynuna** yüklenmişti.” (174/2)

“**İzmir’in kapıları** açılmıştı.” (194/4)

“Meclis’deki münakaşalar ve suçlamalar yavaş yavaş **Türkiye’nin havasına** sinmekte idi.” (201/6)

“Öfke kıvılcımı **Yusuf’un yüreğine** de sıçramıştı.” (205/3)

2.1.1.3.2. Tamlayanı Özel İsim Olan Belirtisiz İsim Tamlamaları

“Başlar **Balıkesir mebusu**, Hoca Abdülgafur Efendi’yi görmek için doğruldu.” (7/3)

“Yunan, **Ankara kapılarında**ydı ve -onlar oradalar ve her şeylerini oraya bağlamışlar ya- Ankara da birtakım insanlar için dünyanın sonu oluyor, can kaygısının, paçayı kurtarma endişesinin depreşmesine yetiyordu.” (8/4)

“**Karasi Mebusu**, ona, bu, kimbilir kaç yaranın ve kaç çeyrek yüzyılın çökerttiği gaziye bakarak:” (9/5)

“**Bizans kalıntılarına** dönüyorlardı.” (13/2)

“**İstiklâl Mahkemesi**’nde bu noktanın üzerinde özellikle direnmiş, kurdukları Komünist Partisi’ni, ‘ilmi’ bir şekilde çalıştığı sürece desteklediğini söylemişti.” (15/6)

“Türk ordusunun cephesi, fiske yemiş bir cetvel gibi, dönüvermiş, sırtını güneye çevirerek düşmana **Ankara ufuklarını** açmıştı.” (26/6)

“**Brüksel Oteli**’ne girdi.” (40/3)

“Ama akşamları hiç sektirmeden hep **Degustasyon Lokantası**’na gitti.” (40/6)

“Hele **Meşrutiyet günlerinde** başyazarları bile bastırdı, onlardan da önemsenir oldu.” (42/2)

“Artık Ulvi Cihat’ın evinden ayrılışlarında, **İzmir gecelerine** yepyeni duygular taşıyor, bunlara isim takmak için tatlı tatlı uğraşıyordu.” (44/3)

“Beklenen olmuş, **Osmanlı İmparatorluğu** çökmüştü.” (54/1)

“Beş, bilemedin on gün sonra Yunan, Ankara’ya dayanacak, doğuya sığınmaya kalkışacak Meclis’in yolunu da **Zile hareketi** kesecekti.” (58/1)

“Ama bu arada **Moğol barbarlığı** köyler, kentler yaktı, ocaklar söndürdü, binlerce cana kıydı.” (58/4)

“Lakin bu Türkiye yendikten, kazandıktan, **Osmanlı tarihi** düze çıktıktan sonra olacak.” (65/4)

“**Türk düşmanı** çarlığı yıkmış, kılıçtan geçirmişti.” (75/2)

“İşte şimdi bundan ustaca yararlanılıyor, şehir ve kasabalarda **Rus taraftarı** propagandalar tutunmadan boğuluyordu.” (134/4)

2.1.1.4. Tamlayanı İlgi Eki Yerine -den/-dan Çıkma Hâli Eki Alan İsim Tamlamaları

“Hüseyin Salim en dağdağalı oturumlarda bile susan, kinine, düşmanlığına değil, hoşlanmayışlarına bile rastlanmayan, ama sevgileri, beğenışleri ve arkadaşları da anlaşılmayan üç, beş **İstanbulludan birisiydi.**” (35/3)

“Bunların kiminde Namık Kemal kesiliyor, kiminde Tevfik Fikret’leşiyor ve daha **yenilerden birisi** oluyordu.” (41/2)

“Hüseyin Avni, ihanetinin kum gibi kaynadığı **günlerden birinde** anlatmıştı.” (101/1)

2.1.1.5. Tamlananı Sıfat-Fiil Olan İsim Tamlamaları

“Bursa’nın düşüşünü ancak kıyametten sonrası için olabilir sanmış, ama **Bursa’nın düştüğünü**, Osmanlı kalbinin sokulduğunu görmüştü.” (5/4)

“İnsan yutkunurken **kum çiğnediğini** sanırdı.” (7/1)

“Ama, aramızda zaferi ve kurtuluşu, şu veya bu sonu, kendi çıkarları, kendi hırsları için **isteyenlerin bulunduğunu** da biliyoruz...” (22/7)

“Müşteri seçmesini iyi bilirdi; **kimin imreneceğini**, kimi nasıl imrendirip özendireceğini de iyi biliyordu.” (39/6)

“Bu tanışma gerçek bir dönemeçti ve Ali Yusuf daha ilk karşılaşmada **içinin titrediğini** duydu.” (44/2)

“Ama şimdi, Çerkez Ethem Bey’in önlerine dikiverdiği ikinci ihtimal ve ikinci hedef yüzünden, hepsi de **kendisinin olduğunu** seziyor; iste böyle diz dize iken bile aralarında sarp dağlar bulunduğunu seziyor ve korkuyorlardı.” (69/6)

“Bir sabah **Sadi’nin vurulduğunu** işittiler, bunu da Hüseyin Salim ile iki kişinin daha katli kovaladı.” (189/4)

2.1.1.6. Tamlayanı Sıfat-Fiil Olan İsim Tamlaması

“Zira, işte, Paşa’nın planları ne olursa olsun, Moskova’yı tutanların, sosyalizme **bağlananların kuvveti** ortada idi.” (131/4)

“Aynı sözü benimseyen, öteki gibi, bir defa yaşayacağına inanan bir başkası ise, bir defa, bir tek defa yaşayacağı için verdiği sözü tutuyor, **düşenin elinden tutuyor**, hakkı tutuyor, adaleti tutuyordu.” (141/2)

2.1.1.7. Tamlananı İsim-Fiil Olan İsim Tamlaması

“**Bursa’nın düşüşünü** ancak kıyametten sonrası için olabilir sanmış, ama Bursa’nın düşüşünü, Osmanlı kalbinin sokulduğunu görmüştü.” (5/4)

“Şeyh Servet Efendi, lâf arasında, **gözdağı vermeyi** de unutmamış ve haberi o ‘aklı ermeyen’ veya ‘kendilerinden başka bir şey düşünmeyen’ kimselere sızdıranlara acımayacaklarını söylemiş.” (14/6)

“Bütün gönüllerde aynı güçle tutkulaşan amaç, **Türkiye’nin kurtuluşu**, bağımsızlığa kavuşmasıydı, bunu sağlayacak olan zaferdi.” (17/3)

“**İstanbul’dan kaçışına** sebep de bu gösteriliyordu.” (46/1)

“Şimdi **onun konuşmasını** sabırsızlıkla bekliyorlardı.” (82/3)

“Her sokak, her semt kendisine o büyük çöküşü, **imparatorluğun yıkılışını** hatırlıyor, işgal günlerini hatırlatıyor, hafızası da ister istemez, kendiliğinden, Gebze’lere, Zile’lere, Sakarya’lara, Erzurum ve Sivas günlerine uçuyordu.” (222/5)

2.1.1.8. Tamlayanı İsim-Fiil Olan İsim Tamlaması

“Ama **susmanın sebebi** bambaşka bir şeydi.” (15/5)

“**Söylemenin gereği** de yoktu, ama biliyorum.” (21/6)

“**Bekleyişlerin endişelileri** vardı, korkanları vardı, öfkelipleri, hüznüleri ve ümitli olanları vardı.” (221/6)

2.1.1.9. Unsurlarından Biri Kelime Grubu Şeklinde Olan İsim Tamlamaları

2.1.1.9.1. Tamlayanı Bağlama Grubu Olan İsim Tamlamaları

“Meclis, kalelerin en önemlisi; **Kanije’lerin, Silistre’lerin de önemlisiydi.**” (22/2)

“Ama bu bir aldatmacadır; zira o günler gelince, çok daha haşın ve daha başka şer kuvvetlerinin katılmasıyla gailelerin büsbütün artacağını; üstelik, **sinsiliklerin, kancıklıkların artacağını** biliyorum.. adım gibi.” (23/3)

“Ve, adım gibi, evet, biliyorum; ustalıkları hangi işte olursa olsun, ne kadar değişik olursa olsun, dört elle sarılacakları çabaların birincisi de, **kavga ve dâva arkadaşlarını** birbirine düşürmek, birbirine kırdırtmak, satın alamadıklarını, satın alamayacaklarını, kandıramayacaklarını azgın ve gözü dönmüş hırslara parçalatmak olacak.” (24/3)

“Sebeup -veya ortak bir isim- aramaya girişerseniz, bunlara **‘fikir ve görüş ayrılığı’** diyebilir, ama biraz eşeleyince, hepsinin temelinde de, pırıl pırıl vatan sevgisinin, bağımsızlık tutkusunun yattığını görürdünüz.” (30/1)

“**Hüseyin Salim, Kurtçalı Aziz, Mehmet Akif, Hüseyin Avni, Mehmet Şakir Bey ve efendilerin, gereklerini** kendileri kararlaştırmak üzere, isyan bölgesine ve başkaldıranların üzerine görevli olarak gönderilmeleri kabul edildi.” (35/2)

“**Makale ve fıkra yazarlığını**, ısrarlara rağmen üstüne almadı.” (42/2)

“**Rezilliğin, aşağılığın, bayağılığın kavranışı** mı idi bu?” (46/3)

“Meclis’in büyük bir çoğunluğu, demin dert yandığımız, **muhterisler ve istikbâl düşkünleri** de dâhil, zafer gerçekleşinceye kadar onlara karşı bizlerle el ele savaşıyorlardı.” (66/1)

“İnsan onu gördü mü **evlerin, sokakların sefaletini** unuttur giderdi.” (110/3)

“Ve aynı fırsatlar, hattâ çok daha fazlasıyla **Ali Yusuf’un veya adamlarının elinde** bulunuyordu.” (151/2)

“Çanakkale’yi görmüş, **demir ve ateş yumruğu**, ölüm yağmuru altında vatan vazifesi yapmıştı.” (220/3)

“Nice yüzyıllardan beri nice yüzbinlerce Mehmet, **varlıklarının, yaratılışlarının** **sebebini** savaş meydanlarında kol, bacak ve baş bırakmakta görmüş, gerisine karışmayı akıllarının ucundan bile geçirmemişlerdi.” (226/6)

2.1.1.9.2. Tamlananı Bağlama Grubu Olan İsim Tamlamaları

“Hüseyin Avni, özellikle de, ekleyebileceği ‘daha vahim tehlikeler’i, üzerine basa basa söylüyor, birçok mebuslara, hiç değilse bir önceki akşam yapılan toplantıyı bilenlere **Şeyh’in çalışmalarını ve tutumunu** hatırlatıyordu.” (34/2)

“O politikacılar ve o işadamları da herkes gibi konuşuyor, başarıları ile övünüyor, **başarısızlıklarının derdini, sebeplerini, özürlerini** sayıp döküyor, yapmayı tasarladıklarından söz ediyorlardı.” (41/6)

“**Nazır’ın malını, mülkünü, metresini** elinden almış, kendisini de, çöplüğe paçavra atar gibi, Kütahya’ya def ettirmişti.” (53/2)

“**Zile dağlarında veya kasabasında** yığınla idi onlar.” (59/5)

“**Paşa’nın gözünde ve çevresinde** itibarı var.” (88/5)

“İstihbarat kumandanı, **onun huyunu, suyunu** kısa zamanda öğrendi.” (148/2)

“Gerçi onların bu dürüstlüğü kendilerini rahatsız ederdi; ama bir taraftan da, arada sırada, **kendi durumuna ve tasavvuruna** zarar vermeden, dürüstlüğe arka çıkmanın, dürüstlerle dostluğun bir çeşit prim, vergi veya kefaret ödeme gibi bir şey olacağına, hiç değilse, ona sahip olmasa bile yakınında hissedeceğine inanırdı.” (206/1)

2.1.1.9.3. Tamlananı İsim-Fiil Grubu Olan İsim Tamlamaları

“Bir buna bakıyor, cepheye bel bağlamanın boşluğu ile ürperiyor, ama bir de başlarını çevirince darağaçları ile karşılaşılıyorlardı; dünyayı bilmiyor, hele diplomasiye hiç akıl erdiremiyorlardı ve bu korkunç durumda dört elle sarıldıkları oyun cankurtaran da, **Paşa’nın, en karanlık günlerde bile sarsılmayan bir inançla zaferden söz edebilişi** ve savaşı bir bir manevraymış gibi iradesine bağlı gösterebilişi oluyordu.” (6/1)

“Artık **Ulvi Cihat’ın evinden ayrılışlarında**, İzmir gecelerine yepyeni duygular taşıyor, bunlara isim takmak için tatlı tatlı uğraşıyordu.” (44/3)

2.1.1.9.4. Tamlananı Sıfat-Fiil Grubu Olan İsim Tamlamaları

“Ama, işte, **doğunun da haritalardan silindiğini** görüyorlardı.” (32/3)

“Birdenbire, **Hüseyin Avni’nin kürsüye fırladığı** görüldü.” (32/5)

“Çünkü sen, **bir adamın.. bazı adamların.. servetle, ünle değil ama, iki kadeh ve üç güzel sözle elde edilebileceğini** de bilirsin.. onun için ısmarlar, onun için konuşursun.. sadece onun için.” (52/1)

“**Konuşmaların çok hareketli olduğu** belliydi.” (106/6)

2.1.2. İsim Tamlamalarının Başka Kelime Grupları İçindeki Durumu

2.1.2.1. Bir İsim Tamlamasının Başka Bir İsim Tamlamasında Tamlanan Unsur Olarak Kullanılması

“Yunan **Sakarya’nın doğu kıyısına** atladı ya, inlerine, kovuklarına, bataklıklarına dönüyorlardı.” (13/2)

“Yunan, **Sakarya’nın doğu yakasına** atladı ya, işte şimdi tası, tarağı toplamış, inlerine, kovuklarına, bataklıklarına dönüyorlardı.” (13/4)

“Abdülgafur Hoca, **Meclis’in kahve ocağında** çaylarını yudumlayıp dertleşen Hüseyin Avni ile Hasan Basri’nin yanına gelmiş ve beş, on cümle ile anlatmıştı.” (14/2)

“Ama, işte, **doğunun da haritalardan silindiğini** görüyorlardı.” (32/3)

“Birdenbire, **Hüseyin Avni’nin kürsüye fırladığı** görüldü.” (32/5)

“Ali Yusuf’un evlerine gelişleri çoğalıp sıklaştıkça, **görünüşünün ana çizgileri** zerre kadar zedelenmeden, duygu perdeleri aralanmaya başladı.” (44/7)

“Ve kurulacak olan bu düzenin adı ne olursa olsun, **Ali Yusuf’un ondaki yeri** sağlamdı ve belli idi.” (58/1)

2.1.2.2. Bir İsim Tamlamasının Başka Bir İsim Tamlamasında Tamlayan Unsur Olarak Kullanılması

“Bursa’nın düşüşünü ancak kıyametten sonrası için olabilir sanmış, ama Bursa’nın düştüğünü, **Osmanlı kalbinin sokulduğunu** görmüştü.” (5/4)

“Ama Hüseyin Avni dalgındı; çok iyi bildiği, o can kaygılarını, o paçayı kurtarmak hesaplarını, **sahiplerinden bazılarının yüzünü** kafasında canlandırarak düşünüyordu.” (8/4)

“**Türk ordusunun cephesi**, fiske yemiş bir cetvel gibi, dönüvermiş, sırtını güneye çevirerek düşmana Ankara ufuklarını açmıştı.” (26/6)

“Bunları, yani **Yunan ordusunun yürüyüşünü** olsun, başkaldırıp arkadan vurmak isteyenleri olsun önlemenin yolu nedir?” (33/5)

2.1.2.3. Bir İsim Tamlamasının Sıfat Tamlamasında Sıfat Unsuru Olarak Kullanılması

“Bu saatlarda, Ankara’nın çeşitli yerlerinde, tıpkı **bunun benzeri toplantılar** yapılmaktadır.” (14/3)

“Onları **Osmanlı’nın sallandığı günlerde** görmüştüm.” (24/2)

“Gerekirse kendisi -Hüseyin Avni- de **Şeyh Efendi hazretlerinin hatırlattıkları tehlikeleri** sayıp dönebilir, hatta bunlara çok daha ağırlarını ekleyebilirdi.” (34/1)

“Nitekim **Çolak Salih’in getirdiği haberler** hiç de iç açıcı sayılamazdı.” (36/4)

“**Avni Bey’in hazırladığı oyun**, yâni ‘Yunan bozuldu’ haberi dağ dağ yankılanmış, rüzgârların yönünü değiştirmişti.” (99/5)

2.1.2.4. Bir İsim Tamlamasının Sıfat Tamlamasında İsim Unsur Olarak Kullanılması

“Paşa, daha teşekkür edip kürsüden inerken, gözlerde **serin su başları**, kuzeye bakan pencerelerin önündeki sedirler, gecelik entarileri ve çoluk çocuk sesleri tütüyordu.” (7/2)

“İşte, şu arkalarında **bir kalem efendisi**, bir ham molla gibi sessiz sedasız, hattâ süklüm püklüm duran Âkif de öyleydi ve sıkça taşın suyunu çıkartırdı.” (10/3)

“Ve -Âkif ne kadar da haklı- **asıl yürek yakıcısı**, tıpkı o çetecilerle isyancılar için olduğu gibi, berikilerin arasında da, gözünüzü kırpmadan, ihanetle suçlayabilecekleriniz de, korkunun, umutsuzluğun.. ve sapıtmış iyi niyetlerin düşürdükleri de vardır.” (30/5)

“Hüseyin Salim Bey, hemen **o karar gecesi** iki defa Taşhan’a gitmiş, ikisinden önce de Şeyh Servet Efendi’nin evine uğramış, Salih, kimler olduğunu bilmiyordu, ama evde bir hayli kalabalık vardı.” (36/5)

“İşte **o Meşrutiyet günleri** Ali Yusuf’un hem en parlak ve para içinde yüzdüğü dönemi, hem de doruktan aşağı, tepetaklak yuvarlanması oldu.” (42/3)

“Doğruydu da bu yorumu; çünkü elinde **bir belgeler dağı** toplanmıştı.” (42/6)

“**Küçük kız kardeşi** Nemika ile tanıştırdı.” (44/1)

“Yol yorgunluğunu üzerinden almak, **eski ruh yapısını** uyandırmak istiyordu.” (47/9)

2.1.2.5. Bir İsim Tamlamasının Edat Grubunda İsim Unsuru Olarak Kullanılması

“Geri kalan büyük çoğunluğu, üçü de **avuçlarının içi gibi** biliyorlardı ki, en azından kendileri ve kendileri gibi düşünenler kadar vatanseverdi; kurtuluşu ve bağımsızlığı da, en azından kendileri ve kendileri gibi düşünen arkadaşları kadar hırsla, yaşama hırslarına tastamam eşit bir hırsla istiyorlardı.” (18/1)

“Paniğe kapılan mebuslardan çoğu Ankara’yı **dünyanın ve tarihin, hattâ zamanın sınır çizgisi gibi** görmekteydiler.” (20/1)

“Felek, eğer; bugüne kadar **ettiklerinin gösterdiği gibi**, bu ulu milletten yüz çevirdiyse...” (21/4)

“Bütün görünüş ve halleri şuhluktan şefkate, bağlılıktan tamamlayıcılığa kadar cinsinin üstünlüklerini **deniz feneri gibi** yakıp söndürüyor.” (44/6)

“Gerçekleri, yani kalemini **karısının namusu gibi** korurdu.” (50/5)

2.1.2.6. İsim Tamlamasının Bağlama Grubunun Unsuru Olarak Kullanılması

“Memur ve hocaların yarısı ile, sayıları kırkı aşan çiftçi mebusların hemen hemen hepsi, kimi bir sezişle kimi tam bir şuurla, bir yandan Meclis’in üstünlüğünü zedelememek, yetkilerini kaptırmamak için titrerken, bir yandan da bütün bunları hatırlıyor ve umudun cıızlığına rağmen ancak süngüye ve Paşa’ya bel bağlanabileceğini kabul zorunda kalıyordu.” (6/3)

“Salonu, fırtınaya tutulmuş bir gemi gibi sallayan, sarsan **heyecan dalgaları ve sinir gerginlikleri** geçip gitmiş, bunların yerine, özel yaşayışların çekicilikleri ve sıra **özlemleri** bir tül gibi inmişti.” (7/2)

“Hüseyin Salim, Kurtçalı Aziz, Mehmet Akif, Hüseyin Avni, Mehmet Şakir Bey ve efendilerin, gereklerini kendileri kararlaştırmak üzere, **isyan bölgesine ve başkaldıranların üzerine** görevli olarak gönderilmeleri kabul edildi.” (35/2)

2.1.3. Cümlede Öge Olmaları Bakımından İsim Tamlamaları

2.1.3.1. İsim Tamlamalarının Cümlede Özne Olarak Kullanılması

2.1.3.1.1. İsim Tamlamalarının İsim Cümlelerinde Özne Olarak Kullanılması

“Ağızlarda **toprak tadı** vardı.” (7/1)

“**Yoldaşlarımızın sayısı** Meclis içinde de, dışında da, kumandanlar arasında da çoktur.” (14/4)

“Ama **susmanın sebebi** bambaşka bir şeydi.” (15/5)

“Onlara göre, **Ankara’nın bir adım gerisi** yokluktı, sondu; her şeyin bitiydi.” (20/1)

“**Haber kaynakları**, başlangıçta berberlerdi, garsonlardı, kahveciler ve arabacıları; ama dışlı politikacılara hizmet eden, öylelerini taşıyan, tıraş eden berberler, garsonlar, kahveci ve sürücüler.” (41/5)

“Ve kurulacak olan bu düzenin adı ne olursa olsun, **Ali Yusuf’un ondaki yeri** sağlamdı ve belli idi.” (58/1)

“Belki onların da kendisinininkine benzer yorumları, mantıkları, hatta, kim bilir iyi niyetleri vardı.” (60/1)

“**Konuşmaların çok hareketli olduğu** belliydi.” (106/6)

“Yalnız **Hasan Basri’nin tuhaf bir hâli** vardı.” (113/2)

“**Âkîf’in itibarı** sarayda da, Bâb-ı Âli’de de büyüktü.” (142/3)

“Bu idi işte **zaferin mânası**...” (227/4)

2.1.3.1.2. İsim Tamlamalarının Fiil Cümlelerinde Özne Olarak Kullanılması

“**Mustafa Kemal Paşa’nın başkumandanlığı**, böylece, 5 Ağustos 1921 akşamı, yatsıya doğru, kadere boyun eğerek gibi kabul edildi.” (6/4)

“Salonu, fırtınaya tutulmuş bir gemi gibi sallayan, sarsan heyecan dalgaları ve sinir gerginlikleri geçip gitmiş, bunların yerine, **özel yaşayışların çekicilikleri ve sıra özelemleri** bir tül gibi inmişti.” (7/2)

“Ama bu hüküm pek de doğru değildi; çünkü **insanın bir de inilemeyecek derinlikleri** oluyordu böyle ortam ve durumlarda.” (8/3)

“Bütün bunlar hatırlanınca, **onun zaten bilinen ve kabul edilen samimiyeti** kuşku konusu yapılmazdı.” (16/2)

“**Bu Meclis’in varlığı**, yüzde bir boşluk bırakmayan bir kesinlik ve bütünlükle, emperyalizme karşı savaş iradesinden doğmuştu.” (18/3)

“**Elma çiçeği** al al bir elma olmak için dökülür ve meyve yaprağı kendi üstüne kıvrılırken içine -işte- **kurt yumurtası** yerleşmişti.” (19/2)

“Nerede okuduğumu şimdi hatırlayamıyorum; **adamın birisi**; bir devlet kurulurken, bir de batarken kolay zengin olunur, diyordu.” (24/2)

“**Kelimelerin değeri** değişmiş, cümleler tasarladıkları mânaların çok daha üstünlerini kazanmıştı; çünkü o, söylediği her şeyi ve şiirlerini ve iddialarının hepsini karakter sağlamlığıyla, yaşayışı ile hak etmiştir.” (25/2)

“**Türk ordusunun cephesi**, fiske yemiş bir cetvel gibi, dönüvermiş, sırtını güneye çevirerek düşmana Ankara ufuklarını açmıştı.” (26/6)

“**Zile İsyanı** işte bu hava ve bu ortamda konuşmaya açıldı.” (31/7)

“Birdenbire, **Hüseyin Avni’nin kürsüye fırladığı** görüldü.” (32/5)

“Başkaldıranların üzerine gönderilecek bir manga askerin bile bulunmadığını, işte az önce **Erkân-ı Harbiye Reisi hazretlerinin kendileri** söylemişlerdi.” (34/1)

“**Otelin kâtibi ile muhasebecisi**, bıyıkları yeni yeni terlemeye başlayan bu cana yakın ve yakışıklı delikanlı adayının ardından sevgiyle gülümsediler.” (40/4)

“**Adamın öcü** korkunç oldu ve Ali Yusuf yumruğun kimden geldiğini ve nasıl indiğini ancak yıllarca sonra anlayabildi.” (43/3)

“Ama yürümedi ve **Ali Yusuf’un bu yeni dünyası** tamamen kurulmadan çöküp gitti.” (45/6)

“**Yüzünün bir çizgisi** bile değişmedi.” (46/7)

“Beklenen olmuş, **Osmanlı İmparatorluğu** çökmüştü.” (54/1)

“**Ajanların ikisi** de aynı şekilde bunu söylüyorlardı.” (57/2)

“Beş, bilemedin on gün sonra Yunan, Ankara’ya dayanacak, doğuya sığınmaya kalkışacak Meclis’in yolunu da **Zile hareketi** kesecekti.” (58/1)

“Ama bu arada **Moğol barbarlığı** köyler, kentler yaktı, ocaklar söndürdü, binlerce cana kıydı.” (58/4)

“Kader son sözünü söylemişti; kader denilen fırtınanın önünde **devlerin bile kuru yapraklara döndüğü dönemlerden birisi** yaşıyordu.” (60/3)

“**Türk düşmanı** çarlığı yıkmış, kılıçtan geçirmişti.” (75/2)

“**Anlaşma ve anlaşmanın açıklanışı** büyük yankılar uyandırdı, Müttefik devlerin halkları arasında bile Rusya ile Türkiye lehine sempati dalgalarının kabarmasına sebep oldu.” (129/1)

“**Hoca’nın gözleri** büsbütün kısıldı, çene kemikleri bir iki defa oynadı.” (160/2)

“**İzmir’in kapıları** açılmıştı.” (194/4)

“**Karar celsesi** de aynı şekilde geçti.” (221/5)

2.1.3.2. İsim Tamlamalarının Cümlede Nesne Olarak Kullanılması

“Büyük Millet Meclisi, **Başkumandanlık yetkilerini** Mustafa Kemal Paşa’ya devretmişti.” (5/1)

“İnsan yutkunurken **kum çiğnediğini** sanırdı.” (6/1)

“Ve Hasan Basri, **onun bu yanını** da iyi bilirdi; üstelik haksız da bulmazdı.” (9/4)

“Bir hademe, kocaman odun sobasının önüne çömelmiş, gaz lambalarını söndürmek için **onların da çıkmasını** bekliyordu.” (9/5)

“**Bu ‘İştirakiyyûn’ macerasını** biliyorlardı; unutmaları da söz konusu olamazdı.” (15/5)

“**Çalışanların kimler olduğunu** bilirdi.” (16/3)

“**Âkif’in bir sözünü** hatırladılar.” (18/6)

“Ama, aramızda zaferi ve kurtuluşu, şu veya bu sonu, kendi çıkarları, kendi hırsları için **isteyenlerin bulunduğunu** da biliyoruz...” (22/7)

“**Ruhiyatçılar ortak tehlikelerin insanları birleştirdiğini** söylerler.” (22/7)

“Ama, işte, **doğunun da haritalardan silindiğini** görüyorlardı.” (32/3)

“Hüseyin Avni, **Kuva-yı Milliye’nin ilk günlerini** hatırlatıyor ve böyle durumlarda silah kadar, yola getirme kuvvetleri kadar iş gören öğüt verici, aydınlatıcı, uyarıcı heyetlerden örnekler veriyordu.” (32/6)

“Bu arada, Hasan Basri, Şeyh Servet Efendi’nin etrafında **yedi, sekiz mebusun toplandığını** gördü.” (33/2)

“O politikacılar ve o işadamları da herkes gibi konuşuyor, başarıları ile övünüyor, **başarısızlıklarının derdini, sebeplerini, özürlerini** sayıp döküyor, yapmayı tasarladıklarından söz ediyorlardı.” (41/6)

- “**Makale ve fıkra yazarlığını, ısrarlara rağmen üstüne almadı.**” (42/2)
- “**Okul arkadaşını çok iyi karşıladı; evine ve sofrasına aldı.**” (44/1)
- “**İstanbul’un türedi zenginlerini deli ediyordu.**” (47/10)
- “**Kadının buram buram Tatavla kokan Fransızca’sını dinledi.**” (47/11)
- “**Nazır’ın malını, mülkünü, metresini elinden almış, kendisini de, çöplüğe paçavra atar gibi, Kütahya’ya def ettirmişti.**” (53/2)
- “**Ama şimdi onların bu kayıplarını küçümsüyor, kayıp bile saymıyordu.**” (53/3)
- “**Ve Ali Yusuf anladı ki, Rusların yeni efendileri kendisinin geçmişini ve zayıf damarlarını pek güzel bilmektedirler.**” (56/5)
- “**Paşa bir gün önce başkomutanlık yetkilerini Meclis’den devralmış ve cepheye gitmişti.**” (57/4)
- “**Aklına nereden esmişse esmiş, Selçuklunun, tıpkı bugünlere benzeyen son dönemini hatırlamıştı.**” (58/4)
- “**Ama Hasan Basri Bey, Akif’in bu gülümseyişini iyi bilir, onu bütün durumlar içinde yanılmadan tanırdı.**” (65/1)
- “**Bu bölgenin huyunu, suyunu ve insanlarını iyi tanırdı o.**” (72/4)
- “**Masalın sonunu umursamıyordu Âkif.**” (73/4)
- “**Şimdi onun konuşmasını sabırsızlıkla bekliyorlardı.**” (82/3)
- “**Türkiye’nin halini ikisi de bilirlerdi.**” (109/4)
- “**İnsan onu gördü mü evlerin, sokakların sefaletini unuttur giderdi.**” (110/3)
- “**Ali Yusuf önce bunların boşluğunu, geçiciliğini sezmiş, sonra da görmüştü.**” (117/4)
- “**Ali Yusuf, bu düşüş haberini aldığı zaman, Hayyam’ın bir rübâisini hatırlamıştı.**” (118/3)
- “**Müttefiklerin ve Avrupa’nın bize karşı nasıl davrandığını ve davranacağını görüyoruz.**” (123/1)
- “**Başını kaldırdı, simsiyah gözleri gözlerinin içindeydi ve beyninin bütün hücrelerini tartar gibiydi.**” (161/6)

“**Evlât acısını** anlar gibi oluyordu; çünkü kendisini -ilk defa- içinden çıkılmaz bir durumda bulunuyordu.” (169/4)

“Bir sabah **Sadi’nin vurulduğunu** işittiler, bunu da Hüseyin Salim ile iki kişinin daha katli kovaladı.” (189/4)

“Hüseyin Avni **hayatının en tatlı yemeğini** yiyordu.” (225/6)

“Halbuki Mehmet **onun hayatını** ikinci defa kurtarmış oluyordu ve asıl kurtarış şimdiki idi.” (228/4)

2.1.3.3. İsim Tamlamalarının Cümlede Yer Tamlayıcısı Olarak Kullanılması

2.1.3.3.1. Yönelme Hâli Eki Alarak Yer Tamlayıcısı Olan İsim Tamlamaları

“Yunan **Sakarya’nın doğu kıyısına** atladı ya, inlerine, kovuklarına, bataklıklarına dönüyorlardı.” (13/2)

“**Halkın karşısına** dostluk maskesi ve gönül çekici sözlerle çıkıyor, onu bölmek, kendi kendisine düşman kılmak, kendi kendisiyle boğuşur duruma düşürmek, bir kelime ile de, gerçek emperyalizme satmak için çalışabiliyorlardı.” (17/4)

“Hüseyin Salim Bey, hemen o karar gecesi iki defa Taşhan’a gitmiş, ikisinden önce de **Şeyh Servet Efendi’nin evine** uğramış, Hüseyin Avni, böyle bir işe koyulmadan önce, kendisinin en yakınlarını, en çok sevip güvendiklerini görmek istediğini düşündü ve bunun herkes için böyle olacağını göz önüne alarak, şu son bir iki hazırlık gününde Hüseyin Salim’i **gözetlemenin yararlı olacağına** karar verdi.” (35/5)

“**Anasının yanına** gitmeyecekti.” (38/6)

“**Brüksel Oteli’ne** Cihan Harbi ile birlikte giriyordu.” (47/7)

“Kadın, daha ilk buluşmalarında, mırın kırın etmeye bile kuvveti yetmeden, **Yusuf’un bütün isteklerine** boyun eğdi; bakan’ın adına da konuşuyordu.” (48/2)

“Yusuf hiç duraklamadan, bakan’ın Mehmet Şevket ile işbirliğini ve -asıl kimliğini de vererek- en sağlam şekilde belgelendirerek gazetelere de, **kabine üyelerine** de yazdı.” (48/4)

“Hasan Basri Bey, **çocuk masallarına** bayılırdı.” (63/1)

“Ötekiler **Hacı Ahmet Ağa’nın odasına** alınmışlardı.” (77/3)

“Haydi siz **Mehmet Âkif Beyefendi’nin yanına** gidiniz.” (97/2)

“Moskova’nın bir kışkırtması veya düpedüz emri bunları ayaklandıracak, **Türkiye’nin başına** Anzavur’lara Çerkez Ethem’lere rahmet okutturan gâileler açmayacak mıydı?” (122/1)

“Onu sundurmaya, **pencerenin önüne**, yarı yatar gibi oturtmuşlardı.” (168/2)

2.1.3.3.2. Bulunma Hâli Eki Alarak Yer Tamlayıcısı Olan İsim Tamlamaları

“**Bunların arasında** Meclis’i Ordu’nun üstünde tutan ve savaş için en doğru kararları Meclis’in verebileceğine yürekten inananlar vardı; ama Mustafa Kemal Paşa’yı fazla atılgan, hatta maceracı ve Türkiye’nin kaderini yalnız cepheye bağlamış sayanlar da vardı.” (5/2)

“Haymana’dan kopup gelen hoyrat bir rüzgâr **Ankara’nın pis ve daracık sokaklarında** bütün gün tozu dumana katmış, solukları kesmiş, göğüsleri daraltmıştı.” (7/1)

“**Bunların aralarında** ülkücü ve vatanlarını canlarından bin kat fazla seven gazeteciler, yazarlar vardı.” (13/2)

“Abdülgafur Hoca, **Meclis’in kahve ocağında** çaylarını yudumlayıp dertleşen Hüseyin Avni ile Hasan Basri’nin yanına gelmiş ve beş, on cümle ile anlatmıştı.” (14/2)

“Bu saatlarda, **Ankara’nın çeşitli yerlerinde**, tıpkı bunun benzeri toplantılar yapılmaktadır.” (14/4)

“Ama bu hikâye geçen temmuz ayında, **İstiklâl Mahkemesi’nde** birkaç idam ve bir yığın hapis cezasıyla kapanıp gitmişti.” (15/5)

“**Mahkemenin elinde** bu iddiaları yalanlayacak bir belge yoktu.” (15/8)

“Konu, **Meclis’in bir gizli oturumunda** ele alındı.” (31/3)

“**Meclis’in bir önceki oturumunda** Kayseri’ye taşınma teklifi tartışılmıştı.” (31/6)

“Bu arada, Hasan Basri, **Şeyh Servet Efendi’nin etrafında** yedi, sekiz mebusun toplandığını gördü.” (33/2)

“**Zile dağlarında veya kasabasında** yığınla idi onlar.” (59/5)

“**Zile dağlarında**, çevrenin, kırk elli köyünü kendine katmış, ilk ayaklanma artığı bir çete vardı.” (60/4)

“Paşa’nın gözünde ve çevresinde itibarı var.” (88/5)

“Hastanenin bahçesinde, bir bankta otururken eline değdi.” (229/1)

2.1.3.3.3. Çıkma Hâli Eki Alarak Yer Tamlayıcısı Olan İsim Tamlamaları

“Bu Meclis’in varlığı, yüzde bir boşluk bırakmayan bir kesinlik ve bütünlükle, emperyalizme karşı savaş iradesinden doğmuştu.” (18/3)

“Sakarya hem adı duyulmadık, hattâ konmadık bir ırmaktı, ama Sakarya, hem de Ankara’nın içinden, evlerin, odaların ortasından akıyordu.” (27/3)

“Mektubun satırlarından, unutmak üzere olduğu ve unutulur sandığı o bataklığın bütün iğrenç ve tiksindirici kokuları buram buram tütüyordu.” (45/8)

2.1.3.4. İsim Tamlamalarının Cümlede Zarf Olarak Kullanılması

“Aynı günün gecesinde meseleyi daha geniş çerçevede konuşmak için, Âkif’in, Hacı Bayram Medresesi’ndeki hüccesinde toplananlara, öfke değil, hinç hiç değil, ama umutsuzluk da değil, hüccün basmıştı.” (18/7)

“Âkif, kelimenin bütün gücüyle, bir medenî insandır.” (25/3)

“Hele Meşrutiyet günlerinde başyazarları bile bastırdı, onlardan da önemsenir oldu.” (42/2)

“Orada mekanizma bunun tam tersine işliyordu.” (76/1)

“Onun yüzünden geciktik.” (92/4)

2.1.3.5. İsim Tamlamalarının Cümlede Yüklem Olarak Kullanılması

“Yunan, Ankara kapılarındaydı ve -onlar oradalar ve her şeylerini oraya bağlamışlar ya- Ankara da birtakım insanlar için dünyanın sonu oluyor, can kaygısının, paçayı kurtarma endişesinin depreşmesine yetiyordu.” (8/4)

“Türklüğün yüreğiydi.. düşebilirdi.. düşüyordu.” (19/8)

“Yunan -yâni istilâ ordusu- bir millet için, gerçi, düşmanların en korkuncu idi; ama düşman yalnız o değildi ve savaş yalnız onunla yapılmıyordu.” (29/1)

“İzmir’e gelişinin üçüncü haftası idi.” (43/7)

“Rezilliğin, aşağılığın, bayağılığın kavranışı mı idi bu?” (46/3)

“İzmir’deki muhasebecisinin adı.” (47/8)

“Mehmet Şevket, aslında, **Unkapanı’nın zahirecilerinden birisi idi**; Yusuf onu gazetecilik döneminde tanımıştı.” (48/3)

“Oteldeki odasında, **pencerenin önünde idi**.” (49/5)

“Bilmezsin belki, arpa ekmeği de İran’da **fakirliğin sembolüdür**.” (52/1)

“Ve o da -Fuat Zahir de- **akıllıların başında idi**; eli kolu bağlı -veya zevk içinde- uyuyakalmak ona göre değildi.” (54/3)

“Kısacası **İbrahim Hakkı’nın tam zamanıdır** zannederim...” (91/2)

“**Ağustosun ilk günleriydi**.” (188/2)

“**Türkiye’nin yoklukları, sefaletleri ve hayatî ihtiyaçları**.” (209/1)

“Firavunlar sözü de **Küçük Ağa’nın buluşu idi**.” (210/2)

2.2. Sıfat Tamlamaları

2.2.1. Yapıları Bakımından Sıfat Tamlamaları

2.2.1.1. Unsurları Tek Kelimeden Oluşan Sıfat Tamlamaları

2.2.1.1.1. Tamlayanı Niteleme Sıfatı Olan Sıfat Tamlamaları

“**Güzel kelimeler** bulur ve duayı bir irâde, bir azim tazelemesi, heyecan tutuşturması ve umutları yapılabilecek her şeyi yapma tutkusu haline getirirdi.” (7/4)

“Hüseyin Avni -ve ötekiler- düşünürlerdi: Ama bu yanı bilinmeseydi de **Âkif büyük adamdı**, büyük örnek konuşmalarını da, susmaları da ve özellikle, gün içindeki davranışları da bunu en zayıf iz’anlara bile anlatabilirdi.” (26/4)

“Anlaşma ve anlaşmanın açıklanışı **büyük yankılar** uyandırdı, müttefik devletlerin halkları arasında bile Rusya ile Türkiye lehine sempati dalgalarının kabarmasına sebep oldu.” (129/1)

“Artık **yiğitsiz evlere** abanmayacaklar, para diye dulların, yetimlerin, cepheye oğul vermiş kocaların çuvalını çekip almayacaklardı.” (129/6)

“**Genç kız**; insan bir defa yaşar diyordu.” (140/6)

“**Tehlikeli adamsın sen**.” (156/3)

“Sâdi, yatağında dönüp duruyor ve **aynı suali** tekrarlıyordu.” (156/5)

“Artık bu konuda **baş makaleler** yazılıyor, haberlerde yorumlar yapılıyordu.” (201/8)

“O ise, **ışıltilu gözlerini**, kabza gibi kavradığı kadehine dikmişti.” (218/1)

2.2.1.1.2. Tamlayanı Belirtme Sıfatı Olan Sıfat Tamlamaları

2.2.1.1.2.1. Tamlayanı Sayı Sıfatı Olan Sıfat Tamlamaları

2.2.1.1.2.1.1. Tamlayanı Asıl Sayı Sıfatı Olan Sıfat Tamlamaları

“Daha geçenlerde **iki Bolşevik** geldi buraya.” (76/3)

“Biz **dört mebustuk**.” (107/5)

“Artık Ali Yusuf **iki taraflı** çalışmıyordu.” (121/2)

“**İki kişi** de onlar kadar şanslı çıkmadı, linç edildi.” (134/4)

“**Altı kişiydiler**.” (158/3)

“**İki arkadaş**.” (161/4)

“Hüseyin Avni’nin bulunduğu sırada dükkâncısına **üç müşteri** uğramış, alışveriş yapmıştı.” (228/12)

2.2.1.1.2.1.2. Tamlayanı Sıra Sayı Sıfatı Olan Sıfat Tamlamaları

“Şeyh son olarak, belki **beşinci defa** tekrarladı.” (33/4)

“Ali Yusuf **birinci konuda**, cephe durumunu -Tanrı’ya sığınan iyi dilekler ekliyerek- olduğu kadar berbat gösteren birkaç cümle söyledikten sonra, söz ‘‘Ankara’ya ve siyasî duruma geleceği sırada izin aldı, gitti.” (80/7)

“**İkinci nokta**, Ankara’nın İstanbul ile olan ilişkileri idi.” (81/1)

“Fabrika bacaları **ikinci ormanları** yaratacak, açlık gidecek, cehalet gidecek, benizler kanlanacak, tabiat yenilecek emir altına alınacaktı.” (110/1)

2.2.1.1.2.1.3. Tamlayanı Kesirli Sayı Sıfat Olan Sıfat Tamlamaları

“Ama Âkif, bütün bunları bir kerecik olsun aklının kıyısından bile geçirmede ve çoluk çocuğunu, evini barkını bıraktı; cebinde **yedi buçuk kuruşla** Anadolu’nun emrine koştu; bu uğurda yokluğun da, zorluğun da her çeşidini hiçe saydı, daha ilk adımında hayatını gözden çıkarmıştı; çünkü bir defa yaşanacağına inanıyordu o.” (142/3)

2.2.1.1.2.1.4. Tamlayanı Üleştirme Sayı Sıfat Olan Sıfat Tamlamaları

“Ali Yusuf’un ve Ali Yusuf’ların ileride, kendileri için bugün yapılan suçlamaları **birer koz, birer dayanak** yapmayacakları ne malûmdu?” (179/4)

“**Birer dehâ** oldukları, hiç değilse zekâlarının üstünlüğü muhakkaktı; ama hepsinde de, en önemli şey, dürüst noksandı.” (180/3)

2.2.1.1.2.2. Tamlayanı Soru Sıfatı Olan Sıfat Tamlamaları

“**Hangi kapitalizm? Hangi emperyalizm?**” (18/2)

“**Hangi zafer, Âkif’im, hangi zafer?**” (98/7)

“Hele ortada Rusya gibi bir üçüncü faktör de bulununca böyle bir durumun tekrerrür etmemesi için **hangi engel** bulunabilirdi?” (133/3)

“Ve **nasıl bir hırs**la?” (169/3)

“Ali Yusuf’un ve Ali Yusuf’ların ileride, kendileri için bugün yapılan suçlamaları **birer koz, birer dayanak** yapmayacakları **ne malûmdu?**” (179/4)

“**Ne şekilde?**” (218/7)

2.2.1.1.2.3. Tamlayanı Belirsizlik Sıfatı Olan Sıfat Tamlamaları

“Mebuslardan birçoğunun yüklenecek, suçlayacak, mahkûm edecek bir şeyler, **birtakım insanlar** aradıkları belliydi.” (32/4)

“Kendisiyle birlikte Mehmet Akif ve Kurtçalı Aziz’i, Hüseyin Avni teklif etmiş, **öteki mebusları da Meclis seçmişti.**” (35/3)

“**Bir şeyler** yapılmalıydı.” (35/4)

“**Başka şeyler** de söyleniyor aynı adamlar için.” (112/3)

“**İlk günlerde** onlarla yalnız Çiçerin konuşmuş.” (123/11)

“Çiçerin **bir sabah** bizi erkenden yanına çağırdı.” (124/2)

“Derhal **bir heyet** göndereceğiz.” (127/5)

“Kayseri, Sinop ve Trabzon dolaylarında **birtakım hâdiseler** oldu.” (134/4)

“**Birtakım insanlar** haber yüzde yüz doğru imiş gibi konuşuyor bildikleri çok şey varmış gibi de davranıyorlardı.” (188/8)

“**Hiçbir erdemi** benimsememişti.” (196/4)

“Nitekim Gazi, **bir gece**, Çankaya’daki sofrasında Ankara’yı hükümet merkezi yapma düşüncesini açtığı zaman, bu şehir bozuntusunda satın alınacak bağ bahçe kalmamış gibi bir şeydi.” (204/3)

“**Bir ara** düşünmüştü.” (205/7)

2.2.1.1.2.4. Tamlayanı İşaret Sıfatı Olan Sıfat Tamlamaları

“318 mebusun yarıdan çoğu **bu yetkileri** Meclis’in elinden çıkarmak istemiyordu.” (5/2)

“Ama **bu direniş** çetin değil, haşın değil, yürek burkucuydu.” (5/3)

“Kimsesiz sokaklara, mumların veya idare lambalarının fersiz turunculuğunda ancak beliren pencerelere bakanlar aldanır, **bu hummaya** ihtimal veremezdi.” (11/2)

“Hepsi de **bu şuurda** idiler.” (22/2)

“Şu söylediklerime kendim de karşı çıkıyor ve hele bir zafer ümidi belirsin, Allah **bu millete** o günleri gösterebilir, diyorum.” (23/3)

“**Bu çaresizlik** onu -belli ki- ağlatabilirdi.” (23/4)

“Ayaklanmayı kışkırtan ve düzenleyen işte **bu adamdı**.” (31/2)

“**Bu raporlarda**, Fuat Zahir adında birinden sık sık ve önemle söz ediliyordu.” (31/2)

“Ankara’nın, bu köy azmanı şehrin sokaklarına kan ve irin kokuları ile birlikte **o korku** da sinmişti.” (31/4)

“**Bu yaralılar** beraberlerinde yalnız kan ve irin kokuları değil, bunlardan daha irkilticisi ve etkileyicisi, bozgunun, kesin yenilginin çürütülemez belgelerini getiriyorlardı.” (31/4)

“**Bu kavga** Almanya’da, Polonya’da, hattâ İngiltere ile Fransa’da bile başlamış da bitmek üzere imiş.” (108/1)

“Sosyalizm **bu mucizeyi** mademki Türkiye’den de beter bir memlekette gerçekleştirebilmişti.” (110/1)

“Bakın **şu resme**.” (111/2)

“O kadar basit değil **bu iş**.” (112/3)

“**Bu sözleri** Hüseyin Avni söylüyordu.” (113/2)

“Ali Yusuf hayatını **bu görüşe** bağlamıştı.” (120/2)

“**Bu işi** nasıl yaparsınız?” (124/2)

“**Bu oyun**, belki de, tarihin akışını değiştiriyordu.” (135/3)

“**Bu mesele** ciddi idi.” (150/6)

“Nerelerden geldim **bu noktaya**?” (156/6)

“**Al şu altınları.**” (158/1)

“Fakat sözünü **bu sefer** de tutmadı, işleri gene oluruna bırakmış oluyordu.” (163/2)

“Avni Bey **bu ısrardan** öfkelenmişti.” (205/2)

“Mühimdir **bu nokta.**” (219/1)

“Hükümeti ve etrafı için değil, vatan yolundaki hizmetlerine yardımcı olmak için sırtımda taşımaya hazır olduğumu anlatmak için söyledim **o sözleri.**” (219/5)

2.2.1.1.3. Tamlayanı “ki” ile Sıfat Yapılmış Olan Sıfat Tamlamaları

“Ama **cephedeki zafer**, vatanımız için girişilen mücadelenin sonu değil, belki de en çetin safhasının açılışı olacaktır.” (66/7)

“**Ocaktaki kütükler** çatırdıyor, alevler parıldayıp alçalıyor, közler irili ufaklı beneklerle kâh esmerleşiyor, kâh narlaşıyordu.” (66/8)

“Nitekim **yüzlerindeki tereddüt** önce şaşkınlığa, daha sonra da tam bir kararsızlığa döndü.” (82/3)

“**Aralarındaki seviye**, akıl, bilgi ve iz’an farkını açıkça ortaya koyan bir şekilde üstün ve üstten devam etti.” (83/2)

“Hüseyin Avni çok geçmeden kendini tutamadı ve **yanındaki Âkif’e** sordu:” (184/2)

“Ali Yusuf 9 Eylül sabahı İzmir’de idi, **akşamki ziyafeti** hazırlıyor ve Paşa hazretlerinin özel bir emir ve istekleri olup olmadığını soruyordu.” (198/3)

2.2.1.1.4. Tamlayanı Sıfat-Fiil Olan Sıfat Tamlaması

“Neden sonra **kasılmış gözlerini** çevirdi; kendi kendine konuşur gibi mırıldandı:” (8/4)

“Alınan raporlar bunu açıkça gösteriyordu.” (31/1)

*“Meselenin buraya kadarı **alışılmamış şeyler** değildi.” (107/4)*

2.2.1.1.5. Tamlayanı İlgi Eki Alan Sıfat Tamlamaları

*“Bizimle olmayan **bizim düşmanımızdır**.” (20/3)*

*“**Sizin endişeleriniz**, bana kalırsa, ancak zaferden sonra mesele halini alacaktır.” (66/1)*

*“**Bizim yerimiz** yok artık burada.” (201/3)*

2.2.1.2. Unsurları Birden Fazla Kelimededen Oluşan Sıfat Tamlamaları

2.2.1.2.1. Tamlayanı Sıfat-Fiil Grubu Olan Sıfat Tamlamaları

*“**Haymana’dan kopup gelen hoyrat bir rüzgâr** Ankara’nın pis ve daracık sokaklarında bütün gün tozu dumana katmış, solukları kesmiş, göğüsleri daraltmıştı.” (7/1)*

*“Bunların aralarında **ülkücü ve vatanlarını canlarından bin kat fazla seven gazeteciler, yazarlar** vardı.” (13/2)*

*“Ardında yapımlarına **başlanan birkaç binadan biri** yükselmekte idi.” (110/14)*

*“**Rusya ve komünizm lehine konuşan birtakım insanlar** fena halde dövüldü.” (134/4)*

*“**En zor ve aşılamaz sanılan geçitleri** kendi başına atlayıp geçmişti.” (134/5)*

*“Pencere aralarından, kapının altından sızan buz gibi esintiler, elma iriliğindeki, **sarı Elfet mum yumağından çıkan ürkek alevi** ürpertiyor, taş duvarlarda gölgeler oynatıyordu.” (137/1)*

*“**Masmavi pırlantalara benzeyen gözlerinden şıpır şıpır yaş dökülüyordu**.” (139/5)*

*“Onlara **oynamaları şart olan oyunu** öğretiyordu.” (150/3)*

*“Dinleyiniz; bugünlerde **hoca kıyafetine giren birtakım hainler** Bursa’ya gelmişlerdir.” (154/3)*

2.2.1.2.2. Tamlayanı Bağlama Grubu Olan Sıfat Tamlamaları

“Bu kör pencerelerin ardında, bazıları sigara dumanlarının perdelediği, bazıları kaçak rakıların anason kokusu ile körüklenmiş, en azından **ikili, üçlü gruplar** vardı.” (11/3)

“On beş yaşına bastığı zaman Ali Yusuf artık yanlış kopya veren, kopya yapmakta olanları öğretmene hissettiren, iftiracı, ustaca çamur atan, alttan alta fitne kaynatan, sinsisi, ama hır çıkartmaktan da çekinmeyen, dişi geçerse hart diye ısırın, geçmezse yaltaklanan ve daha kuvvetliye ezdirtmek için dolap çevirebilen.. **yakışıklı, erkek güzeli olmaya aday bir oğlandı.**” (38/1)

“**Daracık ve bozuk kaldırımlardan** çamurlu sular akıyordu.” (110/7)

“Halbuki, işte, **yeni ve güçlü Rusya**, yeni ve güçlü bir Türkiye için varıyla, yoğuyla, tıpkı kendi kurtuluşu uğruna imiş gibi yardıma hazırды.” (114/4)

“Bunlar **bilgili, dürüst ve zeki insanlardı.**” (177/4)

“Nitekim o gün karşılarında **hiç tanımadıkları, adını bile işitmedikleri bir adam** konuşuyordu.” (184/1)

“**Bu büyük, bu eşsiz zaferi..** bu Cumhuriyeti ne yapacağız?” (200/4)

2.2.1.2.3. Tamlananı Bağlama Grubu Olan Sıfat Tamlamaları

“**Küçüklü büyüklü memurlar, doktorlar, davavekilleri, arzuhalçiler, hocalar, çiftçiler, zabıtlar ve aşiret beyleri...**” (8/5)

“Ve, Eşref Bey anlatmasaydı, **bütün bunları ve benzerlerini** kimseler bilemeyecekti.” (26/3)

“Veya Konya’ya, Ankara’yı hiç bilmeyenlere göstereyim ve diyelim ki; Ankara çok değişti, **yeni yeni mektepler, hastaneler, fabrikalar** yapılıyor.” (111/3)

2.2.1.2.4. Tamlayanı Tekrar Grubu Olan Sıfat Tamlamaları

“Ama Yusuf onları geri vermiyordu ve ‘**damla damla göl** olur’ sözünü sadece öğrenmekle kalmamıştı.” (39/4)

“Bir de bakıyordunuz ki, **üç beş delikanlı** daha Rusya’ya gitmiş.” (115/4)

“**Yeni yeni madalyalar** çıkarılacak; bu da onları paylaşmak için yapılacaktı.” (145/2)

“Buna, **bile bile lâdes** derler...” (178/4)

“**Kapkara gözleri**, ıslıl ıslıl gülümsüyordu.” (227/7)

2.2.1.2.5. Tamlananı Ünvan Grubu Olan Sıfat Tamlamaları

“Peki, **üstadım efendim, bu Hüseyin Salim Bey** hakkında bir bilgimiz var mı?” (36/3)

2.2.1.2.6. Tamlayanı Edat Grubu Olan Sıfat Tamlamaları

“Aynı saatlarda Sakarya’da **dağ gibi yiğitler** devriliyor, aynı anda nice analar kan ağlıyor, nice kaniayaklılar dul, nice saç bitmedikler yetim kalıyordu.” (12/3)

“Yanında **on kadar atlı** vardı.” (92/3)

“**Zehir gibi soğuk bir Ankara gecesi**di.” (106/1)

“Böylece, **Vekiller Heyeti toplantısı gibi bir şey** olacaktı.” (122/2)

“Dışarıda **ustura gibi bir kuzey rüzgârı** vardı.” (158/2)

“Oluklardan **kol gibi buzlar** sarkıyordu.” (158/2)

“Aralarında **bellerini doğrultamayacak kadar yaşlıları da vardı**, bıyıkları yeni terlemiş olanlar da ve gerçek bilginlere karşılık elifbe yüzü görmemiş olanlara da rastlanabiliyordu.” (181/5)

2.2.1.2.7. Tamlayanı Kısaltma Grubu Olan Sıfat Tamlamaları

2.2.1.2.7.1. Tamlayanı İsnat Grubu Olan Sıfat Tamlamaları

“Eli ceketinin cebinde, **emniyeti açık tabancasında idi.**” (163/5)

2.2.1.2.7.2. Tamlayanı Yönelme Grubu Olan Sıfat Tamlamaları

“On beş yaşına bastığı zaman Ali Yusuf artık yanlış kopya veren, kopya yapmakta olanları öğretmene hissettiren, iftiracı, ustaca çamur atan, alttan alta fitne kaynatan, sinsisi, ama hır çıkartmaktan da çekinmeyen, dişi geçerse hart diye ısırın, geçmezse yaltaklanan ve daha kuvvetliye ezdirtmek için dolap çevirebilen.. **yakışıklı, erkek güzeli olmaya aday bir oğlandı.**” (37/7)

2.2.1.2.7.3. Tamlayanı Vasıta Grubu Olan Sıfat Tamlamaları

“Sıva kaplı duvarlarla **tek tük görülen küçücük pencereler** kapkara idi.” (93/4)

“İzmir’e gelince de onu **etrafı hasırlarla kapalı bir tatar arabasına** bindirip hapishaneye götürdüler.” (212/2)

2.2.2. Sıfat Tamlamalarının Başka Kelime Grupları İçindeki Durumu

2.2.2.1. Sıfat Tamlamasının Başka Bir Sıfat Tamlamasında Sıfat Unsuru Olarak Kullanılması

“**Bir yığın fare** gemiyi bırakıp gitmişti.” (13/1)

“Bugün ortada **bir yığın isim** vardı, hem azından dört grupta toplanabilecek isimler vardı.” (146/1)

2.2.2.2. Sıfat Tamlamasının Başka Bir Sıfat Tamlamasında İsim Unsuru Olarak Kullanılması

“Ama bir gün Ankara’ya cepheden **genç bir savaşçı** geldi ve medresede oda arkadaşlığı yaptığı Hoca’ya, küçümseme ve öfke karışımı bir sesle:” (7/6)

“**Yeni bir devlet** kuruluyor diye sevinç çığlıkları ata ata gelmiş olmalıydılar.” (24/2)

“Nitekim, **herhangi bir değişiklik** de olmadı.” (31/6)

“**Bu beş kişi**, pekâlâ ölümle bitebilecek, çok çetin durumlara birlikte düşecekleri bir işe girişiyorlardı.” (35/4)

“**Bu iki mebus** nasıl seçilmişti?” (35/4)

“**Bu koca bebekler** de tıpkı onlar gibi kavgaya tutuşmuşlar, çekiştirip duruyorlar.” (141/4)

“Zabitler ve mülkiye memurları ile yüzü aşkın insanın doldurduğu salon bir anda sarsıldı, **şaşkın bir sessizliğe** gömüldü.” (153/5)

“Umarım ki, **bu bedbaht genç** de onlardan birisidir.” (154/4)

“Ama şimdi Çakır’ın gözlerini, kirpiklerini, şakaklarındaki kılcal damarları, burnunun ve çenesinin biçimini görüyor, nefes alıp verişini duyuyordu; **tuhaf bir şekilde** şaşırdı.” (165/9)

“Elinde bavulu ile, kaldırımında birkaç saniye için şaşırmış, hattâ ürkmüş gibi duran bu çocuğu hatırlıyordu. İçinde sonsuz bir acıma ve şefkat, gülümsedi, **candan bir selâm** gönderdi.” (195/1)

“**Yeni bir gün** ışıyordu.” (218/6)

2.2.2.3. Sıfat Tamlamasının İsim Tamlamalarında Tamlayan Unsur Olarak Kullanılması

“Bir hademe, **kocaman odun sobasının önüne** çömelmiş, gaz lambalarını söndürmek için onların da çıkmasını bekliyordu.” (9/5)

“**Bazı memurların dışında**, yaşları elliye geçmemiş hocalar dahil, Anadolu’dan gelen mebusların çoğu da onlar gibiydiler.” (10/4)

“**Bu kör pencerelerin ardında**, bazıları sigara dumanlarının perdelediği, bazıları kaçak rakıların anason kokusu ile körüklenmiş, en azından ikili, üçlü gruplar vardı.” (11/3)

“Akif, **bu tespitin sözü** açıldıkça: ‘Bunlar ya güdülür yahut da çobanlarını parçalamaya kalkışabilirler,’ derdi.” (11/4)

“Aralarında tütün kullanan pek azdı; ama hücre, gene de, sigara dumanları ile iyice basıklaşmış, daralmış -veya tam tersine- **sınırsız bir boşluğun** içinde, dünyadan kopmuş gibiydi.” (23/2)

2.2.2.4. Sıfat Tamlamasının İsim Tamlamalarında Tamlanan Unsur Olarak Kullanılması

“Haymana’dan kopup gelen hoyrat bir rüzgâr **Ankara’nın pis ve daracık sokaklarında** bütün gün tozu dumana katmış, solukları kesmiş, göğüsleri daraltmıştı.” (7/1)

“Ama bu hüküm pek de doğru değildi; çünkü **insanın bir de inilemeyecek derinlikleri** oluyordu böyle ortam ve durumlarda.” (8/3)

“Ve Hasan Basri, **onun bu yanını** da iyi bilirdi; üstelik haksız da bulmazdı.” (9/4)

“Bu saatlarda, **Ankara’nın çeşitli yerlerinde**, tıpkı bunun benzeri toplantılar yapılmaktadır.” (14/4)

“Bütün bunlar hatırlanınca, **onun zaten bilinen ve kabul edilen samimiyeti** kuşku konusu yapılmazdı.” (16/2)

“Onlara göre, **Ankara’nın bir adım gerisi** yokluktu, sondu; her şeyin bitişiydi.” (20/1)

“Konu, **Meclis’in bir gizli oturumunda ele alındı.**” (31/3)

“Fransızca şarkılar söylüyor, **İstanbul’un türedi zenginlerini deli ediyordu.**”
(47/10)

“Çarşıya vardıkları zaman, **kasabanın o terk edilmiş hali tam tersine dönmüştü.**”
(93/5)

“Yalnız **Hasan Basri’nin tuhaf bir hâli vardı.**” (113/2)

“Ali Yusuf, bu düşünüş haberini aldığı zaman, **Hayyam’ın bir rübâisini hatırlamıştı.**” (118/3)

“Sanki yalnız bu hücre, yalnız Ankara değil, bütün dünya uyuyor, kader uyuyordu da, onların yerine, **Akif’in bu mısraları yaşıyordu...**” (147/3)

“**Ağustosun ilk günleriydi.**” (188/2)

“**Reisin son sözlerinde düpedüz ölüm tehdidi vardı.**” (219/3)

“Hüseyin Avni **hayatının en tatlı yemeğini yiyordu.**” (225/6)

2.2.2.5. Sıfat Tamlamasının Edat Gruplarında İsim Unsuru Olarak Kullanılması

“Hüseyin Avni, **bir yay boşalır gibi** doğruluverdi.” (10/2)

“Elma çiçeği **al al bir elma olmak için dökülür** ve meyve yaprağı kendi üstüne kıvrılırken içine -işte- kurt yumurtası yerleşmişti.” (19/2)

“Türk ordusunun cephesi, **fiske yemiş bir cetvel gibi**, dönüvermiş, sırtını güneye çevirerek düşmana Ankara ufuklarını açmıştı.” (26/6)

“Aldırmayınız siz ona, beyefendi; **hangi demir gibi.**” (92/11)

“Halbuki, işte, yeni ve güçlü Rusya, **yeni ve güçlü Türkiye için** varıyla, yoğuyla, tıpkı kendi kurtuluşu uğruna imiş gibi yardıma hazırlandı.” (114/4)

“Hasan Basri’nin rüyası -düşünceleri ve tahmin gücü- işte burada sisleniyor, **akşamın alacakaranlığı basmış mesafeler gibi** eriyip gidiyordu.” (145/5)

“Aksine bilhassa dostlara ve yakınlarla karşı büsbütün gaddarlaşılarak, **bir kuduz gibi.**” (170/5)

“Fakat -aslan- **tam bir yiğit delikanlı gibi** davranmıştı.” (195/2)

2.2.2.6. Sıfat Tamlamasının Bağlama Grubunun Unsuru Olarak Kullanılması

“*Kapıldığım tek korku ve tek umutsuzluk işte budur.*” (22/7)

“*Gene aynı saatlarda, yıllardır unutulan yiğit türküler, efe türküler, kadere meydan okuyan türküler, şen ve çapkın türküler, taşıdıkları çeşit çeşit gönül esintileri ile milyonlarca uykuyu ve rüyayı boşu boşuna zorlayıp duruyordu.*” (27/1)

“*Şeyh Efendi hazretleri, ileri sürdüğü teklife ‘ham hayal’ ve ‘çocukça düşünceler’ diyor, içinde bulunduğumuz tehlikeler bunlarla giderilemez, buyuruyordu.*” (34/1)

“*Bu anlayışsızlığa ve bu vatan hainlerine vah vah’lanır, acır gibiydi.*” (35/1)

“*Çakır yarı mahzun, yarı utangaç fisildadı.*” (164/2)

“*Bu kirpikler, bu gözler hakikaten şaşırtacak kadar güzeldi.*” (165/10)

2.2.3. Cümlede Öge Olmaları Bakımından Sıfat Tamlamaları

2.2.3.1. Sıfat Tamlamalarının Cümlede Özne Olarak Kullanılması

2.2.3.1.1. Sıfat Tamlamalarının İsim Cümlelerinde Özne Olarak Kullanılması

“*Ama bu direniş çetin değil, haşın değil, yürek burkucuydu.*” (5/3)

“*Bu kör pencerelerin ardında, bazıları sigara dumanlarının perdelediği, bazıları kaçak rakıların anason kokusu ile körüklenmiş, en azından ikili, üçlü gruplar vardı.*” (11/3)

“*Bunların aralarında ülkücü ve vatanlarını canlarından bin kat fazla seven gazeteciler, yazarlar vardı.*” (13/2)

“*Sıva kaplı duvarlarla tek tük görülen küçücük pencereler kapkara idi.*” (93/4)

“*Akıldan üstün, akla hükmeden bir şey var.*” (102/5)

“*O kadar basit değil bu iş.*” (112/3)

“*Bugün ortada bir yığın isim vardı, hem azından dört grupta toplanabilecek isimler vardı.*” (146/1)

“*Bu mesele ciddi idi.*” (150/6)

“**Bu kirpikler, bu gözler hakikaten şaşırtacak kadar güzeldi.**” (165/10)

“**Bizim yerimiz yok artık burada.**” (201/3)

“**Mühimdir bu nokta.**” (219/1)

2.2.3.1.2. Sıfat Tamlamalarının Fiil Cümlelerinde Özne Olarak Kullanılması

“**Haymana’dan kopup gelen hoyrat bir rüzgâr** Ankara’nın pis ve daracık sokaklarında bütün gün tozu dumana katmış, solukları kesmiş, göğüsleri daraltmıştı.” (7/1)

“Ama bir gün Ankara’ya cepheden **genç bir savaşçı** geldi ve medresede oda arkadaşlığı yaptığı Hoca’ya, küçümseme ve öfke karışımı bir sesle:” (7/6)

“**Bir yığın fare** gemiyi bırakıp gitmişti.” (13/1)

“**Bu çaresizlik** onu -belli ki- ağlatabilirdi.” (23/4)

“**Alınan raporlar** bunu açıkça gösteriyordu.” (31/1)

“Nitekim, **herhangi bir değişiklik** de olmadı.” (31/6)

“**Bu beş kişi**, pekâlâ ölümle bitebilecek, çok çetin durumlara birlikte düşecekleri bir işe girişiyorlardı.” (35/4)

“**Bu iki mebus** nasıl seçilmişti?” (35/4)

“**Bir şeyler** yapılmalıydı.” (35/4)

“**Ocaktaki kütükler** çatırdıyor, alevler parıldayıp alçalıyor, közler irili ufaklı beneklerle kâh esmerleşiyor, kâh narlaşıyordu.” (66/8)

“Daha geçenlerde **iki Bolşevik** geldi buraya.” (76/3)

“Veya Konya’ya, Ankara’yı hiç bilmeyenlere gösterelim ve diyelim ki; Ankara çok değişti, **yeni yeni mektepler, hastaneler, fabrikalar** yapılıyor.” (111/3)

“**İki kişi** de onlar kadar şanslı çıkmadı, linç edildi.” (134/4)

“Kayseri, Sinop ve Trabzon dolaylarında **birtakım hâdiseler** oldu.” (134/4)

“**Rusya ve komünizm lehine konuşan birtakım insanlar** fena halde dövüldü.” (134/4)

“**Bu oyun**, belki de, tarihin akışını değiştiriyordu.” (135/3)

“**Genç kız**; insan bir defa yaşar diyordu.” (140/6)

“**Bu koca bebekler** de tıpkı onlar gibi kavgaya tutuşmuşlar, çekiştirip duruyorlar.” (141/4)

“**Yeni yeni madalyalar** çıkarılacak; bu da onları paylaşmak için yapılacaktı.” (145/2)

“Dinleyiniz; bugünlerde **hoca kıyafetine giren birtakım hainler** Bursa’ya gelmişlerdir.” (154/3)

“Oluklardan **kol gibi buzlar** sarkıyordu.” (158/2)

“Sol taraflarında, **yüzlerce metre aşağıda kalan ova** sarışın ışıklarla yıkaniyordu, ta karşılarında mora çalan bakır renkli ve çıplak Emir Dağları bulut yığınlarını andırıyor, aşağıdan uçuşumun dibinden **belli belirsiz uğultular** geliyordu.” (163/3)

“Nitekim o gün karşılarında **hiç tanımadıkları, adını bile işitmedikleri bir adam** konuşuyordu.” (184/1)

“**Birtakım insanlar** haber yüzde yüz doğru imiş gibi konuşuyor bildikleri çok şey varmış gibi de davranıyorlardı.” (188/8)

“**Yeni bir gün** ışıyordu.” (218/6)

“Hüseyin Avni’nin bulunduğu sırada dükkâncısına **üç müşteri** uğramış, alışveriş yapmıştı.” (228/12)

2.2.3.2. Sıfat Tamlamalarının Cümlede Nesne Olarak Kullanılması

2.2.3.2.1. Sıfat Tamlamalarının Cümlede Belirtili Nesne Olarak Kullanılması

“318 mebusun yarından çoğu **bu yetkileri** Meclis’in elinden çıkarmak istemiyordu.” (5/2)

“Neden sonra **kasılmış gözlerini** çevirdi; kendi kendine konuşur gibi mırıldandı.” (8/4)

“Ve, Eşref Bey anlatmasaydı, **bütün bunları ve benzerlerini** kimseler bilemeyecekti.” (26/3)

“Kendisiyle birlikte Mehmet Akif ve Kurtçalı Aziz’i, Hüseyin Avni teklif etmiş, **öteki mebusları** da Meclis seçmişti.” (35/3)

“Sosyalizm **bu mucizeyi** mademki Türkiye’den de beter bir memlekette gerçekleştirebilmişti.” (110/1)

“**Bu sözleri** Hüseyin Avni söylüyordu.” (113/2)

“**En zor ve aşilamaz sanılan geçitleri** kendi başına atlayıp geçmişti.” (134/5)

“Onlara **oynamaları şart olan oyunu** öğretiyordu.” (150/3)

“Sâdi, yatağında dönüp duruyor ve **aynı suali** tekrarlıyordu.” (156/5)

“**Al şu altınları.**” (158/1)

“**Hiçbir erdemi** benimsememişti.” (196/4)

“Ali Yusuf 9 Eylül sabahı İzmir’de idi, **akşamki ziyafeti** hazırlıyor ve Paşa hazretlerinin özel bir emir ve istekleri olup olmadığını soruyordu.” (198/3)

“O ise, **ışiltulu gözlerini**, kabza gibi kavradığı kadehine dikmişti.” (218/1)

“Hükümeti ve etrafı için değil, vatan yolundaki hizmetlerine yardımcı olmak için sırtımda taşımaya hazır olduğumu anlatmak için söyledim **o sözleri.**” (219/5)

2.2.3.2.2. Sıfat Tamlamalarının Cümlede Belirtisiz Nesne Olarak Kullanılması

“**Güzel kelimeler** bulur ve duayı bir irâde, bir azim tazelemesi, heyecan tutuşturması ve umutları yapılabilecek her şeyi yapma tutkusu haline getirirdi.” (7/4)

“Buna, **bile bile lâdes** derler...” (178/4)

2.2.3.3. Sıfat Tamlamalarının Cümlede Yer Tamlayıcısı Olarak Kullanılması

2.2.3.3.1. Yönelme Hâli Eki Alarak Yer Tamlayıcısı Olan Sıfat Tamlamaları

“**Bakın şu resme.**” (111/2)

“Ali Yusuf hayatını **bu görüşe** bağlamıştı.” (120/2)

“Nerelerden geldim **bu noktaya?**” (156/6)

“Hüseyin Avni çok geçmeden kendini tutamadı ve **yanındaki Âkif’e** sordu.” (184/2)

2.2.3.3.2. Bulunma Hâli Eki Alarak Yer Tamlayıcısı Olan Sıfat Tamlamaları

“**Bu kör pencerelerin ardında**, bazıları sigara dumanlarının perdelediği, bazıları kaçak rakıların anason kokusu ile körüklenmiş, en azından ikili, üçlü gruplar vardı.” (11/3)

“**İlk günlerde** onlarla yalnız Çiçerin konuşmuş.” (124/2)

2.2.3.3.3. Çıkma Hâli Eki Alarak Yer Tamlayıcısı Olan Sıfat Tamlamaları

“*Daracık ve bozuk kaldırımlardan çamurlu sular akıyordu.*” (110/7)

“*Avni Bey bu ısrardan öfkelenmişti.*” (205/2)

2.2.3.4. Sıfat Tamlamalarının Cümlede Zarf Olarak Kullanılması

“*Artık Ali Yusuf iki taraflı çalışmıyordu.*” (121/2)

“*İlk günlerde onlarla yalnız Çiçerin konuşmuş.*” (123/11)

“*Çiçerin bir sabah bizi erkenden yanına çağırdı.*” (124/2)

“*Çakır yarı mahzun, yarı utangaç fısıldadı:*” (164/2)

“*Nitekim Gazi, bir gece, Çankaya'daki sofrasında Ankara'yı hükümet merkezi yapma düşüncesini açtığı zaman, bu şehir bozuntusunda satın alınacak bağ bahçe kalmamış gibi bir şeydi.*” (204/3)

“*Bir ara düşünmüştü.*” (205/7)

2.2.3.5. Sıfat Tamlamalarının Cümlede Yüklemler Olarak Kullanılması

“*Hüseyin Avni -ve ötekiler- düşünürlerdi: Ama bu yanı bilinmeseydi de Âkif büyük adamdı, büyük örnek konuşmalarını da, susmaları da ve özellikle, gün içindeki davranışları da bunu en zayıf iz'amlara bile anlatabilirdi.*” (26/4)

“*On beş yaşına bastığı zaman Ali Yusuf artık yanlış kopya veren, kopya yapmakta olanları öğretmene hissettiren, iftiracı, ustaca çamur atan, alttan alta fitne kaynatan, sinsî, ama hır çıkartmaktan da çekinmeyen, dişi geçerse hart diye ısırın, geçmezse yaltaklanan ve daha kuvvetliye ezdirtmek için dolap çevirebilen.. yakışıklı, erkek güzeli olmaya aday bir oğlandı.*” (37/7)

“*Biz dört mebusuk.*” (107/5)

“*Tehlikeli adamsın sen.*” (156/3)

“*Altı kişiydiler.*” (158/3)

“*Bunlar bilgili, dürüst ve zeki insanlardı.*” (177/4)

2.3. İsim-Fiil Grubu

2.3.1. İsim-Fiil Grubunu Oluşturan Ekler

2.3.1.1. “-mA” Ekiyle Yapılan İsim-Fiil Grubu

“Ötekine de **tatlı tatlı gülümsemek** düştü.” (9/5)

“Atını hafifçe mahmuzlayarak **arabayı hızlandırmak** istedi.” (93/1)

“En karanlık günlerde, ‘Korkma, sönmez bu şafaklarda yüzen al sancak’ diye yürek narası atan, aynı inancı bütün Türkiye üzerinde estiren adama da **acı acı gülümsemek** kalıyordu.” (105/4)

“**Bir karara varmak** iyi olur.” (112/5)

“Halbuki ben **Türkçe öğrenmek** istiyorum.” (118/11)

“**Türkiye’yi kurtarmak** güzel şeydi, ama **önce kendisini kurtarmak** gerekti.” (149/6)

“Sâdi **daha çabuk davranmak** isterdi, ama içinde bir tutukluk vardı.” (151/1)

2.3.1.2. “-mA” Ekiyle Yapılan İsim-Fiil Grubu

“Sessizlik kısa sürdü, önce mırıltılar, sonra da **ikili, üçlü konuşmalar** başladı.” (33/2)

“**Müşteri seçmesini** iyi bilirdi; kimin imreneceğini, kimi nasıl imrendirip özendireceğini de iyi biliyordu.” (39/5)

“Ortaya düşünceler, görüşler atmıyor, yorumlara girişmiyor, **halka yön vermeye** kalkışmıyordu.” (42/1)

“**Karar ve hüküm vermeyi** denemezdi bile.” (67/1)

“Ama Ankara, Fransızla anlaşmış, başa geçmek, yâni padişah ve halife efendimiz hazretlerini atarak hükümet etmek hırsıyla, **Osmanlı ülkesini Fransızın yan sömürgesi haline sokmayı** kabul etmişti.” (75/1)

“Bunu atladık mı **yanlış kelimeler kullanmaya** mahkûmuz.” (90/7)

“**Çakır’la konuşmayı** tercih etti.” (163/2)

“**Kuva-yı Millîye’ye karşı kullanmaya** karar verdi.” (148/1)

2.3.1.3. “-(y)İş” Ekiyle Yapılan İsim-Fiil Grubu

“Şimdi hüüzün vardı, bezginlik vardı, yorgunluk ve **kendini bütünüyle bırakiş** vardı.” (7/2)

“Ölüm isteği, **ölüme sığıniş** artık şuur planındaydı.” (224/1)

“Ben de **her yiyişte** seni anarım.” (225/11)

2.3.2. İsim-Fiil Grubunun Kelime Grupları İçindeki Durumu

2.3.2.1. İsim-Fiil Grubunun İsim Tamlamalarında Tamlayan Unsur Olarak Kullanılması

2.3.2.1.1. İsim-Fiil Grubunun Belirtili İsim Tamlamalarında Tamlayan Unsur Olarak Kullanılması

“Bir buna bakıyor, **cepheye bel bağlamanın** boşluğu ile ürperiyor, ama bir de başlarını çevirince darağaçları ile karşılaşılıyorlardı; dünyayı bilmiyor, hele diplomasiye hiç akıl erdiremiyorlardı ve bu korkunç durumda dört elle sarıldıkları oyun cankurtaran da, Paşa’nın, en karanlık günlerde bile sarsılmayan bir inançla zaferden söz edebilişi ve savaşı bir bir manevraymış gibi iradesine bağlı gösterebilişi oluyordu.” (6/1)

“Arada bir çırılçıplak açığa çıkan, ama **çoğunlukla alttan alta bin bir biçimde sürüp giden bu iç didişmenin** adını bulmak çok zordur.” (29/3)

2.3.2.1.2. İsim-Fiil Grubunun Belirtisiz İsim Tamlamalarında Tamlayan Unsur Olarak Kullanılması

“Onlardan, aslı olmayan bir görev için **Samsun’a gitme** iznini kopardı.” (57/3)

“**Belli belirsiz bir savunma** hali vardı.” (77/6)

2.3.2.2. İsim-Fiil Grubunun İsim Tamlamalarında Tamlanan Unsur Olarak Kullanılması

“Paşa’nın, sözde, **Beyaz Rus delegasyonu ile ikinci buluşması** idi.” (56/3)

“Sâlim’in **heyette bulunuşu** işine yarıyordu.” (94/2)

2.3.2.3. İsim-Fiil Grubunun Edat Gruplarında İsim Unsuru Olarak Kullanılması

“Başlar Balıkesir mebusu, **Hoca Abdülgafur Efendi’yi görmek** için doğruldu.” (7/3)

“Bir hademe, kocaman odun sobasının önüne çömelmiş, **gaz lambalarını söndürmek** için onların da çıkmasını bekliyordu.” (9/7)

“Şeyh Servet Efendi ile Mehmet Şükrü Bey beraat etmişler, yakın zamanlara kadar da -sosyalizm ile değilse bile- İştirakiyyûn ile bir ilgileri olmadığını, **bu hareketi hiç doğru bulmadıklarını söylemek** için fırsat arayıp durmuşlardı.” (15/5)

“**Lokma ve hırka kapmak** için gelmişlerdi; baktılar ki, iş kalmamıştır, çekip gittiler.” (23/2)

“Ama **bu gerçeği bulmak** için insan ya büyük bir düşünce adamı, yahut da namussuzun namussuzu olmalı.” (24/1)

“Artık Ulvi Cihat’ın evinden ayrılışlarında, İzmir gecelerine yepyeni duygular taşıyor, **bunlara isim takmak** için tatlı tatlı uğraşıyordu.” (44/2)

“Fakat **bunu öğrenmek** için de fazla beklenilmeyecekti.” (116/1)

“Şehre **durumu efendilerine anlatmak** için girdi.” (120/3)

“Başlarındaki iktidarlar onların iktidarlara değildi, **kendi öz iktidarlarını kurmak** için savaşmalıydılar.” (128/1)

2.3.2.4. İsim-Fiil Grubunun Bağlama Grubunun Unsuru Olarak Kullanılması

“Tek insana rastlayamazdınız; **vicdan dinlemeye, onunla hesaplaşmaya** vakit yoktu; buna vakit bırakılmıyordu.” (11/2)

“Bu bıçak ile, **bu ilâhî vecdin arasına girmek, büyüüyü bozmak** istemezdi.” (139/2)

2.3.3. Cümledeki Görevi Yönünden İsim-Fiil Grubu

2.3.3.1. İsim-Fiil Grubunun Cümlede Özne Olarak Kullanılması

2.3.3.1.1. İsim-Fiil Grubunun İsim Cümlelerinde Özne Olarak Kullanılması

“Şimdi hüzüün vardı, bezginlik vardı, yorgunluk ve **kendini bütünüyle bırakış** vardı.” (7/2)

“Ölüm isteği, **ölüme sığınış** artık şuur planındaydı.” (224/1)

2.3.3.1.2. İsim-Fiil Grubunun Fiil Cümlelerinde Özne Olarak Kullanılması

“Ötekine de **tatlı tatlı gülümsemek** düştü.” (9/5)

“Sessizlik kısa sürdü, önce mırıltılar, sonra da ikili, üçlü konuşmalar başladı.”
(33/2)

“**Bir karara varmak iyi olur.**” (112/5)

2.3.3.2. İsim-Fiil Grubunun Cümlede Nesne Olarak Kullanılması

“**Müşteri seçmesini** iyi bilirdi; kimin imreneceğini, kimi nasıl imrendirip özendireceğini de iyi biliyordu.” (39/5)

“**Karar ve hüküm vermeyi** denemezdi bile.” (67/1)

“Ama Ankara, Fransızla anlaşmış, başa geçmek, yâni padişah ve halife efendimiz hazretlerini atarak hükümet etmek hırsıyla, **Osmanlı ülkesini Fransızın yan sömürgesi haline sokmayı** kabul etmişti.” (75/1)

“**Çakır’la konuşmayı** tercih etti.” (163/2)

2.3.3.3. İsim-Fiil Grubunun Cümlede Zarf Olarak Kullanılması

“**Kuva-yı Millîye’ye karşı kullanmaya karar verdi.**” (148/1)

“Ben de **her yiyište** seni anarım.” (225/11)

2.3.3.4. İsim-Fiil Grubunun Cümlede Yüklem Olarak Kullanılması

“Para demek, **bir kelime ile zafer demektir.**” (129/5)

“Çünkü para demek, altın demek **bütün bunlar demektir; bir kelime ile zafer demektir.**” (129/6)

2.4. Sıfat-Fiil Grubu

2.4.1. Sıfat-Fiil Grubunu Oluşturan Ekler

2.4.1.1. “-An” Ekiyle Yapılan Sıfat-Fiil Grubu

“**Sabah ezanından dönen Abdülgafur** bir başka Abdülgafur’du; işte bu dava adamıydı.” (7/8)

“Ama **görmesini bilen** gözler ve hazırlıklı kafalar, o gün büyük değişikliklerle büyük değişme belirtileri de gördüler.” (12/8)

“Bunların aralarında **ülkücü ve vatanlarını canlarından bin kat fazla seven** gazeteciler, yazarlar vardı.” (13/1)

“Ben de sizleri **aklı eren ve kendilerinden başka şeyleri de düşünebilen** kişiler bildiğim için işte anlattım.” (15/2)

“**Aksini söyleyen bir tanık da çıkmamıştı.**” (15/8)

“**Baytar Salih ve Çerkez Ethem imzalarını taşıyan** bu bildiride, aşağı yukarı şöyle deniliyordu.” (16/3)

“Bu genel görünüş içerisinde Zile İsyanı, **Ankara’ya gelen** haberlerin ilki değildi; ama en düşündürücüsü, en korkuncu oldu.” (30/5)

“Hafta sonu çıkışlarında, çarşıdan **kantinde bulunmayan** bir şeyler getirir, hafta ortasında, yatılı hayatın ağırlaştırdığı günlerde de onları şöyle bir ucundan gösterirdi.” (39/5)

“**Yüz yıl önce hortlayan Bizans** artık büsbütün suyun yüzüne çıkmış, İstanbul’da -payitahtta- düzene, tarihe ve ortak değerlere bağlı olanları daha da aciz; gaddar ve namussuzları da daha gaddar, daha namussuz yapmıştı.” (54/1)

“Hasan Basri, Hüseyin Salim’den önce davrandı ve ‘bana müsaade’ deyip **kapıya doğrulan** delikanlıyı durdurdu.” (74/6)

“**Bunları anlatan** adam uyanık biriydi.” (91/7)

“Ama, **eli silâh tutan** birçok insanı dağa çıkardığını da öğrendi.” (91/9)

“**Yatmaları için ayrılan** odaya gitti.” (98/3)

“**Günlerdir yağan kar** dinmiş, hava dona çevirmişti.” (106/1)

“Yakında da **bütün dünya işçileri ve sömürülen** milletler el ele verecek, aynı kutsal kavgayı sona erdireceklermiş.” (108/1)

“Zaten onları **ihtilâle arka çıkartan** da bu ümit idi.” (116/2)

“**Bir parça şaşırmış olarak yanına gelen** Yusuf Kemal’i kucakladı, öptü.” (127/8)

“**Bu cambazlığa benzeyen** tehlikeli oyun iyi yürütüldüğü takdirde, arkası da gelecekti bunun.” (129/5)

“**Geri kalan** altınlar da heyeti getiren trenle Kars’a, oradan da Ankara’ya geldi.” (129/5)

“**Rusya’dan gelen** altınlar, Ankara’da anlaşmayı unutturup giden bir hava estirdi.” (130/10)

“**Tutku denen şey mi?**” (142/4)

“**Sonra da kapıya yakın duran** iki polise seslendi.” (154/1)

“**Dinleyiniz; bugünlerde hoca kıyafetine giren** birtakım hainler Bursa’ya gelmişlerdir.” (154/3)

2.4.1.2. “mİş” Ekiyle Yapılan Sıfat-Fiil Grubu

“**Hüseyin Avni Erzurum’lu idi, su katılmamış** bir Dadaştı ve politika ile uğraşmamıştı; ama politika diye bir şey olduğunu çok iyi öğrenmiş, politikanın ürpertecek kadar iğrenç yanlarını da, yapıcı, yarar sağlayıcı kuvvetlerini de görebilmiş, öyle veya böyle olmasının karakterlere ve kafa yeteneklerine bağlı bulunduğunu anlamıştı.” (9/2)

“**Çifte su verilmemiş** yürekler için sadece bu ikisi vardı.” (20/5)

“**Geniş sofayı tavana asılmış** bir lüks lambası aydınlatıyordu.” (68/2)

2.4.1.3. “-r, -Ar, -Ir” Ekiyle Yapılan Sıfat-Fiil Grubu

“**Tanınır, adı anılır** olmuştu.” (45/5)

2.4.1.4. “-mAz” Ekiyle Yapılan Sıfat-Fiil Grubu

“**Bu suçlanamaz, hattâ üzerinde konuşulamaz** gerçek Meclis’i donduruverdi.” (32/1)

“**O akıl almaz** dönemeci, o **akıl almaz** tutumuyla aşırıp de, serveti ve ünü avuçlarının içinde bulduğu günlerin başlangıcında idi.” (50/4)

2.4.1.5. “-AcAk” Ekiyle Yapılan Sıfat-Fiil Grubu

“**Konu Meclis’e götürüldü mü, Şeyh ile avanesinin koparacağı** cümbüşü seyretmeliydi.” (36/6)

“**Kolay kolay akıl erdirilemeyecek** bir sonuçtu bu.” (54/1)

“**Fakat Meclis’e gireceği** günler de gelecekti.” (105/4)

2.4.1.6. “-dIk” Ekiyle Yapılan Sıfat-Fiil Grubu

“**Ve Yusuf, on iki yaşına bastığı** sıralarda, bir tatil gecesi -ne ses ne gürültü- uyanıverdi ve, birdenbire, birisi kulağına fısıldamış gibi, piç olduğunu, zengin ve sayılan amcanın amcası olmadığını, genç ve güzel annesini kapattığını anladı.. bildi.” (37/4)

“Ömründe bir defacık uyduğu şeytan sanki Yusuf adına çalışıyordu; onun eline düşürdü.” (48/2)

“Kocaman cüzdanından çıkardığı dört kartpostal uzatıyordu ona.” (109/3)

2.4.2. Sıfat-Fiil Grubunun Kelime Grupları İçindeki Durumu

2.4.2.1. Sıfat-Fiil Grubunun Sıfat Tamlamalarında Sıfat Unsuru Olarak Kullanılması

“Sabah ezanından dönen Abdülgafur bir başka Abdülgafur’du; işte bu dava adamıydı.” (7/8)

“Hüseyin Avni Erzurum’lu idi, **su katılmamış** bir Dadaştı ve politika ile uğraşmamıştı; ama politika diye bir şey olduğunu çok iyi öğrenmiş, politikanın ürpertecek kadar iğrenç yanlarını da, yapıcı, yarar sağlayıcı kuvvetlerini de görebilmiş, öyle veya böyle olmasının karakterlere ve kafa yeteneklerine bağlı bulunduğunu anlamıştı.” (9/2)

“Ama **görmesini bilen** gözler ve hazırlıklı kafalar, o gün büyük değişikliklerle büyük değişme belirtileri de gördüler.” (12/8)

“**Aksini söyleyen** bir tanık da çıkmamıştı.” (15/8)

“Konu Meclis’e götürüldü mü, **Şeyh ile avanesinin koparacağı** cümbüşü seyretmeliydi.” (36/6)

“Ve Yusuf, **on iki yaşına bastığı** sıralarda, bir tatil gecesi -ne ses ne gürültü- uyanıverdi ve, birdenbire, birisi kulağına fısıldamış gibi, piç olduğunu, zengin ve sayılan amcanın amcası olmadığını, genç ve güzel annesini kapattığını anladı.. bildi.” (37/4)

“Ömründe bir defacık uyduğu şeytan sanki Yusuf adına çalışıyordu; onun eline düşürdü.” (48/2)

“Kolay kolay akıl erdirilemeyecek bir sonuçtu bu.” (54/1)

“**Bunları anlatan** adam uyanık biriydi.” (91/7)

“Ama, **eli silâh tutan** birçok insanı dağa çıkardığını da öğrendi.” (91/9)

“**Yatmaları için ayrılan** odaya gitti.” (98/3)

“Fakat **Meclis’e gireceği** günler de gelecekti.” (105/4)

“Kocaman cüzdanından çıkardığı dört kartpostal uzatıyordu ona.” (109/3)

“**Geri kalan** altınlar da heyeti getiren trenle Kars’a, oradan da Ankara’ya geldi.”
(129/5)

2.4.2.2. Sıfat-Fiil Grubunun Edat Gruplarında İsim Unsuru Olarak Kullanılması

“Ertesi gün Ankara’da **hiçbir şey değişmemiş** gibiydi, görünen, görünmeyen her şey bir gün önceki gibiydi.” (12/6)

“Geri kalan büyük çoğunluğu, üçü de avuçlarının içi gibi biliyorlardı ki, **en azından kendileri ve kendileri gibi düşünenler** kadar vatanseverdi; kurtuluşu ve bağımsızlığı da, en azından kendileri ve kendileri gibi düşünen arkadaşları kadar hırsla, yaşama hırslarına tastamam eşit bir hırsla istiyorlardı.” (17/4)

“Ve onlar da **şu söylediklerim** kadar akla yatkındır; en az onlar kadar gerçekleşebilir.” (24/3)

“Hüseyin Salim hepsine, özellikle de Âkif’e Ankara’dakilerin göstermedikleri veya unuttukları şekilde kibar ve saygılı davranıyor ve **her zaman olduğu** gibi susuyordu.” (36/7)

“Kendisini mest eden, krallaştıran kuvvet, **artık kendi başını yiyecek** kadar büyümüşü.” (43/1)

“Ve konuşurken **Kurtçacı Aziz’in içindeki sallantıları biliyormuş da onları cevaplandırıyormuş** gibiydi.” (70/3)

“Ev sahibi **dehşete kapılmış** gibiydi.” (87/3)

“Hasan Basri, nihayet, **bu bakışlara dayanamamış** gibi çözüliverdi.” (113/1)

“**Uykudan uyanmış** gibi bakındı.” (224/5)

2.4.2.3. Sıfat-Fiil Grubunun Belirtili İsim Tamlamalarında Tamlayan Unsur Olarak Kullanılması

“Bunların, en çoğundan beşi, bilemediniz onu, Rusya’nın satın aldığı kimselerdi ve **aynı oyuna sırf başa geçmek hırsıyla katılanların sayısı da ancak o kadarı bulabilirdi.**” (17/5)

“Zira, işte, Paşa’nın planları ne olursa olsun, **Moskova’yı tutanların, sosyalizme bağlananların kuvveti ortada idi.**” (131/4)

2.4.2.4. Sıfat-Fiil Grubunun Belirtili İsim Tamlamalarında Tamlanan Unsur Olarak Kullanılması

“Bunların, en çoğundan beşi, bilemediniz onu, Rusya’nın **satın aldığı** kimselerdi ve aynı oyuna sırf başa geçmek hırsıyla katılanların sayısı da ancak o kadari bulabilirdi.” (17/5)

“Ama, işte, doğunun da **haritalardan silindiğini** görüyorlardı.” (32/2)

“Bunu söyleyenler de, Abdülğafur Hoca’nın **haber verdiği** toplantıya katılanlarla, az önce onların konuştukları mebuslardı.” (33/5)

“Bu arada Ankara’ya -adını dünyanın **yeni yeni duymaya başladığı** bu Ortaçağ kalıntısı kasabaya- bazen tekli, ikili, bazen de beşli altılı, hatta daha kalabalık yabancı grupların akın ettiğini gördü.” (55/3)

“Kendisinin **kovalayıp pençe salacağı** minicik bir tavşan ona, bir efendinin, bir bakıcının -Moğol’un veya İngiliz’in veya Rus’un- önüne atacağı bütün bir geyikten çok daha çekici geliyordu.” (59/1)

“Oynak alevlerin **çeşitli açılardan aydınlattığı** yüzleri de kendi yüzleri değilmiş gibi geliyordu.” (67/1)

2.4.2.5. Sıfat-Fiil Grubunun Bağlama Grubunun Unsuru Olarak Kullanılması

“Az konuşan, az düşünen, çok az bilen basit bir halk adamıydı.” (67/1)

2.4.3. Cümledeki Görevi Yönünden Sıfat-Fiil Grupları

2.4.3.1. Sıfat-Fiil Grubunun Cümlede Özne Olarak Kullanılması

2.4.3.1.1. Sıfat-Fiil Grubunun İsim Cümlelerinde Özne Olarak Kullanılması

“Bunların arasında **Meclis’i Ordu’nun üstünde tutan ve savaş için en doğru kararları Meclis’in verebileceğine yürekten inananlar** vardı; ama Mustafa Kemal Paşa’yı fazla atılgan, hatta maceracı ve Türkiye’nin kaderini yalnız cepheye bağlamış sayanlar da vardı.” (5/2)

“**Rusya’ya yollananlar** vardı.” (13/4)

“**Onları alıkoyan, hattâ uyaran** bile yoktu.” (115/3)

“Kendilerini koruyanlar veya kendilerine saldırmalarını bekledikleri halde susanlar da vardı.” (179/3)

2.4.3.1.2. Sıfat-Fiil Grubunun Fiil Cümlelerinde Özne Olarak Kullanılması

“Bir tanıdık mı öldü?” (119/3)

“Bütün bu kelimeleri ve tamlamaları bilmeyenler de bulunuyordu.” (181/5)

“İstanbul politikası ile yetişenler çoğunluğun bu karakterini iyi anlamışlardı.” (183/3)

“Haberin doğruluğunu iyice bilir görünenler bu konuda insanı büsbütün tereddüde düşürecek şekilde susuyorlardı.” (189/1)

“Onu zaferi hak edenler ve Cumhuriyeti sevenler çok iyi bilir.” (200/6)

2.4.3.2. Sıfat-Fiil Grubunun Cümlede Nesne Olarak Kullanılması

“Gülümsüyordu, sakindi, rahattı, kayıtsızdı ve bu gülümseyişi ile, bu hali ile mahkeme heyetine kendi düşündüklerini düşündürüyor, Hüseyin Avni’yi düşündürüyordu.” (220/4)

“Yorganını iyice ittiğini fark etti.” (172/1)

2.4.3.3. Sıfat-Fiil Grubunun Cümlede Yer Tamlayıcısı Olarak Kullanılması

“Ümit verenlere her çeşit tehlikeyi göze alarak açıldım.” (79/5)

2.4.3.4. Sıfat-Fiil Grubunun Cümlede Zarf Olarak Kullanılması

“Şimdi artık dağları oynatan devin bir ufacık kaya parçasını oynatamayacağından, çatılar uçuran rüzgârın bir kuru çalı parçasına takılıp kalacağından korkulurdu.” (176/1)

2.5. Zarf-Fiil Grubu

2.5.1. Zarf-Fiil Grubunu Oluşturan Ekler

2.5.1.1. “-(y)ArAk” Ekiyle Yapılan Zarf-Fiil Grubu

“Ama bunları, kabataslak olarak, ikiye ayırabilirsiniz.” (9/1)

“Haber taşıyıcı olarak çalışacaktı.” (41/3)

“Edvij Blanşar da, Edvij Blanşar’lığını İstanbul’da bırakarak Atina’ya kaçtı.” (48/4)

“Duvar dibindeki mindere oturan iki kişinin arasında pencerenin önünde, **sırtı odaya dönük olarak, dimdik durdu.**” (85/1)

“Sonra da **umursamaz görünmeye çalışarak** konuştu.” (88/19)

“**Atını hafifçe mahmuzlayarak** arabayı hızlandırmak istedi.” (93/1)

“Bir adam **var kuvvetiyle bağırarak** bir şeyler söylüyor, fakat henüz yeteri kadar olmadığı için ne dediği anlaşılmıyordu.” (95/1)

“Cemaatin çoğu **namazını bozarak** kulak kabarttı.” (95/1)

“Ama **âni gelince derhal ve noksansız olarak** ortaya çıkıyor.” (102/4)

“Böylece ortaya çok faydalı bir eleman, **büyük bir vatanperver olarak** çıkıyor, da derin bir zevk duyuyordu.” (117/2)

“Yorganın üstüne attığı kaputu kaydı ve o, **dışarıdaki uğultudan başka bir sesi fark ederek** gözlerini araladı.” (137/2)

“İleri sürülen ve Ruslar tarafından kesin olarak istendiği kolayca kestirilebilen şartı hiçe saymış bir arkadaşları, daha geçen hafta odasında **beynine bir kurşun sıkılmış olarak** bulundu.” (150/7)

“Hoca efendiler **birer birer giderek** kâğıdın altını imzaladılar, bu kâğıt da Ali Fuat Paşa 'ya teslim edildi.” (155/1)

“Hoca, **gözlerini kısarak** gülümsedi.” (160/4)

2.5.1.2. “-(y)IncA” Ekiyle Yapılan Zarf-Fiil Grubu

“**Mebuslara şöyle bir bakılınca**, yanıldığı söylenilemezdi.” (8/4)

“**Bütün bunlar hatırlanınca**, onun zaten bilinen ve kabul edilen samimiyeti kuşku konusu yapılmazdı.” (16/1)

“Mesela, bütün Ankara'nın Çarlık yanlısı Beyaz Rusların sözcüsü diye bildiği birileri gelmişti ki, Yusuf onların da Bolşevik Rusya görevlileri olduğunu **konuşmalar az ilerleyince**, kendi ağızlarından öğrendi; öğrenir öğrenmez de, yemeden, içmeden -elbette hiç yere değil- doğrudan doğruya Paşa hazretlerine yetiştirdi.” (56/2)

“Eli tabancasına gitmek üzere olan Hüseyin Avni **bu yüzü görünce** bir sigara çıkardı.” (88/2)

“**Ötekiler de Âkif'e katılınca** Hasan Basri ferahladı.” (113/4)

2.5.1.3. “-iken / -ken” Ekiyle Yapılan Zarf-Fiil Grubu

“Abdülgafur Hoca **hikâyesini anlatırken** öfke tazelemişti.” (15/1)

“**İzmir’den dönerken** bu kadar kızmıyordu onlara.” (53/6)

“Ali Yusuf, **selâma dururken**, ona sordu.” (93/7)

“Kapıda, **birbirimizi buyur ederken** ben geri kalmışım.” (107/5)

“**Rize’den geçerken** Osman’ı da alırsınız.” (123/8)

“**Polisler yaklaşırken** paşa onlara:” (154/3)

“Gecenin geç saatlarında **Fırka karargâhına gidiyorlarken** Bekir Şâmi Bey, Ali Fuat Paşa’ya sormuştu.” (155/2)

2.5.1.4. “-mAdAn” Ekiyle Yapılan Zarf-Fiil Grubu

“Bundan başka, Komünist Partisi resmen tanındığı, komünistlik de suç sayılmadığı için, Mehmet Şükrü Bey, **herhangi bir ceza almadan** kurtulmuştu.” (15/7)

“Ötekiler, **hiçbir kasıt taşımadan** Salim’e baktılar.” (77/10)

“Aziz **bir şey anlayamadan** yürüdü.” (110/5)

“**Başka bir şey konuşmadan** yürüdüler.” (110/8)

“Özür dilerim, belki de bir halt ettim; ama bu işi ben, **izinizi almadan** yaptım.” (113/2)

“Zile’de oynanan oyunu **Ankara’ya gelmeden** öğrenmişti.” (120/3)

“Ama -buna artık alın yazısı demek gerekirdi- **kılına zarar gelmeden** kaçtı.” (148/3)

“Çakır **başını çevirmeden** sordu.” (160/9)

“Ama **bir şey söylemeden** ayrıldı.” (162/10)

2.5.1.5. “-r, -mAz” Kalıbıyla Yapılan Zarf-Fiil Grubu

“**Adamlar çekilir çekilmez** Hüseyin Avni ile Hasan Basri aynı anda Hüseyin Sâlim’e baktılar.” (97/10)

“Ben **içeri girer girmez** kız daha bir yanıklaştı.” (139/4)

“Yâni, Hoca kendilerini uçuruma, **fırsatını bulur bulmaz** iteleyivereceklerden biri miydi?” (166/7)

2.5.1.6. “-(y)Ip” Ekiyle Yapılan Zarf-Fiil Grubu

“Yusuf ise **punduna getirip getirip** onları da tırtıklıyordu.” (38/6)

“Hüseyin Avni **bir yay gibi fırlayıp** ayağa kalktı.” (70/3)

“Belki de uykusuz geçirdikleri gecelerinde **kendi kendilerine tekrarlayıp** durmuşlardı.” (71/2)

“Sonra da **geceliği giyip** ormanda çiçek toplamak için oyalanan kızı beklemeye başladı.” (72/6)

“Ve dedi ki, yola çıkmasınlar, orada **biraz eğlenip** beni beklesinler.” (74/5)

“**Veda edip** ayrılacaktık.” (107/5)

2.5.1.7. “-dlkçA” Ekiyle Yapılan Zarf-Fiil Grubu

“Biraz daha yokladıktan, kokladıktan sonra açılacaklarını mimledi ve **fırsat buldukça** onları konuşturmaya başladı; hep aynı dertti.” (149/6)

2.5.1.8. “-(y)A...-(y)A” Ekiyle Yapılan Zarf-Fiil Grubu

“Hüseyin Avni, özellikle de, ekleyebileceği ‘daha vahim tehlikeler’i, **üzerine basa basa** söylüyor, birçok mebuslara, hiç değilse bir önceki akşam yapılan toplantıyı bilenlere Şeyh’in çalışmalarını ve tutumunu hatırlatıyordu.” (34/1)

“Onlar, bu ünlülerin huylarını, şekil şemaillerini, hattâ **konuşmalarını anlata anlata** bitiremezlerdi.” (40/6)

“Hem de **elini kolunu sallaya sallaya** girmişti yanına.” (171/4)

2.5.1.9. “-IrcAsInA” Ekiyle Yapılan Zarf-Fiil Grubu

“Onu karardan önce hesaplar, ama **kılı kırk yararcasına** hesaplardı.” (61/1)

2.5.1.10. “-sA” Ekiyle Yapılan Zarf-Fiil Grubu

“Hasan Basri, işte, gecenin mutlak yalnızlığı içinde Allah’ı ile karşı karşıya iken, kendisi hesabına yapacağı yemini arkadaşları adına da tekrarlayabilir ve **aksi çıkarsa** başını verebilirdi ki, Âkif’in de, öteki arkadaşlarının da bekledikleri en ufak bir çıkar yoktu.” (142/4)

2.5.2. Zarf-Fiil Grubunun Kelime Grupları İçindeki Durumu

2.5.2.1. Zarf-Fiil Grubunun Bağlama Grubunun Unsuru Olarak Kullanılması

“Adam planlar yapmış, taktikler düzenlemiş, **kimini ihanete sürükleyerek, kimini satın alarak, satın alınmayacaklara el uğuştura uğuştura**, yürekten bağlıymış, iktidara gelirse bir dediğini iki etmeyecekmiş gibi görünerek çevresini yapmış, rakibini tepetaklak devirmişti.” (118/1)

2.5.2.2. Zarf-Fiil Grubunun Edat Gruplarında İsim Unsuru Olarak Kullanılması

“Hafta başlarındaki, çocuklar harçlıkları ile geldikleri zamanlardaki: ‘Ağabey’ veya ‘Küçük’ diye başlayıp da; ‘yirmi para’ veya, yerine ve adamına göre, ‘bir kuruş versene!’ **deyişlerinin aslı anlaşıluncaya kadar ne liralar toplamıştı!..**” (39/1)

2.5.3. Cümledeki Görevi Yönünden Zarf-Fiil Grupları

2.5.3.1. Zarf-Fiil Grubunun Cümlede Zarf Olarak Kullanılması

“Abdülğafur Hoca **hikâyesini anlatırken** öfke tazelemişti.” (15/1)

“**Bütün bunlar hatırlanınca**, onun zaten bilinen ve kabul edilen samimiyeti kuşku konusu yapılmazdı.” (16/1)

“Onlar, bu ünlülerin huylarını, şekil şemaillerini, hattâ **konuşmalarını anlata anlata** bitiremezlerdi.” (40/6)

“**Haber taşıyıcı olarak** çalışacaktı.” (41/3)

“Edvij Blanşar da, **Edvij Blanşar’lığını İstanbul’da bırakarak** Atina’ya kaçtı.” (48/4)

“**İzmir’den dönerken** bu kadar kızmıyordu onlara.” (53/6)

“Mesela, bütün Ankara’nın Çarlık yanlısı Beyaz Rusların sözcüsü diye bildiği birileri gelmişti ki, Yusuf onların da Bolşevik Rusya görevlileri olduğunu **konuşmalar az ilerleyince**, kendi ağızlarından öğrendi; öğrenir öğrenmez de, yemeden, içmeden -elbette hiç yere değil- doğrudan doğruya Paşa hazretlerine yetiştirdi.” (56/2)

“Hüseyin Avni **bir yay gibi fırlayıp** ayağa kalktı.” (70/3)

“Belki de uykusuz geçirdikleri gecelerinde **kendi kendilerine tekrarlayıp durmuşlardı.**” (71/2)

“Sonra da **geceliği giyip** ormanda çiçek toplamak için oyalanan kızı beklemeye başladı.” (72/6)

“Ve dedi ki, yola çıkmasınlar, orada **biraz eğlenip** beni beklesinler.” (74/5)

“Ötekiler, **hiçbir kasıt taşımadan** Salim’e baktılar.” (77/10)

“Duvar dibindeki mindere oturan iki kişinin arasında pencerenin önünde, **sırtı odaya dönük olarak, dimdik durdu.**” (85/1)

“Eli tabancasına gitmek üzere olan Hüseyin Avni **bu yüzü görünce** bir sigara çıkardı.” (88/2)

“Sonra da **umursamaz görünmeye çalışarak** konuştu.” (88/19)

“Şimdi o tufandan, hem de çok büyük kazançlarla **kurtulacak bir adam olarak** görüyor kendini.” (90/7)

“Ali Yusuf, **selâma dururken**, ona sordu:” (93/7)

“**Adamlar çekilir çekilmez** Hüseyin Avni ile Hasan Basri aynı anda Hüseyin Sâlim’e baktılar.” (97/10)

“Kapıda, **birbirimizi buyur ederken** ben geri kalmışım.” (107/5)

“Aziz **bir şey anlayamadan** yürüdü.” (110/5)

“**Başka bir şey konuşmadan** yürüdüler.” (110/8)

“Ötekiler de Âkif’e katılınca Hasan Basri ferahladı.” (113/4)

“**Rize’den geçerken** Osman’ı da alırsınız.” (123/8)

“Ben **içeri girer girmez** kız daha bir yanıklaştı.” (139/4)

“Biraz daha yokladıktan, kokladıktan sonra açılacaklarını mimledi ve **fırsat buldukça** onları konuşturmaya başladı; hep aynı dertti.” (149/6)

“Hem de **elini kolunu sallaya sallaya** girmişti yanına.” (171/4)

2.6. Ünlem Grubu

“Ey **ümme-i Muhammed**, ey **ümme-i Muhammed** müjdeler olsun, şükürler olsun.” (95/3)

2.7. Birleşik İsim Grubu

“*Ben Mehmet Âkif'im.*” (84/9)

“*Hüseyin Avni, meseleyi bir türlü kürsüye getiremedi.*” (105/3)

“*Hüseyin Avni, onun koluna girdi.*” (112/4)

“*Ali Yusuf'u düşünüyor ve kimi dost, kimi düşman, kimi içinde sevgi saygı ve hayranlık rüzgârları estiren, kimi acındıran, kimi tiksindiren bir sürü insan yüzü hatırlıyor ve Âkif'i düşünüyordu.*” (142/2)

“*Ama Ali Yusuf tövbe etmiyor, eski mizacına ve tutumuna yeni ve daha parlak şanslar arıyordu.*” (143/3)

“*Hasan Basri birdenbire zaferi önlenemez gördü; olmuş gibi, kavuşulmuş saydı.*” (145/1)

“*Hasan Basri, gecenin ikinci duasını bu ihtimal için yaptı.*” (146/1)

“*Sâdi, Ali Yusuf'a anlatıyordu.*” (149/2)

“*Ali Yusuf'u öldürecekti.*” (171/2)

“*Daha bugün Ali Yusuf'u görmüştü.*” (171/4)

“*Ali Yusuf artık geleceğine inançla bakmaya kararlıydı ve oynadığı oyunun ne kadar büyük olduğunu, tam mânasıyla yeni yeni anlıyor, bundan da korkuya pek benzeyen bir ürperti duyuyordu.*” (173/6)

“*Ali Yusuf 9 Eylül sabahı İzmir'de idi, akşamki ziyafeti hazırlıyor ve Paşa hazretlerinin özel bir emir ve istekleri olup olmadığını soruyordu.*” (198/3)

“*Hüseyin Avni'yi hatırlatıyordu; ama artık o, Hüseyin Avni ile bir bağ kuramıyor, hele Hüseyin Avni'ye sahip çıkmaya zerre kadar imkân ve ihtimal göremiyordu.*” (223/1)

“*Hüseyin Avni'yi hüccesine götürdüler.*” (219/4)

2.7.1. Birleşik İsim Grubunun Kelime Grupları İçinde Durumu

2.7.1.1. Birleşik İsim Grubunun Belirtili İsim Tamlamalarında Tamlayan Unsur Olarak Kullanılması

“*Bütün haberler Ali Yusuf'un elinden çıkıyor, ona göre değerlendiriliyordu ve en önemsiz görünenlerinde bile bir maksat bulunuyordu.*” (42/1)

“*Ve kurulacak olan bu düzenin adı ne olursa olsun, Ali Yusuf’un ondaki yeri sağlamdı ve belli idi.*” (57/5)

“*On gündür Ankara’da bulunan bu Ruslara Ali Yusuf’un bir adamı tercümanlık yapıyor ve onları bazı mebuslarla görüştürüyor.*” (107/2)

“*Yalnız, Hasan Basri’nin bir tuhaf hâli vardı.*” (113/1)

“*Hüseyin Avni’nin, Ali Yusuf yüzünden söylediklerini hatırlıyordu.*” (139/3)

2.7.1.2. Birleşik İsim Grubunun Sıfat Tamlamalarında İsim Unsuru Olarak Kullanılması

“*Eli tabancasına gitmek üzere olan Hüseyin Avni bu yüzü görünce bir sigara çıkardı.*” (88/2)

“*Meselâ, bir Ali Yusuf vardı.*” (143/2)

2.7.1.3. Birleşik İsim Grubunun Edat Gruplarında İsim Unsuru Olarak Kullanılması

“*Hem bir ajanları daha çok göze girecek, hem de Hüseyin Avni gibi, Akif gibi en kuvvetli hasımları yıpranacaktı.*” (121/1)

2.7.1.4. Birleşik İsim Grubunun Bağlama Grubunun Unsuru Olarak Kullanılması

“*Adamlar çekilir çekilmez Hüseyin Avni ile Hasan Basri aynı anda Hüseyin Sâlim’e baktılar.*” (97/10)

2.7.2. Cümledeki Görevi Yönünden Birleşik İsim Grubu

2.7.2.1. Birleşik İsim Grubunun Cümlede Özne Olarak Kullanılması

“*Hasan Basri sordu:*” (76/5)

“*Mehmet Şakir bir komşuda misafir edilecekti.*” (85/7)

“*Hüseyin Avni öfkelenemiyordu.*” (109/6)

“*Bu sözleri Hüseyin Avni söylüyordu.*” (113/1)

“*Yusuf Kemal bilgili, dürüst, gençliğine rağmen üstün yetenekleri olan bir vatanseverdi.*” (122/3)

“*Yusuf Kemal heyecanlanmıştı.*” (123/7)

2.7.2.2. Birleşik İsim Grubunun Cümlede Nesne Olarak Kullanılması

“**Yusuf Kemal’i**, bu sefer, can ve yürekten kucaklamak istiyordu.” (130/1)

“**Ali Yusuf’u** düşünüyor ve kimi dost, kimi düşman, kimi içinde sevgi saygı ve hayranlık rüzgârları estiren, kimi acındıran, kimi tiksindiren bir sürü insan yüzü hatırlıyor ve Âkif’i düşünüyordu.” (142/2)

“Daha bugün **Ali Yusuf’u** görmüştü.” (171/4)

2.7.2.3. Birleşik İsim Grubunun Cümlede Yer Tamlayıcısı Olarak Kullanılması

“Akif, **Hüseyin Avni’ye** sordu.” (98/5)

“Sâdi, **Ali Yusuf’a** anlatıyordu.” (149/2)

2.7.2.4. Birleşik İsim Grubunun Cümlede Yüklem Olarak Kullanılması

“Ben **Mehmet Âkif’im**.” (84/9)

2.8. Zarf Grubu

“**Çok az** konuşurdu; içine kapanıktı.” (7/4)

“Başkaldıranların üzerine gönderilecek bir manga askerin bile bulunmadığını, işte **az önce** Erkân-ı Harbiye Reisi hazretlerinin kendileri söylemişlerdi.” (33/8)

“Okul arkadaşını **çok iyi** karşıladı; evine ve sofrasına aldı.” (43/6)

“Ben onları **pek iyi** tanırım ama, aralarında beni tanıyan bir Hüseyin Salim Bey vardır, dedi.” (74/5)

“Bekir Sami olup bitenleri, kendilerine olduğu gibi anlatacak bir arkadaştı ve Yusuf Kemal’in bildiği Fransızca’yı da **çok iyi** bilirdi.” (122/3)

“**En sonunda** Yusuf Kemal Bey şaheserini söyledi.” (126/4)

“Ankara ise, **en önemlisi**, ‘Dördüncü Mektup’ ile durumu kurtardığını ve geleceğini kendine göre kurmak şansını kazandığını görüyordu.” (129/3)

“Fakat -bunun da bir fakat’ı vardı- Paşa, eninde sonunda bir askerdi ve ona cephe zaferinin her daha gelmesi **pek muhtemeldi**.” (133/1)

“O olmasaydı hükmün ittifakla çıkmasını sağlamak **çok zor** olacaktı.” (155/5)

“Hem de **çok kolay**.” (194/7)

“Ve elbette bunlar firavundan **çok şanslı** idiler; çünkü firavunluklarını sürdürüyor, firavunluklarının vurgunlarına daha verimli bir şekilde devam edebiliyorlardı.” (211/3)

“Teşebbüsü kötü karşılamayan hemen hemen yok denecek kadar az, atlatıldığı için şükredenler ise **pek çoktu**.” (215/1)

“Fakat tekrar edeyim; **çok mühimdir** bu nokta, Mukadderatınızla ilgilidir.” (219/3)

2.8.1. Zarf Grubunun Kelime Grupları İçindeki Durumu

2.8.1.1. Zarf Grubunun Sıfat Tamlamalarında Sıfat Unsuru Olarak Kullanılması

“Bunların arasında Meclis’i Ordu’nun üstünde tutan ve savaş için **en doğru** kararları Meclis’in verebileceğine yürekten inananlar vardı; ama Mustafa Kemal Paşa’yı fazla atılgan, hatta maceracı ve Türkiye’nin kaderini yalnız cepheye bağlamış sayanlar da vardı.” (5/2)

“Bir bakardınız, elde mavzer, **en tehlikeli** bölgelere girmiş, üstelik, kurşunun yapamayacağını inancı ile yapmıştır.” (25/2)

“Tehlikeyi zerre kadar umursamamaktadır; üzerine üzerine gitmekte, **en çetin** durumlarda, sanki spor yapmış gibi şevkle parlamaktadır.” (25/4)

“Ayasofya’da hilâli indirip yerine haçı koymak **en büyük** emelleri idi.” (126/5)

“Zira, doğu’da, elhamdülillâh, **en ufak** bir tehlike kalmamıştı.” (132/1)

“Bir otoriteye itaat ile, ona mutlak surette bağlanmanın arasındaki korkunç farkı bilen millet, araya bir de vicdan hürriyetini ve aile kudsietini kaybetme ihtimali girince derhal **en kesin** tavrını takınıyordu.” (134/2)

“Onlar, Aziz’i beklerken Ankara’da **daha başka** şeyler de oluyordu.” (189/3)

2.8.1.2. Zarf Grubunun Belirtili İsim Tamlamalarında Tamlanan Unsur Olarak Kullanılması

“Bu denemelerden ve kendilerine gözü kapalı inanan beş on mebus veya zabitan anlattıklarından -artık- kesin olarak biliyorlardı ki, Ankara’da ülküler de -kaç nefeslik olduklarını kimsenin bilemeyeceği- canlar gibi veya kuru canlar da ülküler kadar

uçurumun kıyısında ve **tutkuların en soyluları** da, en tiksindiricileri ile birlikte can pazarına düşmüştür.” (12/1)

“Hepsi de bu şuurda idiler. Meclis, **kalelerin en önemlisi**; Kanije’lerin, Silistre’lerin de önemlisiydi.” (22/1)

“Yunan -yâni istilâ ordusu- bir millet için, gerçi, **düşmanların en korkuncu** idi; ama düşman yalnız o değildi ve savaş yalnız onunla yapılmıyordu.” (29/1)

“Adamdan adama fark vardı demek ve **Ankara’dakilerin pek çoğu** İstanbul’dakilere hiç benzemiyordu.” (156/3)

2.8.1.3. Zarf Grubunun Bağlama Grubunun Unsuru Olması

“Bir gün, Meclis’e nasıl ve kimin isteğiyle girdiği bilinmeyen ve ortalığı karıştırmaktan, **en yumuşak, en iyi niyetli** tartışmaları kavgaya doğru körüklemekten başka bir şey yapmayan, ama bunları da iyi beceren, onu buna, bunu ona düşüren, haklıyı değil, kuvvetliyi tutan ve kıskırtan bir Rus bozuntusuna, öyle gerilmeden, hatta öfkelenmeden bir yumruk kondurmuştu da, koca adam gerisindeki iki kişiyle birlikte yere serilivermişti.” (10/2)

“Bu dönem boyunca sabah kahvaltılarında da, öğle yemeklerinde de **çok hesaplı, çok titiz** davrandı; meteliklerini kısılandı.” (40/6)

“Bununla beraber şimdilik yapabileceğimiz **en iyi ve en akıllıca** iş bir güzel uyku çekmektir sanıyorum.” (90/7)

“Aynı saatlarda Sakarya **en çetin, en kanlı ve en korkunç** sabahına hazırlanıyordu.” (99/1)

2.8.2. Cümledeki Görevi Yönünden Zarf Grubu

2.8.2.1. Zarf Grubunun Cümlede Zarf Olarak Kullanılması

“**Çok az** konuşurdu; içine kapanıktı.” (7/4)

“Başkaldıranların üzerine gönderilecek bir manga askerin bile bulunmadığını, işte **az önce** Erkân-ı Harbiye Reisi hazretlerinin kendileri söylemişlerdi.” (33/8)

“Okul arkadaşını **çok iyi** karşıladı; evine ve sofrasına aldı.” (43/6)

“Ben onları **pek iyi** tanırım ama, aralarında beni tanıyan bir Hüseyin Salim Bey vardır, dedi.” (74/5)

“Bekir Sami olup bitenleri, kendilerine olduğu gibi anlatacak bir arkadaşı ve Yusuf Kemal’in bildiği Fransızca’yı da **çok iyi** bilirdi.” (122/3)

“**En sonunda** Yusuf Kemal Bey şaheserini söyledi.” (126/4)

2.8.2.2. Zarf Grubunun Cümlede Yüklem Olarak Kullanılması

“Fakat -bunun da bir fakat’ı vardı- Paşa, eninde sonunda bir askerdi ve ona cephe zaferinin her daha gelmesi **pek muhtemeldi**.” (133/1)

“Hem de **çok kolay**.” (194/7)

“Ve elbette bunlar firavundan **çok şanslı idiler**; çünkü firavunluklarını sürdürebiliyor, firavunluklarının vurgunlarına daha verimli bir şekilde devam edebiliyorlardı.” (211/3)

“Teşebbüsü kötü karşılamayan hemen hemen yok denecek kadar az, atlatıldığı için şükredenler ise **pek çoktu**.” (215/1)

“Fakat tekrar edeyim; **çok mühimdir** bu nokta, Mukadderatınızla ilgilidir.” (219/3)

2.9. Edat Grubu

2.9.1. Yapıları Bakımından Edat Grupları

2.9.1.1. “Aşağı” ile Kurulan Edat Grubu

“İşte o Meşrutiyet günleri Ali Yusuf’un hem en parlak ve para içinde yüzdüğü dönemi, hem de **doruktan aşağı**, tepetaklak yuvarlanması oldu.” (42/2)

2.9.1.2. “Başka” ile Kurulan Edat Grubu

“**Bundan başka**, Komünist Partisi resmen tanındığı, komünistlik de suç sayılmadığı için, Mehmet Şükrü Bey, herhangi bir ceza almadan kurtulmuştu.” (15/8)

2.9.1.3. “Beraber” ile Kurulan Edat Grubu

“Hüseyin Avni, Mehmet Şakir’i tanır, düşüncelerini çelimsiz, gelişmemiş ve **yanlış bulmakla beraber**, dürüstlüğüne beğenirdi.” (35/2)

“**Bununla beraber** şimdilik yapabileceğimiz en iyi ve en akıllıca iş bir güzel uyku çekmektir sanıyorum.” (90/7)

“Brütüs’e gelince, o da başka işportaları kan ter içinde eşeleyip durmakta, meselâ İsa’yı ele veren havarinin beyni karşısında **epely tereddüt geçirmekle beraber**, biraz önce Sezar’ın bıraktığı kendi beynini aramaktadır.” (101/5)

“**Bununla beraber**, şu âna kadar kendileri ile hiçbir resmî temasa girişilmiş değildir.” (123/3)

“**Bununla beraber** tehlikeli çekişmeler padişah veya hilâfet için olmadı.” (199/7)

2.9.1.4. “Berî” ile Kurulan Edat Grubu

“Silahlarımız, hepimiz için de, **günlerden berî**, onları ilk kuşandığımız günlerdeki gibidir.” (21/12)

“Kendisi de bilirdi bunu .. **başından berî**; ama korkmazdı.” (42/5)

“Ama **çocukluğundan berî** akranlarım da, üç, beş yaş büyüklerini de adamakıllı yıldırırmış; çünkü kalleşmiş, gaddarmış, gözüünü budaktan sakınmaz, dayak yemekten korkmazmış.” (91/6)

“Rusya’da **öteden berî** bizim iki can düşmanımız Çarlıkla Ortodoks kilisesi idi.” (126/5)

“**Haftalardan berî** susuyor, bir sığınak arar gibi düşünüyordu.” (186/4)

“**Nice yüzyıllardan berî** bu böyleydi işte.” (226/8)

2.9.1.5. “Dair” ile Kurulan Edat Grubu

“Mehmet Çavuş **onun macerasına dair** hiçbir şey bilmiyordu.” (225/16)

2.9.1.6. “Diye” ile Kurulan Edat Grubu

“**Yeni bir devlet kuruluyor diye** sevinç çığlıkları ata ata gelmiş olmalıydılar.” (24/1)

“Belki de, çocuk; anneannem hasta, kulübesinde yatıyor dediği için, **onu da yerim diye** düşündü.” (86/4)

“Tanıyanlar onu kendisine, **sarı tüylü, gök gözlü, ufak tefek, çelimsiz, yirmi, yirmi bir yaşlarında biri diye** anlattılar.” (91/6)

“**Bir kurşun beklemektense bir kurşun sıkmak daha iyi olur diye** düşünüyor, ama bu düşünce de onu, işte, sık sık uykusuz bırakıyordu.” (150/8)

2.9.1.7. “Doğru” ile Kurulan Edat Grubu

“Paşa için de sözde durumu anlatan bir mektup bıraktıktan sonra, şafakla birlikte **Zile’ye doğru** yola çıktı.” (57/3)

“Işğın keskin çığlığını eriten petrol mavisi sigara dumanlan yalpalı ve çok ağır akışlarla, önce tüller gibi başlarının üstünden geçiyor, sonra küf veya barut rengine dönerek **tavandan aşağılara doğru** yoğunlaşıyordu.” (68/2)

“Öğle azığını bir su başında yediler, **ikindiye doğru** da, Zile’ye yirmi kilometre kadar uzaklıkta bir nahiyeye vardılar.” (72/3)

“Akıf kalktı, **ağır ağır adama doğru** yürüdü.” (87/1)

“Atının başını **kasabaya doğru** çevirdi, arabacıya.” (92/11)

“Söylenenler **bana doğru** görünüyordu.” (107/5)

“Bunun için yeniden müzakeresini istirham ederim, derken Sâdi ayağa fırladı ve **salona doğru** bağırdı.” (153/2)

“Çakır biraz önce **karşı sırtlara doğru** üç kurşun sıkmış ve patlayışların yankılarını -çok eskiden geçmiş bir şeyler hatırlamaya çalışıyor gibi- dinlemişti.” (163/4)

“**Öğleye doğru**ydı; Ankara bir an için nefesini tuttu, havasızlıktan bunalacak gibi oldu, sonra da ciğerlerinin bütün gücüyle gökyüzüne **doğru** haykırdı.” (193/1)

“**Denize doğru** yöneldi.” (224/1)

2.9.1.8. “Gibi” ile Kurulan Edat Grubu

“İri yarıydı; **aslan gibi**di.” (7/4)

“Hüseyin Avni, **bir yay boşalır gibi** doğruluverdi.” (10/2)

“Bazı memurların dışında, yaşları elliye geçmemiş hocalar dahil, Anadolu’dan gelen mebusların çoğu da **onlar gibi**diler.” (10/4)

“Gene hemen hemen herkes, bulduğu yargı cümlelerine karşı çıkanlara düşman olmaya hazır, hattâ **can atar gibi**di.” (11/2)

“Ertesi gün Ankara’da **hiçbir şey değişmemiş gibi**di, görünen, görünmeyen her şey **bir gün önceki gibi**di.” (12/6)

“Ötekilerin sustuğunu görünce, **tersler gibi** ekledi.” (15/3)

- “Bütün bunları, **açık açık ve yüksek sesle konuşmuş gibi**ydiler.” (22/3)
- “Yangın veya deprem yağmacıları.. **leş kargaları gibi** çalışıyorlardı.” (23/1)
- “Korku yoğunlaşmış, **elle tutulacak gibi** olmuştu.” (31/3)
- “**Âkif bir işkence içindeymiş gibi**di.” (82/2)
- “**Sağlıkları iyi, sağlam ve tok iki bebek gibi** uykuya kayıverdiler.” (91/4)
- “**Akife bakıyordu ve hesap sorar gibi**di.” (92/9)
- “**Sâlim diken üstünde gibi**di zaten.” (97/10)
- “Hasan Basri, nihayet, **bu bakışlara dayanamamış gibi** çözülüverdi.” (113/1)
- “**Suçlu gibi**di.” (113/1)
- “Dışarıda karanlık ve tipili gece **sarsılır gibi** uğulduyordu.” (137/1)
- “Ama Akif, **sabahları bu mısraları silmek, kimseye göstermemek ister gibi** görünürdü.” (139/1)
- “Haftalardan beri susuyor, **bir sığınak arar gibi** düşünüyordu.” (186/4)
- “Şimdi onun elini **çocuğunu okşar gibi** okşuyordu.” (187/4)
- “Sonunda da bütün tahminleri aşan sonuç **bir bomba gibi** patladı.” (188/4)
- “Diğer erkâna gelince, Ali Yusuf onlara karşı, **tebriklerini ve teşekkürlerini bekler gibi** davranıyordu.” (198/3)

2.9.1.9. “Göre” ile Kurulan Edat Grubu

- “**Onlara göre**, Ankara’nın bir adım gerisi yokluktı, sondu; her şeyin bitişiydi.” (20/1)
- “Ali Yusuf o günlerde de **buna göre** davranıyordu.” (56/5)
- “Ne çâre ki, kovalama gücü de **ona göre**ydi.” (104/1)
- “**Bunlara göre**, koskoca bir ordunun doğuda öyle çakılı bırakılması ve Yunan’a karşı kullanılmaması gaflet ve dalâletin ta kendisi idi.” (132/1)
- “**Buna göre** İstanbul’un fetva ve fermanları mutâ olamazdı.” (153/1)
- “Sonunda ümidini kesti; sözler, mantıklar, cümleler **adamına göre**ydi ve Çakır’ın dilini bilemiyordu işte.” (164/15)

“**Âkif’e göre**, Rusya’dan gelen ve birdenbire mühim bir yere oturtuluveren bu adamın ruhu, yüzünden daha kara, daha çarpık çurpuktu.” (184/6)

“Onlar **bir söylentiye göre** Akşehir’de Garp Cephesi karargâhında idiler; bir bakıma da Eskişehir, hatta daha kuzeylerde, yük çevrelerinde.” (189/1)

2.9.1.10. “İbare” ile Kurulan Edat Grubu

“Gölge kiminin pos bıyıkları ile çenesini, kiminin alnını ve gür kaşlarını tutuyor, aynı ışık oyunları yüzünden, kimi **kaytan bir bıyık ile aralanmış dudaklardan ibaret** görünüyor, kiminde de parmak parmak kaşların altında yakamozlanan kara veya elâ gözlerden başka bir şey kalmıyordu.” (68/3)

“Aziz’in hayatta tek isteği, **memleketinin kurtuluşundan ibaret** kalmıştı.” (109/6)

2.9.1.11. “İçin” ile Kurulan Edat Grubu

“Bu şeritte her şey **alan’ın kurtuluşu içindi**, bu büyük sonuç için planlanıyordu.” (6/2)

“Başlar Balıkesir mebusu, **Hoca Abdülgafur Efendi’yi görmek için** doğruldu.” (7/3)

“Yunan, Ankara kapılarındaydı ve -onlar oradalar ve her şeylerini oraya bağlamışlar ya- Ankara da **birtakım insanlar için** dünyanın sonu oluyor, can kaygısının, paçayı kurtarma endişesinin depreşmesine yetiyordu.” (8/5)

“Bir hademe, kocaman odun sobasının önüne çömelmiş, **gaz lambalarını söndürmek için** onların da çıkmasını bekliyordu.” (9/7)

“**Çifte su verilmemiş yürekler için** sadece bu ikisi vardı.” (20/5)

“**Lokma ve hırka kapmak için** gelmişlerdi; baktılar ki, iş kalmamıştır, çekip gittiler.” (23/2)

“Ama **bu gerçeği bulmak için** insan ya büyük bir düşünce adamı, yahut da namussuzun namussuzu olmalı.” (24/1)

“**Bildiğimiz, tanıdığımız, güvendiğimiz için** değil mi?” (36/3)

“Bu arada **ışığı tam olarak aldıkları için** bütün çizgileri ile çırılçıplak beliren yüzler de vardı ve -şaşılacak şey- Kurtcalı Aziz’e asıl yabancılaştan da bunlardı.” (68/3)

“**Bunun için** de sözü buraya getirince büsbütün heyecanlanıyor ve kendi samimiyeti Ankara’nın bu konudaki samimiyeti olup çıkıyordu.” (81/1)

“**Dinleyenler için** can alacak cümleler şunlardı:” (81/2)

“Bildiklerimizi söylemek zorundayız da **onun için** konuşmak istedik.” (112/10)

“**Bunu yapmak için** fırsat bulması zor değildi.” (151/1)

“Sâdi işte oraya **Hoca’yı İstanbul’a getirmek için** gönderilmişti.” (157/1)

“İngiliz’i **bunun için** vurdum elbette.” (169/3)

“Yaşamak, **yaşamaya devam etmek için** her şeyi göze alacaktı elbette.” (171/1)

“Ankara’ya da **bunu anlatmak için** -her tehlikeyi göze alarak- gelmişlerdi.” (178/1)

“Suçlayanlara gelince, onlar insaf diye bir şey tanımıyor, vurmaya kalkınca **öldürmek, yere sermek için** vuruyorlardı.” (179/1)

“Hepsi de vantuzlarını **en kuvvetlinin boynuna yapıştırmak için** arsızlaşıyor, yüzüstüleşiyor, her çeşit küçümsemeye ve hakarete yılışarak katlanıyor.. ve -elbette- en kötüsü, dalkavukluktan çok, en kuvvetliye veya çevresine veya bu çevreye aday gördüklerine, düşmanlar ve düşmanlıklar icat ediyorlardı.” (179/7)

“Ama aynı Meclis’de, onlara karşılık, Monteskiyö’yü, Didero’yı, Volter’i, Föye’yi, Şiike’yi, Sorel’i, Vaymar tarihini didik didik edenler, **Marks ve Marksizm için** harıl harıl kitap veya makale arayanlar da bulunuyordu.” (182/1)

“**Böyle olduğu içindir** ki, Âkif onu güzel buluyor, âdil ve asil buluyordu, yanlışlarını, yanlış kararlarını bile kutsallaştırdı.” (183/1)

“Neticede eğer bunlar elenmezlerse, Türkiye mutlaka kaybedecek, **Paşa’nın kendisi de en çirkin kayıpları önleyebilmek için** Sakarya savaşları vermek zorunda kalacaktı.” (186/1)

“Sen, Avni, **mücadele için** yaratılmışsın, Allah seni **mücadele için** göndermiş yeryüzüne.” (187/3)

“Öğleye doğruydı; Ankara **bir an için** nefesini tuttu, havasızlıktan bunalacak gibi oldu, sonra da ciğerlerinin bütün gücüyle gökyüzüne doğru haykırdı:” (193/1)

“Ezmek ve kazanmak, kazanmak, daha çok kazanmak varken Ankara’ya yapışıp kalmak, cama yapışmış bir sinek gibi ezilmeyi ve her şeyi kaybetmeyi beklemek, eldekileri kurtarmak endişesinin küçülüğüyle sürece delik peşine düşmek kolay zaferi sonu bilinmez ve kronik bir çekişmeye döndürmek, elindeki en büyük fırsatı karşısındakilerin şansı yapıp çıkmak **onun için** değildi.” (198/1)

“**Avni için** emirleriniz, Paşam?” (218/10)

“**Hükümeti ve etrafı için** değil, vatan yolundaki hizmetlerine yardımcı olmak için sırtımda taşımaya hazır olduğumu anlatmak için söyledim o sözleri.” (219/5)

“Reis duruşmayı **karar için** tâlik etti, fakat Avni Bey’e tekrarlamadan yapamadı.” (221/2)

2.9.1.12. “İle” ile Kurulan Edat Grubu

“Bir buna bakıyor, cepheye bel bağlamanın boşluğu ile ürperiyor, ama bir de başlarını çevirince **darağaçları ile** karşılaşıyorlardı; dünyayı bilmiyor, hele diplomasiye hiç akıl erdiremiyorlardı ve bu korkunç durumda dört elle sarıldıkları oyun cankurtaran da, Paşa’nın, en karanlık günlerde bile sarsılmayan bir inançla zaferden söz edebilişi ve savaşı bir bir manevraymış gibi iradesine bağlı gösterebilişi oluyordu.” (6/1)

“Hüseyin Avni Erzurum’lu idi, su katılmamış bir Dadaştı ve **politika ile** uğraşmamıştı; ama politika diye bir şey olduğunu çok iyi öğrenmiş, politikanın ürpertecek kadar iğrenç yanlarını da, yapıcı, yarar sağlayıcı kuvvetlerini de görebilmiş, öyle veya böyle olmasının karakterlere ve kafa yeteneklerine bağlı bulunduğunu anlamıştı.” (9/2)

“Abdülğafur Hoca, Meclis’in kahve ocağında çaylarını yudumlayıp dertleşen Hüseyin Avni ile Hasan Basri’nin yanına gelmiş ve **beş, on cümle ile** anlatmıştı.” (14/2)

“Sözünü de ona uygun, yani **sövmeye pek benzeyen bir nükte ile** bitirdi.” (15/1)

“Bu Meclis’in varlığı, **yüzde bir boşluk bırakmayan bir kesinlik ve bütünlükle**, emperyalizme karşı savaş iradesinden doğmuştu.” (18/2)

“**Bu ihtimalle** yürekleri yanıyordu.” (20/4)

“Âkif, şimdi **bir başka sesle** konuşuyordu.” (21/11)

“Âkif, **üyesi bulunduğu dört kişilik örgüt ile** çöllerde tam bir eylem adamı örneği vermiştir.” (25/4)

“Işık, ayrıca, fişekliklerde de, toplu namlularında, hançer ve kama kabzalarında da ayrı ayrı yankılanıyor, sofayı bastıran sessizliğe ağan kuruntuları, balta girmemiş orman tedirginlikleri, **dimdik uçurumlar boyunca bulunan kaypak patikaların soluk tıkayan ürkünç heyecanları ile dolduruyordu.**” (69/1)

“Çoğu ağlıyor, evlerine kadar gidip gelmekte güçlük çekenlerin bile içi **Sakarya’ya doğru koşmak isteği ile kabarıyordu.**” (96/1)

“Ama, az sonra, **hiçbir zaman zedelenmeyen mertliği ile ilâve etti:**” (112/1)

“**Bu bıçak ile, bu ilâhî vecdin arasına girmek, büyüüyü bozmak istemezdi.**” (139/2)

“Gözleri **derin bir sevgi ile ıslı ıslıldı.**” (187/4)

2.9.1.13. “İtibaren” ile Kurulan Edat Grubu

“Mukaddes ve mecruh vatanımızın her köşesinde aynı suretle **bugünden itibaren** Buhârî ve hatemât-ı şerife kıraatına şürû edilerek cuma günü ezandan evvel minarelerde salâvat-ı şerife okunacak ve esnâ-yı hutbede Hilâfetmeabınız Padişahımız Efendimiz Hazretlerinin bir an evvel nâil-i halâs ve saadet olmaları duası, ilâveten tezkâr olunacak ve cuma namazının edasından sonra da...” (81/2)

2.9.1.14. “Kadar” ile Kurulan Edat Grubu

“Mesele buydu ve bu yolu kendisi de, bütün arkadaşları da -âcizane, ama **en az Şeyh Efendi hazretleri kadar-** bilirlerdi.” (33/8)

“**O geceye kadar** uysal, geçimli, kendine güvenen, elinden gelen yardımı hiç kimseden esirgemeyen bir çocuk, çalışkan bir öğrenciydi.” (37/5)

“Kalbinde, **o zamana kadar** varlığını bilemediği bir bölgeye ışık düşüyordu.” (44/1)

“Yapacağı işe, **en zavallısından en ünlü ve en değerlilerine kadar**, gelmiş geçmiş bütün insanların ne isim vereceğini çok iyi biliyor ve buna ‘adam sende’ diyemiyordu.” (58/2)

“Meclis’in büyük bir çoğunluğu, demin dert yandığımız, muhterisleri ve ikbâl düşkünleri de dâhil, **zafer gerçekleşinceye kadar** onlara karşı bizlerle el ele savaşıacaklar.” (65/4)

“Yanında **on kadar** atlı vardı.” (92/3)

“Âkif ile Hasan Basri beraber kaldıkları odada, **sabaha kadar** Kur'an okudular.”
(100/1)

“Bu konuşmadan sonra tartışmalar başladı ve **iki saat kadar** sürdü.” (153/1)

“Ve Sâdi hakaretin ne olduğunu ilk defa tatmıştı, **o zamana kadar** böyle bir şey olabileceğine inanmazdı.” (156/3)

“**O âna kadar** bu adama bir ‘şey’ gibi, mavzer veya toplu, silâhlardan bir silâh gibi bakmıştı.” (165/8)

“**Şimdiye kadar** tehlikelerin üzerine gözünü kırpmadan yürümüşü; çünkü karşısında isim olmuyordu, göz, kaş, bilek olmuyordu...” (169/6)

“**Bir saat kadar** çene çalmışlar, bu müddet içinde de odaya gelip giden olmamıştı.” (171/4)

“Afyon önlerindeki duraklama olmasaydı belki de, belki değil muhakkak **Adalar denizine kadar** sürecekti.” (175/3)

“**Şimdiye kadar** olmamıştır da.” (185/3)

2.9.1.15. “Karşı” ile Kurulan Edat Grubu

“**Boynu bükük ve alçakgönüllü görünüşüne karşı** ne kadar da çevik ve kuvvetliydi.” (10/2)

“Bu da, onun bütün dünyaya ve erdem adına ne varsa **hepsine karşı** savaş açışı oldu.” (38/2)

“Tıpkı okulda öğretmenine olduğu gibi, **şantajı patronlarına ve başyazarlarına karşı** da kullandı.” (42/1)

“Ama **bakan’a karşı** o kadar da insafli davranmadı; metresi uyduruk Edvij Blanşar’ın tamamı ile bakanlık nüfuzunun yarısını kendisi için kullandı.” (48/2)

“Bu konuda dikkatine en çarpan şey, **Ankara’ya karşı** en kuvvetli ilgiyi Rusların gösterdiği oldu.” (55/4)

“**Emperyalistlere karşı** bir ölüm-kalım savaşına giren Türkiye ve Türk halkı, bu davayı evrenselleştiren Rus halkının zararına kurulacak bir düzene katılabilir miydi?”
(56/3)

“Ve o batışlarda da, **Rükneddin cephesine karşı** Muineddin Pervaneler; **Mehmet Akif, Hüseyin Avni veya Mustafa Kemal cephelerine karşı** Ali Yusufklar çıkacak, bulunacaktı.” (59/4)

“Meclis’in büyük bir çoğunluğu, demin dert yandığımız, muhterisleri ve ikbâl düşkünleri de dâhil, zafer gerçekleşinceye kadar **onlara karşı** bizlerle el ele savaşıacaklar.” (65/4)

“Hep birlikte **Yunan’a ve milletlerine kast eden azraile karşı**, efsâne kahramanlarını bile hayran bırakan bir atılganlıkla silâh oynatmışlar, baskınlar düzenlemişler, ölümle düellolar kabul etmişlerdi.” (67/3)

“Ethem Bey **Ankara’ya karşı** savaşını ilân ediyordu.” (67/4)

“**Rusya’ya karşı** tavır takınmak ve Ermeni saldırısını Kâzım Karabekir Paşa kuvvetleri vasıtasıyla önlemek, hattâ tepelemek belki mümkündü; ama Türkiye’ye yayılış ve teşkilatlanış derecesi açık olarak bilinmeyen, buna karşılık sadece Ankara’daki durumu bile endişe vermeye yeten aldanmış veya satılmışlara karşı ne yapılabilirdi?” (121/5)

“**Aynı propagandaya karşı** Yunan’a duyulan hınca eşit bir kin de uyandırılmıştı.” (134/3)

“Sâdi de bundan faydalanarak, **kendisine çevrilen başlara karşı** konuştu:” (153/4)

“**Sana karşı** da tevazua katlanacak değilim ya?” (187/4)

2.9.1.16. “Karşılık” ile Kurulan Edat Grubu

“Ama, iste odun sobalarıyla gaz lambaları ve kırık veya çatlak camlarına gazete kâğıtları yamanmış pencereleri ile dıştan zavallı görünen, **buna karşılık**, yiğit, soylu ve yürekli havalar estiren, tarihin eşine rastlamadığı bu Meclis’e, daha başlangıçta ve en netâmeli dönemeçte çeşit çeşit tutkular da, ihanetler de, sefil hesaplar da sızmış, asıl korkuncu, bunlar kolayca temizlenebilecekken, politika ve yönetim yeteneksizlikleri ve acemilikleri yüzünden semirmiş, kandırmacalara girişebilecek fırsatları bulabilmişlerdi.” (17/2)

“Ama işte, onlar, o tertemiz Türkiye yiğitleri, kendilerini ve kendileri gibi düşünenleri ihanetle, uşaklıkla, satılmışlıkla suçluyor, **buna karşılık**, kendileri ve

kendileri gibi düşünenler de onlarla başa baş, dişe diş boğuşmak zorunda bırakılıyorlardı.” (17/4)

“**Buna karşılık**, adaşının, Hüseyin Salim’in neyin nesi olduğunu, hele hele neler düşünüp neler istediğini hiç bilmiyordu.” (35/2)

“**Buna karşılık**, kendisi, onların yüzünden, bir insanın elde edebileceği en büyük şeyi, mutluluğu kaybetmişti.” (53/3)

“**Buna karşılık** Ali Yusuf, Ankara’da yeniden hayata kavuşuyordu.” (54/3)

“**Buna karşılık** yarım körüklü kilotu ve dolakları ayağındaydı.” (88/2)

“Ama aynı Meclis’de, **onlara karşılık**, Monteskiyö’yi, Didero’yu, Volter’i, Föye’yi, Şiike’yi, Sorel’i, Vaymar tarihini didik didik edenler, Marks ve Marksizm için harıl harıl kitap veya makale arayanlar da bulunuyordu.” (182/1)

2.9.1.17. “Önce” ile Kurulan Edat Grubu

“Bu kara ihtimaller var; ama **her şeyden önce**, biz varız.” (24/3)

“Hüseyin Avni, **böyle bir işe koyulmadan önce**, kendisinin en yakınlarını, en çok sevip güvendiklerini görmek istediğini düşündü ve bunun herkes için böyle olacağını göz önüne alarak, şu son bir iki hazırlık gününde Hüseyin Salim’i gözetlemenin yararlı olacağına karar verdi.” (35/4)

“**Her şeyden önce**, acıma nedir bilmiyordu.” (38/4)

“Onu **karardan önce** hesaplar, ama kılı kırk yararcasına hesaplardı.” (61/1)

“Hasan Basri, **Hüseyin Salim’den önce** davrandı ve ‘bana müsaade’ deyip kapıya doğrulan delikanlıyı durdurdu.” (74/6)

“Ali Yusuf **oraya gitmeden önce** nahiyenin ileri gelenleri ile konakta ayaküstü konuştu.” (77/17)

“**Söze başlamadan önce** birkaç defa yutkundu.” (78/12)

“Gerçekleşen blöf onu, Ankara’ya **galiplerinden önce** kavuşturuyordu.” (120/4)

2.9.1.18. “Rağmen” ile Kurulan Edat Grubu

“Memur ve hocaların yarısı ile, sayıları kırkı aşan çiftçi mebusların hemen hemen hepsi, kimi bir sezişle kimi tam bir şuurla, bir yandan Meclis’in üstünlüğünü zedelememek, yetkilerini kaptırmamak için titrerken, bir yandan da bütün bunları

hatırlıyor ve **umudun cıızlığına rağmen** ancak süngüye ve Paşa'ya bel bağlanabileceğini kabul zorunda kalıyordu.” (6/3)

“Üstelik **-tehlikesinin açık büyüklüğüne rağmen-** savaşların en yürek paralayıcısı, en ürperticisi de değildi.” (29/1)

“Makale ve fıkra yazarlığını, **ısrarlara rağmen** üstüne almadı.” (42/1)

“**Üst perdeden konuşmalarına rağmen**, bunun böyle olduğunu ve savaş talihinin Sakarya'da karara bağlandığını İngiliz politikacı ve askerleri de biliyor, Ruslar onlardan çok daha iyi biliyordu.” (113/6)

“**Uzun uzun düşünmelerine rağmen** gideremedikleri bu endişe tek karara zorluyordu.” (122/1)

“**Fakat -araları belli bir şekilde açılmaya başlamış olmasına rağmen-** Paşa grubu ile Hüseyin Avni taraftarlarının yaptıkları çok sıkı bir işbirliği ve iyi yürütülen kulis bu propagandayı dağıttı.” (132/2)

“Hikâyeyi o kadar tatlı anlatmıştı ki, **büyük can sıkıntılarına rağmen** hepsi de gülümsüyorlardı.” (140/2)

“**Bin bir derde, yokluğa ve tehlikeye rağmen**, gönül avlayan bir Bursa baharı idi.” (151/6)

“Bu da denenmiş, en kara günlerde, **bütün engellere ve asla elverişli olmayan durumuna rağmen**, kurtuluş dâvamızın yanı başında yer almış Rusya olabilirdi.” (176/2)

“**Ve bütün çabalamalara rağmen** Meclis'i toplamanın yolunu bulamıyordu.” (189/1)

“**Öfkesine rağmen** bu sesi duydu.” (207/7)

2.9.1.19. “Sonra” ile Kurulan Edat Grubu

“Bu en büyük tehlike günlerinde darmadağın olan, her biri bir başka şeytanın ucunu gösterdiği bir cankurtaran simidine doğru atılan, hepsi de kendi seçtiğinin dışında cankurtaranların kurşundan olduğunu iddia eden, doğrunun kendisinde olduğuna inanan, bu inanışın karşısına çıkan bütün yorum, bütün iyi niyet ve açıklama çabalarını daha başlangıçta tepelemekten başka bir şey düşünmeyen bu insanlar, **Mehmetçiğin zaferinden sonra**, hattâ zafer ümidi belirince neler yapmaz, nasıl gaddarlaşırlar?” (22/6)

“Prusyalı zabıt; **büyük yenilgiden sonra**; madem ki ben varım, Prusya var demektir!” (24/3)

“Belki de anasını.. **piçliğini öğrendikten sonra**.. çok daha fazla seviyordu; savaşı, belki de, onun adına, onun öcünü almak için açıyordu.” (38/5)

“Ama gene biliyordu ki, mesele bu ocak başında bir araya gelenlerden ibaret değildi ve **Sakarya’dan sonra**, Çerkez Ethem ağalan bütün Meclis’i de, bütün Türkiye’yi de kaplamış olabilirlerdi.” (70/2)

“Mukaddes ve mecruh vatanımızın her köşesinde aynı suretle bugünden itibaren Buhârî ve hatemât-ı şerife kiraatına şürû edilerek cuma günü ezandan evvel minarelerde salâvat-ı şerife okunacak ve esnâ-yı hutbede Hilâfetmeabınız Padişahımız Efendimiz Hazretlerinin bir an evvel nâil-i halâs ve saadet olmaları duası, ilâveten tezkâr olunacak ve **cuma namazının edasından sonra** da... Halife ve padişahımızın, din ve devletimizin halâsı, selâmeti ve saadeti için dua edilecektir...” (81/2)

“Böyle bir şey yapmış olsaydı **o gittikten sonra** yapılacak konuşmalarda kendi tutumu ortaya çıkmış olmayacak mıydı.” (82/1)

“Allah bütün akılları, sergilemiş ve yeniden dağıtmak istemiş de, bu tasavvuru güç sergide, **uzun uzun uğraştıktan sonra** bütün insanlar gene eski akıllarını bulup almışlar.” (101/2)

“**Döndükten sonra** bizi dinleyip dinlemeyeceği de bilinmez.” (113/2)

“Ermenistan, Azerbaycan, Kuzey Kafkasya ve Türkistan, **Rus ihtilâlinden sonra** bağımsızlıklarına kavuşmuşlardı.” (116/2)

“Nitekim, bunun böyle olduğunu **kısa bir zaman sonra** gördüler.” (116/5)

“Ali Yusuf bütün bunları **ince eleyip sık dokuduktan ve geceler boyu düşündükten sonra** kararını verdi.” (135/2)

“**Zile mâcerasından sonra** Ali Yusuf’u artık biliyorlardı.” (143/2)

“**Bu konuşmadan sonra** tartışmalar başladı ve iki saat kadar sürdü.” (153/1)

“**Toplantı bittikten sonra**, Sâdi’ye kalmasını söylemiş.” (155/8)

“Sâdi, **bu olaydan sonra**, önce Hoca ile konuştu.” (161/5)

“**Uzun bir susuştan sonra** alabildiğine hüznün yüklü bir sesle, kırk yıllık dostuyla konuşur gibi devam etti.” (162/6)

“**Babası, acaba, işgali fark ettikten sonra**, kılıçlı, nişanlı, apoletli halini görmeyi istemiş mi idi?” (169/2)

“**Sakarya zaferinden sonra** Ankara büsbütün kalabalıklaşmış, asıl dikkate çarpan tarafı, güvenilemeyecek, hattâ tiksiniyecek adamlar sahnede boy göstermeye başlamıştı.” (179/6)

“**Zaferden sonra** yapacağım şey de bu işte.” (187/3)

“**Ali Yusuf bilhassa Hüseyin Salim’in öldürülmesinden sonra** deliye dönmüştü.” (189/3)

“**İşgalden sonra** İzmir’de mi kalmışlar, kaçamamışlar mıydı?” (197/1)

“**İlk fırsatta gider, üç beş gün kaldıktan sonra** vazifeme dönerim, diyerek çıkabildi.” (201/6)

“**Nitekim bir gece, Avni Bey, odasına döndükten sonra**, küçük not defterine şu satırları yazıyordu.” (202/2)

“**Musa’dan mucîzeler göstermesini istedi, fakat onları gördükten sonra** da kendinden kudretli bir şeyin olabileceğini kabul etmedi.” (210/3)

“**Belli suallerden sonra** reis konuya girdi.” (218/12)

2.9.1.20. “Üzere” ile Kurulan Edat Grubu

“**Hüseyin Salim, Kurtçalı Aziz, Mehmet Akif, Hüseyin Avni, Mehmet Şakir Bey ve efendilerin, gereklerini kendileri kararlaştırmak üzere**, isyan bölgesine ve başkaldıranların üzerine görevli olarak gönderilmeleri kabul edildi.” (35/1)

“**Başta budalalar olmak üzere**, dünya onu zengin etmek, gücüne güç katmak için yaratılmıştı.” (52/5)

“**İşte, başta Avni olmak üzere**, hüznün, bedbinliğin, çaresiz öfkenin ve şaşkınlığın karmakarışık bastırışı ile kafaları da, gönülleri de allak bullak olmuş bir halde dinledikleri.” (74/13)

“**Reis öfkeyle konuşmak üzere** doğruldu.” (220/4)

2.9.1.21. “Yakın” ile Kurulan Edat Grubu

“Habercinin pusulayı götürüp cevabı getirmesi **bir saate yakın** zaman aldı.” (221/9)

2.9.1.22. “Yana” ile Kurulan Edat Grubu

“İzmir’in işgalinden bu yana işte aylar, aylar ve aylar geçmiş, anavatan paramparça olmuş, Yunan, tarihin görmediği bir barbarlıkla yakarak, yıkarak, öldürerek Ankara kapılarına dayanmıştı.” (19/7)

2.9.1.23. “Yüzünden” ile Kurulan Edat Grubu

“Ama, iste odun sobalarıyla gaz lambaları ve kırık veya çatlak camlarına gazete kâğıtları yamanmış pencereleri ile dıştan zavallı görünen, buna karşılık, yiğit, soylu ve yürekli havalar estiren, tarihin eşine rastlamadığı bu Meclis’e, daha başlangıçta ve en netâmeli dönemeçte çeşit çeşit tutkular da, ihanetler de, sefil hesaplar da sızmış, asıl korkuncu, bunlar kolayca temizlenebilecekken, **politika ve yönetim yeteneksizlikleri ve acemilikleri yüzünden** semirmiş, kandırmacalara girişebilecek fırsatları bulabilmişlerdi.” (17/2)

“Bu adamcağızları Kuva-yı Milliye’nin ilk günlerinden beri yürütülen malûm taktikle kandırıyormuş; Ankara, padişah ve halifeye başkaldırmış; **hükümet etme hırsı yüzünden** memleketi batırıyormuş.” (91/8)

2.9.2. Edat Grubunun Kelime Grupları İçindeki Durumu

2.9.2.1. Edat Grubunun Sıfat Tamlamasında Sıfat Unsuru Olarak Kullanılması

“Aynı saatlarda Sakarya’da **dağ gibi** yiğitler devriliyor, aynı anda nice analar kan ağlıyor, nice kanıyaklılar dul, nice saç bitmedikler yetim kalıyordu.” (12/2)

“Bunların arasında umutsuz yaşayamayan, ama **umut besleme gücünden de yoksun yaratılmış pırlanta gibi** delikanlılar vardı.” (13/4)

“Yanında **on kadar** atlı vardı.” (92/3)

“O **âna kadar** adama bir ‘şey’ gibi, mavzer veya toplu, silâhlardan bir silâh gibi bakmıştı.” (165/8)

2.9.3. Cümledeki Görevi Yönünden Edat Grubu

2.9.3.1. Edat Grubunun Cümlede Zarf Olarak Kullanılması

“Başlar Balıkesir mebusu, **Hoca Abdülgafur Efendi’yi görmek için** doğruldu.”
(7/3)

“Hüseyin Avni, **bir yay boşalır gibi** doğruluverdi.” (10/2)

“Yangın veya deprem yağmacıları.. **leş kargaları gibi** çalışıyorlardı.” (23/1)

“**Lokma ve hırka kapmak için** gelmişlerdi; baktılar ki, iş kalmamıştır, çekip gittiler.” (23/2)

“**Yeni bir devlet kuruluyor diye** sevinç çılgınlıkları ata ata gelmiş olmalıydılar.”
(24/1)

“**O geceye kadar** uysal, geçimli, kendine güvenen, elinden gelen yardımı hiç kimseden esirgemeyen bir çocuk, çalışkan bir öğrenciydi.” (37/5)

“**Kordiplomatikle ve işgal ordularının ileri gelenleri ile** bağlantılar kurdu.”
(54/3)

“Ali Yusuf o günlerde de **buna göre** davranıyordu.” (56/5)

“Onu **karardan önce** hesaplar, ama kılı kırk yararcasına hesaplardı.” (61/1)

“Ethem Bey **Ankara’ya karşı** savaşını ilân ediyordu.” (67/4)

“**Söze başlamadan önce** birkaç defa yutkundu.” (78/12)

“Akif kalktı, **ağır ağır adama doğru** yürüdü.” (87/1)

“Bu adamcağızları Kuva-yı Milliye’nin ilk günlerinden beri yürütülen malûm taktikle kandırıyormuş; Ankara, padişah ve halifeye başkaldırmış; **hükümet etme hırsı yüzünden** memleketi batırıyormuş.” (91/8)

“Atının başını **kasabaya doğru** çevirdi, arabacıya.” (92/11)

“Âkif ile Hasan Basri beraber kaldıkları odada, **sabaha kadar** Kur’an okudular.”
(100/1)

“Rusya’da **öteden beri** bizim iki can düşmanımız Çarlıkla Ortodoks kilisesi idi.”
(126/5)

“**Zile mâcerasından sonra** Ali Yusuf’u artık biliyorlardı.” (143/2)

“**Bu konuşmadan sonra tartışmalar başladı ve iki saat kadar sürdü.**” (153/1)

“**Toplantı bittikten sonra, Sâdi’ye kalmasını söylemiş.**” (155/8)

“**İngiliz’i bunun için vurdum elbette.**” (169/3)

“**Şimdiye kadar olmamıştır da.**” (185/3)

“**Haftalardan beri susuyor, bir sığınak arar gibi düşünüyordu.**” (186/4)

“**Ve bütün çabalamalara rağmen Meclis’i toplamanın yolunu bulamıyordu.**” (189/1)

“**Öfkesine rağmen bu sesi duydu.**” (207/7)

“**Belli suallerden sonra reis konuya girdi:**” (218/12)

“**Reis öfkeyle konuşmak üzere doğruldu.**” (220/4)

“**Denize doğru yöneldi.**” (224/1)

2.9.3.2. Edat Grubunun Cümlede Yüklem Olarak Kullanılması

“**İri yarıydı; aslan gibiydi.**” (7/4)

“**Bazı memurların dışında, yaşları elliye geçmemiş hocalar dahil, Anadolu’dan gelen mebusların çoğu da onlar gibiydiler.**” (10/4)

“**Gene hemen hemen herkes, bulduğu yargı cümlelerine karşı çıkanlara düşman olmaya hazır, hattâ can atar gibiydi.**” (11/2)

“**Ertesi gün Ankara’da hiçbir şey değişmemiş gibiydi, görünen, görünmeyen her şey bir gün önceki gibiydi.**” (12/6)

“**Bütün bunları, açık açık ve yüksek sesle konuşmuş gibiydiler.**” (22/3)

“**Âkif bir işkence içindeymiş gibiydi.**” (82/2)

“**Akif’e bakıyordu ve hesap sorar gibiydi.**” (92/9)

“**Sâlim diken üstünde gibiydi zaten.**” (97/10)

“**Ne çâre ki, kovalama gücü de ona göreydi.**” (104/1)

“**Suçlu gibiydi.**” (113/1)

“**Sonunda ümidini kesti; sözler, mantıklar, cümleler adamına göreydi ve Çakır’ın dilini bilemiyordu işte.**” (164/15)

“**Böyle olduğu içindir** ki, Âkif onu güzel buluyor, âdil ve asil buluyordu, yanlışlarını, yanlış kararlarını bile kutsallaştırdı.” (183/1)

“**Öğleye doğruydı;** Ankara bir an için nefesini tuttu, havasızlıktan bunalacak gibi oldu, sonra da ciğerlerinin bütün gücüyle gökyüzüne doğru haykırdı.” (193/1)

2.10. Ünvan Grubu

“**Abdülğafur Hoca** hikâyesini anlatırken öfke tazelemişti.” (15/1)

“Bundan başka, Komünist Partisi resmen tanındığı, komünistlik de suç sayılmadığı için, **Mehmet Şükrü Bey**, herhangi bir ceza almadan kurtulmuştu.” (15/8)

“Sesler yükselir, birtakım mebuslar kendilerine yetiştirilen cümlelerle içine düştükleri boşluktan kurtulmaya çabalarken kürsüye **Şeyh Servet Efendi** geldi.” (33/4)

“**Hasan Basri Bey**, çocuk masallarına bayılırdı.” (63/1)

“Ama **Basri Bey Âkif**’in bu gülümseyişini iyi bilir, onu bütün durumlar içinde yanılmadan tanırdı.” (64/5)

“**Ethem Bey**, onlara namütenahi kayıtsız bir şekilde önlerine bu ikinci ihtimal ve hedefi dikiverince birbirlerinden kopup gitmişlerdi işte.” (67/4)

“**Hasan Basri Bey** sordu:” (73/14)

“**Ali Yusuf Bey**’i tanır mısın?” (74/3)

“**Ali Yusuf Bey**, Zile’dedir.” (74/5)

“Bi de fasih Arapça konuşuyor ki **Hacı Mustafa Efendi**, yemin billah; ben böylesini Arabistan’da bile görmedim, dedi.” (76/2)

“Haklısınız beyefendi, **Hasan Basri Bey** âniden rahatsızlandı, yatırmak zorunda kaldık.” (78/9)

“**Basri Bey**’e verirsiniz.” (87/10)

“**Hasan Basri Bey**, Zile’de olup bitenlerin aslını öğrenmekte güçlük çekmedi.” (91/5)

“**Hasan Basri Bey**, oyunun aslını anladığını sanıyordu.” (92/1)

“**Avni Bey** dalgın ve mahzundu.” (98/6)

“Onlar anlattılar; **Reşit Bey** tercüme etti.” (107/5)

“**Bekir Samî Beyefendi**, Rusça bilmediğimizi söyledi.” (124/2)

“En sonunda **Yusuf Kemal Bey** şaheserini söyledi.” (126/4)

“**Avni Bey**, aşağı yukarı şöyle konuşmuştu.” (139/3)

“Fakat **Avni Bey** daha bir dalmış ve mahzunlaşmıştı.” (140/2)

“Hasan Basri, **Hüseyin Avni Bey**’i düşünüyor.” (142/2)

“Gecenin geç saatlarında Fırka karargâhına gidiyorlarken **Bekir Sâmi Bey**, **Ali Fuat Paşa**’ya sormuştu.” (155/2)

“**Avni Bey**, Paşa’yı çok iyi anladığına inanırdı.” (185/7)

“**Hüseyin Avni Bey** buna kuvvetle inanıyordu.” (186/1)

“Bugün, Meclis toplantısından sonra **Celâleddin Bey** yanıma geldi ve benimle çok mahrem konuşmak istediğini söyledi.” (202/3)

“Büyük hareket, bütün benzerlerinde olduğu gibi, içinden bir otorite çıkarmıştı, bu da **Mustafa Kemal Paşa** idi.” (209/3)

2.10.1. Ünvan Grubunun Kelime Grupları İçindeki Durumu

2.10.1.1. Ünvan Grubunun Sıfat Tamlamalarında İsim Unsuru Olarak Kullanılması

“Berhüdar ol Hocam! diye kürsüye seslendikten sonra, yanındaki rahlede oturan **Hüseyin Avni Bey**’e doğru ekledi.” (8/2)

“Bunu söyleyen **Vehbi Hoca** idi.” (106/6)

“En az onun kadar heyecanlanan **Rauf Bey**, sordu.” (130/1)

2.10.1.2. Ünvan Grubunun Edat Gruplarında İsim Unsuru Olarak Kullanılması

“Ama, galiba hem kendisi, hem de **Avni Bey** için konuşuyordu ve artık sesi mırıltı halinde idi.” (187/4)

“Ali Yusuf, **Avni Bey**’le herkesin tesadüf diyebileceği bir karşılaşma düzenledi ve bu zoraki sohbet sırasında sözü döndürüp dolaştırıp toprak alım satımına getirdi.” (204/5)

2.10.1.3. Ünvan Grubunun Belirtili İsim Tamlamalarında Tamlayan Unsur Olarak Kullanılması

“Asıl varlığının yarısını bile tutmayan parayı ordunun, kurduğu gazeteyi de - Meclis’in değil- ileri gelen üç, beş politikacının, özellikle de **Mustafa Kemal Paşa’nın emrine vermişti.**” (55/1)

“Haydi siz **Mehmet Âkif Beyefendi’nin** yanına gidiniz.” (97/5)

“Meselâ, **Hüseyin Avni Bey’in** bir ‘peki, peki’ deyişi vardı ki, adamı tokatlasalar, baş aşağı asıp tükürük yağmuruna tutsalar daha fazla bir şey yapmış sayılmazlardı.” (156/3)

“Yoksa **Hüseyin Avni Beyefendi’nin** kendilerinden şüpheleri ve endişeleri mi var?” (185/1)

“Konuşurken ısrarla **Avni Bey’in** gözlerine bakıyor, bu gözlerdeki, gittikçe daha açık bir hal alan küçümseyişe -hattâ tiksintiye- yılmadan dayanarak bir tasdik kelimesi veya işareti bekliyordu.” (205/2)

2.10.1.4. Ünvan Grubunun Bağlama Grubunun Unsuru Olarak Kullanılması

“Şeyh **Servet Efendi ile Mehmet Şükrü Bey** beraat etmişler, yakın zamanlara kadar da -sosyalizm ile değilse bile- İştirakiyyûn ile bir ilgileri olmadığını, bu hareketi hiç doğru bulmadıklarını söylemek için fırsat arayıp durmuşlardı.” (15/4)

2.10.2. Cümledeki Görevi Yönünden Ünvan Grubu

2.10.2.1. Ünvan Grubunun Cümlede Özne Olarak Kullanılması

“Onunla **Mehmet Şükrü Bey** konuşmuş ve aşağı yukarı şunları söylemiş:” (14/3)

“Ve, **Eşref Bey** anlatmasaydı, bütün bunları ve benzerlerini kimseler bilemeyecekti.” (26/2)

“Bunu **Şeyh Servet Efendi** de tabiatıyla anlamıştı.” (34/2)

“**Ethem Bey** Ankara’ya karşı savaşını ilân ediyordu.” (67/4)

“**Hasan Basri Bey** anlatmıştı bu masalı:” (72/5)

“Her şeyin biter gibi görüldüğü bu anda **Ali Fuat Paşa** fırlamış ve Sâdi’ye doğru bağırıyordu.” (153/6)

“Kâzım Karabekir Paşa âdeta, bir ikinci siyasî fırka kurmaya zorlanıyordu.”
(201/8)

“Avni Bey dudaklarını kenetleyerek güldü.” (207/4)

2.10.2.2. Ünvan Grubunun Cümlede Nesne Olarak Kullanılması

*“Bunların arasında Meclis’i Ordu’nun üstünde tutan ve savaş için en doğru kararları Meclis’in verebileceğine yürekten inananlar vardı; ama **Mustafa Kemal Paşa’yı** fazla atılğan, hatta maceracı ve Türkiye’nin kaderini yalnız cepheye bağlamış sayanlar da vardı.”* (5/2)

“Ali Yusuf Bey’i tanır mısın?” (74/3)

*“Hasan Basri, **Hüseyin Avni Bey’i** düşünüyor.”* (142/2)

*“Sâdi toplantı salonuna gitmeden bir saat önce **Ali Fuat Paşa’yı** gördü ve kendisiyle on dakika kadar, baş başa konuştu.”* (152/4)

2.10.2.3. Ünvan Grubunun Cümlede Yer Tamlayıcısı Olarak Kullanılması

*“Kıran kırana bir güreş bitmiş. Büyük Millet Meclisi, Başkumandanlık yetkilerini **Mustafa Kemal Paşa’ya** devretmişti.”* (5/1)

*“**Abdülğafur Hoca’ya**, akşamki toplantıda bulunanları, özellikle de kadınları tarif ettirdi.”* (16/2)

*“**Basri Bey’e** verirsiniz.”* (87/10)

*“Paşa da bunu, hazırladığı bir buluşmada **Yusuf Kemal Bey’e** açtı.”* (127/1)

2.10.2.4. Ünvan Grubunun Cümlede Yüklem Olarak Kullanılması

*“Büyük hareket, bütün benzerlerinde olduğu gibi, içinden bir otorite çıkarmıştı, bu da **Mustafa Kemal Paşa idi**.”* (209/3)

2.11. Birleşik Fiil Grubu

2.11.1. Yapıları Bakımından Birleşik Fiiller

2.11.1.1. Bir İsimle Yardımcı Fiilden Oluşan Birleşik Fiiller

2.11.1.1.1. Yardımcı Fiili “et-” Olan Birleşik Fiiller

*“Büyük Millet Meclisi, Başkumandanlık yetkilerini **Mustafa Kemal Paşa’ya** devretmişti.”* (5/1)

“Bir buna bakıyor, cepheye bel bağlamanın boşluğu ile ürperiyor, ama bir de başlarını çevirince darağaçları ile kar ıla ıyorlardı; dünyayı bilmiyor, hele diplomasiye hiç akıl erdiremiyorlardı ve bu korkunç durumda dört elle sarıldıkları oyun cankurtaran da, Paşa’nın, en karanlık günlerde bile sarsılmayan bir inançla zaferden **söz edebili i** ve savaş bir bir manevraymış gibi iradesine bağlı g sterebili i oluyordu.” (6/1)

“Mustafa Kemal Paşa’nın ba kumandanlığı, böylece, 5 Ağustos 1921 akşamı, yatsıya doğru, kadere boyun eğer gibi **kabul edildi.**” (6/4)

“O, ellerini açmış, her zaman olduğu gibi heyecana varan bir i tenli in titretti i sesiyle, alınan kararın hayırlı olması için **dua ediyordu.**” (7/3)

“Bu takdirde, ancak bu takdirde Rusya, Türkiye’ye ciddi olarak ve bütün gücüyle **yardım edecektir.**” (14/4)

“Onlara göre, aklı eren ve kendilerini değil de vatanlarını d  inen ‘herkes’ tek kurtuluş yolunun bu olduğunu **kabul ediyormuş**; kendileri ile birlikmi . ” (14/5)

“Abdülgafur Hoca’ya, ak amki toplantıda bulunanları, özellikle de kadınları **tarif ettirdi.**” (16/2)

“Bu ihanet ve tutkular cephesinde katkısız vatanseverlerin de bulunduğunu düşünmek onları büsbütün **deli ediyordu.**” (19/4)

“Kısa bir aradan sonra da Tanrı’sına dert döker gibi **devam etti:**” (22/5)

“Bu raporlarda, Fuat Zahir adında birinden sık sık ve önemle **söz ediliyordu.**” (31/1)

“Bu zamana kadar ‘ are’ler üzerinde kon şabiliyor, Kayseri’ye, daha doğuya göçmekten **söz edebiliyorlardı.**” (32/2)

“Hüseyin Salim, Kurtçalı Aziz, Mehmet Akif, Hüseyin Avni, Mehmet  akir Bey ve efendilerin, gereklerini kendileri kararla tırmak üzere, isyan bölgesine ve ba kaldıranların üzerine görevli olarak gönderilmeleri **kabul edildi.**” (35/1)

“Konu Meclis’e götürüldü m ,  eyh ile avanesinin koparaca ı c mb    **seyretmeliydi.**” (36/6)

“On be  ya ına bastığı zaman Ali Yusuf artık yanlış kopya veren, kopya yapmakta olanları öğretmene **hissettiren**, iftiracı, ustaca çamur atan, alttan alta fitne kaynatan, sinsisi, ama hır çıkartmaktan da çekinmeyen, di i geçerse hart diye ısırın, geçmezse

yaltaklanan ve daha kuvvetliye ezdirtmek için dolap çevirebilen.. yakışıklı, erkek güzeli olmaya aday bir oğlandı.” (37/6)

“O politikacılar ve o işadamları da herkes gibi konuşuyor, başarıları ile övünüyor, başarısızlıklarının derdini, sebeplerini, özürlerini sayıp döküyor, yapmayı tasarladıklarından **söz ediyorlardı.**” (41/5)

“Evi yandıktan -yani, o Rum metresi tarafından yakıldıktan- sonra, bütün silahlarını -ve askerlerini- **kaybetmiş** olarak İzmir’e kaçmak zorunda kaldı.” (43/3)

“Sonunda alaycı mı alaycı, ama aynı zamanda ürkütücü mü ürkütücü bir pusula yazıp ona gönderdi ve otele gelmesini **emretti.**” (47/11)

“Kadın bu emre uymadı, gönderdiği cevabında beyaz mendil sallıyor, daha uygun, göze çarpmayacakları bir yerde görüşmelerini **rica ediyordu.**” (47/11)

“Yusuf onun kendisinden de yetenekli ve zeki, hele hele, çok daha bilgili olduğunu hala **kabul ederdi.**” (50/4)

“Uygun bir aralıkta **teklif etti:**” (50/5)

“Süleyman da, onu şaşırtan bir kolaylıkla **kabul etti.**” (51/2)

“Bekle **hak etmeyi** sen, budala!” (52/2)

“Ama mutlandırmak için değil. Bunu da biliyordu .. daha doğrusu bunu da öğrenmiş .. **kabul etmişti.**” (52/5)

“Nazır’ın malını, mülkünü, metresini elinden almış, kendisini de, çöplüğe paçavra atar gibi, Kütahya’ya **def ettirmişti.**” (53/2)

“Buna karşılık, kendisi, onların yüzünden, bir insanın elde edebileceği en büyük şeyi, mutluluğu **kaybetmişti.**” (53/3)

“Herif işbirliği **teklif ediyor,** bunu da Ali Yusuf’u bile heyecanlandıran parlak sözler ve çil çil altınlarla destekliyordu.” (55/6)

“Fareler gemiyi **terk etti.**” (65/4)

“Size tu haf bulacağınız bir inancınızı **arz edeyim.**” (65/4)

“Burun söylediklerini çok daha önceden ve geceler süren ölçüp biçmeler sonunda, delillerini bir bir bularak **tesbit etmiş** gibiydi.” (66/1)

“Birbirlerini sanki ilk defa görüyor ve milletin kaderlerinin de kendi kaderleri gibi, en azından o kadar belirsiz, bilinmez ve kaypak olduğunu sezişleri yüzünden, birbirlerinden hattâ kendi kendilerinden kuşkulandırmaya **meyle**diyorlardı.” (66/7)

“Ve bu, muhakkak ki, kendilerini birdenbire tek kalıvermiş **hisset**melerindendi.” (69/2)

“Işık çemberinden çıkan belden yukarısı ile hiç yenilmemiş bir savaşçı heykeli gibiydi ve sanki irâdeyi, azmi, kuvveti, inancı anlatıyor, bunların en çetin anlarda bile, en âcizler dahil, bütün insanlar için ortak mal olduğunu **ilân** ediyordu.” (70/3)

“Ama, kendisi dahil, hiçbir kimse bunu **iddia** edemezdi.” (71/1)

“Rüzgâr uğultusu ile at purr purrlarının yön verdiği rüyalar -veya alttan alta işleyen düşünce ve dilekler- ile **şafağı** ettiler.” (72/1)

“Bıyıkları, sakalları, kaşları, içleri dışlan toza bulanıyordu, ama böyle yerlerde **rahat** ediyor memnun oluyor, iyi şeyler düşünüyorlardı.” (72/2)

“Ama Ankara, Fransızla anlaşmış, başa geçmek, yâni padişah ve halife efendimiz hazretlerini atarak hükümet etmek hırsıyla, Osmanlı ülkesini Fransızın yan sömürgesi haline sokmayı **kabul** etmişti.” (75/1)

“Bu işi kendimiz yapsak Yunan’ı derhal geri çekecek, ayrıca elden çıkarmak zorunda kaldığımız eyâletleri verecek, derlenip toparlanmamıza da **yardım** edecekti.” (75/1)

“Yunanı Anadolu’dan atmak, devlet iradesini halka -yani Ankara’dakilere- **devretmek** için kendi ihtilâllerideki aşk ile, şevk ile fisebilillah çalışacak bir Rusya.” (75/2)

“Dahası da var; adamlar **devam** ediyorlardı.” (76/1)

“Hüseyn Avni bunu **fark** etmişti.” (77/8)

“Yâni bir parça. Paşa ve etrafı **itibar** ederler ona.” (77/11)

“Kendimi bir tüccar olarak tanıtmayı ve siyasetle tamamen ilgisiz görünmeyi, naçizâne, daha münasip **telâkki** ettim.” (79/3)

“**Kabul** ettiler.” (80/5)

“Bimennihilkerim Nisan’ın 23’üncü günü, cuma namazım müteakip Ankara’da Büyük Millet Meclisi **küşat** edilecektir.” (81/2)

“Vatanın istiklâli, makamı refîi hilâfet ve saltanatın ihlâsı gibi en mühim ve hayatî vezaifi ifa edecek olan Büyük Millet Meclisi’nin yevm-i küşadını, cumaya **tesadüf** ettirmekle yevm-i mezkûrun mebrukiyetinden istifade ve bilumum mebusîn-i kiram hazeratı ile Hacı Bayram Veli Camii şerifinde cuma namazı edâ olunurken envar-ı Kur’an ve salâttan da istifade olunacaktır.” (81/2)

“Halife ve padişahımızın, din ve devletimizin halâsı, selâmeti ve saadeti için **dua** edilecektir...” (81/2)

2.11.1.1.2. Yardımcı Fiili “ol-” Olan Birleşik Fiiller

“İzmir’in işgalinden bu yana işte aylar, aylar ve aylar geçmiş, anavatan **paramparça olmuş**, Yunan, tarihin görmediği bir barbarlıkla yakarak, yıkarak, öldürerek Ankara kapılarına dayanmıştı.” (19/7)

“Bunların sebepleri ayrıydı, alanları ayrı, yönleri ve yöntemleri apayrıydı; ama eninde sonunda, hepsi de aynı akıl almaz, aynı akıl dışı, aynı barbar ve budala sonuca **yardımcı olmaktadır**.” (29/3)

“Sonra ortadan **kaybolmuştu** amca.” (37/4)

“Ve, aslında, onu başına, düşmesine **sebepe** olduğu İçişleri Bakanı sarmıştı.” (43/2)

“Adamın öcü **korkunç oldu** ve Ali Yusuf yumruğun kimden geldiğini ve nasıl indiğini ancak yıllarca sonra anlayabildi.” (43/2)

“Kepazelik, keyfini bulmasına **yardımcı olmuştu**.” (47/11)

“İstanbul’un -bu eşi görülmedik düşüş, sefalet ve açlık denizinin- şurasında burasında, mini mini, ama dünyanın en ünlü eğlence şehirlerine taş çıkaran, her çeşit içkinin su gibi aktığı, bütün yiyeceklerin **sebil olduğu**, kadınların kum gibi kaydığı adacıklar belirmişti.” (54/2)

“Belki Muineddin -ve ötekiler- için de **böyle olmuştu**.” (60/1)

“Yol boyunca görüp işittiklerinden işinin hiç de **zor olmayacağını** anlamıştı.” (61/1)

“Bu da onların yüzyılları dolduran ve değerlendiren törelerden, geleneklerle inançlardan kopup gitmelerine, vahşi hayvanlar gibi yalnız kalmalarına **sebepl olmuştur.**” (63/3)

“İhtirasla ihaneti ayırmak her zaman için çok **zor olmuştur.**” (65/4)

“Bıyıkları, sakalları, kaşları, içleri dışlan toza bulanıyordu, ama böyle yerlerde rahat ediyor **memnun oluyor,** iyi şeyler düşünüyorlardı.” (72/2)

2.11.1.1.3. “Sıfat Fiil + Yardımcı Fiil” Biçiminde Oluşturulan Birleşik Fiiller

2.11.1.1.3.1. “Sıfat Fiil + bulun- Yardımcı Fiili” Biçiminde Oluşturulan Birleşik Fiiller

“Kısıkvrak yakalanmışlardı; zira, bir yandan nazır yeniden politika sahnesine **çıkmiş bulunuyor,** bir yandan da kadın, Yusuf’un bir fiskede toz edivereceğı, rezalete döndüreceğı ün ve servet içinde yüzüyordu.” (47/11)

“Şimdi de, Sakarya’dan sonra, Türkiye’nin kurtulacağını değil, kurtulduğunu **anlamış bulunuyordu.**” (120/2)

“Oradan getirdiğı haberlerden Bolşeviklerin bize karşı iyi hisler beslemekte olduklarını **öğrenmiş bulunuyoruz.**” (123/3)

“Ermenilerle işte bir dostluk anlaşması **imzalanmış bulunuyordu** ve farz-ı muhal, bir tehlike olsa bile, kardeş Rusya vilâyet-i şarkiyenin emniyetini korumaya en az Kâzım Karabekir Paşa kadar hazır ve azimli idi.” (132/1)

“Artık bütün Türkiye’de başka propagandalar da yaylım ateşine **girişmiş bulunuyordu:**” (134/1)

2.11.1.1.3.2. “Sıfat Fiil + ol- Yardımcı Fiili” Biçiminde Oluşturulan Birleşik Fiiller

“Bunu yapmakla, yaşı yüzünden duyulacak kuşkuyu da **gidermiş oluyordu.**” (40/2)

“Moskova, böylece, Türk halkının ‘Yeni Kremlin’ için beslediğı gerçek niyetleri **öğrenmiş oluyordu!..**” (56/4)

“Bunu mademki ben de gördüm, **gidecek olan** herhalde ben olmayacağım.” (173/1)

2.11.1.3. Tasvir Fiil Yapısındaki Birleşik Fiiller

2.11.1.3.1. Yardımcı Fiili “başla-” Olan Birleşik Fiiller

“Islık çalmaya, nerede, ne zaman dinlediğini bilmediği türküler ve şarkılar **mırıldanmaya başlamıştı.**” (44/2)

“Bir akşam, iş bittikten, baskı pedalları o büyüleyici, çünkü sonunda devler deviren, kitleler sürükleyen, yön değiştiren temposuyla, ‘çiku çuk, çuk, çak’larıyla **çalışmaya başlamıştı.**” (50/5)

“Sonra da geceliği giyip ormanda çiçek toplamak için oyalanan kızı **beklemeye başladı.**” (72/6)

“Adamlar onlara yaklaşırken kasabanın minarelerinden de akşam ezanı **okunmaya başladı.**” (93/3)

“Derken dışarıdan davul sesleri **gelmeye başladı.**” (95/1)

“Moskova, tesbitlerinin aksine, Ankara’ya durumu karanlık, hem de çok karanlık ve tehlikelerle yüklü göstermek, böylece de kucağına düşürmek için bütün gücüyle **çalışmaya başlamıştı.**” (114/1)

“Bekir Samî ve Yusuf Kemal Bey’ler dönüp Çiçerin ile **konuşmaya başladılar.**” (124/2)

“Uzun zaman vazgeçemeyeceği ‘kendi’ **mırıldanmaya başlamıştı.**” (149/4)

“**Üşümeye başlamıştı.**” (172/1)

“Ve artık kürsüde yeni yeni yüzler görünmeye, yeni sesler **çıkmaya başlamıştı.**” (184/1)

“Üstelik Âkif ve Hüseyin Avni Bey’lerle arkadaşlarına karşı da belli bir tavır takınmaya, onlarla iğneleye iğneleye **konuşmaya başlamıştı.**” (189/4)

“İstiklâl Mahkemesi’nin huzuruna çıkacağı günleri **beklemeye başladı.**” (212/2)

“Ama Hüseyin Avni tevkif edilir edilmez aklını da, mizacı haline gelmiş bulunan temkinini de elden geçiriverdi, onda hiç görülmeyen, bu yüzden de samimi sanılan bir husumetle Avni Bey’i **suçlamaya başladı.**” (216/1)

2.11.1.3.2. Yardımcı Fiili “iste-” Olan Birleşik Fiiller

“318 mebusun yarıdan çoğu bu yetkileri Meclis’in elinden **çıkarmak istemiyordu.**” (5/2)

“Hasan Basri, cevap bekliyor, daha doğrusu onun da kendisi gibi düşündüğünü ağzından **işitmek istiyordu.**” (8/6)

“Yol yorgunluğunu üzerinden almak, eski ruh yapısını **uyandırmak istiyordu.**” (47/9)

“Asıl onlara öfkeleniyor, asıl onları **ezmek istiyordu.**” (50/3)

“Çünkü -adı öyleydi- Süleyman Nazım oradaydı ve onunla mutlaka paylaşmak, bir sonuca **varmak istiyordu.**” (50/5)

“Atını hafifçe mahmuzlayarak arabayı **hızlandırmak istedi.**” (93/1)

“Dördü de buna **inanmak istiyor,** hattâ için için inanıyorlardı.” (98/10)

“Bildiklerimizi söylemek zorundayız da onun için **konusmak istedik.**” (112/10)

“Zaten Hariciye Vekili Bekir Sami Bey o tarafa **gitmek istiyor.**” (123/6)

“Yusuf Kemal’i, bu sefer, can ve yürekten **kucaklamak istiyordu.**” (130/1)

2.11.1.3.3. Yardımcı Fiili “çalış-” Olan Birleşik Fiiller

“Şurada burada rastlananlar da kaçmaya hazırlanıyor, yol için gerekenleri arıyor ve koparabilecekleri son çıkarları ve koparmış olduklarından kalan kırıntıları **toparlamaya çalışıyordu.**” (12/7)

“İzmir’in varlıklı ve soylu ailelerinden birinin tek erkek çocuğu olan Ulvi Cihat, ölen babasının işlerini **çekip çevirmeye, toparlamaya çalışıyordu.**” (43/6)

“Ali Yusuf **bir karar vermeye çalıştı.**” (94/2)

“Sanki bomboş kâinatta ilk tohum, Tanrı’nın bağışladığı enerji ile **çatlamaya çalışıyor,** ilk canlı ‘olmak’ ve doğmak için didişiyordu.” (147/2)

2.11.1.3.4. Yardımcı Fiili “bil-” Olan Birleşik Fiille

2.11.1.3.4.1. Yardımcı Fiili “bil-” Olan ve Olumlu Olan Birleşik Fiiller

“Artık en inançlılar bile Ankara’nın da, bütün Türkiye’nin düşebileceğini aklına **getirebiliyordu.**” (5/4)

“Ama bunları, kabataslak olarak, ikiye **ayırabilirsiniz.**” (9/1)

“Hüseyin Avni Erzurum’lu idi, su katılmamış bir Dadaştı ve politika ile uğraşmamıştı; ama politika diye bir şey olduğunu çok iyi öğrenmiş, politikanın ürpertecek kadar iğrenç yanlarını da, yapıcı, yarar sağlayıcı kuvvetlerini de **görebilmiş**, öyle veya böyle olmasının karakterlere ve kafa yeteneklerine bağlı bulunduğunu anlamıştı.” (9/2)

“Akif, bu tespitin sözü açıldıkça: ‘Bunlar ya güdülür yahut da çobanlarını parçalamaya **kalkışabilirler,**’ derdi.” (11/3)

“Ama, iste odun sobalarıyla gaz lambaları ve kırık veya çatlak camlarına gazete kâğıtları yamanmış pencereleri ile dıştan zavallı görünen, buna karşılık, yiğit, soylu ve yürekli havalar estiren, tarihin eşine rastlamadığı bu Meclis’e, daha başlangıçta ve en netâmeli dönemeçte çeşit çeşit tutkular da, ihanetler de, sefil hesaplar da sızmış, asıl korkuncu, bunlar kolayca temizlenebilecekken, politika ve yönetim yeteneksizlikleri ve acemilikleri yüzünden semirmiş, kandırmacalara girişebilecek fırsatları **bulabilmişlerdi.**” (17/2)

“Halkın karşısına dostluk maskesi ve gönül çekici sözlerle çıkıyor, onu bölmek, kendi kendisine düşman kılmak, kendi kendisiyle boğuşur duruma düşürmek, bir kelime ile de, gerçek emperyalizme satmak için **çalışabiliyorlardı.**” (17/3)

“İşte şimdi, bu ihanetler, bu tutkular, bu aldanişlar, kandırılışlar el ele veriyor, Meclis’lerin bu en soylusunu, amaçların bu en yücesini ihanetle, uşaklıkla, satılmışlıkla suçlayacak kadar **şirretleşebiliyordu.**” (17/3)

“Bunların, en çoğundan beşi, bilemediniz onu, Rusya’nın satın aldığı kimselerdi ve aynı oyuna sırf başa geçmek hırsıyla katılanların sayısı da ancak o kadarı **bulabilirdi.**” (17/4)

“Hangi akıl ve hangi vicdan bu konuda kuşkuya **düşürülebilirdi?**” (18/3)

“Türklüğün yüreği.. **düşebilirdi..** düşüyordu.” (19/7)

“Ve Ankara, bu kör, bu sağır, bu dilsiz, bu pis, bu mânasız şehir **düşebilirdi;** ama Ankara bir buçuk yıldır bir şehir değildi ki...” (19/7)

“Ama bu yanı bilinmeseydi de Âkif büyük adamdı, büyük örnek konuşmalarını da, susmaları da ve özellikle, gün içindeki davranışları da bunu en zayıf iz’anlara bile **anlatabilirdi.**” (26/3)

“SebeP -veya ortak bir isim- aramaya girişerseniz, bunlara ‘fikir ve görüş ayrılığı’ **diyebilir**, ama biraz eşeleyince, hepsinin temelinde de, pırıl pırıl vatan sevgisinin, bağımsızlık tutkusunun yattığını görürdünüz.” (29/4)

“Sonunculara ise, ancak ‘hortlayış’ **denilebilir**; zira, Sakarya’nın bugünlerinde ortaya çıkan isyanlar ile çeteler ve onlara pek benzeyen Ankara kumpasları Kuva-yı Milliye’nin ilk günlerini andırmaktadır.” (30/3)

“Ve -Âkif ne kadar da haklı- asıl yürek yakıcısı, tıpkı o çetecilerle isyancılar için olduğu gibi, berikilerin arasında da, gözünüzü kırpmadan, ihanetle **suçlayabilecekleriniz** de, korkunun, umutsuzluğun.. ve sapıtmış iyi niyetlerin düşürdükleri de vardır.” (30/4)

“Bu zamana kadar ‘çare’ler üzerinde **konusabiliyor**, Kayseri’ye, daha doğuya göçmekten söz edebiliyorlardı.” (32/2)

“Ve Meclis darmadağın olabilir, her şey -hâlâ bir şeyler varsa- her şey **bitebilirdi**.” (32/3)

“Bu tehlikeler, ‘muhterem Şeyh Efendi hazretlerinin insanı şaşırtan bir belâgat ile’ belirttiklerinden de büyük **olabilirlerdi**.” (33/8)

“Gerekirse kendisi -Hüseyin Avni- de Şeyh Efendi hazretlerinin hatırlattıkları tehlikeleri sayıp **dökebilir**, hatta bunlara çok daha ağırlarını **ekleyebilirdi**.” (33/8)

“Herkes **söyleyebilirdi**.” (33/8)

“Bunlar kadar önemlisi de, herkese karşı ve her durumda, bütün ilişkilerde sevimli **görünebiliyordu**.” (38/4)

“Cebindekiler okulun üç aylık taksidini **karşılayabilirdi**.” (40/1)

“Ama, onun da, bu sağlam yapılı, kalın kaşlı, korku nedir bilmeyen, yılgıyı tanımadığı hemencecik anlaşılan, simsiyah bakışlı, üstelik, istediği zaman cana yakın oluveren delikanlıyı, beğenmekten çok fazla, benimsediği **anlaşılabilirdi**.” (44/6)

“Ve, işte şimdi, Ulvi Cihat ona bakıyor, tiksintiyle, dehşetle, belki de, korkuyla bakıyor ve yüzünde ancak, o da belli belirsiz bir gülümseme **görebiliyordu**.” (46/2)

“Mırıldanabildi; o kadarcık soluğu **bulabildi** ciğerlerinde.” (46/7)

“Bunu da Yusuf’un sayesinde, Yusuf böyle istediği için **başarabildi**.” (48/4)

“Emperyalistlere karşı bir ölüm-kalım savaşına girişen Türkiye ve Türk halkı, bu davayı evrenselleştiren Rus halkının zararına kurulacak bir düzene **katılabilir** miydi?” (56/3)

“Dünya ve hayat ile ancak bunlar sayesinde **uzlaşabilirler, bağdaşabilirlerdi.**” (67/4)

“Yüzlerde -ışık alışlarına göre ve tıpkı şimdi olduğu gibi- ayrı ayrı, ama artık hepsinde de yabancı bir karakter ve -hattâ- niyet belirtileri var **sanılabilir**di.” (68/3)

“Ne Âkif’in, ne Hasan Basri’nin, ne Hüseyin Avni’nin, hattâ ne de Mehmet Şâkir ile Hüseyin Salim’in ilgisi ve benzerliği **olabilirdi** Çerkez Ethem ağalarıyla.” (70/2)

“Ama gene biliyordu ki, mesele bu ocak başında bir araya gelenlerden ibaret değildi ve Sakarya’dan sonra, Çerkez Ethem ağalan bütün Meclis’i de, bütün Türkiye’yi de kaplamış **olabilirlerdi.**” (70/2)

“Buna tam bir karşılama **denebilirdi** ve karşıcuların arasında filintalı, fişeklikli bir delikanlı da vardı.” (73/16)

2.11.1.3.4.2. Yardımcı Fiili “bil-” Olan ve Olumsuz Olan Birleşik Fiiller

“Bunlara göre Paşa, cephe zaferi uğruna memleketi, en ağır bozgunların ancak doğurabileceği kayıplara sürüklemekten **çekinmezdi.**” (5/2)

“Ve bu paniğe çabuk da **denilemezdi:**” (19/7)

“Bu yaralılar beraberlerinde yalnız kan ve irin kokuları değil, bunlardan daha irkilticisi ve etkileyicisi, bozgunun, kesin yenilginin **çürütülemez** belgelerini getiriyorlardı.” (31/3)

“Ama bu durumu **değiştiremezdi.**” (31/5)

“Bu suçlanamaz, hattâ üzerinde **konusulamaz** gerçek Meclis’i donduruverdi.” (32/1)

“Bu büyük gaileler böyle ham hayallerle **giderilemezdi.**” (33/5)

“Bu gaileler çocukça hayallerle **giderilemezdi.**” (33/5)

“Şeyh Efendi hazretleri, ileri sürdüğü teklife ‘ham hayal’ ve ‘çocukça düşünceler’ diyor, içinde bulunduğumuz tehlikeler bunlarla **giderilemez,** buyuruyordu.” (33/8)

“Onlar, bu ünlülerin huylarını, şekil şemailerini, hattâ konuşmalarını anlata anlata **bitiremez**lerdi.” (40/6)

“Ve öyle davranmakla da iyi yaptığını anlamakla gecikmedi; çünkü günlerden bir gün, Yunan gelip Sakarya’ya dayandı ve kaderlerini Ankara’ya bağlayanların -veya bağlamış görünenlerin- ‘yarın’ ne yapacakları **bilinemez** hale geldi.” (56/5)

“Kendilerine -bu beş kişi ile- ilk defa Türkiye’den, adını duymadıkları bölgelerdeki insanlarla olan **koparılamaz** kader birliğinden söz ediliyor, ilk defa bir tek düşmanın -Yunan’ın- üzerinde duruluyor, gene ilk defa kendilerine bütün Türkiye, milyonlarca insanı ile birlikte dost ve can yoldaşı gösteriliyordu.” (64/1)

“Bütün bunlara inandıkları da, inanmadıkları da **söylenemez**di; zira gönüllerinde güvenle korku, dualarla gerçeklerin ihaneti, hayallerle hayal kırıklıkları - mütarekeden bu yana- her Allah’ın günü iç içe, sarmaş dolaştı.” (71/2)

“Bunu yarıda bırakmayı şerefimize yakıştırmak insafsızlığında **bulunmazsınız** sanırım.” (80/2)

2.11.1.3.5. Yardımcı Fiili “git-” Olan Birleşik Fiiller

“Salonu, fırtınaya tutulmuş bir gemi gibi sallayan, sarsan heyecan dalgaları ve sinir gerginlikleri **geçip gitmiş**, bunların yerine, özel yaşayışların çekicilikleri ve sıra özelemleri bir tül gibi inmişti.” (7/2)

“Abdülğafur, önce kıpkırmızı olmuş, sonra da Ankara sokaklarının buz gibi, takır takır karanlığına **çıkıp gitmiş**ti.” (7/8)

“Ankara yeni ve geçenlerin hepsinden de ağdalı bir bunalımın içerisinde, kimi cennetlik ve tarih boyunca övülecek, ama haklarını alamayacak; kimi cehennemlik ve iğrenç, ama çoğu hiçbir zaman yerilemeyecek ve haklar yutacak hesapların, taktiklerin hummasıyla yanıyordu; yıldızlarıyla, serin esintisiyle ve derin sessizliğiyle Allah’ı hatırlatan geceyi **unutup gitmiş**ti.” (10/6)

“Bir yığın fare gemiyi **bırakıp gitmiş**ti.” (12/7)

“Ama bu hikâye geçen temmuz ayında, İstiklâl Mahkemesi’nde birkaç idam ve bir yığın hapis cezasıyla **kapanıp gitmiş**ti.” (15/4)

“Yalana yalana da **defolup gittiler**.” (24/1)

“Kazançtan çok daha fazla hoşlandığı, ama sebeplerini bilmediği ve bilmek istemediği kinlerin, öc alma hırslarının, ‘mahvetme’ saplantılarının bataklığından, ‘kötülük’ bataklığından tertemiz bir halde sıyrılıp çıkma çabasına -bütün gücüyle- **kapılıp gitmişti.**” (45/3)

“Bunu anladılar ve hayırlı geceler dileyen, iyi günler için Tanrı’ya sığınan mırıltılarla **çıkıp gittiler.**” (85/1)

“Çolak, **dalıp gitmişti.**” (159/3)

2.11.1.3.6. Yardımcı Fiili “dur-” Olan Birleşik Fiiller

“Gene aynı saatlarda, yıllardır unutulmuş yiğit türküler, efe türküler, kadere meydan okuyan türküler, şen ve çapkın türküler, taşıdıkları çeşit çeşit gönül esintileri ile milyonlarca uykuyu ve rüyayı boşu boşuna **zorlayıp duruyordu.**” (27/1)

“Sedef saplı avcı bıçağı taşları, zamanı ve ölümleri yenmek için **didinip duruyordu.**” (138/2)

“Sâdi, yatağında **dönüp duruyor** ve aynı suali tekrarlıyordu.” (156/4)

“**Bekleye dursun o budala.**” (174/2)

2.11.1.3.7. Yardımcı Fiili “ver-” Olan Birleşik Fiiller

“Telâşları, kolayca umutsuzlaşmalarından, en küçük başarısızlıklarda bile her şey bitmiş gibi **çözülüverişlerinden** gelirdi.” (7/6)

“Bir gün, Meclis’e nasıl ve kimin isteğiyle girdiği bilinmeyen ve ortalığı karıştırmaktan, en yumuşak, en iyi niyetli tartışmaları kavgaya doğru körüklemekten başka bir şey yapmayan, ama bunları da iyi beceren, onu buna, bunu ona düşüren, haklıyı değil, kuvvetliyi tutan ve kışkırtan bir Rus bozuntusuna, öyle gerilmeden, hatta öfkelenmeden bir yumruk kondurmuştu da, koca adam gerisindeki iki kişiyle birlikte yere **serilivermişti.**” (10/2)

“Hüseyin Avni, bir yay boşalır gibi **doğruluverdi.**” (10/2)

“Sinirlerde aynı gerilmeler veya kendini **koyuvermeler** vardı.” (12/7)

“Yoldaşlar; Anadolu’nun geçirmekte olduğu buhranı ve Şark-Rus inkılâbının bugün yöneldiği genişleme ve yayılma amaçlarını dikkate alan Yeşil Ordu ve Türkiye Gizli Komünist Fırkası Umumî Merkezleri, Üçüncü Enternasyonal’ca kabul edilmiş

bulunan 'Bolşevik Fırkası' programını, tutum ve davranış programı olarak benimsemeyi uygun görmüş, çalışmalarını bu yolda birleştirmeye **karar vermişlerdir.**" (16/4)

"Bu iyi niyet trajedisine; bu, gücü yetecekse, çökertecek çetelere katılışa sebep biraz bilgisizlik, daha çok da yetersizlikler ve paniğe çabuk kapılışlar, çözülüp **dağılıverişlerdi.**" (19/6)

"Uzun sürmeyen bir tartışmadan sonra bütün güçleriyle hükümeti desteklemeye **karar verdiler.**" (26/4)

"Bunlar, kendilerine belletilen veya ilk karşılaşp hemencecik **benimseyiverdikleri** çözüm formülü için, bu formülün peşinde, başka çözüm yollarına karşı da Yunan'a duydukları hıncı, öfkeyi ve kavgı hırsını **duyuvermeye** hazırđırlar." (30/1)

"Bu suçlanamaz, hattâ üzerinde konuşulamaz gerçek Meclis'i **donduruverdi.**" (32/1)

"Hüseyin Avni, böyle bir işe koyulmadan önce, kendisinin en yakınlarını, en çok sevip güvendiklerini görmek istediğini düşündü ve bunun herkes için böyle olacağını göz önüne alarak, şu son bir iki hazırlık gününde Hüseyin Salim'i gözetlemenin yararlı olacağına **karar verdi.**" (35/4)

"Ve Yusuf, on iki yaşına bastığı sıralarda, bir tatil gecesi -ne ses ne gürültü- **uyanıverdi** ve, birdenbire, birisi kulağına fısıldamış gibi, piç olduğunu, zengin ve sayılan amcanın amcası olmadığını, genç ve güzel annesini kapattığını anladı.. bildi." (37/4)

"Kendisini, farkına varmadan, genç bir Rum kadının âşıkı ve sevgilisi olarak **buluverdi.**" (43/2)

"Ama, onun da, bu sağlam yapılı, kalın kaşlı, korku nedir bilmeyen, yılgıyı tanımadığı hemencecik anlaşılan, simsiyah bakışlı, üstelik, istediğı zaman cana yakın **oluveren** delikanlıyı, beğenmekten çok fazla, benimsediğı anlaşılabilirdi." (44/6)

"Bunu söylemeyi denedi de; ama gücü yetmedi; asıl doğrusu, bunu söyleyemeyeceğini.. kimsenin de söyleyemeyeceğini sezerek **çöküverdi.**" (46/6)

"Birdenbire **hatırlayıverdi:**" (50/3)

"Ali Yusuf verilecek cevabı araştırırken de, o sadeliğe hiç uymayan bir dikelişle **indirivermişti yumruğı:**" (51/8)

“O cici metrese gelince, büyük orospular yetiştiren ırkının kalles ve kuvvete tapan tatlılığı, işvesi, dişiliği ile elde ettiği alkışlar, ipekliler, hayranlıklar, altınlar, pırlantalar rüyasından söküp almış, sıfırın kuyusuna **sallandırır**vermişti.” (53/2)

“En küçük kırıntılara kadar Tanrı’ dan dileyip de avuçlarının içinde **bulu**verdiği billür köşk idi bu.” (53/4)

“Ethem Bey, onlara namütenahi kayıtsız bir şekilde önlerine bu ikinci ihtimal ve hedefi **diki**verince birbirlerinden kopup gitmişlerdi işte.” (67/4)

“Bununla da kalmıyor, ne kadar çabalasalar da, vahşi içgüdülerin esintilerini, kalplerini birbirlerine karşı kuşkuların, birbirlerine karşı koruma ihtiyaçlarının **yoklayı**vermesini önleyemiyorlardı.” (68/1)

“Ve bu, muhakkak ki, kendilerini birdenbire tek **kali**vermiş hissetmelerindendi.” (69/2)

“Bir an için **hatırlayı**verdim.” (70/4)

“Âkif birdenbire **hatırlayı**verdi.” (72/5)

2.11.1.4. Anlamca Kaynaşmış Birleşik Fiiller

“Hepsini inandırabiliyordu buna; çünkü hepsi de buna inanmak için **can** atıyordu.” (6/2)

“Haymana’dan kopup gelen hoyrat bir rüzgâr Ankara’nın pis ve daracık sokaklarında bütün gün **tozu dumana katmış**, solukları kesmiş, göğüsleri daraltmıştı.” (7/1)

“Bu denemelerden ve kendilerine gözü kapalı inanan beş on mebus veya zabitin anlattıklarından -artık- kesin olarak biliyorlardı ki, Ankara’da ülküler de -kaç nefeslik olduklarını kimsenin bilemeyeceği- canlar gibi veya kuru canlar da ülküler kadar uçurumun kıyısındadır ve tutkuların en soyluları da, en tiksindiricileri ile birlikte **can pazarına düşmüş**tür.” (12/1)

“Şeyh Servet Efendi, lâf arasında, **gözdağı** vermeyi de unutmamış ve haberi o ‘aklı ermeyen’ veya ‘kendilerinden başka bir şey düşünmeyen’ kimselere sızdıranlara acımayacaklarını söylemiş.” (14/6)

“Aynı saatlarda orada, Sakarya’da dağ gibi yiğitler devriliyor, nice analar kan ağlıyor, nice kanıyaklılar dul, nice saç bitmedikler **yetim düşü**yordu.” (26/6)

“Gene aynı saatlarda, değil gülmeyi, ağlamayı bile unutmuş nice ve nice kadın, nice nice yaşlı koca veya bıyıkları bile terlememiş ve daha saç taramaya, kına yakmaya özenmemiş çocuklar bir lokma etin, sarınacak bir arşın pazenin derdiyle yanıyordu; saban için, tırmık için **ter döküyordu.**” (27/2)

“Konu, Meclis’in bir gizli oturumunda **ele alındı.**” (31/2)

“Kendisini bütün insanlardan ve insanların bütünlüğünden üstün görüyor, özellikle de, yaşama savaşlarını erdemlere, yazılı, yazısız yasalara göre, dürüstçe yapanları ve yürütmeye çalışanları **hiçe sayıyordu.**” (50/3)

“Nazır’ın malını, mülkünü, metresini **elinden almış,** kendisini de, çöplüğe paçavra atar gibi, Kütahya’ya def ettirmişti.” (53/2)

“Gene öyle idi ve geleceği kendi adına, kendi çıkarlarına göre değerlendirmesini biliyor, hiç değilse bu endişeyi **başına alıyordu.**” (56/5)

“Paşa için de sözde durumu anlatan bir mektup bıraktıktan sonra, şafakla birlikte Zile’ye doğru **yola çıktı.**” (57/3)

“Ama bu arada Moğol barbarlığı köyler, kentler yaktı, ocaklar söndürdü, binlerce **cana kıydı.**” (58/3)

“Ama kuralları da vardı; bu işi başa baş, dişe diş yapmak ister, ancak o zaman **tadına varırdı.**” (58/5)

“Ama güvendiği insanların karar ve hükümlerini en azından onların sahipleri kadar benimser, uğurlarında da her şeyi **göze alırdı.**” (67/1)

“Önlerine konulan ‘ikinci ihtimal’ ve bir **karar verme** mecburiyeti her şeyi allak bullak etmiş, hepsini ‘tek’ bırakmıştı.” (67/4)

“Delikanlı kısa bir duraklamadan sonra **cevap verdi.**” (74/8)

“Âkif işte bu cevaba **mim koymuştu.**” (74/10)

“Belki de sonradan **emir aldı.**” (77/6)

“Bendeniz olup bitenleri daha önceden **haber almıştım** efendim üstadım.” (79/3)

“**Ümit verenlere** her çeşit tehlikeyi **göze** alarak açıldım.” (79/5)

2.12. Tekrar Grubu

2.12.1. Tekrar Çeşitleri

2.12.1.1. Unsurları Aynı Olan Tekrar Grupları

“Memur ve hocaların yarısı ile, sayıları kırkı aşan çiftçi mebusların **hemen hemen** hepsi, kimi bir sezişle kimi tam bir şuurla, bir yandan Meclis’in üstünlüğünü zedelememek, yetkilerini kaptırmamak için titrerken, bir yandan da bütün bunları hatırlıyor ve umudun cıızlığına rağmen ancak süngüye ve Paşa’ya bel bağlanabileceğini kabul zorunda kalıyordu.” (6/3)

“Herkes **kötü kötü** kokuyordu.” (7/1)

“Abdülğafur, önce kıpkırmızı olmuş, sonra da Ankara sokaklarının buz gibi, **takır takır** karanlığına çıkıp gitmişti.” (7/8)

“Ama bu humma vardı, insanları **cayır cayır** sarmıştı.” (11/2)

“**Hemen hemen** herkes, yol azığı ile birlikte getirdiği veya Ankara’daki ilk yemek -veya içki- sofrasında bulduğu yargı cümlelerine sımsıkı sarılmıştı.” (11/3)

“Ve **hemen hemen** her gece olduğu gibi, akli erenlerin ve kurnazlarla tutkudan gözü dönenlerin her biri bu insanlardan en az ikisini üçünü karşısına almış ya bağırp çağırıyor, yumruk sallıyor yahut da bir şeyler fısıldıyor olmalıydı.” (11/5)

“Elma çiçeği **al al** bir elma olmak için dökülür ve meyve yaprağı kendi üstüne kıvrılırken içine -işte- kurt yumurtası yerleşmişti.” (19/1)

“**Pırl pırl** ve olgunlaşmış olarak gece düşlerinde, gündüz hayallerinde canlanan bu kızıl elma, yarınki Türkiye’leri, içine gözlerinin önünde düşen kurt yumurtası yüzünden ve onlar bir şey yapamadıkları için, delik deşik mi çıkacaktı?” (19/2)

“Bütün bunları, **açık açık** ve yüksek sesle konuşmuş gibiydiler.” (22/3)

“Tiksinti ve öfkesi, çaresizlik yüzünden, sakallarını **diken diken** etmişti.” (23/3)

“**Yalana yalana** da defolup gittiler.” (24/1)

“Birincilerle ikinciler **yeni yeni** beliriyor.” (30/3)

“Çaresizlik ve çöküntü.. daha da koyulaşamayacağı için, geçmeye başlıyor, yürekler **ağır ağır**, ama korkunç bir şekilde kabarmaya hazırlanıyordu.” (32/3)

“Ama anlamazlıktan geldi ve oturduğu yerde başını **mânalı mânalı** sallamakla, bir de ona uygun biçimde gülümsemekle yetindi.” (34/2)

“Ama değişiklik birdenbire olmadı; **yavaş yavaş**.. bu yüzden de kesin, köklü:” (37/5)

“Durumunu da **açık açık** söyledi.” (40/2)

“Otelin kâtibi ile muhasebecisi, bıyıkları **yeni yeni** terlemeye başlayan bu cana yakın ve yakışıklı delikanlı adayının ardından sevgiyle gülümsediler.” (40/3)

“Onlar, bu ünlülerin huylarını, şekil şemailerini, hattâ konuşmalarını **anlata anlata** bitiremezlerdi.” (40/6)

“Mektubun satırlarından, unutmak üzere olduğu ve unutulur sandığı o bataklığın bütün iğrenç ve tiksindirici kokuları **buram buram** tütüyordu.” (45/8)

“Belli belirsiz; ama böyle uzun boylu ve anlamak hırsıyla bakılınca, yürek paralayıcı bir hüznün ile, tiksintisini, dehşetini, korkusunu büsbütün arttıran, içini **soğuk soğuk** ürperten bir kindarlık arasında sallanıp duran bir gülümseme!” (46/2)

“**Bağıra bağıra** konuştuğunu sanmıştı; oysa, bunu, Ulvi Cihat’ın zar zor anladığı hırıltılı bir sesle söylemişti.” (47/6)

“Kadının **buram buram** Tatavla kokan Fransızca’sını dinledi.” (47/11)

“**Tatlı tatlı** gülümsemiş ve yumuşacık bir sesle konuşmuştu.” (52/3)

“Yenilmek, **parça parça** dökülmek üzere bulunan imparatorluğun, bu göz kamaştırıcı tarihin zavallılaştıran insanları son kırıntılarını ve son çabalarını Ali Yusuf’u daha da zenginleştirmek, güçlendirmek için koşturuyor, ama, aynı zamanda, mutluluğunu da önlemek için kullanıyorlardı.” (52/6)

“Çene kemikleri **zonklaya zonklaya** söylemişti bunu.” (53/6)

“İstanbul’un -bu eşi görülmedik düşüş, sefalet ve açlık denizinin- şurasında burasında, **mini mini**, ama dünyanın en ünlü eğlence şehirlerine taş çıkaran, her çeşit içkinin su gibi aktığı, bütün yiyeceklerin sebil olduğu, kadınların kum gibi kaynadığı adacıklar belirmişti.” (54/2)

“Bu arada Ankara’ya -adını dünyanın **yeni yeni** duymaya başladığı bu Ortaçağ kalıntısı kasabaya bazen tekli, ikili, bazen de beşli altılı, hatta daha kalabalık yabancı grupların akın ettiğini gördü.” (55/3)

“Yusuf hiçbir bağlantıya girmeden, **hele hele** kendini zor durumlara düşürecek bir ipucu kaptırmamaya özellikle dikkat ederek adamı uyuttu.” (56/1)

“Halkı hoşnutsuzluklarına uygun sözler ve vaadlerle kışkırtacak, elde ettiklerini **ayrı ayrı** teşkilatlandırıp silahlandırdıktan, yani suçluluğa mahkûm düşürdükten sonra **bir bir** Çini İzzet’e ekleyecekti.” (60/6)

“Böyle anlarda **kırık kırık** gölgeleri duvarlara tırmanıyor, tavana yayılıyordu.” (64/6)

“Yunan ise ilerlerken, kazanırken dağılıyor, kaybediyordu. Sadece bir seziştir bu belki de, ama içimden iddia etmek geliyor; Türkiye **şimdi şimdi** savaşçı oluyor, savaş **şimdi şimdi** başlıyor.” (70/3)

“Yol sarışın bir sonbahar güneşinin altında kimi zaman ormanların içinden, çoğunlukla da çorak düzlüklerden veya çırılçıplak dağların yamaçlarından döne dolaşa geçiyor, yaysız arabaları taşlar, çukurlar yüzünden **sarsıla sarsıla, sarsa sarsa** ilerliyordu.” (72/2)

“Ama önce **tek tek** hepsine baktı ve birden durakladı.” (78/6)

“Alnını uğuşturuyor, **hafif hafif** terliyordu.” (82/2)

“**Tek tek** hepsini sordu.” (84/4)

“Akli yatan, inanan, yemesin, içmesin, bu hakikatı yaymak için yollara düşsün, **kapı kapı** dolaşsın.” (84/9)

“Akif kalktı, **ağır ağır** adama doğru yürüdü.” (87/1)

“Ali Yusuf onlara **tuhaf tuhaf** baktı.” (92/11)

“Aynı sözlerin üçüncü ve dördüncü tekrarları sanki caminin içinde borularla söyleniyormuş gibi **güm güm** etti.” (95/4)

“Allah bütün akılları, sergilemiş ve yeniden dağıtmak istemiş de, bu tasavvuru güç sergide, **uzun uzun** uğraştıktan sonra bütün insanlar gene eski akıllarını bulup almışlar.” (101/2)

“Fakat, maalesef, bunu şer cephesi ve **tek tek** çıkarıcılar çok daha iyi anlamış ve bütün güçleri ile harekete geçmişlerdi.” (104/4)

“En karanlık günlerde, ‘Korkma, sönmez bu şafaklarda yüzen al sancak’ diye yürek narası atan, aynı inancı bütün Türkiye üzerinde estiren adama da **acı acı** gülümsemek kalıyordu.” (105/4)

“Hepsine **tek tek** baktı ve asıl haberini verdi.” (106/9)

“Adamların söyledikleri, belli bir tahsili bile olmayan Ahmet Sâdi’nin **kolay kolay** anlayacağı şeyler değildi.” (108/1)

“Ve Ankara’da, bu pis, bu yıkık, dökük, yolsuz, ıssız, susuz şehirde bulunuşları Allah’ın emri ile Türkiye’nin yürekler acısı halini bir an bile unutmamaları, **gün gün, saat saat, dakika dakika** hatırlamaları içindi.” (109/7)

“Ankara çok değişti, **yeni yeni** mektepler, hastaneler, fabrikalar yapılıyor.” (111/3)

“Hakikati Paşa ve hükümet çevreleri de bilmekte idiler; **harıl harıl** çıkar yol arıyorlardı.” (116/5)

“Bildiklerini ortaya serivermiyor, bunları **parça parça** öğrenmiş gibi davranıyordu.” (121/2)

“O zamana kadar, tüyü bitmedik mülâzimlere kadar, hepsi de **sık sık** Napolyon’u hatırlamış ve içlerini hırsla çekerek:” (129/5)

“İkisi birden ‘Vermiyor!’ diye **yanık yanık** bağııyorlardı.” (139/4)

“Masmavi pırlantalara benzeyen gözlerinden **şıpır şıpır** yaş dökülüyordu.” (139/4)

“**Yeni yeni** madalyalar çıkarılacak; bu da onları paylaşmak için yapılacaktı.” (145/2)

“Ama yalnız biz değil, herkes uçurumun kıyısında oturuyor, tıpkı böyle dimdik, dibi karanlık ve uğultulu, kayaları bilenmiş kasaturalar gibi **sivri sivri** bir uçurumun kıyısında...” (166/3)

“**Donuk donuk.**” (168/9)

“**Öfkeli öfkeli** mırıldanmıştı.” (169/4)

“Herkes uçurumun kıyısında oturuyor, tıpkı böyle dimdik, dibi karanlık, yamacındaki kayalar bilenmiş kasaturalar gibi **sivri sivri** bir uçurumun kıyısında.” (170/1)

“Konuşurken uçuruma bakmış ve kendisini çılgın çılgınlıklarla kaya uçlarına kanlı beyin parçaları, kolundan, yanaklarından, ötesinden berisinden et parçaları, ciğer, bağırsak parçaları **bıraka bıraka** aşağı, karanlık dibe doğru uçar gibi sanmıştı.” (170/2)

“Hem de elini kolunu **sallaya sallaya** girmişti yanına.” (171/4)

“Ali Yusuf artık geleceğine inançla bakmaya kararlıydı ve oynadığı oyunun ne kadar büyük olduğunu, tam mânasıyla **yeni yeni** anlıyor, bundan da korkuya pek benzeyen bir ürperti duyuyordu.” (173/6)

“Buna, **bile bile** lâdes derler...” (178/4)

“Onu **mini mini** görüyordu şimdi.” (195/2)

“**Ağır ağır** doğruldu, yatağına girdi, yorganını kafasına kadar çekti.” (197/6)

“Ama kolay değildi bu, bütün benzeri devirlerde böyle olmuş, büyük hareketler ve kuruluşlar kendi öz evlâtlarının başlarını, baltalarda, iplerde, giyotinlerde veya Meclis binalarında, sokaklarda, hattâ camilerde hançerlerle, tabancalarla **yiye yiye** gelişmişti.” (210/1)

“**Öfkeli öfkeli** düşünüyordu.” (219/5)

“Kapkara gözleri, **ışıl ışıl** gülümsüyordu.” (227/7)

2.12.1.2. Unsurları Yakın Anlamli Olan Tekrar Grupları

“**İri yarıydı**; aslan gibiydi.” (7/4)

“Bağıra bağıra konuştuğunu sanmıştı; oysa, bunu, Ulvi Cihat’ın **zar zor** anladığı hırıltılı bir sesle söylemişti.” (47/6)

“Nazır derhal Kütahya’ya sürüldü, **malı mülkü** elinden alındı; çoluk çocuğu sokaklarda kaldı.” (48/4)

“Yol sarışın bir sonbahar güneşinin altında kimi zaman ormanların içinden, çoğunlukla da çorak düzlüklerden veya çırılçıplak dağların yamaçlarından **döne dolaşa** geçiyor, yaysız arabaları taşlar, çukurlar yüzünden sarsıla sarsıla, sarsa sarsa ilerliyordu.” (72/2)

“Fakat öyle dönemler vardır ki, insanlara ikinci bir ‘beyin’ seçme şansı getiriyordu da, onlar gene işporta işporta dolaşıyor, **kan ter** içinde kalıyor, uykusuz geceler geçiriyor, günlerce diken üstünde kıvranıyor, eninde sonunda da gene kendi eski akıllarını bulup kapıyorlardı.” (102/5)

2.12.1.3. Unsurları Zıt Anlamlı Olan Tekrar Grupları

“Birinci Büyük Millet Meclisi’nde 318 mebus ve **aşağı yukarı**, bir o kadar da ayrı anlayış, ayrı ruh ve kafa yapısı vardı.” (8/5)

“**Küçüklü büyüklü** memurlar, doktorlar, davavekilleri, arzuhalçiler, hocalar, çiftçiler, zabıtlar ve aşiret beyleri...” (8/5)

“Onunla Mehmet Şükrü Bey konuşmuş ve **aşağı yukarı** şunları söylemiş:” (14/3)

“Kadın da, **aşağı yukarı** Ali Yusuf’un yaptığı işi yapıyordu.” (43/2)

“Bizler de lâıyk olmayarak **aşağı yukarı** askerî bir vazife almış bulunuyoruz.” (80/2)

“Kaçanlar da **er geç** kılıçtan geçirilecek.” (95/3)

“Belki de **aşağı yukarı** aynı yaşta idi, ama erkekti o işte.” (139/4)

“Ayrılırken, **aşağı yukarı** bir servet bırakmıştı ona; ama para neye yarardı?” (169/6)

“Ankara birdenbire ve hangi kışkırtmanın sonucu doğduğu bilinmeyen bir propaganda kampanyası ile sarsıldı; **alt-üst** oldu.” (188/3)

2.12.1.4. İlaveli Tekrar Grupları

“Yüz yıl önce hortlayan Bizans artık **büsbütün** suyun yüzüne çıkmış, İstanbul’da -payitahtta- düzene, tarihe ve ortak değerlere bağlı olanları daha da aciz; gaddar ve namussuzları da daha gaddar, daha namussuz yapmıştı.” (54/1)

“Bunlar da **tertemiz** ve iyice kabartılmış idiler.” (85/8)

“Sizin dediklerinizi düşününce de **büsbütün** huylandım, varıp anlatayım dedim.” (86/10)

“Bu acayip kalabalık **bambaşka** hesaplarla girdikleri bir şehri boşaltılmış, halkı tarafından terk edilmiş bulmuşlar gibiydi.” (93/4)

“Ezan sesleri bu kimsesizliği **büsbütün** koyulaştırıyor, onların içinden geliyormuşcasına, havaya korkulu masalları hatırlatan, bir büyük sürprizler bekleyişi katıyordu.” (93/4)

“Artık kendisine **büsbütün** güveniyordu.” (117/3)

“Bu da berikini **büsbütün** heyecanlandırdı.” (127/1)

“**Masmavi** pırlantalara benzeyen gözlerinden şıpır şıpır yaş dökülüyordu.” (139/4)

“Mebuslar **yepyeni** ve asla hazırlıklı olmadıkları, belki de o vakte kadar varlığını bile bilmedikleri meselelerle karşı karşıya kalmak ve bunlar hakkında karar vermek zorunda bulunuyorlardı.” (199/3)

“**Kapkara** gözleri, ısl ısl gülümsüyordu.” (227/7)

2.12.1.5. Sayılardan Oluşan Tekrar Grupları

“Bir de bakıyordunuz ki, **üç beş** delikanlı daha Rusya'ya gitmiş.” (115/4)

2.12.2. Tekrar Grubunun Kelime Grupları İçindeki Durumu

2.12.2.1. Tekrar Grubunun Sıfat Tamlamalarında Sıfat Unsuru Olarak Kullanılması

“**Küçüklü büyüklü memurlar, doktorlar, davavekilleri, arzuhalçiler, hocalar, çiftçiler, zabıtlar ve aşiret beyleri...**” (8/5)

“Ama Yusuf onları geri vermiyordu ve ‘**damla damla göl olur**’ sözünü sadece öğrenmekle kalmamıştı.” (39/4)

“Ankara çok değişti, **yeni yeni mektepler, hastaneler, fabrikalar** yapılıyor.” (111/3)

“Bir de bakıyordunuz ki, **üç beş delikanlı** daha Rusya'ya gitmiş.” (115/4)

“**Yeni yeni madalyalar** çıkarılacak; bu da onları paylaşmak için yapılacaktı.” (145/2)

“Buna, **bile bile lâdes** derler...” (178/4)

“**Kapkara** gözleri, ısl ısl gülümsüyordu.” (227/7)

2.12.3. Cümledeki Görevi Yönünden Tekrar Grupları

2.12.3.1. Tekrar Grubunun Cümlede Özne Olarak Kullanılması

“Nazır derhal Kütahya’ya sürüldü, malı mülkü elinden alındı; **çoluk çocuğu** sokaklarda kaldı.” (48/4)

2.12.3.2. Tekrar Grubunun Cümlede Zarf Olarak Kullanılması

“Herkes **kötü kötü** kokuyordu.” (7/1)

“Ama bu humma vardı, insanları **cayır cayır** sarmıştı.” (11/2)

“**Yalana yalana** da defolup gittiler.” (24/1)

“Birincilerle ikinciler **yeni yeni** beliriyor.” (30/3)

“Durumunu da **açık açık** söyledi.” (40/2)

“Onlar, bu ünlülerin huylarını, şekil şemaillerini, hattâ konuşmalarını **anlata anlata** bitiremezlerdi.” (40/6)

“Mektubun satırlarından, unutmak üzere olduğu ve unutulur sandığı o bataklığın bütün iğrenç ve tiksindirici kokuları **buram buram** tütüyordu.” (45/8)

“**Tatlı tatlı** gülümsemiş ve yumuşacık bir sesle konuşmuştu.” (52/3)

“Çene kemikleri **zonklaya zonklaya** söylemişti bunu.” (53/6)

“Yunan ise ilerlerken, kazanırken dağılıyor, kaybediyordu. Sadece bir seziştir bu belki de, ama içimden iddia etmek geliyor; Türkiye **şimdi şimdi** savaşçı oluyor, savaş **şimdi şimdi** başlıyor.” (70/3)

“Yol sarışın bir sonbahar güneşinin altında kimi zaman ormanların içinden, çoğunlukla da çorak düzlüklerden veya çırılçıplak dağların yamaçlarından döne dolaşa geçiyor, yaysız arabaları taşlar, çukurlar yüzünden **sarsıla sarsıla, sarsa sarsa** ilerliyordu.” (72/2)

“Alnını uğuşturuyor, **hafif hafif** terliyordu.” (82/2)

“**Tek tek** hepsini sordu.” (84/4)

“Ali Yusuf onlara **tuhaf tuhaf** baktı.” (92/11)

“Hepsine **tek tek** baktı ve asıl haberini verdi.” (106/9)

“Hakikati Paşa ve hükümet çevreleri de bilmekte idiler; **harıl harıl** çıkar yol arıyorlardı.” (116/5)

“İkisi birden ‘Vermiyor!’ diye **yanık yanık** bağııyorlardı.” (139/4)

“Masmavi pırlantalara benzeyen gözlerinden **şıpır şıpır** yaş dökülüyordu.” (139/4)

“**Öfkeli öfkeli** mırıldanmıştı.” (169/4)

“Onu **mini mini** görüyordu şimdi.” (195/2)

“**Ağır ağır** doğruldu, yatağına girdi, yorganını kafasına kadar çekti.” (197/6)

“**Öfkeli öfkeli** düşünüyordu.” (219/5)

“Kapkara gözleri, **ışıl ışıl** gülümsüyordu.” (227/7)

2.12.3.3. Tekrar Grubunun Cümlede Yüklem Olarak Kullanılması

“**İri yarıydı**; aslan gibiydi.” (7/4)

“Beş mumluk lambanın fersiz ışıklarında bile gözleri **pırl pırlıdı**.” (23/3)

“Çaresizlik ve çöküntü.. daha da koyulaşamayacağı için, geçmeye başlıyor, yürekler **ağır ağır**, ama korkunç bir şekilde kabarmaya hazırlanıyordu.” (32/3)

“**Donuk donuk**.” (168/9)

2.13. Bağlama Grubu

2.13.1. Bağlama Grubu Çeşitleri

2.13.1.1. “da...da” Bağlacı ile Kurulan Gruplar

“Ne var ki, **konusmasına da, davranışına da** aklım pek yatmadı.” (86/10)

“Ve aynı çevre hâlâ direnmiyor muydu bu **akla da, insanlığa da** aykırı yolda?” (146/2)

2.13.1.2. “hem...hem...” Bağlacı ile Kurulan Gruplar

“Ama, galiba **hem kendisi, hem de Avni Bey** için konuşuyordu ve artık sesi mırıltı halinde idi.” (187/4)

2.13.1.3. “ile” Bağlacı ile Kurulan Gruplar

“Adamlar çekilir çekilmez **Hüseyin Avni ile Hasan Basri** aynı anda **Hüseyin Sâlim’e baktılar.**” (97/10)

“**Âkif ile Hasan Basri** beraber kaldıkları odada, sabaha kadar Kur’an okudular.” (100/1)

“Yanıma **Bekir Sami ile Rize mebusu Osman** katılacaktı.” (122/3)

“**Hüseyin Avni ile arkadaşları** vatan hizmetinden siyasî mücadeleye bu şartlar içinde ve her şeyden önemlisi, bütün kozlarını, Gazi Paşa’nın hatırı için, kullanmamaya razı, geçtiler.” (181/3)

“**Gazi Paşa ile yakınları** ortalıkta görünmüyorlardı.” (189/1)

2.13.1.4. “ne...ne...” Bağlacı ile Kurulan Gruplar

“**Ne padişahımız efendimiz, ne de hükümetleri** esir bir vaziyette değildir.” (153/5)

“Benim **ne şüphem, ne de endişem** var.” (185/3)

“Bu hava içinde **ne dostluklar düşmanlığa, ne düşmanlıklar dostluğa** çevrildi.” (200/2)

“Ben **ne Hüseyin Salim’im, ne de Sâdi**; delik deşik ederim.” (207/4)

2.13.1.5. “ve” Bağlacı ile Kurulan Gruplar

“Yumruklar **kürsüyü ve rahleleri** gümlüyor, yüzler kıpkırmızı kesiliyor, dişler gıcırdatılıyordu.” (31/6)

“Kendisiyle birlikte **Mehmet Akif ve Kurtçalı Aziz’i**, Hüseyin Avni teklif etmiş, öteki mebusları da Meclis seçmişti.” (35/2)

“**Ben ve arkadaşlar** sizin heyette bulunmanızı niçin istedik efendim?” (36/3)

“Hepinize de **selâm ve hürmetler** eder.” (74/5)

“**Paşa ve etrafı** itibar ederler ona.” (77/11)

“Bu adamcağızları Kuva-yı Millîye’nin ilk günlerinden beri yürütülen malûm taktikle kandırıyormuş; Ankara, **padişah ve halifeye** başkaldırmış; hükümet etme hırsı yüzünden memleketi batırıyormuş.” (91/9)

“Avni Bey **dalgın ve mahzundu:**” (98/6)

“O zaman İstanbul yeniden **itibar ve kuvvet** kazanacak, Ankara söz ve temsil hakkını kaybedecekti.” (114/2)

“**Kuleleri ve duvarları** gökyüzüne yükselirmiş.” (119/1)

“**Annesini ve yatağını** özliyordu.” (169/7)

“Böyle olduğu içindir ki, Âkif onu güzel buluyor, **âdil ve asil** buluyordu, yanlışlarını, yanlış kararlarını bile kutsallaştırdı.” (183/1)

“**Firavun ve askerleri** de sulara gömüldü.” (210/4)

2.13.1.6. “veya” Bağlacı ile Kurulan Gruplar

“Onları **kim veya kimler** teklif etmiş, kimler desteklemişti?” (35/3)

“Onunla da, eski İçişleri Bakanı ile de **-şöyle veya böyle**, ama mutlaka-hesaplaşacaktı.” (47/9)

“Ve bu deli öfkeyi **kime veya nelere** -bir namı gibi- çevireceğini bilemiyordu.” (53/6)

“**İsviçre veya Belçika** da ona açıktı.” (131/2)

2.13.1.7. “virgül” ile Kurulan Gruplar

“Yunan Sakarya’nın doğu kıyısına atladı ya, **inlerine, kovuklarına, bataklıklarına** dönüyorlardı.” (13/1)

“Yunan, Sakarya’nın doğu kıyısına geçti, o pırıl pırıl ‘Yeni Türkiye’ masal oldu ya, **inlerine, kovuklarına, bataklıklarına** dönüyorlardı.” (13/2)

“İşte şimdi, **bu ihanetler, bu tutkular, bu aldanışlar, kandırılışlar** el ele veriyor, Meclis’lerin bu en soylusunu, amaçların bu en yücesini ihanetle, uşaklıkla, satılmışlıkla suçlayacak kadar şirretleşebiliyordu.” (17/3)

“Bu mısralar **ağızdan ağıza, kulaktan kulağa** Türkiye’ye; yaralı aslanlar ülkesine yayılırdı.” (138/5)

2.13.1.8. “ya... ya...” Bağlacı ile Kurulan Gruplar

“Ya Ali, ya ben..” (173/1)

“Ya devlet başa, ya kuzgun leşe.” (173/7)

2.13.1.9. “yahut” Bağlacı ile Kurulan Gruplar

“Yunan, çünkü, işte Ankara kapılarındaydı ya, kaçıp **Bizans kalıntılarına gömülmek yahut da şu veya bu umuda sarılmak vardı...**” (20/5)

“Ama bu gerçeği bulmak için insan ya **büyük bir düşünce adamı, yahut da namussuzun namussuzu olmalı.**” (24/1)

2.13.2. Bağlama Grubunun Kelime Grupları İçindeki Durumu

2.13.2.1. Bağlama Grubunun Sıfat Tamlamalarında Sıfat Unsuru Olarak Kullanılması

“**Daracık ve bozuk** kaldırımlardan çamurlu sular akıyordu.” (110/6)

“Bunlar **bilgili, dürüst ve zeki** insanlardı.” (177/4)

2.13.2.2. Bağlama Grubunun Sıfat Tamlamalarında İsim Unsuru Olarak Kullanılması

“Ama bu hüküm pek de doğru değildi; çünkü insanın bir de inilemeyecek derinlikleri oluyordu böyle **ortam ve durumlarda.**” (8/4)

“Ne çare ki, böyle **imkânlar ve çareler** yoktu.” (33/8)

“Ne var ki, Rusya’dan başka **haberler ve resimler** de geliyor.” (112/5)

2.13.2.3. Bağlama Grubunun İsim Tamlamalarında Tamlayan Unsur Olarak Kullanılması

2.13.2.3.1. Bağlama Grubunun Belirtili İsim Tamlamalarında Tamlayan Unsur Olarak Kullanılması

“Bu da **hem İngiliz’in, hem Moskof’un** işine gelmezdi.” (75/1)

“Ama **ne Âkif’in, ne de Hüseyin Avni’nin** yatmaya niyeti vardı.” (85/8)

“İnsan onu bir gördü mü **evlerin, sokakların** sefaletini unuttur giderdi.” (110/6)

“Kaderini **Paşa’nın ve çevresinin** kaderine bağlamıştı.” (135/2)

“O halde, onlar da **Sâdi ile Hüseyin Salim’in** yanına.” (207/6)

2.13.2.3.2. Bağlama Grubunun Belirtisiz İsim Tamlamalarında Tamlayan Unsur Olarak Kullanılması

“**Yangın veya deprem** yağmacıları.. leş kargaları gibi çalışıyorlardı.” (23/2)

“Sebe¹p -veya ortak bir isim- aramaya girişerseniz, bunlara ‘**fikir ve görüş** ayrılığı’ diyebilir, ama biraz eşeleyince, hepsinin temelinde de, pırıl pırıl vatan sevgisinin, bağımsızlık tutkusunun yattığını görürdünüz.” (29/4)

“Zile’ye vardı²ğı zaman artık **İzmir ve Nemika** burukluğu da kalmamıştı içinde.” (61/1)

“O zaman İstanbul yeniden itibar ve kuvvet kazanacak, Ankara **söz ve temsil** hakkını kaybedecekti.” (114/2)

“**Lenin ve Stalin** ekibi gelecek yılları kendi gönüllerince düzene soktuklarına inanıyor, Ankara ise, en önemlisi, ‘Dördüncü Mektup’ ile durumu kurtardığını ve geleceğini kendine göre kurmak şansını kazandığını görüyordu.” (129/3)

“**Kayseri, Sinop ve Trabzon** dolaylarında birtakım hâdiseler oldu.” (134/3)

“Buna karşılık ne idi o **Rusya ve sosyalizm** düşmanlığı?” (177/1)

“Bu altınları **ırk ve din** kardeşlerine onlar göndermişler, bunu da henüz Rusya kendilerine muhtaç durumda bulunduğu için sağlayabilmişlerdi.” (178/1)

2.13.2.4. Bağlama Grubunun İsim Tamlamalarında Tamlanan Unsur Olarak Kullanılması

2.13.2.4.1. Bağlama Grubunun Belirtili İsim Tamlamalarında Tamlanan Unsur Olarak Kullanılması

“Hüseyin Avni, özellikle de, ekleyebileceği ‘daha vahim tehlikeler’i, üzerine basa basa söylüyor, birçok mebuslara, hiç değilse bir önceki akşam yapılan toplantıyı bilenlere Şeyh’in **çalışmalarını ve tutumunu** hatırlatıyordu.” (34/2)

“O politikacılar ve o işadamları da herkes gibi konuşuyor, başarıları ile övünüyor, başarısızlıklarının **derdini, sebeplerini, özürlerini** sayıp döküyor, yapmayı tasarladıklarından söz ediyorlardı.” (41/6)

“Nazır’ın **malını, mülkünü, metresini** elinden almış, kendisini de, çöplüğe paçavra atar gibi, Kütahya’ya def ettirmişti.” (53/2)

“Paşa’nın **gözünde ve çevresinde** itibarı var.” (88/5)

“İstihbarat kumandanı, onun **huyunu, suyunu** kısa zamanda öğrendi.” (148/2)

2.13.2.4.2. Bağlama Grubunun Belirtisiz İsim Tamlamalarında Tamlanan Unsur Olarak Kullanılması

“Zile **dağlarında veya kasabasında** yığınla idi onlar.” (59/4)

“Resim **çekmesini.. veya yapmasını** bilir misin?” (110/16)

“Gerçi onların bu dürüstlüğü kendilerini rahatsız ederdi; ama bir taraftan da, arada sırada, kendi **durumuna ve tasavvuruna** zarar vermeden, dürüstlüğe arka çıkmanın, dürüstlerle dostluğun bir çeşit prim, vergi veya kefarete ödeme gibi bir şey olacağına, hiç değilse, ona sahip olmasa bile yakınında hissedeceğine inanırdı.” (206/1)

2.13.2.5. Bağlama Grubunun Edat Gruplarında İsim Unsuru Olarak Kullanılması

“Ama bu hikâye geçen temmuz ayında, İstiklâl Mahkemesi’nde **birkaç idam ve bir yığın hapis cezasıyla** kapanıp gitmişti.” (15/4)

“Halkın karşısına **dostluk maskesi ve gönül çekici sözlerle** çıkıyor, onu bölmek, kendi kendisine düşman kılmak, kendi kendisiyle boğuşur duruma düşürmek, bir kelime ile de, gerçek emperyalizme satmak için çalışabiliyorlardı.” (17/3)

“Ama, galiba **hem kendisi, hem de Avni Bey için** konuşuyordu ve artık sesi mırıltı halinde idi:” (187/4)

2.13.3. Cümledeki Görevi Yönünden Bağlama Grupları

2.13.3.1. Bağlama Grubunun Cümlede Özne Olarak Kullanılması

“**Paşa ve etrafı** itibar ederler ona.” (77/11)

“Adamlar çekilir çekilmez **Hüseyin Avni ile Hasan Basri** aynı anda Hüseyin Sâlim’e baktılar.” (97/10)

“**Âkif ile Hasan Basri** beraber kaldıkları odada, sabaha kadar Kur’an okudular.” (100/1)

“Yanıma **Bekir Sami ile Rize mebusu Osman** katılacaktı.” (122/3)

“**Gazi Paşa ile yakınları** ortalıkta görünmüyorlardı.” (189/1)

“**Firavun ve askerleri** de sulara gömüldü.” (210/4)

2.13.3.2. Bağlama Grubunun Cümlede Belirtili Nesne Olarak Kullanılması

“Yumruklar **kürsüyü ve rahleleri** gümletiyor, yüzler kıpkırmızı kesiliyor, dişler gıcırdatılıyordu.” (31/6)

“Kendisiyle birlikte **Mehmet Akif ve Kurtçalı Aziz’i**, Hüseyin Avni teklif etmiş, öteki mebusları da Meclis seçmişti.” (35/2)

“**Annesini ve yatağını** özliyordu.” (169/7)

2.13.3.3. Bağlama Grubunun Cümlede Yer Tamlayıcısı Olarak Kullanılması

“Kendisi **zât-ı şâhâneye ve makam-ı hilâfetiye** sonsuz derecede bağlı idi” (78/18)

“Bu adamcağızları Kuva-yı Milliye’nin ilk günlerinden beri yürütülen malûm taktikle kandırıyormuş; Ankara, **padişah ve halifeye** başkaldırmış; hükümet etme hırsı yüzünden memleketi batırıyormuş.” (91/9)

“İşte şimdi bundan ustaca yararlanılıyor, **şehir ve kasabalarda** Rus taraftarı propagandalar tutunmadan boğuluyordu.” (134/3)

2.13.3.4. Bağlama Grubunun Cümlede Zarf Olarak Kullanılması

“Bu mısralar **ağızdan ağıza, kulaktan kulağa** Türkiye’ye; yaralı aslanlar ülkesine yayılırdı.” (138/5)

“Çakır önce bir güleyim dedi sonra yüzü kıpkırmızı ile mor arası bir renk aldı, gözleri **hayret ve dehşetle** açıldı, dudakları aralandı, gevşeyen parmakları tabancayı bırakıverdi.” (160/15)

“Böyle olduğu içindir ki, **Âkif** onu güzel buluyor, **âdil ve asil** buluyordu, yanlışlarını, yanlış kararlarını bile kutsallaştırdı.” (183/1)

2.14. Sayı Grubu

“Bu arada etkisi bilhassa Türkiye için hesaplanan ve gerçekten de sansasyon yaratan bir jest yapıldı ve anlaşma Mart’ın 23’ünde imzalanmış bulunduğu halde, İstanbul’un işgal yıldönümü olan **16 Mart** tarihi ile tescil edildi.” (129/2)

2.14.1.Sayı Grubunun Kelime Grupları İçindeki Durumu

2.14.1.1. Sayı Grubunun Sıfat Tamlamalarında Sıfat Unsuru Olarak Kullanılması

“Buyur edildikleri sofrada, manto giymiş, yüzleri açık üç hanım ve Bursa mebusu Şeyh Servet Efendi ile Afyon mebusu Mehmet Şükrü Bey de dahil, **on dört** kişi varmış.” (14/3)

“Peki, katırcının parasını denkleştiremedim, **elli beş** para deseydin?” (84/3)

2.14.1.2. Sayı Grubunun Belirtisiz İsim Tamlamalarında Tamlayan Unsur Olarak Kullanılması

“Anası sezer, babası açıkça bilirdi daha on, **on beş** yaşlarında iken bir serseri olup çıkacağını.” (167/5)

2.14.1.3. Sayı Grubunun Belirtili İsim Tamlamalarında Tamlanan Unsur Olarak Kullanılması

“Bu arada etkisi bilhassa Türkiye için hesaplanan ve gerçekten de sansasyon yaratan bir jest yapıldı ve anlaşma **Mart’ın 23’ünde** imzalanmış bulunduğu halde, İstanbul’un işgal yıldönümü olan 16 Mart tarihi ile tescil edildi.” (129/2)

2.15. Kısaltma Grupları

2.15.1. Tür Bakımından Kısaltma Grupları

2.15.1.1. İsnat Grubu

“Buyur edildikleri sofrada manto giymiş **yüzleri açık**, üç hanım ve Bursa mebusu Şeyh Servet Efendi ile Afyon mebusu Mehmet Şükrü Bey de dahil, **on dört** kişi varmış.” (14/3)

“Ama oturmaya cesaret edemedi, kapının yanında, ellerini göğsünde kavuşturmuş olarak, **başı eğik** bekledi.” (85/1)

“Eli ceketinin cebinde, **emniyeti açık** tabancasında idi.” (163/5)

2.15.1.2. Yükleme Grubu

“Bana daha önce söylediğiniz gibi, bütün mesele dağdaki o **bini aşkın** silâhlıda...” (98/7)

2.15.1.3. Yönelme Grubu

“Ve onlar da şu söylediklerim kadar **akla yatkındır**; en az onlar kadar gerçekleşebilir.” (24/3)

“Ama, onun da, bu sağlam yapılı, kalın kaşlı, korku nedir bilmeyen, yılığı hemencecik anlaşılan, simsiyah bakışlı, üstelik, istediği zaman **cana yakın** oluveren delikanlıyı, beğenmekten çok fazla, benimsediği anlaşılabilirdi.” (44/6)

“Çakır’ı soluna almış, yan **ona dönük** oturmuştu, namlusu da Çakır’ın karnına doğru çevrikti.” (163/5)

“Gene aynı şeyi söyleyecek, **vatana ihanet** için diyecek, **Gazi’ye suikast** için diyeceklerdi.” (220/2)

2.15.1.4. Bulunma Grubu

“Rusya’nın silâh ve cephane yardımı yapacak durumu yoktu; paranın **dörtte birden** biraz fazlası Almanya’ya gönderildi ve uçak dahil en yeni, en üstün savaş malzemesi ısmarlandı.” (129/5)

“Çakır pırıl pırıl İngiliz mavzerlerine ve tabancalarına ağzının suyunu akıtan bir hayranlıkla bakıyor, **ikide bir** ‘alâaa, len’ler çekiyordu.” (158/4)

2.15.1.5. Çıkma Grubu

“Görüşmeye birlikte karar verdikleri halde, **o purlantadan değerli** Küçük Ağa’yı beklerken konuşamaz, birbirlerinin yüzüne bakamaz olmuşlardı.” (68/1)

“Gözlerini odada dolaştırdı, fakat **eğik başlardan başka** bir şey göremedi.” (84/9)

“**O sarsıntıdan önceki** günler, konuşanların heyecanına ve ateşine yüzde yüz aykırı olarak endişeli, sessiz, fakat uyanık bir bekleyişle geçti.” (188/4)

2.15.1.6. Vasıta Grubu

“İzmir’e gelince de onu **etrafta hasırlarla kapalı** bir tatar arabasına bindirip hapis haneye götürdüler.” (212/2)

2.15.1.7. Klişe Kısaltmalar

2.15.1.7.1. İkinci Unsuru Yönelme Hâli Eki Taşıyan Kısaltma Grupları

“Avni ile **baş başa** kaldı.” (77/15)

“Eh ağalar, şimdi bize müsaade buyurun, misafirimizle biraz **baş başa** kalalım.”
(78/2)

“Neden sonra **göz göze** geldiler.” (98/5)

“Âkîf o ancak işitilebilen ses tonuyla, **kendi kendine** gibi, konuştu.” (103/4)

“**Göz göze** idiler.” (111/2)

“Sâdi toplantı salonuna gitmeden bir saat önce Ali Fuat Paşa’yı gördü ve kendisiyle on dakika kadar, **baş başa** konuştu.” (152/4)

“Dili pelteleşmişti; üç dört cümleyi **peş peşe** söyleyemiyordu.” (168/1)

“Ali Yusuf bu iki suali apaçık olarak sordu **kendi kendine**.” (194/7)

2.15.1.7.2. Birinci Unsuru Uzaklaşma Hâli İkinci Unsuru Yönelme Hâli Eki Taşıyan Kısaltma Grupları

“Ve, bütün bunlar bir bakıma, bir bakıma değil, **doğrudan doğruya** Ankara için oluyordu.” (27/3)

“Arada bir çırılçıplak açığa çıkan, ama çoğunlukla **alttan alta** bin bir biçimde sürüp giden bu iç didişmenin adını bulmak çok zordur.” (29/3)

“Konuşma öfkeli idi, alaycı idi; **açıktan açığa** meydan okuyordu.” (34/1)

“İkincilerin en insaflıları ise, **doğrudan doğruya** devlet gemisine saldırıyor, parça parça karaya vuran tekneciklerin yağması çapulculara bırakıyorlardı...” (54/1)

“**Doğrudan doğruya** Rus halkından gelmektedir.” (114/5)

“Niyeti **doğrudan doğruya** Ankara’ya geçmek imiş.” (148/5)

“**İyiden iyiye** şüphe eder olmuştu artık.” (222/4)

2.15.2. Kısaltma Gruplarının Kelime Grupları İçindeki Durumu

2.15.2.1. İsnat Grubunun Sıfat Tamlamalarında Sıfat Unsuru Olarak Kullanılması

“Buyur edildikleri sofrada manto giymiş **yüzleri açık**, üç hanım ve Bursa mebusu Şeyh Servet Efendi ile Afyon mebusu Mehmet Şükrü Bey de dahil, on dört kişi varmış.”
(14/3)

“On beş yaşına bastığı zaman Ali Yusuf artık yanlış kopya veren, kopya yapmakta olanları öğretmene hissettiren, iftiracı, ustaca çamur atan, alttan alta fitne kaynatan, sinsi, ama hır çıkartmaktan da çekinmeyen, dişi geçerse hart diye ısırın, geçmezse yaltaklanan ve daha kuvvetliye ezdirtmek için dolap çevirebilen.. yakışıklı, erkek güzeli olmaya aday bir oğlandı.” (37/7)

“Eli ceketinin cebinde, **emniyeti açık** tabancasında idi.” (163/5)

2.15.2.2. Yönelme Grubunun Sıfat Tamlamalarında Sıfat Unsuru Olarak Kullanılması

“**Bileklerine de, yüreklerine de pek** kişiler!..” (10/4)

2.15.2.3. Çıkma Grubunun Sıfat Tamlamalarında Sıfat Unsuru Olarak Kullanılması

“Görüşmeye birlikte karar verdikleri halde, **o purlantadan değerli** Küçük Ağa 'yı beklerken konuşamaz, birbirlerinin yüzüne bakamaz olmuşlardı.” (68/1)

“Gözlerini odada dolaştırdı, fakat **eğik başlardan başka** bir şey göremedi:” (84/9)

“**O sarsıntıdan önceki** günler, konuşanların heyecanına ve ateşine yüzde yüz aykırı olarak endişeli, sessiz, fakat uyanık bir bekleyişle geçti.” (188/4)

2.15.2.4. Vasıta Grubunun Sıfat Tamlamalarında Sıfat Unsuru Olarak Kullanılması

“İzmir'e gelince de onu **etrafı hasırlarla kapalı** bir tatar arabasına bindirip hapishaneye götürdüler.” (212/2)

2.15.2.5. İkinci Unsuru Yönelme Hâli Eki Taşıyan Kısaltma Grubunun Sıfat Tamlamalarında Sıfat Unsuru Olarak Kullanılması

“**Kıran kırana** bir güreş bitmiş.” (5/1)

“Her biri için **üst üste** iki yatak serilmişti.” (85/8)

“**Baş başa** kaldıkları zaman yatsı çoktan geçmişti.” (97/9)

“**Baş başa** kaldıkları ilk anda derhal konuya girdi.” (161/6)

“Olsa olsa güreş adamıyım ben, **kıran kırana** güreş adamı.” (187/5)

2.15.2.6. İkinci Unsuru Yönelme Hâli Eki Taşıyan Kısaltma Grubunun Edat Gruplarında İsim Unsuru Olarak Kullanılması

“*Âkif o ancak işitilebilen ses tonuyla, **kendi kendine** gibi, konuştu.*” (103/4)

2.15.3. Cümledeki Görevi Yönünden Kısaltma Grupları

2.15.3.1. İsnat Grubunun Cümlede Zarf Olarak Kullanılması

“*Ama oturmaya cesaret edemedi, kapının yanında, ellerini göğsünde kavuşturmuş olarak, **başı eğik** bekledi.*” (85/1)

2.15.3.2. Yönelme Grubunun Cümlede Zarf Olarak Kullanılması

“*Çakır’ı soluna almış, yan **ona dönük** oturmuştu, namlusu da Çakır’ın karnına doğru çevrikti.*” (163/5)

2.15.3.3. Yönelme Grubun Cümlede Yüklem Olarak Kullanılması

“*Ve onlar da şu söylediklerim kadar **akla yatkındır**; en az onlar kadar gerçekleşebilir.*” (24/3)

2.15.3.4. Bulunma Grubunun Cümlede Zarf Olarak Kullanılması

“*Çakır pırıl pırıl İngiliz mavzerlerine ve tabancalarına ağzının suyunu akıtan bir hayranlıkla bakıyor, **ikide bir** ‘alâaa, len’ler çekiyordu.*” (158/4)

2.15.3.6. Cümledeki Görevi Yönünden Klişe Kısaltma Grupları

2.15.3.6.1. İkinci Unsuru Yönelme Hâli Eki Taşıyan Kısaltma Gruplarının Cümlede Zarf Olarak Kullanılması

“*Avni ile **baş başa** kaldı.*” (77/15)

“*Sâdi toplantı salonuna gitmeden bir saat önce Ali Fuat Paşa’yı gördü ve kendisiyle on dakika kadar, **baş başa** konuştu.*” (152/4)

“*Dili pelteleşmişti; üç dört cümleyi **peş peşe** söyleyemiyordu.*” (168/1)

“*Ali Yusuf bu iki suali apaçık olarak sordu **kendi kendine**.*” (194/7)

2.15.3.6.2. İkinci Unsuru Yönelme Hâli Eki Taşıyan Kısaltma Gruplarının Cümlede Yüklem Olarak Kullanılması

“*Göz göze **idiler**.*” (111/2)

2.15.3.6.3. Birinci Unsuru Uzaklaşma Hâli İkinci Unsuru Yönelme Hâli Eki Taşıyan Kısaltma Gruplarının Cümlede Zarf Olarak Kullanılması

“*Ve, bütün bunlar bir bakıma, bir bakıma değil, **doğrudan doğruya** Ankara için oluyordu.*” (27/3)

“*Konuşma öfkeli idi, alaycı idi; **açıktan açığa** meydan okuyordu.*” (34/1)

“*Niyeti **doğrudan doğruya** Ankara ’ya geçmek imiş.*” (148/5)

“*İyiden iyiye şüphe eder olmuştu artık.*” (222/4)

SONUÇ

Tarık Buğra, birçok metin türünde eser veren donanımlı bir sanatçıdır. Yaşamı boyunca farklı çevrelerde bulunmuş ve farklı meslek dallarında çalışma fırsatı yakalamıştır. Bu durum onun eserlerinde konu yelpazesinin genişlemesine katkı sağlamıştır.

Tarık Buğra, çalışmamıza konu olan *Firavun İmanı* isimli eserini 1978 yılında kaleme almış; eseri Türkiye Millî Kültür Vakfı Edebiyat Ödülü'ne layık görülmüştür. Eserinde Sakarya Meydan Muharebesi'nde devletine ihanet edenlerle, vatanın kurtuluşu için mücadele edenler arasındaki çatışmayı konu edinmiştir. Kurtuluş Savaşı'nın zihninde bıraktığı izleri kitabında gerçekçi bir bakış açısıyla sade ve anlaşılır şekilde aktarmıştır.

Firavun İmanı romanında yer alan kelime gruplarının yapısı, diğer kelime grupları içerisindeki yeri, cümledeki görevleri bakımında incelemeyi amaçlayan çalışmada ilk olarak konu bağlamında kaynak taraması yapılarak kelime grupları ayrıntılı şekilde araştırılmış ve eserdeki on beş farklı kelime grubu incelenmiştir.

Romanda isim tamlamalarına çok fazla yer verilmiştir. Bu durum kavram niteliği taşıyan kelimelerin eserde sık kullanıldığının göstergesi olarak karşımıza çıkmıştır. İsim tamlamaları, yapısı gereği geniş bir kelime grubudur. Çalışmadaki örnek yoğunluğu bunun önemli bir göstergesi olarak karşımıza çıkmıştır.

İncelediğimiz eserde unsurları tek olan isim tamlamalarına sıklıkla yer verilmiştir. Özel isimler, zamirler ve fiilimsiler tamlamaların bir unsuru olarak kullanılmıştır. Bazı isim tamlamaları da sıfat tamlamaları, fiilimsi grupları, edat grupları, bağlama grupları gibi farklı kelime gruplarının yapısına dahil olmuştur. Hem sade ve anlaşılır yazıp hem de kelimeleri dil kurallarına uygun şekilde ustaca kullanması sanatçının özgün bir dil karakterine sahip olduğunu göstermektedir.

Eserde sıfat tamlamalarına oldukça sık yer verildiği görülmüştür. Bu durum incelenen eserde nitelemelere ve betimlemelere fazlaca yer verildiğinin göstergesidir. Unsurları tek kelimeden oluşan sıfat tamlamaları ve unsurları birden fazla kelimeden oluşan sıfat tamlamaları örnekleri çokça yer almaktadır fakat tamlananı ünvan grubu olan sıfat tamlamalarından sadece şu örneğe yer verilmiştir:

“Peki, üstadım efendim, **bu Hüseyin Salim Bey** hakkında bir bilimiz var mı?”
(36/3)

Ayrıca sıfat tamlamalarını cümlede öge olmaları bakımından incelendiğimizde özne, belirtili nesne, belirtisiz nesne, yer tamlayıcısı, zarf ve yüklem olarak kullanıldığını karşımıza çıkarmaktadır. Bu durum sıfat tamlamalarının tüm öğelerde rahatlıkla görev aldığı bir göstergesidir.

Eserde isim-fiil grubuna sıkça rastlanmaktadır. İsim-fiil grubu belirtili ve belirtisiz isim tamlamalarında tamlayan unsur, belirtili isim tamlamalarında tamlanan unsur, edat gruplarında isim unsuru ve bağlama grubunun unsuru olarak kullanılmıştır. İsim-fiillerin bağlama grubunun unsurlarını oluşturduğu şu örnekte fazlaca kelime grubunu bir araya getirilmesi Türk dilinin zenginliğinin bir kanıtı olmakla beraber Tarık Buğra'nın dil kullanımı konusunda ustalığına da dikkat çekmektedir:

“Bunlara göre, **koskoca bir ordunun doğuda öyle çakılı bırakılması ve Yunan’a karşı kullanılmaması** gaflet ve dalâletin ta kendisi idi.” (132/1)

Yukarıda örnekte de görüldüğü gibi cümle içerisinde sıfat tamlaması, isim-fiil grubu, edat grubu ve isim tamlaması bulunduran geniş bir gruptur. Fakat bu geniş grup tek bir ögeyi işaret etmektedir.

Ayrıca isim-fiil grubunu cümlede öge olmaları bakımından incelediğimizde özne, nesne, zarf ve yüklem görevlerinde kullanıldığı görülmektedir. Fakat incelemede isim-fiil grubunun yer tamlayıcısı görevinde kullanımına rastlanılmamıştır.

Eserde sıfat-fiil grubuna fazlaca yer verilmiştir. Sıfat-fiil grubunu oluşturan diğer eklerden fazlaca kullanılmasına rağmen “-r, -Ar, -Ir” ekiyle yapılan sıfat-fiil grubundan karşımıza sadece bir örnek çıkmıştır:

“Tanınır, **adı anılır** olmuştu.” (45/5)

Sıfat-fiil grubu diğer kelime grupları içerisinde de kullanılmıştır. Sıfat tamlamalarında sıfat unsuru, edat gruplarında isim unsuru, belirtili isim tamlamalarında tamlayan ve tamlanan unsur olarak kullanılmış ayrıca bağlama grubunun unsurlarını oluşturmuştur. Sıfat-fiil grubunu cümlede öge olmaları bakımından incelendiğimizde özne, nesne, zarf ve yer tamlayıcısı görevlerinde kullanıldığı görülmektedir.

İncelemede zarf-fiil grubuna sıkça yer verilse de zarf-fiil grubunu oluşturan ekler içerisinde “-dİlkA” ekiyle yapılan zarf-fiil grubuna ve “-İrcAsInA” ekiyle yapılan zarf-fiil grubuna birer örnekte rastlanmıştır:

“Biraz daha yokladıktan, kokladıktan sonra açılacaklarını mimledi ve **fırsat buldukça** onları konuşturmaya başladı; hep aynı dertti.” (149/6)

“Onu karardan önce hesaplar, ama **kılı kırk yararçasına** hesaplardı.” (61/1)

Zarf-fiil grubu diğer kelime grupları içerisinde bağlama grubunun unsurlarını oluşturmuş ayrıca edat gruplarında isim unsuru olarak kullanılmıştır.

İncelememizde ünlem grubuna fazla yer verilmemiştir. Ünlem grubu kullanımı anlatıma zenginlik ve canlılık katmıştır.

Eserde birleşik isim grubunun diğer kelime gruplarının yapısına dâhil olduğu görülmektedir. Birleşik isim grubu; belirtili isim tamlamalarında tamlayan unsur, sıfat tamlamalarında isim unsuru, edat gruplarında isim unsuru olarak kullanılmış ayrıca bağlama grubunun unsurlarını oluşturmuştur.

Çalışmada zarf grubunun diğer kelime gruplarının yapısına dâhil olduğu görülmektedir. Sıfat tamlamalarında sıfat unsuru olarak belirtili isim tamlamalarında tamlanan unsur olarak, kullanılmış ayrıca bağlama grubunun unsurlarını oluşturmuştur. Zarf grubunu cümlede öge olmaları bakımından ele aldığımızda zarf ve yüklem görevlerinde kullanıldığı görülmektedir.

Edat grubuna eserde fazlaca yer verilmiştir. Yapıları bakımından edat grupları başlığı altında yirmi üç farklı edatın oluşturduğu edat grupları incelenmiştir. Edat grubu diğer kelime grupları içerisinde sıfat tamlamasında sıfat unsuru olarak kullanılmakta ayrıca edat grubunun zarf görevinde kullanıldığı karşımıza çıkmaktadır.

Ünvan grubu da sık sık kullanılmıştır. “Efendi”, “paşa” gibi ünvanlar kullanılsa da en çok “bey” ünvanına yer verildiği görülmüştür. Ayrıca kullanılan ünvanlar eserin yazıldığı dönem ve bu dönemdeki siyasi atmosfer hakkında da bilgiler vermektedir. Eserde ünvan grubunun; isim tamlamaları, sıfat tamlamaları ve edat gruplarının unsuru olduğu görülmüş ve bağlama grubunun unsurlarını oluşturduğu saptanmıştır. Ünvan grubunun cümlede özne, nesne, yer tamlayıcısı ve yüklem görevlerinde kullanıldığı örneklerle rastlanılmıştır fakat zarf olarak görev aldığı bir örneğe rastlanılmamıştır.

Çalışmada birleşik fiil grubunun sıkça kullanıldığı görülmüştür. *Can atmak, tozu dumana katmak, can pazarına düşmek, gözdağı vermek, ter dökmek, ele almak, hiçe saymak, tadına varmak* gibi birçok deyim kullanılmış bu durum anlatımın zenginlik kazanmasına katkı sağlamıştır.

Anlatımı güçlendirmek gayesiyle tekrar gruplarına sürekli başvurulmuştur. Unsurları aynı olan tekrar gruplarına diğer tekrar çeşitlerine oranla daha fazla yer verilmiştir. Tekrar grubu sıfat tamlamasının yapısına sıfat unsuru olarak dahil olmuştur. Eserde tekrar grupları cümlede özne, zarf ve yüklem görevlerinde kullanılmıştır.

Eserde en çok “ve” bağlacı ile kurulan bağlama grupları tespit edilmiştir. Bağlama grubu sıfat tamlamalarında sıfat ve isim unsuru olarak belirtili-belirtisiz isim tamlamalarında tamlayan ve tamlanan olarak, edat gruplarında isim unsuru olarak diğer kelime gruplarının yapılarına dâhil olduğu görülmektedir. Ayrıca bağlama gruplarını cümlede öge olmaları bakımından incelediğimizde özne, belirtili nesne, yer tamlayıcısı, zarf ve yüklem olarak kullanıldığı karşımıza çıkmaktadır.

Çalışmamızda sayı grubu kullanımının diğer kelime grubu kullanımına göre daha düşük olduğu görülmüştür. Eserde sayı gruplarının isim ve sıfat tamlamalarının yapısına katıldığı görülmektedir.

Kısaltma grupları eserde çok fazla kullanılmamıştır. Kısaltma gruplarının da diğer kelime gruplarının yapısına dâhil olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca kısaltma grupları yüklem ve zarf görevlerinde kullanılmıştır.

Türk dilinin zenginliğine farkındalık oluşturmak adına kelime gruplarının derin yapılarını incelemek önem arz etmektedir. Bu açıdan inceleme bölümünde kelime gruplarının yapıları, diğer kelime grupları içindeki yerleri ve cümlede üstlendikleri görevlere dair örnekler detaylı bir şekilde incelenmiştir. Bu çalışmada yeni bir eserin incelenmesinin alan yazına yeni bir zenginlik, diğer çalışmalardan farklı bir özellik ortaya çıkaracağı ve Buğra’nın eserleri üzerine yapılmış çalışmalara katkı sağlayacağı ümidi ile çalışma tamamlanmıştır.

KAYNAKÇA

- Açıkgöz, H., & Yelten, M. (2005). *Kelime Grupları*. Doğu Kütüphanesi Yayınları.
- Aktan, B., (2016). *Türkiye Türkçesinin Söz Dizimi* (2. baskı). Eğitim Yayınevi.
- Altun, M., (2011). *Türkçede Kelime Grupları Çözümlemeleri*. MVT Yayınları.
- Atabay, N., Özel S., & Çam, A. (1981). *Türkiye Türkçesinin Sözdizimi*. Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Ayvazoglu, B., (2020). *Tarık Buğra Kitabı "Hatırlayıp Yeniden Bulmak"*. Zeytinburnu Belediyesi Kültür Yayınları.
- Banguoglu, T., (2011). *Türkçenin Grameri*. Türk Dil Kurumu.
- Baydar, T., (2020). *Türkiye Türkçesinde Kelime Grupları*. Sonçağ Akademi Yayıncılık.
- Baydar, T. (2018). Bağlama Grubu Üzerine. *Türk Dergisi*, 1(15), 62-74.
- Baydar, T., & Ertane Baydar, A. S. (2018). İsim Tamlamaları Üzerine. *Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 19(34), 73-90.
- Baydar, T. (2013). İsim + Yardımcı Fiil Şeklinde Oluşan Birleşik Fiiller Üzerine. *Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, (49), 55-66.
- Baydar, T. (2001). *Ahmet Hamdi Tanpınar'ın 'Huzur' İsimli Romanında Kelime Grupları*. Yüksek Lisans Tezi. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Baydar, T. (2000). *Reşat Nuri Güntekin'in 'Çalıkuşu' İsimli Romanında Kelime Grupları*. Yüksek Lisans Seminer Çalışması. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Beserek, A., (1991). *Türkçede Cümle Yapısı*. Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Bilgegil, K., (2014). *Türkçe Dilbilgisi*. Salkımsöğüt Yayınları.
- Bozkurt, F., (1995). *Türkiye Türkçesi*. Cem Yayınları.
- Böler, T., (2022). *Türkiye Türkçesi Söz Dizimi*. Kesit Yayınları.
- Buğra, T., (2022). *Firavun İmanı*. İletişim Yayınları.
- Buğra, T., (1992). *Politika Dışı*. Ötüken Yayınları.
- Bulut, Y. (2014). *Tarık Buğra'nın Romancılığı*. Doktora Tezi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Burcu Yılmaz, E. (2005). *Tarık Buğra İnsan ve Eser*. Doktora Tezi. Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Buzunoğlu, O. (2022). *Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun 'Ankara' İsimli Romanında Kelime Grupları*. Yüksek Lisans Tezi. Aksaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Cuyan, S. A. (2020). Tarık Buğra'nın Hikâyelerindeki Biyografik İzler. *Edebi Eleştiri Dergisi*, 4(1), 74-81.
- Delice, H. İ., (2003). *Türkçe Sözdizimi*. Kitabevi Yayınları.
- Deny, J., (1941). *Türk Dili Grameri* (Çev. A. U. Elöve). Maarif Vekâleti.
- Ediskun, H., (2017). *Yeni Türk Dilbilgisi*. Remzi Kitapevi.
- Eker, S. (2021)., *Çağdaş Türk Dili*. Grafiker Yayınları.
- Ergin, M. (2013)., *Türk Dil Bilgisi*. Bayrak Basım Yayım Tanıtım.
- Erkul, R. (2007)., *Cümle Metin Bilgisi* (2. baskı). Anı Yayınları.

- Ertane Baydar, A. S., & Baydar, T. (2001). Türkiye Türkçesinde Kelime Grupları. *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, (16), 27-47.
- Gencan, T. N., (2007). *Dil Bilgisi*. Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Güneş, S., (2001). *Türk Dili Bilgisi* (5. Basım). Türk Dili Bölümü Buca.
- Hatipoğlu, V., (1972). *Türkçenin Sözdizimi*. Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Hengirmen, M., (1999). *Dilbilgisi ve Dilbilim Terimleri Sözlüğü*. Engin Yayınları.
- Karaağaç, G., (2021). *Türkçenin Söz Dizimi*. Kesit Yayınları.
- Karahan, L., (2020). *Türkçede Söz Dizimi*. Akçağ Yayınları.
- Karasar, N., (2005). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. Nobel Yayın Dağıtım.
- Karataş, T., (2008). *Tarık Buğra'nın Öyküleri ve Öykücülüğü, Tarık Buğra*. T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- Kıncal, R., (2013). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Nobel Yayın Dağıtım.
- Koç, N., (1990). *Yeni Dilbilgisi*. İnkılap Yayınları.
- Korkmaz, Z., (2017) *Türkiye Türkçesi Grameri Şekil Bilgisi*. Türk Dil Kurumu Yayınları
- Korkmaz, Z., (2007). *Grammer Terimleri Sözlüğü*. Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Korkmaz, Z., (1992). *Grammer Terimleri Sözlüğü*. Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Kükey, M., (2005). *Türkçenin Dil Bilgisi*. Cem Ofset.
- Kükey, M., (1975). *Türkçenin Sözdizimi*. Kardeş Matbaası.
- Özkan, A. (2018). Bir Söz Dizimi Terimi: Özel İsim Grubu. *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, (43), 1-11.
- Özkan, A., Toker, M., & Aşçı, U. D. (2020). *Türkiye Türkçesi Söz Dizimi*. Palet Yayınları.
- Özkan, M., & Sevinçli, V. (2021). *Türkçenin Söz Dizimi*. Akademik Kitaplar.
- Özmen, M., (2016). *Türkçenin Sözdizimi*. Karahan Kitabevi.
- Seyidoğlu, H., (2016). *Bilimsel Araştırma ve Yazma El Kitabı*. Güzem Can Yayınları.
- Sökmen, C., (2020). *Tarık Buğra Kitabı "Hatırlayıp Yeniden Bulmak"*. Zeytinburnu Belediyesi Kültür Yayınları.
- Şimşek, R., (1987). *Örneklerle Türkçe Sözdizimi*. Kuzey Gazetecilik Matbaacılık.
- Tekin, M., (2018). *Tarık Buğra: Hayatı, Sanatı ve Eserleri*. Ötüşen Neşriyat.
- Tonga, N. (2018). Tarık Buğra'yı Besleyen Edebiyat Mahfilleri. *Türk Dili*, 68(804), 160-168.
- Üstünova, K., (2012). *Türkiye Türkçesi Ad İşletimi (Biçim Bilgisi)*. Sentez Yayıncılık.
- Yürek, H. (2018). Düşman Kazanmak Sanatı'ndan Hareketle Tarık Buğra'nın Dil, Sanat ve Edebiyat Görüşleri. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Türkoloji Dergi*, 22(2), 201-222.

ÖZ GEÇMİŞ

Ad Soyad: Hüseyin Buğra BAŞAR	
Eğitim Bilgileri	
Lisans	
Üniversite	Amasya Üniversitesi
Fakülte	Eğitim Fakültesi
Bölümü	Türkçe Öğretmenliği
Yüksek Lisans	
Üniversite	
Enstitü Adı	
Ana Bilim Dalı	
Programı	
Makale ve Bildiriler (Varsa)	
1.	
2.	